

**MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA
FAUNA HUNGARIAE**

VII. KÖTET

COLEOPTERA II.

11. FÜZET

**HOLYVÁK VII. —
STAPHYLINIDAE VII.**

(82 ábrával)

**ÍRTA
DR. TÓTH LÁSZLÓ**

Fauna Hung. 159.

1984

A VII. kötethez tartozó valamennyi
füzet borítólapjának beszolgáltatása ellené-
ben a kötet kemény kötéstábláját bármelyik
könyvesbolt kiadja.

Szerkesztő bizottság:

1965-ig: *Dr. Boros István, Dr. Dudich Endre* (elnök), *Dr. Kotlán Sándor,*
Dr. Soós Lajos és *Dr. Székessy Vilmos* (szerkesztő)

1965-től: *Dr. Balogh János, Dr. Jermy Tibor, Dr. Kaszab Zoltán* (főszerkesztő),
Dr. Kolozsváry Gábor, Dr. Kotlán Sándor (elnök)
és *Dr. Steinmann Henrik* (szerkesztő)

1981-től: *Dr. Balogh János* (elnök), *Dr. Jermy Tibor, Dr. Kaszab Zoltán* (főszerkesztő),
Dr. Mahunka Sándor, Dr. Papp Jenő és *Dr. Steinmann Henrik* (szerkesztő)

A kézirat a szerkesztő bizottsághoz 1983. III. 15-én érkezett

Lektorálta:

DR. KASZAB ZÓLTÁN

Az ábrákat PÁL JÁNOS rajzolta

Rövidített rendszertani Mutató*

„Magyarország Állatvilága” VII. kötetének 11. füzetéhez

(Dr. Tóth László: Holyvák VII. — Staphylinidae VII. — Fauna Hung. 159)

CSALÁD — ALNEMEK

Abemus MULSANT & REY 5, 22	Neobisnius GANGLBAUER 6, 34
<i>Abemus</i> MULSANT & REY partim 4	Ocypus LEACH 5, 23, 24
<i>Actobius</i> FAUVEL 6	Ontholestes GANGLBAUER 3, 11
Acylophorus NORDMANN 8, 93	Onychophilonthus NEERESHEIMER & WAGNER 42, 43
Alapsodus TOTTENHAM 24, 31	Palaeophilonthus COIFFAIT 1
Allocypus COIFFAIT 24	Parabemus REITTER 4, 18
Astrapaeus GRAVENHORST 9, 97	Paratasgius JARRICE 24
Atanygnathini 9	Philonthini 6
Atanygnathus JAKOBSON 1, 9, 141	Philonthus CURTIS 8, 41, 42, 43
<i>Bisnius</i> THOMSON 6	Platydracus THOMSON 3, 12
Cafius CURTIS 7, 39	Pseudocypus MULSANT & REY 24
Creophilus SAMOUELLE 2, 6, 33	Quediini 8
Dinothenarus THOMSON 4, 17	Quedionuchus SHARP 104
Disticalius CASEY 103	Quediops COIFFAIT 122
Emus LEACH 3, 10	Quedius STEPHENS 9, 102, 116
Erichsonius FAUVEL 1, 6, 37	Rabigus MULSANT & REY 8, 79
Euryporus ERICHSON 8, 94	Raphirus STEPHENS 123
Gabrius CURTIS 8, 82	Sauridius MULSANT & REY 131
Gabronthus TOTTENHAM 8, 80	Spatulonthus TOTTENHAM 42
Gefyrobis THOMSON 42	Staphylininae 1
Hesperus FAUVEL 1, 7, 40	Staphylinini 2
Heterothops STEPHENS 1, 9, 98	Staphylini 2
Holisomimus CAMERON 1	Staphylinus LINNAEUS 5, 19
Kenonthus COIFFAIT 42	Tasgius STEPHENS 24
<i>Leistotrophus</i> KRAATZ 3	<i>Tanygnathus</i> ERICHSON 9
Metagabrius COIFFAIT 42	<i>Trichoderma</i> auct. nec STEPHENS 4
Microquedius COIFFAIT 120	Trionthus COIFFAIT 42
Metocypus COIFFAIT 24	Velleius LEACH 1, 8, 95
Microsaurus DEJEAN 105	Xanthopygi 6

FAJOK ÉS FAJ ALATTI KATEGÓRIÁK

abietum KIESENWETTER 113	aeneocephalus DE GEER 30
acuminatus HOCHHUTH 125	aerosus KIESENWETTER 42, 47
addendus SHARP 48	<i>agilis</i> GRAVENHORST 68
<i>aeneus</i> ROSSI 48	alatus COIFFAIT 129

* A kurzív nevek szinonimák

- albipes* GRAVENHORST 58
alpestris HEER 121
alpinus EPPELSHEIM 58
apicalis LEINBERG 67
appendiculatus SHARP 88
aridulus JANSSON 131
asturicus BERNHAUER 129
astutoides A. STRAND 87
astutus ERICHSON 86
ater J. SAHLBERG (*Quedius*) 105
ater GRAVENHORST (*Ocypus*) 31
atratus GRAVENHORST 48
atritarsis ROUBAL 119
attenuatus GYLLENHAL 127
auricomus KIESENWETTER 122
auromentosus BERNHAUER 28
austriacus SCHEERPELTZ 89
- balcanicus* BERNHAUER 137
balianii GRIDELLI 115
balthazari SMETANA (*Gabronthus*) 82
balthazari SMETANA (*Heterothops*) 100
balticus KORGE 119
bescidicus SMETANA 85
biharicus G. MÜLLER 28
bimaculatus GRAVENHORST 55
binotatus GRAVENHORST 100
bishopi SHARP 89
bodemeyeri EPPELSHEIM 49
bohemicus ROUBAL 116
boopioides MUNSTER 130
boops GRAVENHORST 131
brevicornis THOMSON 110
bveripennis IHSEN 122
brevis ERICHSON 108
brunnipes FABRICIUS 25
- carbonarius* GRAVENHORST (*Philonthus*) 55
carbonarius GYLLENHAL (*Philonthus*) 52
caesareus CEDERHJELM 21
carpathicola ROUBAL 135
cephalotes GRAVENHORST 60
cerdo ERICHSON 32
cerrutii GRIDELLI 37
chalcus STEPHENS 48
chaleocephalus FABRICIUS 15
chloropterus PANZER 23
cincticollis KRAATZ 135
cinctus PAYKULL 103
cinerascens GRAVENHORST 39
cochleatus SCHEERPELTZ 68
coerulescens BOISDUVAL & LACORDAIRE 49
cognatus STEPHENS 52
collaris ERICHSON 126
coloratus KOLBE (*Quedius*) 131
coloratus TOTTENHAM (*Philonthus*) 66
compressus MARSHAM 32
concinus GRAVENHORST 66
concolor GRIDELLI 70
confinis A. STRAND 71
coprophilus JARRIGE 69
corporeaali DEVILLE 21
coruscus GRAVENHORST 63
- corvinus* ERICHSON 73
cruentatus GMELIN 66, 70
cruentus OLIVIER 113
curtipennis BERNHAUER (*Quedius*) 118
curtipennis MOTSCHULSKY (*Ocypus*) 28
cyanipennis FABRICIUS 50
- dalmatinus* KORGE 120
debilis GRAVENHORST 65
decorus GRAVENHORST 47
decouii COIFFAIT 135
delahoni WAGNER 113
denudatus STEPHENS 120
depolii G. MÜLLER 27
dieckmanni SMETANA 12
dilatatus FABRICIUS 96
dimidiaticornis GEMMINGER 21
dimidiatipennis ERICHSON 77
dimidiatus C. R. SAHLBERG 67
discoideus GRAVENHORST 71
dissimilis GRAVENHORST 102
diversiceps BERNHAUER 74
dolosus COIFFAIT 119
dubius HEER 131
- ebeninus* GRAVENHORST 67
edentulus FAUVEL nec BLOCH 33
ermischi KORGE 132
erythropterus LINNACUS 20
exiguus NORDMANN 85
expectatus SMETANA 84
extinctus BERNHAUER 70
- falcifer* NORDMANN 32
fallaciosus KRAATZ 127
femoralis HOCHHUTH 83
fenestratus FAUVEL (*Philonthus*) 70
fenestratus SCHOLZE (*Quedius*) 127
fimbriatus ERICHSON 132
fimetarius GRAVENHORST 57
flavocephalus GOEZE 18
flavomarginatus GRIDELLI 136
flavopilosus GERHARDT 127
flavopunctatus LATREILLI 17
fossor SCOPOLI 19
frigidus KIESENWETTER 56
fulgidus FABRICIUS 115
fuliginosus GRAVENHORST 117
fulvicollis STEPHENS 129
fulvipennis ERICHSON 29
fulvipes FABRICIUS (*Philonthus*) 75
fulvipes SCOPOLI (*Platydracus*) 14
fumarius GRAVENHORST 75
fumatus STEPHENS 136
funebre COIFFAIT 119
furcifer RENKONEN 76
fuscatus GRAVENHORST 29
fuscicornis SCHEERPELTZ 71
fuscus GRAVENHORST 60
fuscipennis MANNERHEIM 52
- ganglbaueri* BERNHAUER 76
gerhardtianus SCHEERPELTZ 72

- gilvipes* ERICHSON 55
glaberrimus HERBST 94
glabricollis LACORDAIRE 94
globulifer FOURCROY 33
gracilis LETZNER 80

haberfelneri EPPELSHEIM 116, 122
haroldi EPPELSHEIM 12
heidenreichi HUBENTHAL 60
heinemanni BERNHAUER 67
heterodoxus EPPELSHEIM 109
hirtus LINNAEUS 11
humeralis auct. 139
hungaricus COIFFAIT 140

immundus GYLLENHAL 65
infuscatus ERICHSON, 108
inquinatus STEPHENS 74
intermedius BOISDUVAL & LACORDAIRE 44
intrudens TOTTENHAM 57
invreae GRIDELLI 116
italicus GRIDELLI 126

janneri HUBENTHAL 113
jeanneli COIFFAIT 136
jelineki KRASA 118
jozefi FLEISCHER 113
jurgans TOTTENHAM 66, 71
juvenilis PEYRON 76

krausi PENECKE 112
kiesenwetteri GANGLBAUER 132
kuntzeni G. MÜLLER 28

laevicollis BOISDUVAL & LACORDAIRE 42, 46
laevigatus GYLLENHAL 105
laminatus CREUTZER 43
langenhani HUBENTHAL 110
latebricola GRAVENHORST 14
lateralis GRAVENHORST 109
latro JOY 91
lepidus GRAVENHORST 54
leonhardi BERNHAUER 120
limbatoides COIFFAIT 140
limbatus HEER 140
lividipes BAUDI 85
lividipennis LOKAY 104
longicornis KRAATZ (Quedius) 108
longicornis STEPHENS (Philonthus) 68
Lucens ERICHSON 53
lucidulus ERICHSON 123
lugubris LOKAY 105

macrocephalus GRAVENHORST 26
maculicollis GERHARDT 126
mannerheimi FAUVEL 53
mareki COIFFAIT 42, 46
marginatus STROEM 42, 43
matinae ROUBAL 112
maurorufus GRAVENHORST 139
maurus SAHLBERG 113
maxillosus LINNAEUS 34
melanarius HEER 33
meledanus REITTER 112

meridiocarpaticus SMETANA 120
mesomelinus MARSHAM 110, 112
menetriesi KIRSCHENBLATT 55
micans GRAVENHORST 77
micantoides BENICK & LOHSE 77
microps GRAVENHORST 107
molochinus GRAVENHORST 120
molochinicolor ROUBAL 118
montanus HEER 132
montivagus HEER 42, 46
murinus LINNAEUS 12
mus BRULLÉ 29

nebulosus FABRICIUS 12
nemoralis BAUDI 138
niger PORTA (Quedius) 103
niger KRAATZ (Heterothops) 100
nigribasis KORGE 120
nigriceps KRAATZ 133
nigricollis GERHARDT 80
nigrita GRAVENHORST 76
nigritulus GRAVENHORST 91
nigriventris C. G. THOMSON 60
nigrocoeruleus FAUVEL 115
nitidicollis BOISDUVAL & LACORDAIRE 55
nitidulus GRAVENHORST 42, 54, 59
nitidus FABRICIUS 49
nitipennis STEPHENS 127

oblitteratus ERICHSON 138
obscuripennis BERNHAUER 132
obscurus LOKAY 114
ochripennis MÉNÉTRIES (Quedius) 115
ochripennis GERHARDT (Philonthus) 66
ochropterus ERICHSON 132
ochropus GRAVENHORST 66
oebalus TOTTENHAM 74
olens O. F. MÜLLER 27
ophthalmicus SCOPOLI 25
ormayi REITTER 26

pachycephalus NORDMANN 62
paradisianus HEER 127
paralimbatus COIFFAIT 139
parvicornis GRAVENHORST 68
pedator GRAVENHORST 31
pennatus SHARP 93
persimilis MULSANT & REY 129
picipennis FABRICIUS 30
picipes FAUVEL (Philonthus) 52
picipes MANNERHEIM (Quedius) 133
picipes PAYKULL (Euryporus) 95
piliger MULSANT & REY 87
plancus ERICHSON 123
plagiatus MANNERHEIM 105
politus LINNAEUS 48
praevious ERICHSON 101
procerulus GRAVENHORST 37
prolixus ERICHSON 36
pseudogracilis REITTER 80
pseudonigriceps REITTER 140
pseudopyrenaicus COIFFAIT 135
pseudoumbrinus LOHSE 136

pseudovarians A. STRAND 70
pubescens DE GEER 18
puella NORDMANN 77
pullus NORDMANN 80
punctatellus HEER 104
puncticollis THOMSON 116
punctus GRAVENHORST 78
pyrenaicus BRISOUT 135

quadripunctulus GRAVENHORST 101
quisquiliarius GYLLENHAL 74

ravasini GRIDELLI 92
rectangulus SHARP 63
reitteri GRIDELLI 129
resplendens THOMSON 105
richteri KORGE 138
riparius KELLNER 123
rosarius TOTTENHAM 55
rotundicollis MÉNÉTRIES 50
rubidus VERHOEFF 33
rubripennis KIESENWETTER 85
rubromaculatus GRIDELLI 132
ruficornis BERNHAUER 22
rufimanus ERICHSON 73
rufipes ERICHSON (Quedius) 126
rufipes GRAVENHORST (Quedius) 126
rufipennis GRAVENHORST (Hesperus) 41
rufipennis PORTA (Quedius) 104
rufipennis STEPHENS (Quedius) 128
rufipennis TRELLA (Quedius) 106

salinus KIESENWETTER 75
sanguinolentus GRAVENHORST 65
scintillans GRAVENHORST 123
scitus GRAVENHORST 111
scribai FAUVEL (Philonthus) 60
scribai GANGLBAUER (Quedius) 127
semiaeneus STEPHENS 125
semiobscurus MARSHAM 126
sericans MULSANT & REY 102
siculus auct., partim nec STIERLIN 33
signaticornis MULSANT & REY 38
signiceps SMETANA 91
similis FABRICIUS 26
skoravzewsky KORGE 112
sordidus GRAVENHORST 62
sparsus LUCAS 63
speculum LOKAY 42, 45
spermophilii GANGLBAUER 61
splendens FABRICIUS 45
splendidulus GRAVENHORST 85
spurius SMETANA (Gabrius) 92
spurius LOKAY (Quedius) 122
stercorarius OLIVIER 16

stipes SHARP 87
stragulatus ERICHSON 68
sturanyi GANGLBAUER 133
sublateralis REITTER 118
subnigriceps COIFFAIT 138
subnigrituloides SCHEERPELTZ 90
subnigritulus JOY (Gabrius) 90, 92
subnigritulus REITTER (Gabrius) 88, 92
subnigritulus SMETANA (Gabrius) 92
subopacus HOCHHUTH 39
subuliformis GRAVENHORST 60
succicola THOMSON 48
suffragani JOY 92
suturalis KIESENWETTER 139
synonymicus ROUBAL 61

tatricus M. LOMNICKI 105
temporalis MULSANT & REY 51
tenebricosus GRAVENHORST 28
tenellus GRAVENHORST 109
tenuicornis MULSANT & REY 52
tenuis FABRICIUS 79
terminalis ERICHSON 142
thessalicus ROUBAL 55
tesselatus FOURCROY 12
thermarum AUBÉ 81
tirolensis LUZE 83
toxotes JOY 92
transsylvanicus WEISE 133
tristis FABRICIUS (Ocypus) 31
tristis GRAVENHORST (Quedius) 118
trossulus NORDMANN 89

ulmi ROSSI 98
umbratilis GRAVENHORST 57
umbrinus ERICHSON 136
unicolor KIESENWETTER (Quedius) 119
unicolor SEIDLITZ (Phylonthus) 65

varians PAYKULL 71
varius GYLLENHAL 55
velox SHARP 89
ventralis ARAGONA (Quedius) 106
ventralis GRAVENHORST (Philonthus) 73
vernalis GRAVENHORST 83
vexans EPPELSHEIM 110
villosulus STEPHENS 35
virens ROTTENBERG 114
virgo GRAVENHORST 76
viridipennis FAUVEL 74

wagenschieberi KIESENWETTER 94
winkleri BERNHAUER 33

xantholoma GRAVENHORST 40
xanthopus ERICHSON 112

12. család: STAPHYLINIDAE VII. — HOLYVÁK VII.

Írta:

DR. TÓTH LÁSZLÓ

17. alcsalád: Staphylininae

A család legnagyobb termetű fajai tartoznak elsősorban ide, de közepes, sőt apró testű fajok ugyancsak megtalálhatók. Testük megnyúlt, erősebben vagy gyengébben domborodó, de sohasem hengeres vagy feltűnően lapos. Fejük hátul jól láthatóan befűződött. Csápjuk 11 ízű, fonálszerű, kivételesen fűrész (Velleius LEACH). A csápgödrök közelebb állnak az összetett szemekhez, mint egymáshoz, a homlok elülső szegélyén erednek. Rágóik előreállók, erősek és hajlottak, közvetlenül az összetett szemek közelében erednek. Az állkapcsi tapogató 4 ízű, ritkán erősen megnyúlt (Hesperus FAUVEL) vagy utolsó íze jellegzetes alakú (Heterothops STEPHENS). Az ajaktapogató rövid, 3 ízű. Az ajakvég (ligula) nagyon rövid, csúcsának kialakulása azonban jellegzetes. Az előtor alakja változó, a fejnél rendszerint hosszabb, a mellő oldalmezei változóan fejlettek, toroklemeze azonban nincsen. A pajzsoeska háromszög alakú, szabadon álló. A szárnyfedők hossza változó, a mellvéget nem vagy csak kissé haladják túl, elkülönült mellfedőjük nincsen. A potroh erősen megnyúlt, oldalai felhajlók, 2 elülső szelvényének a haslemeze hiányzik. Az elülső csípők előreállók, kúpszerűek, csaknem olyan hosszúak, mint az elülső combok. A hátulsó csípők közel állók, csaknem érintkeznek. A lábak általában megnyúltak, a lábszárak rendszerint tövisesek. A lábfejek 5 ízűek, kivéve a nálunk is előforduló *Atanygnathus* JAKOBSON nemet, ahol a középső és hátulsó lábfej 4—4 ízű, valamint a trópusi *Holisomimus* CAMERON nemet, amelynek fajain az elülső és középső lábfej 4—4 ízű, míg a hátulsó 5 ízű. A hímek elülső lábfejei rendszerint — de nem minden esetben — kiszélesedtek, potrohuk 6. haslemezeének csúcsa különböző alakban és mértékben, de mindig kikanyarított. A hím ivarszerven 1 parameron van, kivéve az *Erichsonius* FAUVEL és *Palaeophilonthus* COIFFAIT nemet, melyek fajain a 2 paramera elkülönült, míg az *Atanygnathus* JAKOBSON és *Heterothops* STEPHENS fajok esetében hiányoznak.

Lárváik campodeoid típusúak; fejük előreálló, hátul nyakszerűen befűződött, csápjaik 4 ízűek és a homlok elülső szegélyén ízesülnek. Egyes szerzők „Staphylinimorphes” típusként említik őket. Életmódjuk alig, alaktanuk csak néhány közismert faj esetében tisztázott (1. ábra: A—C).

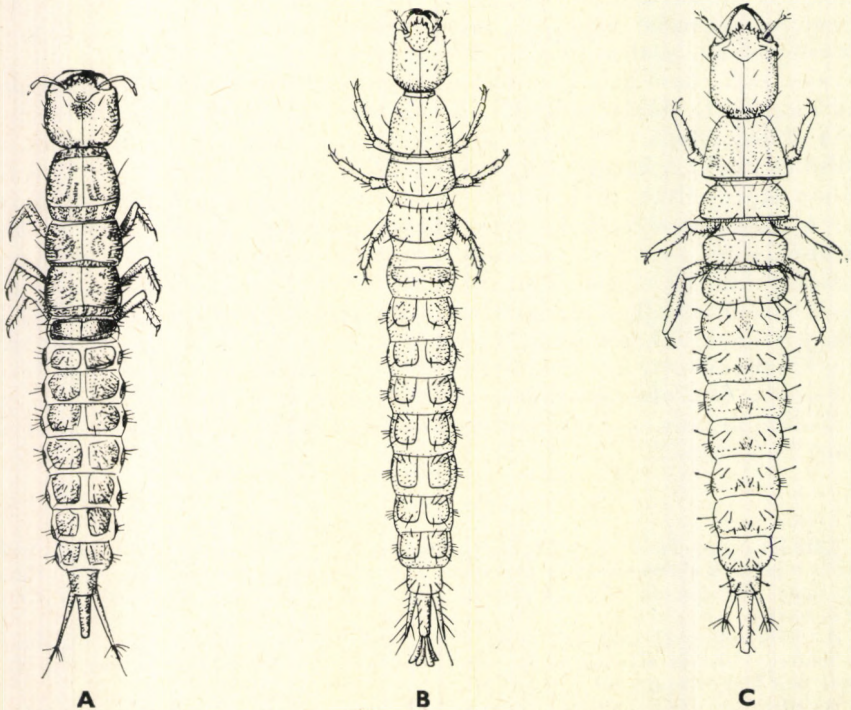
A földkerekségről megközelítőleg 3000 fajuk ismert, a palearktikus régióban élők száma mintegy 1000-re tehető. A Kárpát-medencében 245 faj fordul elő, közülük 22 nem 164 fajt már Magyarországról is kimutattuk.

Az idetartozó fajok többsége ragadozó. Környezeti igényeik rendkívül változatosak, a hóhatártól a síkságokig, a sarkköröktől az egyenlítőig csaknem minden lehetséges élőhelyen megtalálhatók. A nagy testű, néha feltűnő színezetű, nem rejtett életmódú fajok némelyike nem kerülte el az erdőt, mezőt járó ember figyelmét, erről tanúskodik néhány ismert népi

elnevezésük. A család „Holyva” elnevezése a nálunk élő legnagyobb fajok valamelyikére vonatkozott eredetileg, így tehát a név szűkebb értelmezésben az itt ismertetésre kerülő alcsaládot illeti.

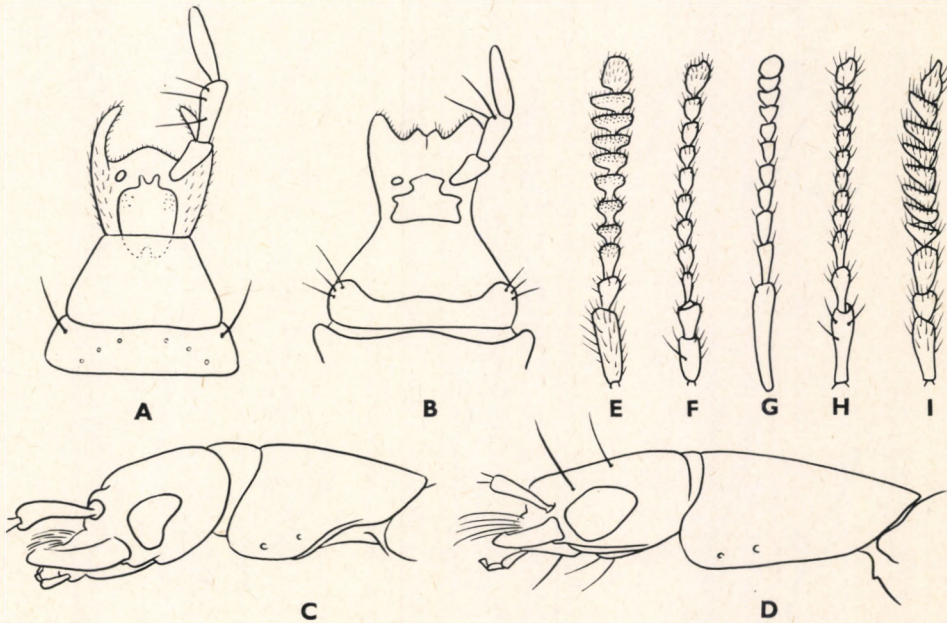
A n e m e k h a t á r o z ó k u l c s a

- 1 (46) Valamennyi lábfejük 5 ízű (4. ábra: O).
- 2 (35) Az előtor hátának lehajló oldalpereme — legalább a hátulsó harmadában — oldalnézetből jól látható. A fej oldalain, az összetett szemek alatt nem húzódnak oldallécek (2. ábra: C).
- 3 (20) A fej és az előtor háta lesimuló alapszőrözettel borított, kivéve a *Creophilus* SAMOUELLE nemet, ahol csak az előtor hátának oldal-szegélyein vannak beszúrt, sertét viselő pontok. Testük nagy, hossza legalább 9 mm. Az ajakvég (ligula) a csúcán kikanyarított (2. ábra: B) (1. nemzetség: *Staphylinini*).
- 4 (19) A fej és az előtor háta alapszőrözettel borított (1. alnemzetség: *Staphylini*).

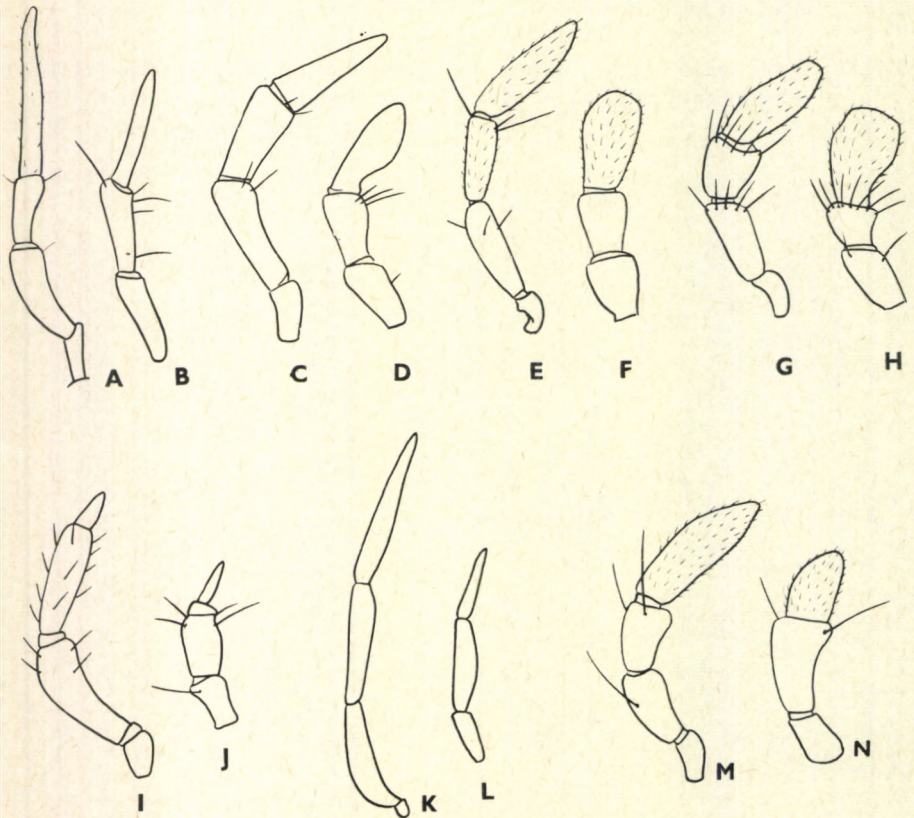
1. ábra. A: *Staphylinus similis* (FABRICIUS), B: *Gabrius expectatus* SMETANA, C: *Quedius humeralis* STEPHENS lárvája (POTOCKAJA nyomán)

- 5 (6) A potroh 3 utolsó hátlemezt felálló aranysárga szőrözet borítja (10. ábra: A). A csáp rövid, olyan hosszú, mint a fej, 5 utolsó íze jelentősen megvastagodott és bunkószerűen elkülönült (2. ábra: E)
1. nem: **Emus** LEACH, 1819
- 6 (5) A potroh 3 utolsó hátlemezt lesimuló szőrözet borítja, közötté legfeljebb néhány felálló, sötét, hosszabb serte fordul elő. A csáp hosszabb és karcsúbb, a fej hátulsó szegélyét meghaladja, utolsó ízei néha gyengén kiszélesedettek, de sohasem különülnek el bunkószerűen.
- 7 (8) Az előtor hátának elülső szöglei hegyes szögben előre kihúzottak (5. ábra: C) (= *Leistotrophus* KRAATZ, 1857 nec PERTY, 1830)
2. nem: **Ontholestes** GANGLBAUER, 1895
- 8 (7) Az előtor hátának elülső szöglei derék- vagy tompaszögűek, ritkábban kerekítettek, de sohasem előre kihúzottak.
- 9 (10) A fej trapéz alakú, oldalai az összetett szemek előtt összeszűkülnek, mögöttük a hátulsó szögletekig kiszélesednek (6. ábra: B)
3. nem: **Platydracus** THOMSON, 1858

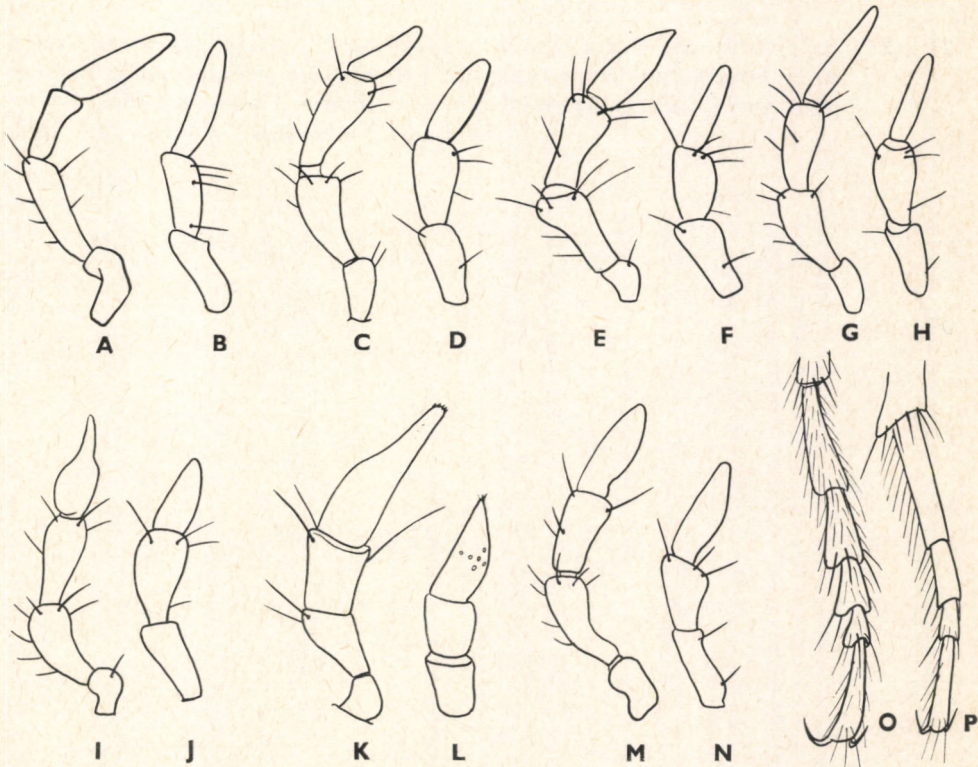
2. ábra. A: *Philonthus splendens* (FABRICIUS), B: *Platydracus stercorarius* (OLIVIER) ajakvége alulnézetben — C: *Philonthus* sp., D: *Quedius* sp. feje és előtora oldalnézetben — E: *Emus hirtus* (LINNAEUS), F: *Erichsonius cinerascens* (GRAVENHORST), G: *Acylophorus glaberrimus* (HERBST), H: *Euryporus picipes* (PAYKULL), I: *Velleius dilatatus* (FABRICIUS) csápja (A—B: COIFFAIT nyomán, a többi eredeti)

- 10 (9) A fej ovális vagy kerekített négyszögletes, sohasem trapéz alakú. A halántékok ritkábban hátrafelé kerekítve kiszélesednek, a fej oldalvonalai az összetett szemek előtt ilyen esetben párhuzamosak.
- 11 (12) A test felületét sűrű, felálló, hullámos szőrözet borítja, amely között azonban kopasz foltok mindig találhatóak. A fej szőrözete felálló, halvány aranyárga színű (= *Trichoderma* auct. nec STEPHENS, 1832)
4. nem: **Dinothenarus** THOMSON, 1858
- 12 (11) A test felületét borító szőrözet — különösen a fejen — nem egyégesen sűrű és felálló, rendszerint szórta és lesimuló.
- 13 (14) Az előtor hátának lehajló oldalpereme felülről csak a hátulsó szögletek előtt látható (= *Abemus* MULSANT & REY, 1876 partim)
5. nem: **Parabemus** REITTER, 1909

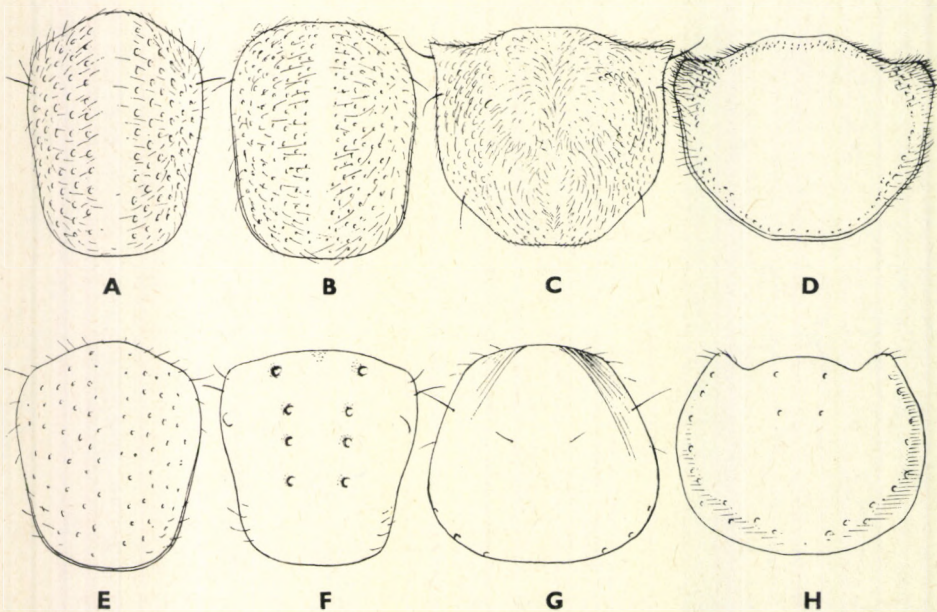
3. ábra. A—B: *Hesperus rufipennis* (GRAVENHORST), C—D: *Quedius mesomelinus* (MARSHAM), E—F: *Euryporus picipes* (PAYKULL), G—H: *Astrapaeus ulmi* ROSSI, I—J: *Heterothops binotatus* (GRAVENHORST), K—L: *Atanygnathus terminalis* (ERICHSON), M—N: *Acylophorus glaberimus* (HERBST) állkapcsi és ajaktapogatója (A, C, E, G, I, K, M: állkapcsi, B, D, F, H, J, L, N: ajaktapogató) (COIFFAIT nyomán)

- 14 (13) Az előtor hátának lehajló oldalpereme felülről nézve csaknem a közepétől a hátszó szögletekig látható.
- 15 (16) A potroh hátlemezeinek tövén kétoldalt 1—1 aranyhárga szőrfolt van (10. ábra: G—H) 6. nem: **Staphylinus** LINNAEUS, 1758
- 16 (15) A potroh hátlemezein nincsenek vagy legfeljebb tövük közepén húzódik harántos aranyhárga szőrfolt.
- 17 (18) Az előtor hátának lehajló oldalpereme felülről nézve legfeljebb a közepétől a hátszó szögletekig látható. A test 3 színű 7. nem: **Abemus** MULSANT & REY, 1876
- 18 (17) Az előtor hátának lehajló oldalpereme felülről nézve már az elülső harmadától a hátszó szögletekig látható. A test sötét, ritkán legfeljebb 2 színű 8. nem: **Ocypus** LEACH, 1819

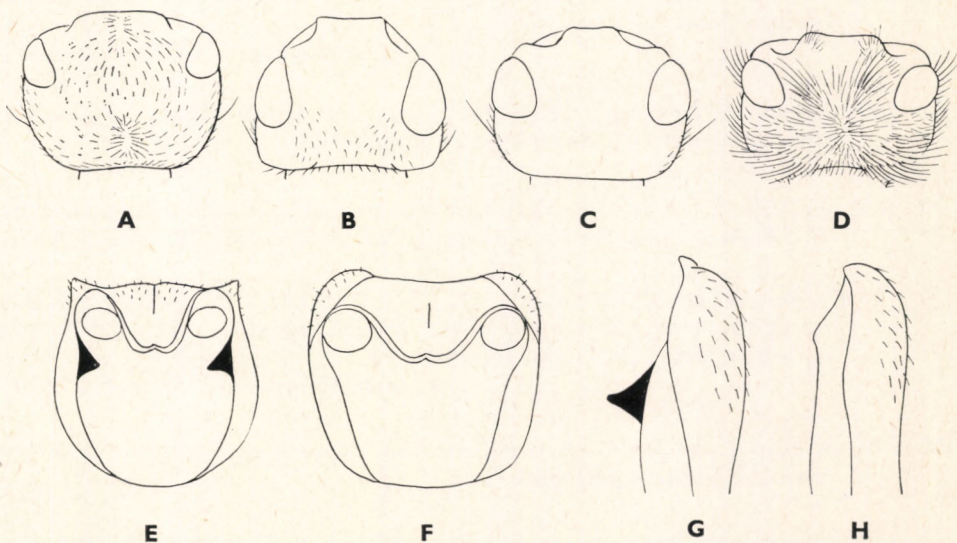
4. ábra. A—B: *Philonthus splendidus* (FABRICIUS), C—D: *Rabigus tenuis* (FABRICIUS), E—F: *Gabronthus* sp., G—H: *Gabrius nigrifulus* (GRAVENHORST), I—J: *Neobisnius prolixus* (ERICHSON), K—L: *Erichsonius cinerascens* (GRAVENHORST), M—N: *Cafius xantholoma* (GRAVENHORST) állkapcsi és ajaktapogatója — O: *Staphylinus erythropterus* LINNAEUS, P: *Atanygnathus terminalis* (ERICHSON) hátszó lábfeje (A, C, E, G, I, K, M: állkapcsi, B, D, H, J, L, N: ajaktapogató) (A—N: COIFFAIT nyomán, O—P: eredeti)

- 19 (4) A fej és az előtor hátának korongja kopasz, csak az utóbbi oldal-
szegélyein vannak nagyobb, beszúrt, sertét viselő pontok (5. ábra:
D) (2. alnemzetség: *Xanthopygi*)
9. nem: **Creophilus** SAMOUELLE, 1819
- 20 (3) A fej és az előtor háta kopasz, csak kivételesen borítja alapszőrözet,
ebben az esetben azonban a test hossza nem haladja meg a 6,5
mm-t. Az ajakvég (ligula) csúcsa ép, ívelten kerekített vagy egyene-
sen lemetezett (2. ábra: A). Apró és közepes testnagyságú fajok
(2. nemzetség: *Philonthini*).
- 21 (22) A csáp 2. íze megvastagodott, olyan széles, mint az 1. íz, és jelentő-
sen szélesebb a 3. íznel (2. ábra: F) (= *Actobius* FAUVEL, 1874)
11. nem: **Erichsonius** FAUVEL, 1874
- 22 (21) A csáp 2. íze egyszerű, keskenyebb, mint az 1. íz, és nem szélesebb
a 3. íznel.
- 23 (24) A fejét és az előtor hátát alapszőrözet borítja, az előtor háta
sima hosszanti középvonala két oldalán számos erős, beszúrt
pont van (5. ábra: A). 4–5 mm (= *Bisnius* THOMSON, 1860)
10. nem: **Neobisnius** GANGLBAUER, 1895

5. ábra. A: *Neobisnius prolixus* (ERICHSON), B: *Erichsonius cinerascens* (GRAVENHORST), C: *Ontholestes murinus* (LINNAEUS), D: *Creophilus maxillosus* (LINNAEUS), E: *Hesperus rufipennis* (GRAVENHORST), F: *Cafius xantholoma* (GRAVENHORST), G: *Acylophorus glaberrimus* (HERBST), H: *Velleius dilatatus* (FABRICIUS) előtora felülnézetben (Éredeti)

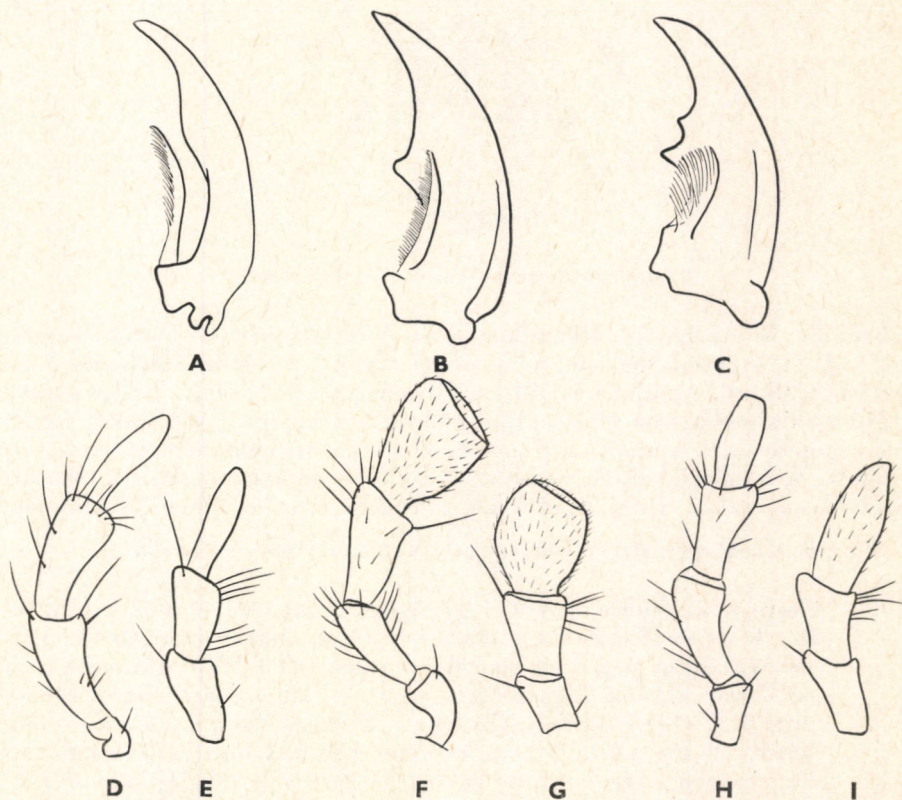
- 24 (23) A fej és az előtor háta kopasz. Az előtor hátának két oldalán 1—1 változó számú pontból álló sor húzódik, kivételesen a pontok nagyobb számban, rendezetlenül állhatnak, ebben az esetben azonban a test hossza meghaladja a 6 mm-t.
- 25 (26) Az előtor hátának pontjai nagyok, gödörszerűen bemélyedtek (5. ábra: F). A potroh hátlemezeinek felületét saktáblaszerűen változó színű szőrfojtok borítják [12. nem: *Cafius* CURTIS, 1829]
- 26 (25) Az előtor hátának pontjai finomak vagy erősek, de sohasem gödörszerűek. A potroh hátlemezeinek felületén a szőrözet egységes színű.
- 27 (28) Az állkapcsi tapogató feltűnően megnyúlt, utolsó íze az utolsó előtti íznel több mint 2-szer hosszabb (3. ábra: A). Az előtor hátának pontozása kétoldalt szórt, nem sorokba rendezett
13. nem: *Hesperus* FAUVEL, 1874
- 28 (27) Az állkapcsi tapogató nem feltűnően megnyúlt, utolsó ízének hossza sohasem éri el az utolsó előtti íz hosszának kétszeresét. Az előtor hátának két oldalán a pontok sorokba tömörültek.
- 29 (32) Az ajaktapogató utolsó íze nem vagy csak alig keskenyebb, mint az utolsó előtti íz.

6. ábra. A: *Staphylinus erythropterus* LINNAEUS, B: *Platydacus fulvipes* (SCOPOLI), C: *Ocyopus pedator* (GRAVENHORST), D: *Emus hirtus* (LINNAEUS) feje felülnézetben — E és G: *Ontholestes murinus* (LINNAEUS), F és H: *Ocyopus olens* (MÜLLER) előtora (E, F: alul-, G, H: oldalnézetben) (Eredeti)

- 30 (31) Az állkapcsi tapogató utolsó íze kúpszerű, rövidebb, mint az utolsó előtti íz (4. ábra: C) 15. nem: **Rabigus** MULSANT & REY, 1876
- 31 (30) Az állkapcsi tapogató utolsó íze megnyúlt, általában orsószerű, hosszabb, mint az utolsó előtti íz (4. ábra: A) 14. nem: **Philonthus** CURTIS, 1829
- 32 (29) Az ajaktapogató utolsó íze megnyúlt, sokkal keskenyebb, mint az utolsó előtti íz (4. ábra: H).
- 33 (34) A ♂ elülső lábfeje kiszélesedett. Az előtor hátának két oldalán 1—1 pontsor húzódik, amelyek azonban mindig csak 5 pontból állnak. A hím ivarszerv a potrohban 90°-kal elfordult, így a bal oldalon fekszik 16. nem: **Gabronthus** TOTTENHAM, 1955
- 34 (33) A ♂ elülső lábfeje nem szélesedett ki. Az előtor hátának két oldalán 1—1 pontsor húzódik, amelyek 5 vagy 6 pontból állnak. A hím ivarszerv elhelyezkedése a potrohban normális, a paramerák a hasoldalon vannak 17. nem: **Gabrius** CURTIS, 1829
- 35 (2) Az előtor hátának lehajló oldalpereme oldalról nézve nem látható, teljes hosszúságában az előtor háta alá hajlott. A fej oldalain, az összetett szemek alatt legfeljebb elöl megrövidült, de mindig jól látható oldalléc húzódik (2. ábra: D) (3. nemzetség: *Quediini*).
- 36 (37) A csáp 1. íze nyélszerűen megnyúlt, hosszabb, mint a 4 következő íz együttesen (2. ábra: G) 18. nem: **Acylophorus** NORDMANN, 1837
- 37 (36) A csáp 1. íze nem nyélszerűen megnyúlt, olyan hosszú vagy kissé rövidebb, mint a 2 következő íz együttesen.
- 38 (45) Az állkapcsi és ajaktapogató utolsó íze változó alakú és hosszúságú, de sohasem keskenyebb lényegesen az utolsó előtti íz szélességénél.
- 39 (40) A csáp 1. íze olyan hosszú, mint a következő 2 íz együttes hossza. Az előtor háta elöl szegélyezett. Az ajaktapogató utolsó íze hatalmas fejlett, bárd alakú (3. ábra: F) [19. nem: **Euryporus** ERICHSON, 1839]
- 40 (39) A csáp 1. íze rövidebb, mint a 2 következő íz együttesen. Az előtor háta elöl nem szegélyezett.
- 41 (42) A csáp első 3 íze egyszerű, a következő ízek fűrészesek (2. ábra: I). 20. nem: **Velleius** LEACH, 1819
- 42 (41) A csápízek egyszerűek, maga a csáp megnyúlt, fonalszerű.

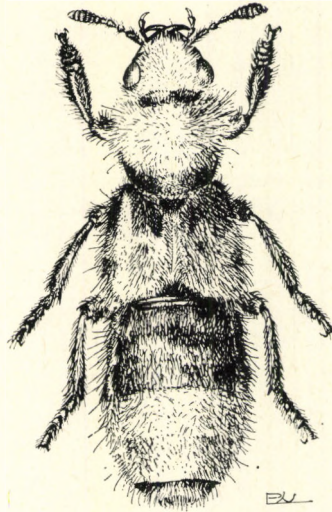
- 43 (44) A szárnyfedők varratszegélye élesen bevágott. Mind az ajak-, mind az állkapcsi tapogató utolsó íze erősen kiszélesedett (3. ábra: G—H)
21. nem: *Astrapaes* GRAVENHORST, 1802
- 44 (43) A szárnyfedők varratszegélye csak jelentéktelenül mélyedt be, alig látható. Mind az ajak-, mind az állkapcsi tapogató utolsó íze a csúcán kihegyesedő, orsószerű (3. ábra: C—D)
23. nem: *Quedius* STEPHENS, 1829
- 45 (38) Az állkapcsi és az ajaktapogató utolsó íze csaknem felényivel keskenyebb, mint az utolsó előtti íz, árszerű (3. ábra: I—J)
22. nem: *Heterothops* STEPHENS, 1829
- 46 (1) A középső és a hátulsó lábfejek 4 ízűek (4. ábra: P). Az állkapcsi tapogató feltűnően megnyúlt (3. ábra: K—L) (4. nemzetség: *Atanygnathini*) (= *Tanygnathus* ERICHSON, 1839)
24. nem: *Atanygnathus* JAKOBSON, 1909

7. ábra. A: *Ocyopus globulifer* (FOURCROY), B: *O. pedator* (GRAVENHORST), C: *O. mus* (BRULLÉ) rágója felülnézetben — D—E: *Staphylinus caesareus* CEDERHJELM, F—G: *Ocyopus pedator* (GRAVENHORST), H—I: *O. mus* (BRULLÉ) állkapcsi és ajaktapogatója (D, F, H: állkapcsi, E, G, I: ajaktapogató) (COIFFAIT nyomán)

1. nem: *Emus* LEACH, 1819

Nagy termetű, teste megnyúlt, a test egész felületét feltűnő, durva szőrözet borítja. Feje nagy, csaknem négyszögletes (6. ábra: D). Az összetett szemek a fejtetőn helyezkednek el. A csáp rövid, első 5 ízén csak szórtan álló sertepontok vannak, a következő 6 íz lazán, bunkószerűen elkülönült, felülete sűrűn pontozott, és a felálló sertéken kívül lesimuló szőrözettel borított

8. ábra. *Emus hirtus* (LINNAEUS) ♂ (Eredeti)

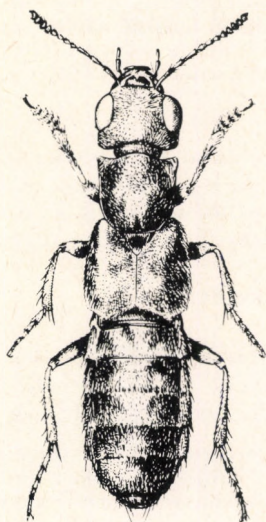
(2. ábra: E). Rágói erősek, előreállók, belső élük közepén 1—1 erős középfog, mögötte 1—1 nagyobb fog van, a bal oldali rágón a középfog előtt még 3 apró fogacska található. Az ajak- és állkapcsi tapogató viszonylag rövid, egyszerű. Az előtor oldalpereme az elülső csípő gödreitől a hátsó szögletig oldalról nézve végig látható. A mellő háromszög alakú hátsó oldallemeze (epimeron) jól fejlett. A középső csípők egymástól szélesen elválasztottak. A lábszárak tövisesek, az elülső lábfej 4 első íze mindkét ivar esetében kiszélesedett.

Ez ideig a nem egyetlen faja ismert, amely Magyarországon is előfordul.

- — Teste felül fekete, potroha gyengén, bronzosan fénylő, alul kékeslila, fémesen fénylő. Fejét, az előtor hátát a hátsó szegélye kivételével, valamint a potroh 3 utolsó hátlemezét felálló aranysárga, míg az előtor hátsó szegélyét, a pajzsocskát, a szárnyfedők tövét, a potroh 3 elülső hátlemezét fekete szőrözet borítja. A szárnyfedők hátsó felét szürkésfehér, lesimuló szőrözet borítja, közötté azonban hosszú, merev fekete és szürke serték is megfigyelhetők. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán szögletesen kimetszett. Hátsó lábszára a tövi harmadában görbült, hátsó tompora erősen megnyúlt, a csúcsán erőteljesen kifelé görbült kampó van. Aedoeagus: 12. ábra: A—B (8. ábra). 18—22 mm.

Előfordul Dél- és Közép-Európában, Észak-Európa déli területein, a Kaukázusban és a Földközi-tenger keleti medencéjének vidékein. Lombos erdőkben kifolyó fanedven, nyílt területeken rothadó növényi anyagokon és gombákon, ürüléken, trágyán gyűjtötték, ahol más rovarok lárváit pusztítja. Faunaterületünk csaknem minden vidékéről előkerült, de mindenütt ritka. IV—X. — B u n d á s h o l y v a

hirtus (LINNAEUS, 1758)

9. ábra. *Ontholestes haroldi* (EPPELSHEIM) ♂ (Eredeti)

2. nem: *Ontholestes* GANGLBAUER, 1895

Testük megnyúlt, csaknem teljes felülete bronzosan fénylő fekete, bronzfényű és fekete szőrfoltokkal márványozott, „Márványos holyvák”. Fejük harántos négyszögű, nagy, gyengén domborodó összetett szemeik a fej oldalain helyezkednek el, csak kisebb mértékben terjednek rá a fejtetőre. Csápjuk meglehetősen karcsú, a csúcsa felé nem vastagodik meg. A rágók erősek, belső élük közepén nagyobb fog van, mögötte børszerű, erősen pillázott lemezfüggelék húzódik. A 4 ízű állkapcsi tapogató utolsó íze rövidebb és karcsúbb, mint az utolsó előtti íz. Az ajaktapogató utolsó íze alig rövidebb, de jelentősen keskenyebb, mint az utolsó előtti íz. Az előtor lehajló oldalpereme oldalról nézve csaknem teljes hosszában látható. A mellő hátulsó, háromszög alakú oldallemeze (epimeron) kifejlődött (6. ábra: E és G). A mellközép közepvonala élszerűen kiemelkedik, a középső csípők mérsékelten távol állók. A lábcsápok tövisesek, mindkét ivar 4 elülső lábfejze kiszélesedett.

A nem 30 ismert faja az egész földkerekségen elterjedt, csaknem felük a palearktikus régióban él. A Kárpát-medencében és Magyarországon ez ideig 3 faj került elő, 1 további kimutatása lehetséges.

- 1 (2) Az előtor háta hátrafelé ívelten keskenyedő, oldalai benyomottak. A halánték megnyúlt, hosszúsága legalább $3/4$ -e az összetett szem felülről látható hosszátmérőjének. A csápok csúcsa, a combok tövének nagyobbik fele, a lábszárak külső éle — a hátulsó teljesen, a többi részben —, a középső és hátulsó lábfejek barnásfeketék. Aedoeagus: 12. ábra: C—D. 14—19 mm.

Előfordul a palearktikus régióban a Földközi-tenger partvidékének kivételével. Erdőkben és erdőszegélyeken, szántóföldeken és réteken egyaránt előfordul, trágyáról, állati ürülekről és rothadó növényi anyagokról (szalma, avar, gombák) gyűjtötték. Faunaterületünkön szélesen elterjedt, azonban mindenütt ritka (III—XI.) (= *nebulosus* FABRICIUS, 1792)

tesselatus (FOURCROY, 1758)

- 2 (1) Az előtor hátának oldalai egyenesek, hátrafelé igen csekély mértékben összetartók, nem benyomottak. A halánték kevésbé megnyúlt, legfeljebb fele olyan hosszú, mint az összetett szem felülről látható hosszátmérője. A csápok sárgák, a rágók feketék.
- 3 (6) A lábak teljesen feketék.
- 4 (5) A fej, az előtor és a szárnyfedők pontozása kissé durvább, a potroh hátlemezei valamivel sűrűbb és mélyebb. Az összetett szemek kevésbé domborúak. Aedoeagus: 12. ábra: E—F. 10—15 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban. Erdőszegélyeken, réteken és szántóföldeken trágya, ürülék és rothadó növényi anyagok alól gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, ez a nem leggyakoribb faj (IV—X.) — M á r v á n y o s h o l y v a

murinus (LINNAEUS, 1785)

- 5 (4) A fej, az előtor és a szárnyfedők pontozása valamivel finomabb, a potroh hátlemezein szórtaabb és gyengébb. Az összetett szemek domborúbbak. Aedoeagus: 12. ábra: I. 11,5 mm.

Ez ideig csak Brandenburgból ismert, feltételezhető azonban, hogy Nyugat-és Közép-Európa más területeiről is előkerülhet. Életmódjára vonatkozóan nincsenek adataink.

[dieckmanni SMETANA, 1958]

- 6 (3) A combok csúcsa, a lábszárak és a lábfejek sárgák. Aedoeagus: 12. ábra: G—H (9. ábra). 10—13,5 mm.

Előfordul Közép-Európában, elterjedése azonban még nem tekinthető kielégítően tisztázottnak. Szántóföldeken, réteken, legelőkön él, trágyáról, állati ürülekről, valamint komposztból gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, de ritkább faj (III—IV., VIII.)

haroldi (EPELSHEIM, 1884)

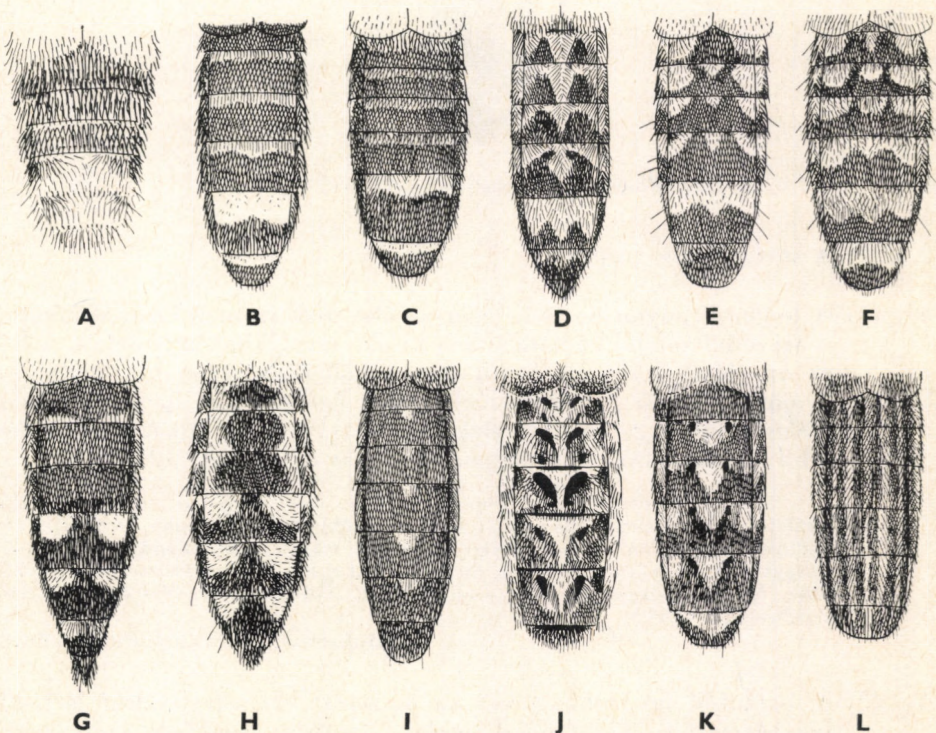
3. nem: **Platydracus** THOMSON, 1858

Megnyúlt, nagy termetű fajok, testük felületét finom és lesimuló szőrözet borítja, amely csak a fejen durvább. Fejük csak kivételes esetben szélesebb, mint az előtor háta, a hátrafelé kiszélesedett halántékok csúcsa mindig enyhé

ívben kerekített (6. ábra: B), csápjaik fonalszerűek, ízük különböző mértékben megnyúltak vagy kiszélesedtek, de sohasem feltűnően. Rágóik erősek, belső élük közepén 1 nagyobb fog van. Tapogatóik viszonylag rövidek, utolsó ízük megnyúlt, orsó alakú. Az előtor lehajló oldalpereme oldalról nézve jól látható. A mellő hátulsó háromszög alakú oldallemeze (epimeron) kifejlődött. A fej és az előtor pontozása sűrű, köldökforma pontokból áll. A szárnyfedők mindig egyszínűek. A potroh hátlemezeinek tövén ezüstös vagy aranysárga bársonyos szőrfoltok lehetnek, az 5—6. hátlemezen azonban ezek mindig egységes, szalagszerű harántfoltot képeznek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsának közepén kikanyarított.

Több mint 60 ismert fajuk Európában, Ázsiában és az amerikai kontinensen él, Magyarországról ez ideig 5 fajt sikerült kimutatnunk.

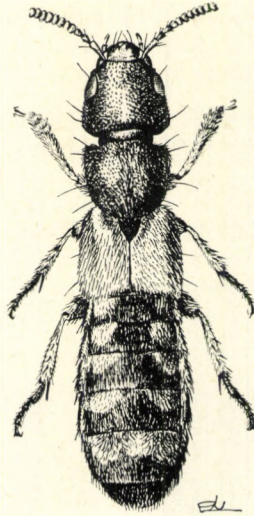
- 1 (2) Fekete, feje, előtora és a szárnyfedők kékesen fénylők. A csápok töve és a lábak világos sárgászörösek. A potroh 5. és 6. hátlemezeinek tövén haránt irányban széles aranysárga bársonyfolt húzódik (10. ábra: C). Aedoeagus: 12. ábra: J—K. 14—17 mm.

10. ábra. A: *Emus hirtus* (LINNAEUS), B: *Platydracus latebricola* (GRAVENHORST), C: *P. fulvipes* (SCOPOLI), D: *P. chalcocephalus* (FABRICIUS), E: *P. stercorarius* (OLIVIER), F: *P. flavopunctatus* (LATREILLE), G: *Staphylinus erythropterus* LINNAEUS, H: *S. caesareus* CEDERHJELM, I: *Ocypus mus* (BRULLÉ), J: *Dinothenarus pubescens* (DE GEER), K: *Parabemus fossor* (SCOPOLI), L: *Ocypus picipennis* (FABRICIUS) potroha felülnézetben (Eredeti)

Palearktikus elterjedésű faj. Főleg erdős területeken, kisebb vagy nagyobb állóvizek közelében, kövek, moha, avar, kéreg és tuskók alól, valamint árvízi hordalékból gyűjtötték. A síkságtól a hegyvidéken 1700–1800 m magasságig megtalálták. Faunaterületünkön elsősorban hegyvidéken él, a sík és dombvidék hűvös, mocsaras erdeiből ugyancsak előkerült, azonban sehol sem gyakori (IV–IX.)

fulvipes (SCOPOLI, 1763)

11. ábra. *Platydracus stercorarius* (OLIVIER) ♂ (Eredeti)

- 2 (1) A szárnyfedők vörösek.
- 3 (4) A halánték olyan hosszú, mint az összetett szemek hosszátmérője. A fej oldalvonalai hátrafelé csak kisebb mértékben széttartók. A fej és az előtor háta ércfényű, durva köldökszerű pontok borítják. A potroh 1–4. hátlemezeinek tövén keskeny, az 5. és 6. tövén széles aranysárga harántszalag húzódik (10. ábra: B). A lábak sötétebb vörösbarnák. Aedoeagus: 12. ábra: L–M. 10–12 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában; Dél-Európában csak az északi területek hegyvidékein. Elsősorban lombos erdőkben kövek, moha, avar alatt él, nyíltabb területeken korhadó növényi anyagok, trágya alatt, homokgödörökben és hangyafészkekben is megtalálták, de mindenütt ritka. Faunaterületünkön nagyon ritka, Magyarországon ez ideig csak Pálháza, Pilismarót és Pécs lelőhelyekről került elő (V–VII.)

latebricola (GRAVENHORST, 1806)

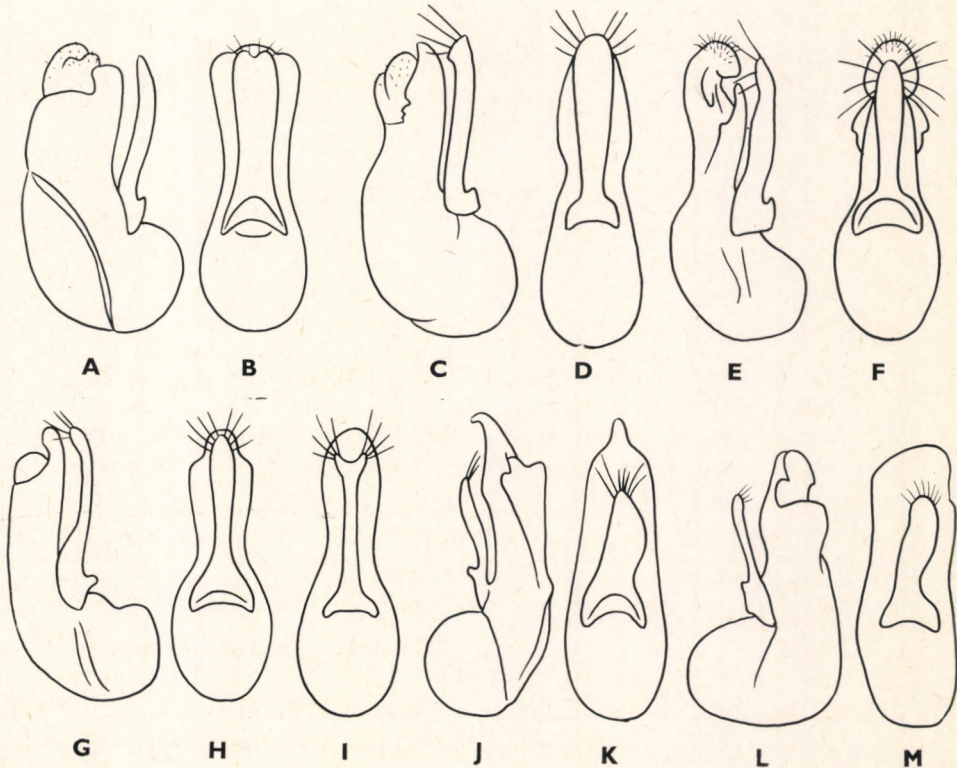
- 4 (3) A halánték hosszabb, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője. A fej oldalvonalai hátrafelé jelentősen széttartók.
- 5 (6) A csáp karsú, 3. íze jelentősen hosszabb, mint a 2. íz és legalább 2-szer olyan hosszú, mint amilyen széles. A fej és az előtor háta sötétbarna, erősen bronzfényű, szőrözete barna színű és igen durva,

a pontozás feltűnően mély. A combok feketék. A potroh fekete, 4 első hátlemeze tövének közepén 1, oldalain 1—1 kisebb, az 5. és 6. hátlemez tövén 1 összefüggő harántos, aranysárga szőrölt van (10. ábra: D). Aedoeagus: 13. ábra: A—B. 13—19 mm.

Előfordul a tág értelemben vett Közép-Európában, Délkelet-Európában, Kisázsiaiában és a Kaukázusban. Erdőkben és erdőszegélyeken, erdei tisztásokon friss ló- és tehéntrágyán, moha, kövek, avar és növényi korhadék alól, valamint gombákból és kifolyó fanedvről gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, nálunk ez a nem leggyakoribb faja (V—VIII.)

chalcocephalus (FABRICIUS, 1801)

- 6 (5) A csáp zömökebb, 3. íze nem vagy alig hosszabb, mint a 2. és legfeljebb 1,5-szer olyan hosszú, mint amilyen széles. A fej és az előtor legfeljebb gyengén fémesen fénylő, szőrözete és pontozása finomabb. A potroh 4 első hátlemezének a tövén az oldalsó aranysárga szőröltök kiterjedtebbek, mint a középső.
- 7 (8) A fej és az előtor háta kékesfekete, nem vagy alig fémesen fénylő, finom sötét színű szőrözete nem feltűnő. A potroh 3 első hátlemeze

12. ábra. A—B: *Emus hirtus* (LINNAEUS), C—D: *Ontholestes tessellatus* (FOURCROY), E—F: *O. murinus* (LINNAEUS), G—H: *O. haroldi* (EPPELSHEIM), I: *O. dieckmanni* SMETANA, J—K: *Platydracus fulvipes* (SCOPOLI), L—M: *P. latebricola* (GRAVENHORST) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, J, L: oldal-, B, D, F, H, I, K, M: alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

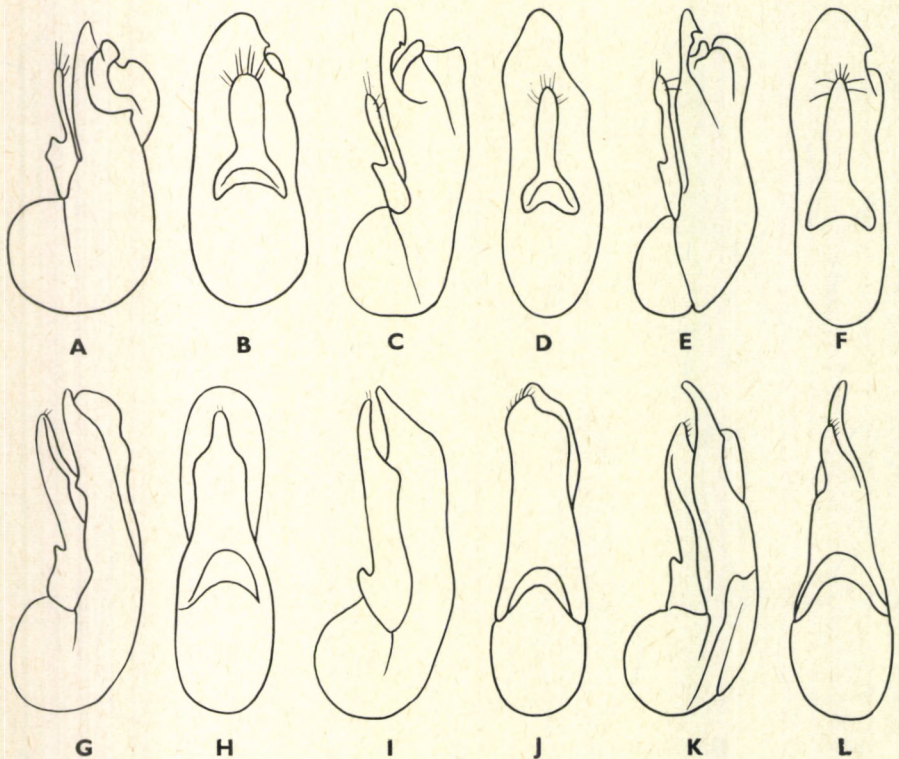
tövének középső aransárga szőrfoltja gyakran hiányzik vagy csak a nyoma látható (10. ábra: E). Aedoeagus: 13. ábra: C—D. (11. ábra.) 12—15 mm.

Előfordul Európában, a Kaukázusban, Kisázsiaiban, keleten Turkesztánig. Elsősorban nyíltabb vegetációjú pusztai területeken, homoktalajokon, fenyő csemetésekben, kövek, trágya, korhadó növényi anyagok alól és fűgökerek közül gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, azonban sehol sem gyakori (V—IX.)

stercorarius (OLIVIER, 1794)

- 8 (7) A fej és az előtor háta bronzosan fénylő, feltűnő, durva, aransárga szőrözete ferdén befelé irányul. A potroh hátlemezeinek tövén a világosabb, fényes szőrfoltok sohasem hiányoznak, a 3. hátlemezről kezdve gyakran egyetlen harántos folttá olvadnak össze (10. ábra: F). Aedoeagus: 13. ábra: E—F. 14—22 mm.

Előfordul Dél-Európában, helyenként Közép-Európa déli területein és Kisázsiaiban. Életmódja alig ismert, főként erdőszéleken, legelőkön tehéntrágya alól

13. ábra. A—B: *Platydracus chalcocephalus* (FABRICIUS), C—D: *P. stercorarius* (OLIVIER), E—F: *P. flavopunctatus* (LATREILLE), G—H: *Dinotherarus pubescens* (DE GEER), I—J: *D. flavocephalus* (GOEZE), K—L: *Parabemus fossor* (SCOPOLI) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: oldal-, B, D, F, H, J, L: alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

gyűjtötték. Faunaterületünkön ritka, Horvátországban Buccari, Cirkvenica, Fiume, Novi és Magyarországon Budapest, Fertő tó, Kőszegi-hegység, Nagyszénás lelőhelyekről ismert (VII—VIII.)

flavopunctatus (LATREILLE, 1804)

14. ábra. *Dinotherarus pubescens* (DE GEER) ♂ (Eredeti)

4. nem: *Dinotherarus* THOMSON, 1858

Megnyúlt, nagy testű fajok. Fejük nagy, harántos négyszögű, felülete feltűnő, világos szőrözettel borított. A csápok rövidek, 6 utolsó ízük kiszélesedett, kissé harántos. A rágók erősek, belső élükön 3—4 kisebb-nagyobb fog van. Az állkapcsi tapogató utolsó íze olyan hosszú, de keskenyebb, mint az utolsó előtti íz. Az ajaktapogató utolsó íze erősen megnyúlt, hosszabb, mint az utolsó előtti íz. Az előtor lehajló oldalpereme oldalról nézve legfeljebb közepétől a hátsó szögletekig látható. A mellő hátsó oldallemeze (epimeron) nem fejlődött ki. A mellközépen nem fut él, nagyobb beszúrt pontjai viszont harántsávyszerűen helyezkednek el. A mellvég és a potroh alulso felülete feltűnő, sűrű, krétafehér szőrözettel borított. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsának közepén kimetszett vagy kikanyarított. A lábak rövidek, a lábcsárák tövisesek, az elülső lábfejek mindkét ivar esetében kiszélesedtek.

A nem ismert fajai a palearktikus régióban és Ázsiában élnek. Magyarországról 1 faj előfordulása bizonyított, 1 további előkerülése pedig várható, illetve nem kizárt.

- 1 (2) Fekete, gyengén, fémesen fénylő, a fej felületét durva, felálló, arany-sárga szőrözettel borítja, amelyet helyenként fénylő, fekete kopasz foltok szakítanak meg. Az előtor és a szárnyfedők felületét, valamint a potrohot jellegzetes, márványos, aranysárga, ezüstös és fekete, többé-kevésbé felálló szőrözettel borítja. A pajzsocska közép-

vonalának két oldalán fekete bársonyfolt van, tövének két oldalán, a középvonalon, valamint a csúcsán aranysárga serték vannak. A potroh hátlemezeinek középvonalában aranysárga szőrözet húzódik, két oldalán 1—1 fekete bársonyfolt van (10. ábra: J). Aedoeagus: 13. ábra: G—H. (14. ábra.) 12—17 mm.

Előfordul Európában és Szibériában, Dél-Európának csak a hegyvidékeiről ismert. Trágyából, rothadó gombákból, korhadó növényi anyagokból és árvízi hordalékból gyűjtötték. Faunaterületünkön a hegyvidék lakója, a sík és dombvidéken nagyon ritka (IV—X.) — E z ü s t h a s ú h o l y v a

pubescens (DE GEER, 1774)

- 2 (1) A fej sárga, felálló szőrözetét fénylő kopasz foltok nem szakítják meg. Színezete és szőrözete egyebekben az előző fajhoz nagyon hasonló. Aedoeagus: 13. ábra: I—J. 14—20 mm.

Előfordul Dél-Európában és ritkábban Közép-Európa déli területein. Trágyából gyűjtötték, ahol megfigyelések szerint, az ott élő *Onthophagus*-fajokat és azok lárváit pusztítja. Déli és délnyugati határaink közelében előkerülése nem kizárt

[flavocephalus (GOEZE, 1777)]

5. nem: **Parabemus** REITTER, 1909

Nagy méretű fajok. Testük megnyúlt, mérsékelt domború. A fej nagy, halántékai széles ívben kerekítettek. A csápok meglehetősen hosszúak, fonálszerűek, a csúcsuk felé csak jelentéktelenül vastagodók. A rágók erősek, belső élük közepén nagy, kéthegyű fog van, mögötte mozgatható lebeny húzódik. Az állkapcsi tapogató rövid, utolsó íze olyan hosszú, mint az utolsó előtti. Az ajaktapogató rövid, utolsó íze hosszabb és kissé keskenyebb, mint az utolsó előtti íz. A fej és az előtor hátának pontozása sűrű és finom. Az előtor elülső szögletei csaknem derékszögűek, lehajló oldalpereme oldalról nézve csak valamivel a hátulsó szöglet előtt látható. A mellő háromszög alakú, hátulsó oldalmeze (epimeron) kifejlődött. A középső csípők között a mellközépen nem húzódik él. A lábak viszonylag rövidek, az elülső lábfejek mindkét ivar esetében kiszélesedtek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán szélesen és mélyen, háromszög alakban kimetszett.

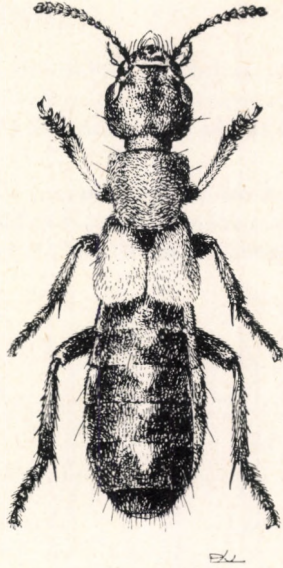
Mindössze 4 ismert fajuk Európában és Ázsiában él, 1 a palearktikus régióban és Magyarországon is előfordul.

- — A fej és az előtor gesztenyebarna, szőrözete lesimuló, a pajzsocska és a potroh fekete, a szárnyfedők vörösbarnák. A csápok és a combok feketésbarnák, a lábszárak és a lábfejek sárgászörösek. A potroh 5 első hátlemezeinek tövén, közepén aranysárga szőrfolt, annak két oldalán fekete bársonyfoltok vannak, míg a 6. hátlemez tövének teljes szélességében aranysárga szőrfolt húzódik (10. ábra: K). Aedoeagus: 13. ábra: K—L. (15. ábra.) 15—20 mm.

Előfordul a tág értelemben vett Közép-Európában, de nyugati és déli irányban onnan messzebbre is elhatol. Főként erdős területeken, moha, kövek,

avar, korhadó kéreg alatt él, napközben erdei ösvényeken is gyűjtötték. Puszta területeken, homokfoltokon, fenyőcsemetésekben, hangyafészkek közelségében is előkerült. Faunaterületünkön ritka, a Felvidéken (Fenyőháza, Tátra, Ung- és Vág-völgye), Horvátországban (Delnice, Lic, Lokve), Magyarországon (Fekete-hegy, Kőszeg, Lipótmező, Pálháza, Sopron, Vas megye) ismert (IV—IX.)

fossor (SCOPOLI, 1773)

15. ábra. *Parabemus fossor* (SCOPOLI) ♂ (Eredeti)

6. nem: *Staphylinus* LINNAEUS, 1758

Nagy termetű fajok, testük fekete, de szárnyfedők mindig vörösek. A test egész felületét lesimuló, többnyire sötét alapszőrözet borítja, közöttük azonban sötét, merev serték és aranyárga szőrfoltok is előfordulhatnak. Fejük nagy, kissé szélesebb, mint az előtor, négyszögletes, hátrafelé szélesebb, hátulsó szögletei a csúcson kerekítettek (6. ábra: A). Csápjaik fonálszerűek. Tapogatóik rövidek, az állkapcsi tapogató utolsó íze rövidebb és kissé keskenyebb, mint az utolsó előtti íze. Az ajaktapogató utolsó íze viszont hosszabb és keskenyebb, mint az utolsó előtti íz (7. ábra: D—E). Rágóik rövidek és igen erősek, belső élük közepén nagyon erős, többnyire kéthegyű fog, előtte pedig apró fogacska van. Az előtor lehajló oldalpereme oldalról nézve elülső harmadától a hátulsó szögletekig látható. A mellő hátulsó oldallemeze (epimeron) nem fejlődött ki. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén kikanyarított.

Ez ideig ismert 10 fajuk Ázsiában, a palearktikus régióban és az amerikai kontinensen él. Magyarországon 4 faj fordul elő.

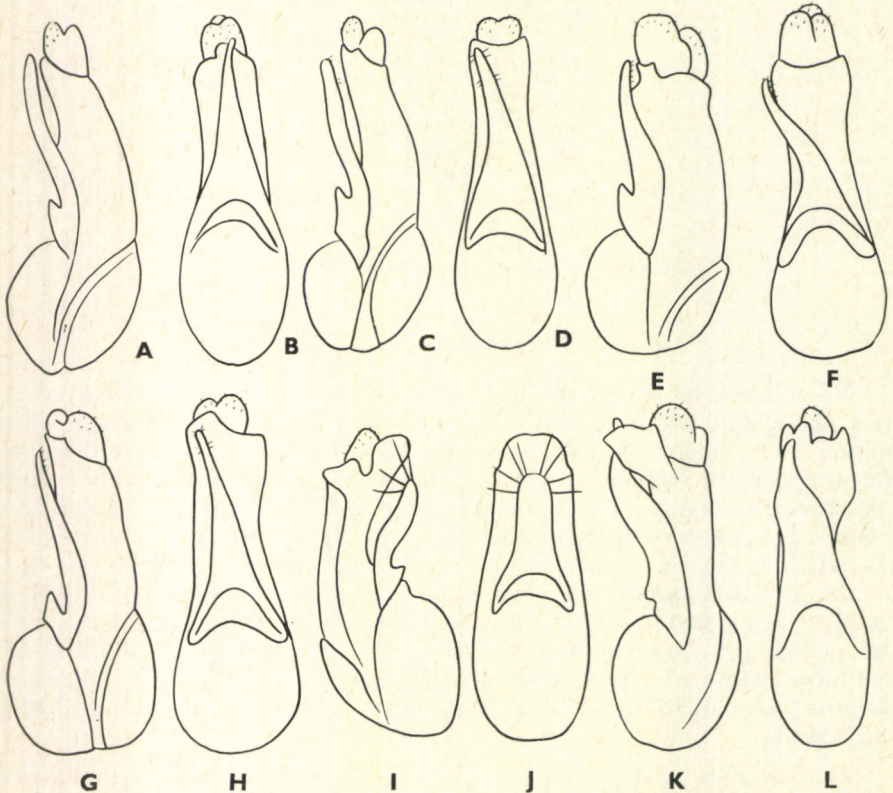
- 1 (2) A pajzsocska szőrözete aranyárga. A potroh 4—6. hátlemezének tövén kétoldalt 1—1 aranyárga szőrfolt van (10. ábra: G). A csá-

pok töve és a lábak sárgászörösek. Aedoeagus: 16. ábra: A—B. (17. ábra.) 14—18 mm.

Előfordul Európában, azonban Dél-Európában csak helyenként, inkább a hegyvidéken gyűjtötték. Különösen lombos erdőkben, nedvesebb helyeken, kövek, avar, moha alatt él, míg a szárazabb, nyílt vegetációjú területeken friss trágyáról gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, de nem gyakori (IV—X.)

erythropterus LINNAEUS, 1758

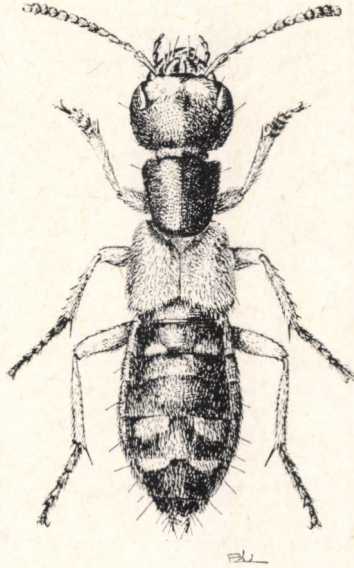
- 2 (1) A pajzsocska szőrözete fekete, legfeljebb az elülső szögleteiben található néhány aranyárga serte. Az aranyárga szőrfoltok már az első potroh hátlemezek tövén mutatkoznak (10. ábra: H).
- 3 (4) A halántékokon feltűnő, aranyárga szőrözet van. A szárnyfedők töve keskeny sávban fekete. Az előtor háta sűrűn, de nem ráncolva pontozott. Aedoeagus: 16. ábra: C—D. 16—23 mm.

16. ábra. A—B: *Staphylinus erythropterus* LINNAEUS, C—D: *S. caesareus* CEDERHJELM, E—F: *S. dimidiaticornis* GEMMINGER, G—H: *S. ruficornis* BERNHAUER, I—J: *Abemus chloropterus* (PANZER), K—L: *Ocyopus brunnipes* (FABRICIUS) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: oldal-, B, D, F, H, J, L: alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

Előfordul Európában, a Földközi-tenger vidékén és Észak-Amerikában. Leginkább a nyílt növényzövetkezetekben, nedves réteken, földutakon gyűjtöttek, ritkábban kövek, korhadó növényi anyagok alól, valamint trágyáról. A síkságoktól a hegyvidék fenyves övéig megtalálható. Faunaterületünkön elterjedt, ez a nem leggyakoribb faja, azonban sehol sem közönséges (III—X.) — Aranyujtásos holyva

caesareus CEDERHJELM, 1798

17. ábra. *Staphylinus erythropterus* LINNAEUS ♂ (Eredeti)

Változata:

1. Csápjai a csúcsuk felé sötétedők. — Faunaterületünkről még nem került elő, egyébként a törzsalak között él [var. *corporaali* DEVILLE, 1927]

- 4 (3) A halántékokon sötét, feketésbarna szőrözet van. A szárnyfedőknek a töve is vörös.
- 5 (6) A csápok a 6. ízüktől kezdve a csúcsukig sötétek. Az előtor háta finoman és sűrűn, ráncolva pontozott. Aedoeagus: 16. ábra: E—F. 16—25 mm.

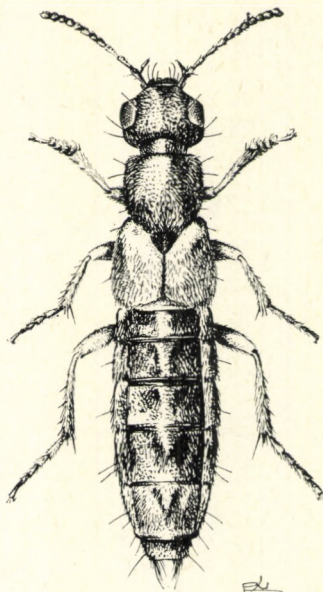
Előfordul Közép- és Délkelet-Európában, helyenként Észak-Európa déli területein. Nedvesebb erdőkben és réteken, szabadon megpillantva vagy kövek alól gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, a síkságon ritka, a hegyvidéken gyakoribb fajunk (IV—VIII.)

dimidiaticornis GEMMINGER, 1851

- 6 (5) A csápok egyszínű sárgásvörösek. Az előtor háta sűrűn, de nem ráncolva pontozott. Aedoeagus: 16. ábra: G—H. 17—25 mm.

Előfordul Délkelet-Európában, Közép-Európa déli területein, a Kaukázusban és a Kaukázuson túli területekre is lehatol. Életmódjára csak kevés irodalmi adat utal, ezek alapján úgy tekinthetjük, hogy az előző fajjal megegyező

ruficornis BERNHAUER, 1913

18. ábra. *Abemus chloropterus* (PANZER) ♂ (Eredeti)

7. nem: **Abemus** MULSANT & REY, 1876

Megnyúlt, meglehetősen lapos, közepesen hosszú fajok. Fejük nagy, harántos négyszögű, a sűrűn pontozott halántékok rövidebbek, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője, a csúcsaik kerekítettek. A csápok fonalszerűek, ízeik a csúcsuk felé nem vastagodnak meg. A rágók erősek, belső élükön hatalmas, kéthegyű fog van, mögötte kétkaréjú, mozgatható lebenyük húzódik. Az előtor elülső szögletei kerekítettek, lehajló oldalpereme oldalról nézve közepétől a hátulsó szögletekig látható. A mellő hátulsó oldallemeze (epimeron) nem fejlődött ki. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán kikanyarított, előtte keskeny, sima, háromszög alakú belső perem van.

A nem fajai a palearktikus régióban, Afrikában és Észak-Amerikában élnek. Magyarországon mindössze 1 faj fordul elő.

- — A fej és az előtor élénk zöld, bronzfényű, erős köldökszerű pontokkal borított. A pajzsocskán fekete, bársonyos szőrözet van, de középvonalában és a tőszegélyén aranyosan fénylő serték láthatók. A szárnyfedők zöldek, szőrözetük márványszerű. A potroh fekete, ibolyásan fénylő, hátlemezeinek középvonala aranysárgán szőrözött, két oldalán 1—1 mélyfekete bársonyfolt van, bennük még

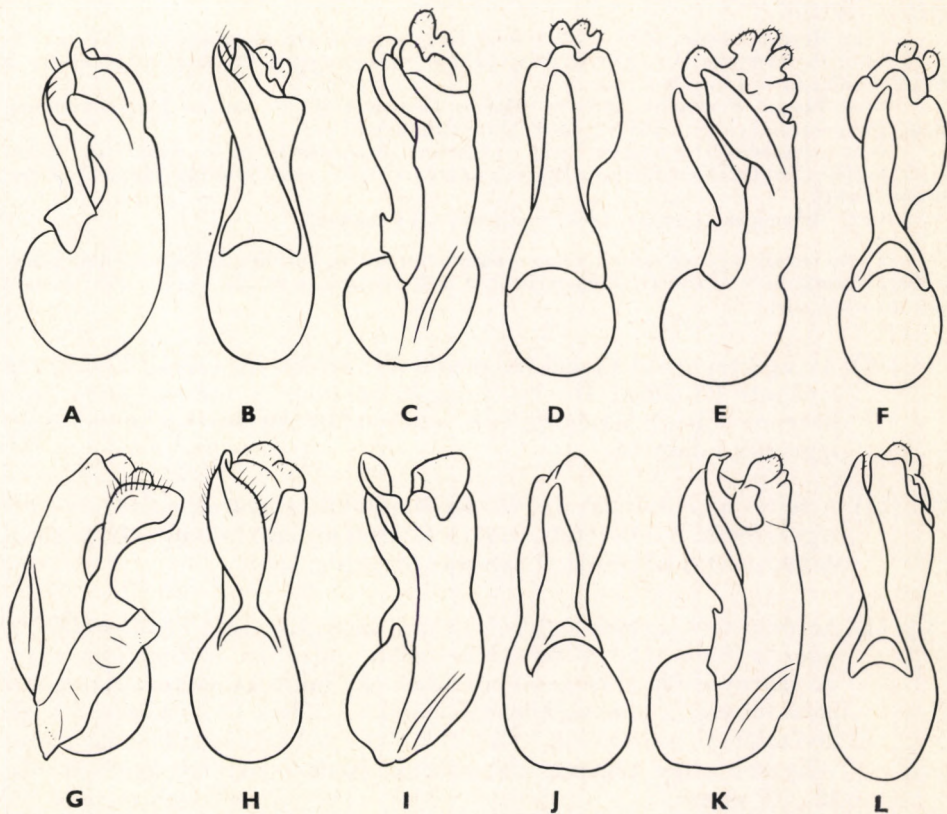
lesimuló, szórtan álló aransárga serték is vannak. A szárnyfedők vállai és csúcshegyéjük, a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélyei és a potroh csúcsa, valamint a csápok és a lábak sárgák. Aedoeagus: 16. ábra: I—J (18. ábra). 9—11 mm.

Előfordul Közép- és Délkelet-Európában, szórványosan megtalálható Nyugat- és Dél-Európában is. Főleg lombos erdőkben, öreg tuskókban, moha, avar, kéregdarabok alatt él, de erdei tisztásokon korhadó növényi anyagokból is gyűjtötték. Faunaterületünkön nem gyakori, elsősorban a hegyvidék erdeiben, ritkán a sík és dombvidéken (Kaposvár, Pécel, Siófok) gyűjtötték (IV—VII.) — Ékes holyva

chloropterus (PANZER, 1796)

8. nem: **Ocypus** LEACH, 1819

A család faunaterületünkön élő fajai közül a legnagyobb testűek tartoznak ide. Testük megnyúlt, mérsékelten domborodó, inkább laposnak tűnik. Fejük nagy, ovális vagy négyszögletes, a halántékok csúcsa különböző mér-

19. ábra. A—B: *Ocypus ophthalmicus* (SCOPOLI), C—D: *O. macrocephalus* (GRAVENHORST), E—F: *O. ormayi* (REITTER), G—H: *O. similis* (FABRICIUS), I—J: *O. olens* (O. F. MÜLLER), K—L: *O. tenebricosus* (GRAVENHORST) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: oldal-, B, D, F, H, J, L: alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

tékben, de mindig lekerekített. Fejük és előtoruk szőrözete lesimuló, sötét színű, nem feltűnő. A rágók erősen fejlettek, megnyúltak vagy rövidek és erősen hajlottak, belső élük közepén a fajok többségénél fog van (7. ábra: A—C). Az állkapcsi és az ajaktapogató rövid, utolsó ízüik jellegzetes kialakulású. Csápjaik viszonylag hosszúak, fonálszerűek, csúcsuk felé nem vagy csak gyengén vastagodók. Az előtor lehajló oldalpereme oldalról nézve már az első harmadtól a hátulsó szögletekig látható. A mellő hátulsó háromszög alakú oldallemeze (epimeron) csökevényes vagy nem fejlődött ki (6. ábra: F és H), egyetlen kivétel: *O. ater* GRAV. A potroh hátlemezein aransárga szőrfoltok nincsenek, kivétel: *O. mus* BRULLÉ. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén kimetszett vagy kikanyarított.

A faunaterületünkön előforduló fajok száma viszonylag csekély, erre való tekintettel, figyelembe véve a határozókönyv jellegét és feladatát, a korábbiakban elfogadott 4 alnem megkülönböztetését láttam célszerűnek a határozókulcsban. Így a határozókulcsban elsődleges bélyegként a fajok külső alakitani tulajdonságai vehetők figyelembe. A korszerű rendszerek — elsősorban COIFFAIT (1974) — a ♂ ivarszerv alakitani és térbeli elhelyezkedésének vizsgálata alapján, a fajnál magasabb taxonokat másképpen értelmezi és értékeli. Ezek a vizsgálatok — véleményünk szerint — csak a szaktudós szempontjából bírnak ma még jelentőséggel, így a teljesség kedvéért csak a következő áttekintést közlöm.

COIFFAIT (1974):

Nem: *Ocypus* LEACH, 1819 — valamennyi az *Ocypus* s. str. alnemben tárgyalt fajunk.

Nem: *Pseudocypus* MULSANT & REY, 1875 — valamennyi a *Pseudocypus* MULSANT & REY, 1875 alnemben tárgyalt fajunk.

Nem: *Tasgius* STEPHENS, 1829 — [alnem: *Tasgius* s. str. — *pedator* (GRAVENHORST); alnem: *Paratasgius* JARRIGE, 1952: — *ater* (GRAVENHORST)].

Nem: *Alapsodus* TOTTENHAM, 1939 — [alnem: *Alapsodus* s. str. — *compressus* (MARSHAM); *falcifer* (NORDMANN); alnem: *Alloocypus* COIFFAIT, 1962: — *melanarius* (HEER), *winkleri* (BERNHAEUER)].

Nem: *Metocypus* COIFFAIT, 1962: — *globulifer* (FOURCROY).

A nem ismert fajai az egész földkerekségen elterjedtek, közülük 22 faunaterületünkön, 15 Magyarországon is előfordul. Élőhelyeik igen változatosak, a család legnagyobb termetű fajai tartoznak ide.

- 1 (30) Az ajaktapogató utolsó íze megnyúlt, orsószerű, csúcsa keskenyen levágott (7. ábra: H—I). A rágók rövidek és erősek, belső élük közepén 1 nagy középfog van, amely előtt rendszerint még 1 apró fogacska található.
- 2 (21) A fej és az előtor fekete, ritkán fémfényű. A potroh szőrözete egyseges, sötét. Az összetett szemek felülről látható hosszátmérője rövidebb, mint a halánték (1. alnem: *Ocypus* s. str.).
- 3 (4) Az összetett szemek felülről látható hosszátmérője kissé rövidebb, mint a halánték. A fej keskenyebb, mint az előtor, kerekded. A szárnyfedők lényegesen rövidebbek, mint az előtor. Az előtor háta fényes, a pontok közterei simák. A lábak és — középső ízeik kivételével — a csápok világosvörösek. A hártvás szárnyak csökevényesek vagy teljesen hiányoznak. Aedoeagus: 16. ábra: K—L. 12—15 mm.

Előfordul Közép- és Délkelet-Európában, valamint Észak-Európa déli területein. Nedves erdőkben, vízpartok, mocsarak közelében, kövek, korhadó fa és kéreg alatt él, de gyűjtötték árvízi hordalékból, rothadó gombákból és trágyából is. Ritkán nyílt növényzövetkezetekben, homok- és kavicsgödörökben ugyan-

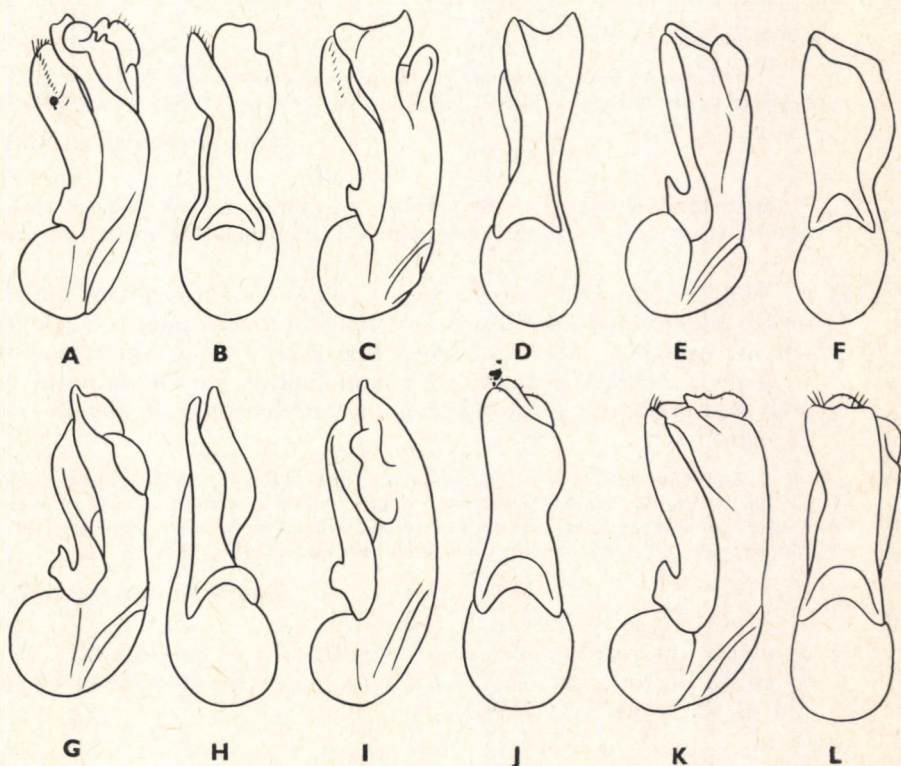
csak megtalálták, de mindig nedves környezetben. Faunaterületünkön ritka, a síkság és a dombvidék lakója (II—X.)

brunnipes (FABRICIUS, 1781)

- 4 (3) Az összetett szemek felülről látható hosszátmérője lényegesen rövidebb, mint a halánték. A fej harántos, négyszögletes, olyan vagy szélesebb, mint az előtor.
- 5 (6) A szárnyfedők kékes fémfényűek. A fej és az előtor háta meglehetősen finoman és nagyon sűrűn pontozott, a pontok nagyobbak, mint a közterek. A test selyemfényű, kékesen csillogó fekete. A csápok 8. és 9. íze jelentősen hosszabb, mint amilyen széles. Aedoeagus: 19. ábra: A—B. 15—23 mm.

Előfordul Európában, Észak-Afrikában, a Kaukázusban és Örményországban. Kevert állományú lombos erdőkben, nyílt növénysszövetkezetekben, homokos, kavicsos talajon is, kövek, moha, korhadó növényi anyagok alól vagy csupasz talajfoltokon gyűjtötték. Faunaterületünkön a középhegység jellegzetes faja, de a sík- és dombvidékeinkről is előkerült (III—X.) — K é k h o l y v a

ophthalmicus (SCOPOLI, 1763)

20. ábra. A—B: *Ocypus biharicus* (G. MÜLLER), C—D: *O. kuntzeni* (G. MÜLLER), E—F: *O. mus* (BRULLÉ), G—H: *O. fuscatus* (GRAVENHORST), I—J: *O. fulvipennis* ERICHSON, K—L: *O. aeneocephalus* (DE GEER) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: oldal-, B, D, F, H, J, L: alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 6 (5) A szárnyfedők nem fémfényűek.
- 7 (10) A szárnyfedők vörösbarnák. Az elülső lábak külső élén csak serték vannak, tövisek nincsenek.
- 8 (9) A csáp utolsó előtti íze hosszabb, mint amilyen széles. A fej és az előtor háta gyengén bronzfényű, a pontok közterei finoman, bőrszerűen ráncoltak. A lábak vörösbarnák, de a combok sötétek. Aedoeagus: 19. ábra: C—D. 18—24 mm.

Előfordul Közép-Európában. A magas hegyiségek lakója, ritkábban lehatol a középhegység magasabb régióiba is. Nedves helyeken, kövek, kéregdarabok, tuskók, moha, avar alatt él, de gyűjtötték gombákból is. Faunaterületünkről az Északi- és Keleti-Kárpátokból vannak példányaink (IV—IX.)

[*macrocephalus* (GRAVENHORST, 1802)]

- 9 (8) A csáp utolsó előtti íze nem hosszabb, mint amilyen széles. A fej és az előtor háta erőteljesen bronzfényű, a pontok közterein a finom bőrszerű ráncoltság elmosódott. A fej keskenyebb, mint az előző faj esetében. A lábak gyakran teljesen sárgászörcsök. Aedoeagus: 19. ábra: E—F. 15—18 mm.

Előfordul a Kárpátok egész vonulatában és a Bihar-hegységben. A bükkös övtől egészen a hóhatárig, kövek, fadarabok és korhadó növényi anyagok alatt él

[*ormayi* (REITTER, 1887)]

- 10 (7) A szárnyfedők feketék. Az elülső lábszárak külső élén a serték között tövisek is vannak, ezek száma és eloszlása fajonként változó.
- 11 (12) Az előtor hátának közepén, annak teljes hosszúságában sima és fényes középvonal húzódik. A test felülete a sűrű pontozás ellenére fényes. Az elülső lábszárak külső élén csak a csúcs közelében van 3—4 tövis a serték között. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán mélyen, háromszög alakban kimetszett. Aedoeagus: 19. ábra: G—H. 12—20 mm.

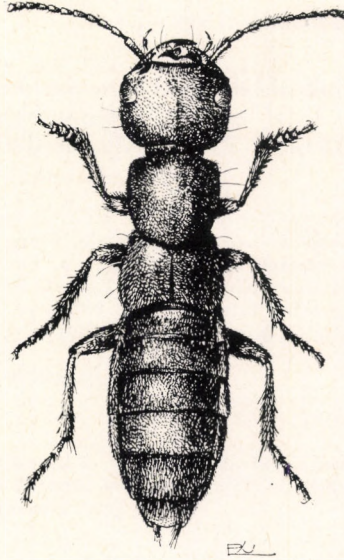
Előfordul Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein. Elsősorban nedvesebb lombos erdőkben, ritkán erdők közelében; nyílt, szárazabb területeken is megtalálták kövek, fadarabok, avar és moha alatt. Faunaterületünkön elterjedt, gyakori, de nem tömegesen található faj (II—X.)

similis (FABRICIUS, 1792)

- 12 (11) Az előtor hátának közepén nem húzódik sima és fényes középvonal. Az elülső lábszár külső élének tövisai annak teljes hosszában helyezkednek el. A test fénytelen.
- 13 (14) A potroh 5. hátlemezeének hátulsó szegélyén világos hártyszegély húzódik. A szárnyfedők legalább olyan hosszúak vagy hosszabbak, mint az előtor. A test egész felülete finoman pontozott. Aedoeagus: 19. ábra: I—J. 22—32 mm.

Előfordul Európában, ahol nyugaton lényegesen gyakoribbnak tűnik, de lehetséges, hogy keleten csak az adatok csekély száma a viszonylagos „ritkaság” oka. Kifejezetten erdei faj, legfeljebb az erdőszegélyhez közel, kis távolságra hatol ki. Tápanyagokban gazdag talajon, kövek, moha, avar, korhadó fadarabok alól gyűjtötték. Faunaterületünkön gyakori, de sehol sem közönséges. Legnagyobb testű holyva-fajunk (III—X.)

olens (O. F. MÜLLER, 1764)

21. ábra. *Ocybus biharicus* (G. MÜLLER) ♂ (Eredeti)

- 14 (13) A potroh 5. hátlemezőnek hátulsó szegélyén nem húzódik világos hártyszegély. A szárnyfedők rövidebbek, mint az előtor.
- 15 (16) Az előtor háta egyenletes ívben domború, és rövidebb, mint a következő fajok esetében, pontozása szórta és finomabb, ugyanúgy, mint a fej és a potroh utolsó hátlemezői esetében. Az aedoeagus hasonló, de a csúcsán kissé kiszélesedik. 20 mm.

A horvátországi Jelenje környékéről egyetlen példány alapján írták le. Újabb példánya nem került elő. Életmódját nem ismerjük

[*depolii* (G. MÜLLER, 1924)]

- 16 (15) Az előtor háta hátrafelé kisebb-nagyobb mértékben, de jól láthatóan lapított. A fej és az előtor hátának pontozása sűrűbb és kevésbé finom.
- 17 (18) Az előtor hátának oldalai íveltek, hátrafelé gyengén összetartók. A halántékok csaknem párhuzamosak. Aedoeagus: 20. ábra: A—B (21. ábra). 17—20 mm.

Előfordul Közép-Európa délkeleti területein. Erdei faj, a síkság és a dombvidék, valamint a középhegység lombos erdeiben, azok tisztásain, nedvesebb helyeken, kövek, fadarabok alatt, rothadó gombákban és korhadó növényi törmelék között él. Faunaterületünkön a Kárpátok néhány pontjáról ismert (Vihorlát), míg az egész Kárpát-medencében elterjedt, a nem leggyakoribb faja. Az *O. tenebricosus* GRAV. fajra vonatkozó régebbi irodalmi adataink erre a fajra vonatkoznak (III—X.)

biharicus (G. MÜLLER, 1925)

18 (17) Az előtor hátának oldalai egyenesek.

19 (20) Az előtor hátának oldalai csaknem párhuzamosak; hosszabb, mint amilyen széles. A fej kisebb, a halántékok ívelten, gyengén keskenyednek a hátulsó szögletekig. Aedoeagus: 19. ábra: K—L. 20—30 mm.

Előfordul Közép-Európában és Dél-Európa északi területein. Montán, szubalpin faj, erdőlakó és nedvességkedvelő. Főleg avar, kéregdarabok és kövek alól gyűjtötték. Faunaterületünkön ritka, a Felvidéken (Legénd, Lubochna), Horvátországban (Fiume, Fruska Gora, Karszt, Risnjak-hegy, Velebit) elterjedt. Magyarországon egyetlen hiteles ismert lelőhelye a Nyugat-Dunántúlon: Velem (III—X.) (= *curtipennis* MOTSCHULSKY, 1849)

tenebricosus GRAVENHORST, 1846

V á l t o z a t a :

1. A test felületét borító szőrözlet sárga. — A törzsalak között él, de ritka, hazánkban még nem került elő. Újabban egyes kutatók önálló fajnak tekintik [var. **aureotomentosus** BERNHAUER, 1900]

20 (19) Az előtor hátának oldalai hátrafelé erősebben összetartók; alig hosszabb, mint amilyen széles. A fej nagyobb, a halántékok kissé hosszabbak, erősebben íveltek, így az összetett szemek mögött enyhén kiszélesednek, és csak a kerekített hátulsó szögletek előtt keskenyednek el, csekély mértékben. Aedoeagus: 20. ábra: C—D. 20—22 mm.

Előfordul Dél-Erdélyben a Barcaságban, de észak felé eléri Csík megyét: Csíksomlyó, Kászon, Kopánd, Nagyenyed, Nagyszében, Torda, Tusnád lelőhelyekről vannak példányaink

kuntzeni (G. MÜLLER, 1926)]

21 (2) A fej és az előtor bronzfényű. Ha ez a fémfény gyenge vagy nem feltűnő, a potroh hátlemezeinek tövén közepén világos szőrfolt van, esetleg világos és sötét szőrfoltok váltakoznak egymással. A halánték olyan hosszú, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője (2. alnem: *Pseudocypus* MULSANT & REY, 1875).

22 (23) A fej és az előtor háta sötétbarna, fémfény nélkül. Az előtor háta egyenletesen pontozott, sima középvonal nélkül. A potroh hátlemezeinek tövén közepén — kopott példányok esetében nehezen látható — kicsi aranysárga szőrfolt van (10. ábra: I). Aedoeagus: 20. ábra: E—F. 13—16 mm.

Előfordul Dél-Európában, Közép-Európa délkeleti területein, a Földközi-tenger vidékén és Kisázsiaiában. Erdőkben és erdőszegélyeken, kövek, fadarabok, moha alatt él, ritkán rothadó gombákból is gyűjtötték. Melegkedvelő fajnak tűnik. Faunaterületünkön elterjedt, a sík- és a dombvidéken, valamint a Középhegység déli lejtőinek melegkedvelő tölgyeseiben él, nem gyakori

mus (BRULLÉ, 1832)

- 23 (22) A fej és az előtor háta bronzosan fénylő. Az előtor hátának közepén sima, hosszanti, fénylő középvonal húzódik.
- 24 (25) Az előtor hátának pontozása kettős, a nagyobb, durva pontozás közttereiben apró, finom beszúrt pontok vannak. A szőrözet — az oldalszélek néhány merev, durva sertéjének kivételével — finom, sötét és lesimuló. A potroh szőrözete ugyancsak egyenletes, sötét. A test egyszínű, feketésbarna. Aedoeagus: 20. ábra: G—H. 12—15 mm.

Észak- és Közép-Európában, helyenként Délkelet-Európában és Szibériában él. Erdőkben, nyílt növényiszövetkezetekben, nedves helyeken, kövek, moha, avar, korhadó növényi törmelék alatt található, de gyűjtötték árvízi hordalékból és vakond fészkeiből is. Faunaterületünkön elterjedt, de ritka, a síkságon gyakoribb, mint a hegyvidéken (III—XI.)

fuscatus (GRAVENHORST, 1802)

- 25 (24) Az előtor hátának pontozása egynemű, legfeljebb a fénylő középvonal két oldalán található 1—1 sorban álló, nagyobb pontok.
- 26 (27) A potroh sötét alapszőrözete között szabálytalanul és szórta álló, világos, aransárga serték is vannak. Sötétbarna, a szárnyfedők, a lábak, a csápok és a tapogatók sárgászörösek. A fej kerekded. Aedoeagus: 20. ábra: I—J. 12—14 mm.

Előfordul Kelet- és Közép-Európában, a Kaukázusban és Szibériában, helyenként Kisázsiaiában. Erdőszegélyeken, réteken, lápokon, füves területeken gyűjtötték korhadó avar és kövek alól, valamint öreg fák tövének törmelékéből. A síkságoktól 1000 m magasságig felhatol a hegyvidéken. Faunaterületünkön elterjedt, de ritka faj (II—IX.)

fulvipennis ERICHSON, 1840

- 27 (26) A potroh hátlemezein a különböző színű serték sorokba rendezettek.
- 28 (29) Az előtor hátának külső oldalán a szőrözet hátra, illetve kifelé irányul, a fényes középvonal két oldalán a serték jellegzetes, szét-tartó sorba rendezettek. A fej csaknem négyszögletes, keskenyebb, mint az előtor, a halánték valamivel rövidebb, mint az összetett szem felülről látható hosszátmérője. A szárnyfedők az előtornál rövidebbek. A potroh hátlemezeinek hosszában sötétebb és világosabb sertesorok váltakoznak. Aedoeagus: 20. ábra: K—L. 11—15 mm.

Előfordul a tág értelemben vett Közép- és Észak-Európában, valamint Szibériában. Főleg nedves erdőkben, erdei pocsolják és patakok közelében gyűjtötték, de megtalálták kifejezetten száraz, füves területeken, szántóföldeken, kavics- és homokgödörökben is; általában kövek, moha, avar és árvízi hordalék között gyűjtötték. Faunaterületünkön ritka; felvidéki (Kapornak, Lőcsefüred,

Liptó megye, Tasnád, Trencsén), erdélyi (Görgényi- és Zernesti-hegység) és magyarországi (Balatonederics és Zempléni-hegység; Pálháza) lelőhelyekről vannak példányaink (IV—IX.)

aeneocephalus (DE GEER, 1774)

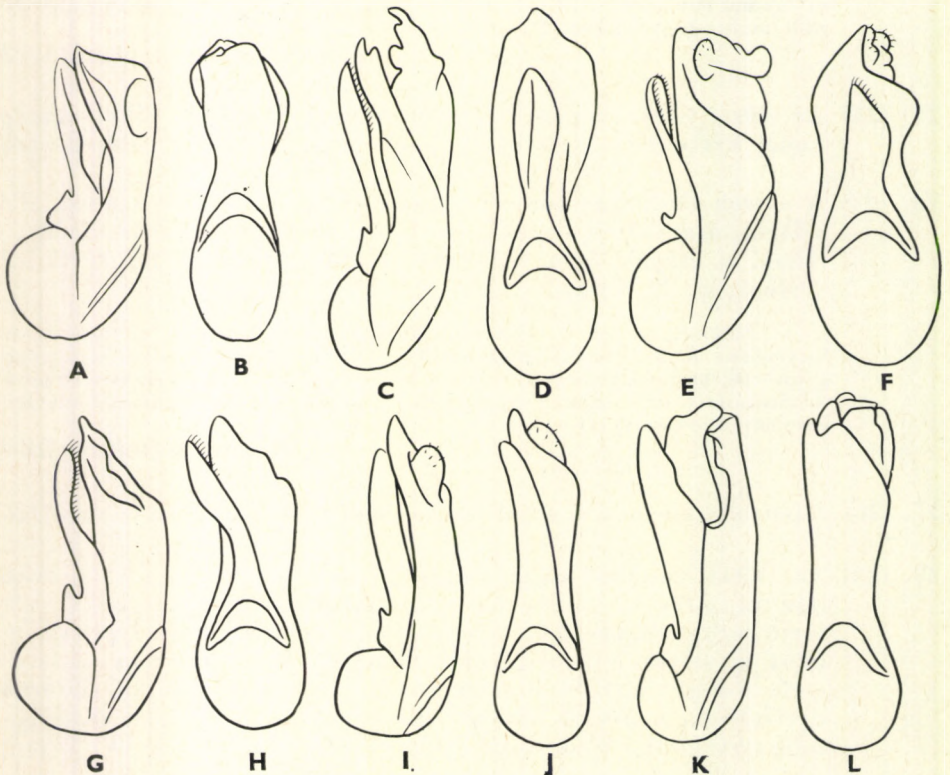
- 29 (28) Az előtor hátának külső felén a szőrözet ferdén vagy harántosan, de mindig befelé irányul. A fej harántos, kerekített négyszögű, olyan vagy kissé szélesebb, mint az előtor, a halánték olyan hosszú, mint az összetett szemek felülről látható hosszátméréje. A potroh hátlemezein a különböző színű serték sorokba rendezettek (10. ábra: L). Aedeagus: 22. ábra: A—B. 13—18 mm.

Palearktikus elterjedésű faj. Nyílt növényzetekben, legelőkön, szántóföldeken, kövek, fadarabok, korhadó növényi anyagok: szalma, széna, trágya alól gyűjtötték. A hegyvidéken száraz, kopár hegysoldalok kövei és mohapárnái alatt él (III—X.)

picipennis (FABRICIUS, 1792)

Változatai:

1. A szárnyfedők világos barnászörösek. Aedeagus: 22. ábra: A—B. — Faunaterületünkön ez az alfaj él, gyakori **forma typica**

22. ábra. A—B: *Ocybus picipennis* (FABRICIUS), C—D: *O. pedator* (GRAVENHORST), E—F: *O. ater* (GRAVENHORST), G—H: *O. compressus* (MARSHAM), I—J: *O. falcifer* (NORDMANN), K—L: *O. globulifer* (FOURCROY) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: oldal-, B, D, F, H, J, L: alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

2. A szárnyfedők feketék. — A nálunk honos alfaj példányai között fordul elő, de annál sokkal közönségesebb
var. *tristis* (FABRICIUS, 1792)

- 30 (1) A ♂ ajaktapogatójának utolsó íze erősen kiszélesedett, a csúcsán szélesen levágott, alakja bárdhoz hasonlít (7. ábra: F—G).
- 31 (34) Az előtor hátának pontozása kettős. A rágók erősek és zömökek, belső élük közepén mindig erős fog van (7. ábra: B) (3. alnem: *Tasgius* STEPHENS, 1829).
- 32 (33) A potroh 5. hátlemezeének hátulsó szegélyén nem húzódik hártya-szegély. A mellő hátulsó oldallemeze (epimeron) nem fejlődött ki. Fekete, a szárnyfedők sötétkékek, a csápok, tapogatók és a lábak sárgászörösek, ritkábban barnássárgák, sötétebbek. A fej (6. ábra: C) és az előtor háta fénylő, durván és sűrűn pontozott, finoman szőrözött. A rágók erősek, belső élük közepén egyszerű, de erős fog van. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán enyhén beöblösödött. Aedoeagus: 22. ábra: C—D. 15—22 mm.

Előfordul Európában, az északi vidékek kivételével, Észak-Afrikában és a Kaukázusban. Nyílt növénysszövetkezetekben, kertekben, szántóföldeken, legelőkön kövek, korhadó növényi anyagok alatt él. Faunaterületünkön elterjedt, de ritkább faj (V—IX.)

pedator (GRAVENHORST, 1802)

- 33 (32) A potroh 5. hátlemezeének hátulsó szegélyén finom, bőrszerű hártya-szegély húzódik. A mellő háromszög alakú hátulsó oldallemeze (epimeron) kifejlődött. Fénylő fekete, a csápok csúcsa, a tapogatók és a lábfejek vörösbarnák. A fej és az előtor háta szórtan pontozott, szőrözete nagyon finom, csaknem kopasznak tűnik. A rágók megnyúltak, belső élük közepén 1 erős fog van. Aedoeagus: 22. ábra: E—F. 14—18 mm.

Előfordul Európában az északi területek kivételével és Észak-Afrikában* Erdőszegélyeken, kertekben, szántóföldeken, legelőkön és vízpartokon kövek és korhadó növényi törmelék alatt él. Egyes kutatók synanthrop fajnak tartják; megművelt területeken, emberi létesítmények közelségében gyűjtötték leggyakrabban. Faunaterületünkön Erdélyben (Dicsőszentmárton, Hátszeg, Kutyalva, Vajdahunyád), Magyarországon (Budapest, Debrecen, Érd, Kőszeg, Magyaróvár, Péér, Pécs, Puj, Somogy, Siófok, Szeged), ritka (IV—X.)

ater (GRAVENHORST, 1802)

- 34 (31) Az előtor hátának pontozása egynemű. A rágók megnyúltak és karcsúak, belső élük közepén nincsen fog, kivéve: *compressus* MARSH. faj egyes példányait (4. alnem: *Alapsodus* TOTTENHAM, 1939).
- 35 (36) Az előtor hátának közepén nem húzódik sima, fényes közép vonal. Fénytelen fekete, a csápok teljesen, a lábak részben vagy teljesen világos sárgászörösek. A rágók belső élén csak ritkán, egyes példányok esetében van közép fog. Aedoeagus: 22. ábra: G—H. 12—17 mm.

Előfordul Dél- és Közép-Európában, Észak-Európa déli területein. Erdőséli bozótosokban, ritkábban nyílt növénysszövetkezetekben, kövek, moha, avar

alatt, valamint korhadó fatörzsekben és tuskókban él. Faunaterületünkön elterjedt, de nem gyakori (Budapest, Bükk hegység, Mecsek hegység, Villányi-hegység (IV—X.)

compressus (MARSHAM, 1802)

Változata:

1. A lábak barnásfeketék, csak a lábfejek világossárgák vagy vörösek. — A törzsalak között él
var. **cerdo** ERICHSON, 1840

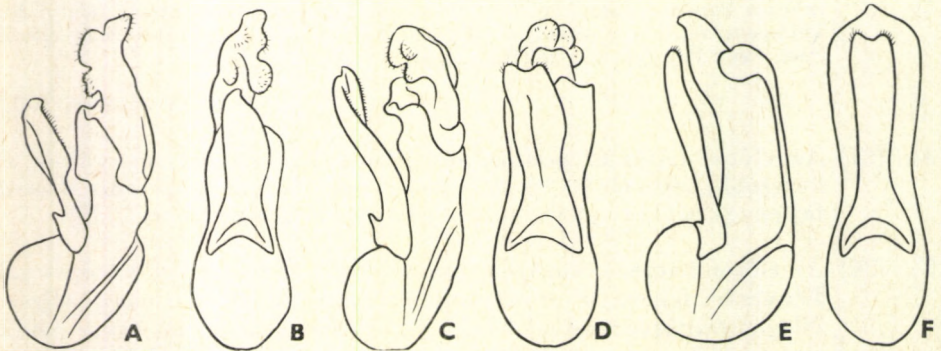
- 36 (35) Az előtor hátának közepén, legalább a tövi harmadában, sima és fényes középvonal húzódik.
- 37 (38) A csápok a középső ízek kivételével és a lábak sárgászvörösek. Fekete, a fej, az előtor háta és a szárnyfedők kékesen vagy kékeszölden fémfényűek. A fej és az előtor háta szórta és durván, a potroh hátlemezei erősen és sűrűn pontozottak. Aedoeagus: 22. ábra. I—J. 12—16 mm.

Előfordul Dél-Európában, Közép-Európa délkeleti területein, a Kaukázusban és Kisázsziában. Ritka faj, életmódja alig ismert; szárazabb, melegebb erdőszegélyekről vannak adataink. Faunaterületünkön csak Erdélyből (Kerzei-hegység) ismert, és néhány nagyon régi „Hungária” lelőhelyű példányunk van

[**falcifer** (NORDMANN, 1837)]

- 38 (37) A csápok töve és a lábak teljesen vagy részben, a lábfejek kivételével barnásfeketék.
- 39 (40) Az előtor háta kevésbé sűrűn pontozott, a pontozás csak az oldalakon gyengén ráncolt, hátrafelé nem keskenyedik el, oldalai csaknem párhuzamosak. A fej nem vagy alig szélesebb, mint az előtor. Aedoeagus: 22. ábra: K—L. 11—16 mm.

Előfordul Dél- és Közép-Európában, Észak-Európa déli területein, valamint Kisázsziában. Irodalmi adataink szerint nyílt növényzövetkezetekben, ritkábban erdőszegélyeken kövek, moha és avar alól gyűjtötték. Mindenütt ritka,

23. ábra. A—B: *Ocyptus winkleri* (BERNHAEUER), C—D: *O. melanarius* (HEER), E—F: *Creophilus maxillosus* (LINNAEUS) ♂ ivarszerve (A, C, E: oldal-, B, D, F: alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

a Kárpát-medencéből közölt régi irodalmi adatai feltehetően a következő fajokra vonatkoznak. Bizonyító példányunk csak Máramarosból van (= *siculus* auct., partim nec STIERLIN, 1864, nec AUBÉ, 1842) (VII—VIII.)

[**globulifer** (FOURCROY, 1785)]

40 (39) Az előtor hátának pontozása teljesen vagy nagyobb kiterjedésben ráncokba összefolyó, hátrafelé határozottan keskenyedik. A fej szélesebb az előtornál.

41 (42) A test felülete gyengén, de határozottan fénylő, az előtor hátának pontozása csak kisebb kiterjedésben folyik össze ráncokba. A lábfejek többszörre világosak. Aedoeagus: 23. ábra: C—D. 13—20 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, valamint a Kaukázusban. Dél-európai előfordulása nem tekinthető kellően tisztázottnak, mert a régebbi irodalmi adatok más fajokra vonatkoztak. Elsősorban erdei tisztásokon, nedves helyeken, ritkábban nyílt növényzövegetekben, kertekben, szántóföldeken, réteken gyűjtötték, kövek, moha és korhadó növényi anyagok alól. Faunaterületünkön elterjedt, de nem közönséges (II—X.) (= *edentulus* FAUVEL, 1872 nec BLOCH, 1799)

melanarius (HEER, 1839)

Változata:

1. A szárnyfedők vörösbarnák. — A törzsalak között él, de ritkább
ab. **rubidus** VERHOEFF, 1839

42 (41) A test felülete fénytelen vagy gyengén fénylő. Az előtor hátának csaknem teljes pontozása ráncokba folyik össze. A lábfejek sötétek. Ritkán a rágók belső élén 1 nagyobb, egyszerű fog van. Aedoeagus: 23. ábra: A—B. 13—20 mm.

Előfordul Dél- és Közép-Európában, valamint Észak-Európa déli területein. Nedves és száraz területeken egyaránt megtalálható kövek és korhadó növényi anyagok, szalma, széna alatt, komposztban. Faunaterületünkön elterjedt, de nem közönséges (II—XI.)

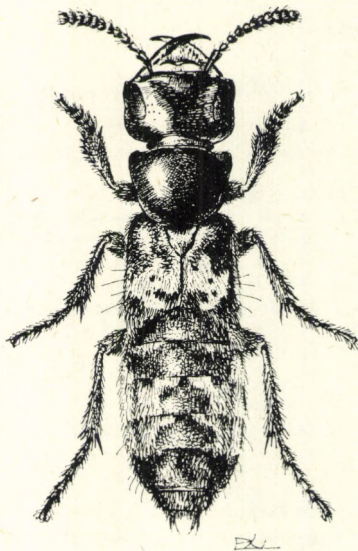
winkleri (BERNHAEUER, 1906)

9. nem: **Creophilus** SAMOUELLE, 1819

Megnyúlt, természetes fajok. A fej harántos, kerekített négyszögű vagy enyhén trapéz alakú. Az összetett szemek laposak, csaknem teljesen a fejtetőre húzódtak. A csáp 5 utolsó íze kiszélesedett, bunkószerűen elkülönült, finoman és nagyon sűrűn pontozott, a felálló vastagabb sertéken kívül finoman pillázott. A rágók előreállók, megnyúltak, belső élük közepén 1 erős fog, előtte néhány apró fogacska van. Az állkapcsi tapogató megnyúlt, utolsó íze rövidebb, mint az utolsó előtti. Az ajaktapogató rövid, utolsó íze lényegesen hosszabb, mint az utolsó előtti. Az előtor lehajló oldalpereme oldalról nézve teljes hosszúságában jól látható. A mellő hátulsó háromszög alakú oldallemeze (epimeron) kifejlődött. A mellközép nagyon széles, a csúcs kerekített, így a középső csipők távol állók. A lábak meglehetősen rövidek, valamennyi lábszár külső éle tövises. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán kikanyarított.

A nem közel 20 ismert faja az egész földkerekségen elterjedt. Faunaterületünkön és így Magyarországon mindössze 1 faj fordul elő.

- — Fekete, a szárnyfedőkön rosszul határolt szürkésfehér harántsáv van. A potroh hátlemezein sötét és ezüstfehér szőrfoltok vannak, míg a haslemezeket sűrű, egységes, ezüstfehér szőrözet borítja. Aedoeagus: 23. ábra: E—F (24. ábra). 15—25 mm.

24. ábra. *Creophilus maxillosus* (LINNAEUS) ♂ (Eredeti)

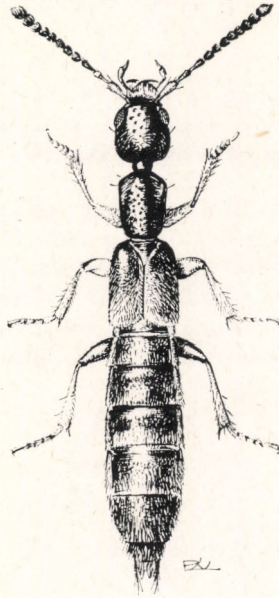
Előfordul az egész holarctikus régióban. A sík-, domb- és hegyvidéken egyaránt megtalálható, nagyobb állati tetemeken, trágyán, ürüléken és rothadó növényi anyagokon él. Faunaterületünkön elterjedt, gyakori faj (IV—XI.) —
D ö g é s z h o l y v a

maxillosus (LINNAEUS, 1758)

10. nem: *Neobisnius* GANGLBAUER, 1895

Kicsi, megnyúlt, csaknem párhuzamos testű fajok. A fej és az előtor háta (5. ábra: A) a sima középvonal kivételével sertét viselő pontokkal borított. A fej nagy, hátul hirtelen, nyakszerűen befűződött, a halántékok párhuzamosak, hátulsó szögletei kerekítettek. Az összetett szemek kicsik és laposak, a fej oldalsíkjából nem ugranak ki. A csápok rövidek, 2. és 3. ízük csaknem egyforma, a további ízek kissé karcsúbbak. Az állkapcsi tapogató utolsó íze megnyúlt, a csúcán hirtelen kihegyesedő, de nem hosszabb, mint az utolsó előtti íz (4. ábra: I—J). Az ajaktapogató rövid. A felső ajak kétlebenyű. Az előtor lényegesen keskenyebb, mint a szárnyfedők, oldalai csaknem párhuzamosak, elülső szögletei derékszögűek, a hátulsók lekerekítettek, lehajló oldalpereme oldalról nézve csak valamivel a hátulsó szögletek előtt látható. A középső csípők közel állnak egymáshoz, csak keskeny sáv választja el őket. A hátulsó lábfej 1. íze rövidebb, mint a 2. következő íz együttesen. A ♂ elülső lábfejének első 3 íze kiszélesedett, potrohának 6. haslemeze a csúcán kikanyarított, a kivágást sima perem szegélyezi.

Több mint 40 fajuk az egész földkerekségen elterjedt, a palearktikus régióban 10, Magyarországon 4 faj fordul elő. Erősen nedves helyeken, vízpartok közelében, növényi korhadék alatt élnek.

25. ábra. *Neobisnius prolixus* (ERICHSON) ♂ (Eredeti)

- 1 (2) A csáp teljesen sárga, utolsó előtti íze harántos. A fej négyszögletes, a halánték több mint 2-szer olyan hosszú, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője. Színe szurokfekete, a szárnyfedők és a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye világosabb. A lábak sárgák. A potroh 3 első (látható) hátlemeze a tövén laposan, haránt irányban benyomott, itt sima, de felületük egyébként finoman és szórta pontozott. Aedoeagus: 26. ábra: A—B. 4—4,5 mm.

Előfordul Közép-Európában, Észak-Európa déli, míg Dél-Európa északi területein. Álló- és folyóvizek, pocsolyák homokos, iszapos vagy kavicsos partszegélyén, korhadó növényi törmelék és árvízi hordalék közül gyűjtötték. Faunaterületünkön a hegy- és dombvidéken elterjedt, de nem gyakori, síkságainkról még nem került elő (IV—IX.)

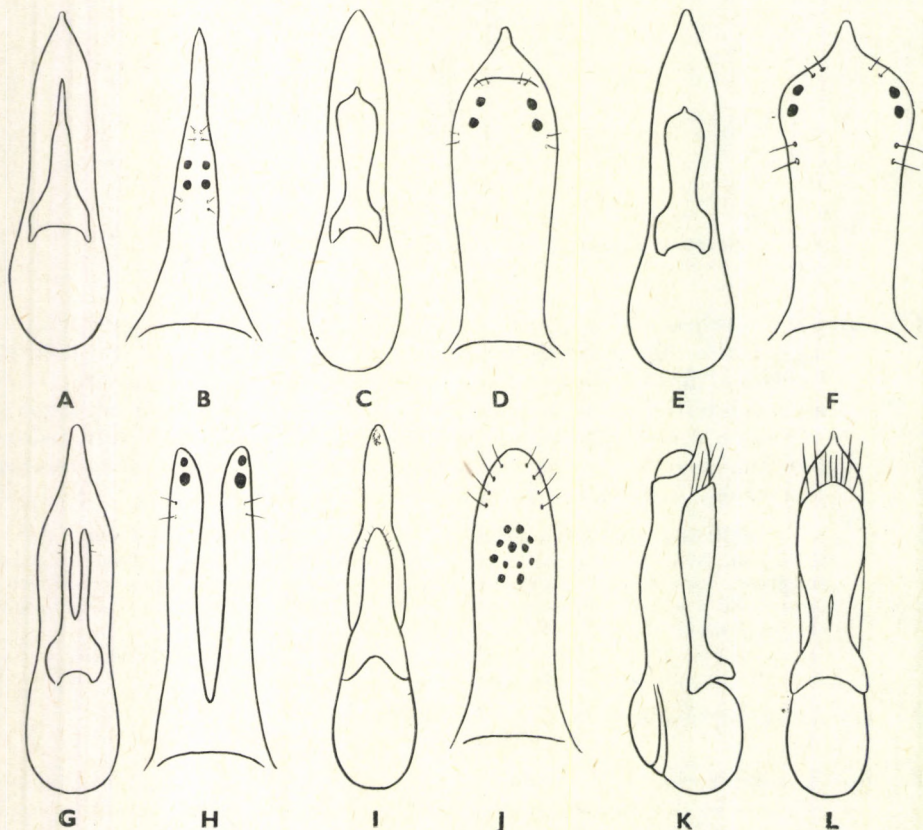
villosulus (STEPHENS, 1832)

- 2 (1) A csáp sötét, legfeljebb 2—3 tőize világos.
- 3 (4) A potroh első 4 hátlemeze a tövén harántosan benyomott, a benyomat sokkal erősebben és sűrűbben pontozott, mint a hátlemezek hátulsó felülete. A fej hosszabb, mint amilyen széles, az összetett szemek kiugrók. Fekete, a szárnyfedők vörösek, tövük és oldalaik azonban barnásfeketék, ritkán egészen sötétek, a lábak sárgás-vörösek. Aedoeagus: 26. ábra: E—F (25. ábra). 4—5 mm.

Előfordul Nyugat-, Dél- és Közép-Európában, Kisázsziában és a Kaukázusban. Ripicol faj, kisebb-nagyobb állóvizek partjain növényi törmelék és árvízi hordalék közül gyűjtötték. Faunaterületünkön ritka; a Keleti-Kárpátokban (Máramaros), Erdélyben (Herkulesfürdő, Tordaaranyos), a Felvidéken (Fenyőháza, Tátra) és Magyarországon (Budapest, Siófok) ismert (VI—VIII.)

prolixus (ERICHSON, 1840)

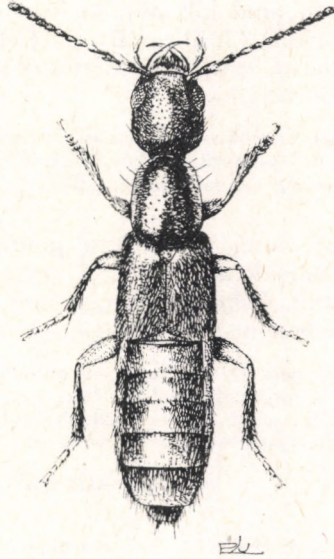
- 4 (3) A potroh első 3 hátlemezőnek tövén gyenge harántbenyomat húzódik, a benyomatok pontozása nem erősebb, mint a hátlemezek felületéé. Az összetett szemek laposabbak.
- 5 (6) Az összetett szemek nagyobbak, a halántékok hátrafelé gyengén összetartók és csak 1/3-dal hosszabbak, mint az összetett szemek hossza felülről nézve. A csáp karcsú, utolsó előtti íze csak gyengén harántos. Fekete, a szárnyfedői világosvörösek, néha a csúcshégyük keskenyen fekete, a lábak részben vagy teljesen sárgászörösek. Aedoeagus: 26. ábra: G—H. 4—4,5 mm.

26. ábra. A—B: *Neobisnius villosulus* (STEPHENS), C—D: *N. cerrutii* GRIDELLI, E—F: *N. prolixus* (ERICHSON), G—H: *N. procerulus* (GRAVENHORST), I—J: *Cafius xantholoma* (GRAVENHORST), K—L: *Hesperus rufipennis* (GRAVENHORST) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: oldal-, B, D, F, H, J, L: alulnézetben) (A—L: COIFFAIT nyomán)

Előfordul Közép- és Dél-Európában, a Földközi-tenger vidékén, Észak-Afrikában, Kisázsiaiban, a Kaukázusban és Dél-Szibériában. Ripicol faj, kisebb-nagyobb állóvizek parti törmelékéből, árvízi hordalékból gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, a nem leggyakoribb faja (III—IX.)

procerulus (GRAVENHORST, 1806)

27. ábra. *Erichsonius cinerascens* (GRAVENHORST) ♂ (Eredeti)

- 6 (5) Az összetett szemek kisebbek, a halántékok párhuzamosak, legalább felényivel hosszabbak, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője. A csápok zömökebbek, utolsó előtti ízük erősen harántos. Fekete vagy sötétbarna, a szárnyfedők a csúcshegélyükig nem vagy kismértékben világosabbak. A lábak részben barnák. Aedoeagus: 26. ábra: C—D. 4—4,7 mm.

Előfordul Dél- és Közép-Európában, Észak-Európa déli területein, a Földközi-tenger vidékén, Észak-Afrikában, a Kaukázusban és irodalmi adatok szerint Észak-Amerikában is. Több szerző újabban adventív fajnak tartja. Kertekben és nyílt növényzövegetekben, korhadó növényi törmelékben, komposztgödörökben él. Faunaterületünkön Erdélyben (Bocskó), Magyarországon (Budapest, Siófok, Szeged, Tard) ritka. Egyetlen megbízható gyűjtési adatunk márciusból ismert

cerrutii GRIDELLI, 1943

11. nem: *Erichsonius* FAUVEL, 1874

Apró, megnyúlt, csaknem párhuzamos testű fajok. Fejük olyan széles, mint az előtor, felülete sűrűn pontozott és szőrös, az összetett szemek kicsik, a halántékok közel párhuzamosak. A csápok fonalszerűek, 1. ízük erősen

megnyúlt és széles, 2. ízük feltűnően kiszélesedett. Az állkapcsi tapogató rövid, utolsó íze csaknem 2-szer olyan hosszú, mint az utolsó előtti, a csúcán kihegyesedett (4. ábra: K—L). A felső ajak épszerű, egyszerű. A rágók erősek, hajlottak, belső élük közepén 1 nagy fog van. Az előtor csaknem párhuzamos oldalú, oldalszegélye felülről nézve csak a hátsó szögletek előtt, oldalról nézve teljes hosszúságában látható, oldalpereme pedig közepétől a hátsó szögletekig. A fénylő középvonal két oldalán sűrűn és meglehetősen durva sertét viselő pontokkal borított (5. ábra: B). A ♂ elülső lábfejének 4 első íze kiszélesedett, potrohának 6. haslemeze a csúcán enyhén kikanyarított. A hím ivarszervén 2 paramera fejlődött ki.

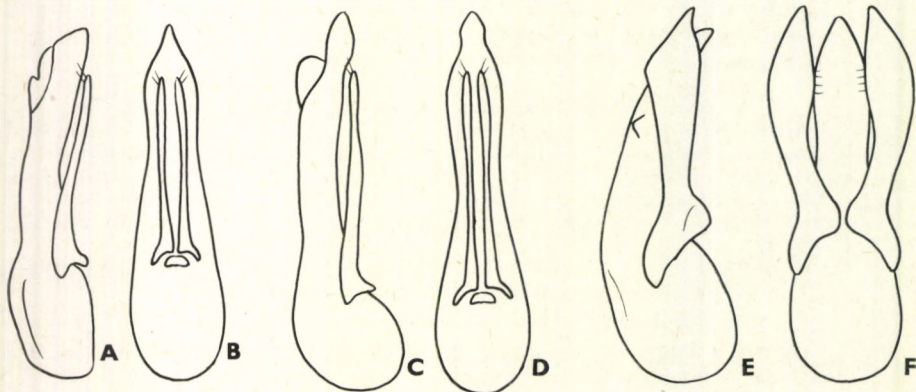
Több mint 20 ismert faja Európában, Ázsiában, Afrikában és az amerikai kontinensen él. A palearktikus régióban 6, faunaterületünkön 2 faj, Magyarországon csak 1 fordul elő. Vízpártok közelében, nedves növényi törmelék között, illetve alatt élnek.

- 1 (2) A fej fényes, finoman és szórtan pontozott, a pontok közterei akkorák, mint maguk a pontok. A szárnyfedők gyengén fénylők, sűrűn pontozottak. Feketésbarna, a csápok és a lábak világosabb vörösbarnák. Aedoeagus: 28. ábra: E—F. 4—4,5 mm.

Előfordul Nyugat-, Dél- és Közép-Európában; faunaterületünkön ez ideig csak a Felvidékről ismerjük. Ripicol faj, főleg hegyi patakok, kisebb folyók partján növényi törmelék, moha, árvízi hordalék alól gyűjtötték, ritkábban kisebb pocsolyák iszapos partján, sőt homok- és agyaggödörökből is előkerült (III—X.)

[*signaticornis* (MULSANT & REY, 1863)]

- 2 (1) A fej — kivéve a fejtetőt — finoman, nagyon sűrűn pontozott, fénytelen.
- 3 (4) A test karsú, kicsi és megnyúlt. A halántékok hátrafelé nem szélesednek ki, csaknem párhuzamosak, a hátsó szögletek lekerekítettek. A fej jelentősen hosszabb, mint amilyen széles. Fekete, a szárny-

28. ábra. A—B: *Erichsonius cinerascens* (GRAVENHORST), C—D: *E. subopacus* (HOCHHUTH), E—F: *E. signaticornis* (MULSANT & REY) ♂ ivarszerve (A, C, E: oldal-, B, D, F: alulnézetben) (A—F: COIFFAIT nyomán)

fedők és a potroh finom szőrözete miatt szürkésen selyemfényű. A csápok vörösbarnák. Aedoeagus: 28. ábra: A—B (27. ábra). 4—4,5 mm.

Előfordul Európában, Kisázsiaiában és a Kaukázusban, irodalmi adatok szerint Észak-Amerikában is. Faunaterületünkön a sík- és dombvidék mocsaras területein gyakori, de nem közönséges. Mocsaras területeken, azok partján, moha, korhadó növényi anyagok, avar, árvízi hordalék alatt él (III—V. és IX—XI.)

cinerascens (GRAVENHORST, 1802)

- 4 (3) A test zömökebb, nagyobb, kevésbé megnyúlt. A fej hátrafelé kiszélesedett, a halántékok széttartók, a hátulsó szögletek szélesen kerekítettek, alig hosszabb, mint amilyen széles. A szárnyfedők pontozása szórtaabb, csápja karesúbb. Aedoeagus: 28. ábra: C—D. 5—5,5 mm.

Előfordul Délkelet-Európában, Közép-Európa délkeleti területein, Kisázsiaiában és Örményországban, valamint irodalmi adatok szerint Dél-Franciaországban is. Mocsaras területeken a korhadó növényi törmelék és moha alatt él. Faunaterületünkön csak Dél-Erdélyből és a Felvidékről ismert (IV—VII.)

[**subopacus** (HOCHHUTH, 1851)]

12. nem: *Cafius* CURTIS, 1829

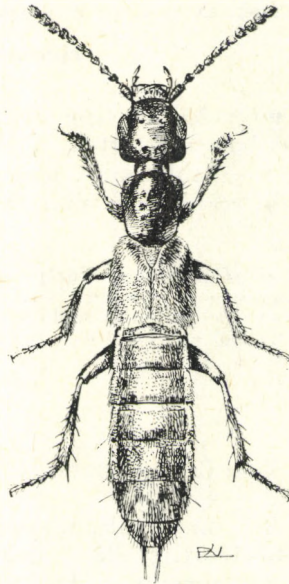
Apró és közepes termetű, megnyúlt, meglehetősen lapos testű fajok. A fej nagy, hátul erősen befűződött, csaknem négyszögletes, a hátulsó szögletei kerekítettek. Az állkapcsi tapogató utolsó íze valamivel hosszabb, mint az utolsó előtti, fokozatosan kihegyesedő (4. ábra: M—N). Az előtor olyan széles, mint a fej, lényegesen keskenyebb azonban a szárnyfedőknél, oldalai hátrafelé enyhén összetartók, középvonala két oldalán 1—1 durva, gödöröszerű, sertét viselő pontokból álló sor húzódik (5. ábra: F), oldalszegélye felülről nézve teljes hosszában látható, lehajló oldalpereme nem fordul a test alá, úgy hogy csaknem az elülső szögletektől a hátulsó szögletekig látható. A szárnyfedők laposak. A potroh csaknem párhuzamos oldalú, felülete saktábla-szerűen, eltérő színű serte-foltokkal borított. A hátulsó lábfej első íze csaknem olyan hosszú, mint a 3 következő íz együttesen, hosszabb, mint a karomíz. A ♂ elülső lábfejének első 4 íze erősen, a ♀-é mérsékelten kiszélesedett. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán kikanyarított.

Közel 50 ismert fajuk az egész földkerekségen elterjedt, a palearktikus régióban 8, faunaterületünkön 1 faj fordul elő. A tengerpartok vízközeli sávjában növényi törmelék, száradó algacsomók alatt él a legtöbb faj.

- — Fekete, a lábak részben rozsdavörösek, a mellfedők sárgák. Feje csaknem négyszögletes, a halántékok szőrözöttek. Az előtor megnyúlt, csaknem párhuzamos, középvonalának két oldalán a pontsorok 4 nagyon durva gödörpontból állnak. A szárnyfedők hosszabbak, mint amilyen szélesek, rendkívül finoman és sűrűn pontozottak, szürkéssárgán szőrözöttek. A potroh finoman és sűrűn pontozott, alapszőrözete sötét, a hátlemezein 4—4 világos, négyszögletes szőrfolt van. Aedoeagus: 26. ábra: I—J (29. ábra). 6—9 mm.

Előfordul Európa és Észak-Afrika tengerparti területein. Sókedvelő, a tengerpart kövei, algacsomók, növényi törmelék között él. Faunaterületünkön csak Horvátországból (Novi) ismert; 3 igen régi „Budapest” lelőhelyű példányunk valószínűleg téves cédulázású (III—X.)

[*xantholoma* (GRAVENHORST, 1806)]

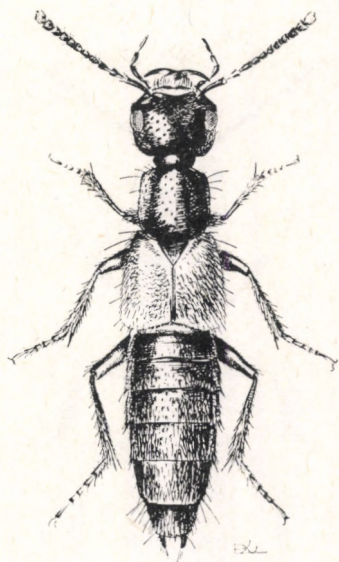
29. ábra. *Cafius xantholoma* (GRAVENHORST) ♂ (Eredeti)

13. nem: *Hesperus* FAUVEL, 1874

Közepes termetű, megnyúlt testű fajok, fejük és előtörük fényes, szór-tan pontozott. A fej harántos négyszögű, nagy, hátulsó szögletei szélesen kerekítettek, az összetett szemek alig kiugrók. A csápok rövidek, 5. ízüktől a csúcsig megvastagodottak. Az állkapcsi tapogató erősen megnyúlt, utolsó íze 2-szer olyan hosszú, mint az utolsó előtti íz, fokozatosan kihegyesedő. Az ajaktapogató megnyúlt, utolsó íze olyan hosszú, mint az utolsó előtti (3. ábra: A—B). A rágók megnyúltak, előreállóak, hegyesek, belső élük közepén erős, hegyes fog van, amely mögött szőrös, hártyaszerű mozgatható lebeny húzódik. A felső ajak kétlebenyű. Az előtör (5. ábra: E) hátának szegélye felülről nézve az első harmadától, lehajló oldalpereme oldalról nézve ugyan-csak első harmadától a hátulsó szögletéig látható. A középső csípők szélesen elválasztottak egymástól, a mellközépen csak jelentéktelen harántléc fut. A hátulsó lábfej első íze valamivel rövidebb, mint a 3 következő íz együttesen, olyan hosszú, mint a karomíz. A ♂ elülső lábfejének első 4 íze gyengén kiszé-lesedett, potrohának 6. haslemeze a csúcsán nem mélyen, de szögletesen kimetszett.

Több mint 25 fajuk az egész földkerekségen elterjedt, faunaterületünkön és Magyar-országon mindössze 1 faj él. Többségük erdei faj, növényi korhadékban él.

- — Fekete, az állkapcsi tapogató, a csápok csúcsa, a lábszárak, a lábfejek és a szárnyfedők élénkvörösek. A fej és az előtor a sima középvonal kivételével meglehetősen erősen és szórطان pontozott. Aedeagus: 26. ábra: K—L (30. ábra). 8—10 mm.

30. ábra. *Hesperus rufipennis* (GRAVENHORST) ♂ (Eredeti)

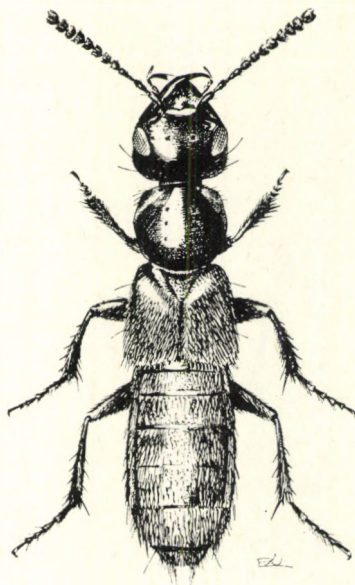
Előfordul a tág értelemben vett Közép-Európában, Dél-Európa északi és keleti területein. Öreg lombos erdő állományokban kifolyó fánedven, fánedvvel átitatott korhadékban, öreg tuskókban, nedves, korhadó kéregdarabok, moha, avar alatt, hangyafészkekben és trágyán gyűjtötték. Fognak repülve rajzó példányait is. Faunaterületünkön Erdélyben, Horvátországban (Zágráb: Maximir), Magyarországon (Budapest, Dombóvár, Isaszeg, Magyaróvár, Pécs, Vértes hegység) ritka (III—V. és IX.)

rufipennis (GRAVENHORST, 1802)

14. nem: *Philonthus* CURTIS, 1829

Apró és közepes testű fajok. Fejük és előtoruk fényes és kopasz, csak a fej oldalain vannak serték, szárnyfedőik és potrohuk felületét változó sűrűségű és hosszú, rendszerint lesimuló alapszőrzet borítja. Fejük alakja változó, tojásdad vagy csaknem négyszögletes, harántos vagy megnyúlt, de hátul mindig nyakszerűen, erősen befűződött. A csápok fonalszerűek, ízeik nem feltűnő kialakulásúak. Az állkapcsi tapogató utolsó íze megnyúlt, hosszabb, mint az utolsó előtti íz. Az ajaktapogató utolsó íze megnyúlt, és ugyancsak hosszabb, mint az utolsó előtti íz (4. ábra: A—B). Rágóik belső élén éles fog van, külső oldalukon többé-kevésbé mélyen bevágott rovátka húzódik. Az előtor alakja változó, lehajló oldalpereme oldalról nézve legalább a közepétől

a hátulsó szögletekig látható, korongján a középvonal 2 oldalán 1—1 sorban nagyobb pontok állnak (néhány faj esetében ezek kivételesen hiányoznak). A pajzsocska nagy, háromszög alakú. A szárnyfedők rövidek, a mellvégen csak kissé nyúlhatnak túl. A potroh megnyúlt, oldalai felhajlók. A melltő rövid, hátul tompa dudorként kiemelkedik, hátulsó oldallemezei (epimeron) hiányoznak. A lábak többnyire karcsúak, a középső és hátulsó lábszárak tövise-

31. ábra. *Philonthus politus* (LINNAEUS) ♂ (Eredeti)

sek. Az elülső lábfejek mindkét ivar esetében kiszélesedtek vagy egyszerűek, ritkán csak a ♂-é szélesedett ki. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán kikanyarított. Az aedoeagus a potrohban oldalán fekvő helyzetű, és csak 1 parameron fejlődött ki.

A *Philonthus* CURTIS, 1829 nem az újabb rendszerekben (COIFFAIT, 1967) már nem az itt tárgyalt egységes taxonként szerepel. A felosztás alapja a ♂ ivarszerv alakta és térbeli elhelyezkedése a potrohban. Ezek a bélyegek nem állnak összhangban az esetek többségében a külsőleg észlelhető, vizsgálható bélyegekkel, amelyek felhasználását e határozókönyv jellege kívánatosá tette, ezért azokat az ábraanyagban bemutattuk, de a határozókulcs nem azokra épült. Így az új taxonokat csak felsorolom a következőkben, tárgyalt fajaink feltüntetésével:

Nem: *Paragabrius* COIFFAIT, 1963 — [alnem: *Paragabrius* s. str.: *fulvipes* (FABRICIUS), *furcifer* RENKONEN, *micans* (GRAVENHORST), *micantoides* BENICK & LOHSE, *virgo* (GRAVENHORST); alnem: *Metagabrius* COIFFAIT, 1967: *juvenilis* PEYRON)].

Nem: *Spatulonthus* TOTTENHAM, 1955 — *longicornis* (STEPHENS), *parvicornis* (GRAVENHORST), *coprophilus* JARRIGE, *cochleatus* SCHEERPELTZ.

Nem: *Oncophilonthus* NEERESHEIMER & WAGNER, 1924—*marginatus* STROEM.

Nem: *Philonthus* CURTIS, 1829 (s. str. COIFFAIT, 1967)—[alnem: *Gefyrobium* THOMSON, 1859: *nitidulus* GRAVENHORST; alnem: *Trionthus* COIFFAIT, 1963: *lepidus* GRAVENHORST; alnem: *Kenonthus* COIFFAIT, 1960: *laevicollis* BOISDUVAL & LACORDAIRE, *mareki* COIFFAIT, *montivagus* HEER, *aerosus* KIESENWETTER, *speculum* LOKAY (incertae sedis, sensu *Kenonthus*);

alnem: *Philonthus* s. str. COIFFAIT, 1969: a felsoroltak kivételével valamennyi tárgyalat további fajunk az általunk alkalmazott *Philonthus* s. str. alneemből].

A nem közel 800 ismert faja az egész földkerekségen elterjedt, faunaterületünkről ez ideig 77 faj került elő, amelyek közül már 57 fajt Magyarországról is kimutattunk. Életmódjuk igen változatos, többségük nedvesséigényes, a legkülönbözőbb korhadó növényi anyagokban, trágyában és komposztban, valamint rothadó gombákban él.

- 1 (2) Az előtor háta köröskörül szélesen, sárgászörösen szegélyezett. Az elülső lábfej karmai visszahajlíthatók, a velük azonos hosszúságú karomíz alulsó felszínének kiemelkedései között befogadásukra alkalmas barázda húzódik (33. ábra: A—B) (1. alnem; *Onychophilonthus* NEERESHEIMER & WAGNER, 1924). — Fekete, az előtor hátának oldalszegélyei, a mellő sárgászörös, a csáp 1. íze, részben, a lábak teljesen sárgák. A fej megnyúlt, tojásdad. Az előtor hátának két oldalán 1—1, 4 pontból álló sor húzódik. Aedoeagus: 32. ábra: I—J. 7—9 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, valamint Szibériában. Erdőkben és erdőszegélyeken, tisztásokon és erdei utakon kisebb állati tetemekekről, állati ürülekről, rothadó gombákból, a magas hegységeken mormota várakból gyűjtötték, ritkán fényre repülő példányai is előkerültek. Faunaterületünkön Erdélyből, Horvátországból, a Felvidékről és Magyarországon Dombóvár, Magyaróvár, Sátoraljaújhely, Sátor-hegység, Siófok lelőhelyekről ismert, ritka faj (II—XI.)

marginatus STROEM, 1768

- 2 (1) Az előtor háta egyszínű, vagy ha más szín előfordul körkörös szegély alakjában, sohasem élesen határolt. Az elülső lábfejek karmai nem hajlíthatók vissza, a karomíz egyszerű (2. alnem: *Philonthus* s. str.).
- 3 (10) Az előtor hátának középvonalában kétoldalt nem húzódnak pontsorok (35. ábra; A).
- 4 (9) A szárnyfedőkön a pontok közterei fényesek. Az előtor hátának oldalain és az elülső szögletekben nagyobb, beszúrt pontok vannak.
- 5 (6) A fej rövid, kerek, olyan széles, mint amilyen hosszú, mindkét ivar esetében keskenyebb, mint az előtor. Kékesen vagy zöldesen fémfényű fekete. A szárnyfedők sűrűn és finoman pontozottak. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán sekélyen kikanyarított. Aedoeagus: 37. ábra: C—D. 9—12 mm.

Előfordul Európában, a Földközi-tenger vidékein, Kisázsiaiában és a Kaukázusban. Korhadó növényi törmelék, trágya alatt található, az ott élő légylárvákat pusztítja. Montán faj. Faunaterületünkről számos régi irodalmi adat ismert, meglevő példányai azonban kivétel nélkül a következő fajhoz tartoznak, így hazai előfordulása újabb megerősítésre szorul. A gyűjtési idejére vonatkozóan nincsen megbízható adatunk

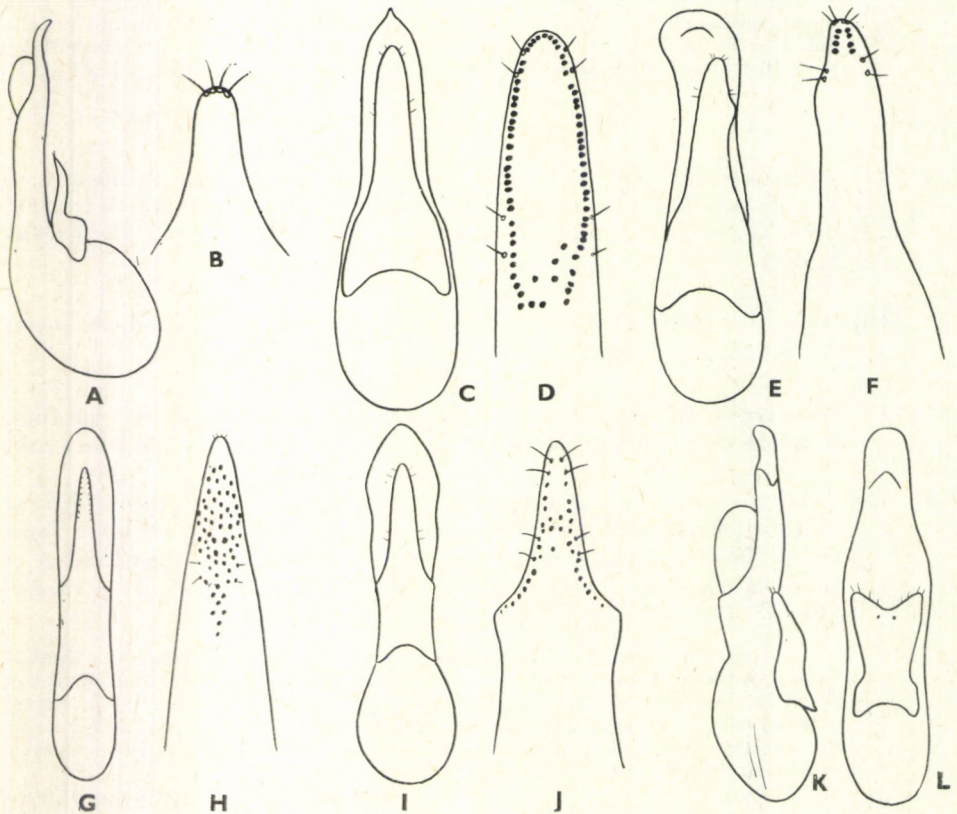
[laminatus (CREUTZER, 1799)]

- 6 (5) A fej többé-kevésbé harántos, csaknem négyszögletes, a ♂ esetében legalább olyan széles, mint az előtor. A szárnyfedők pontozása szórta.

- 7 (8) A fej, az előtor háta és a szárnyfedők zöldesen fémfényűek, ritkán a fémfény kevésbé szembetűnő. A ♂ feje legfeljebb olyan széles, mint az előtor, a ♀-é keskenyebb, kevésbé harántos, hátrafelé ívelten keskenyedik. A szárnyfedők pontozása finom és szórt. A ♂ potrohának 4. haslemeze a csúcán lemezszerűen meghosszabbodott, így részben takarja az 5.-et, az 5. a csúcán enyhe ívben beöblösödő, a 6. a csúcán háromszög alakban kikanyarított. Aedeagus: 37. ábra: A—B. 8—11 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein, a Földközi-tenger vidékén, Észak-Afrikában, Kisázsiaiban és a Kaukázusban. A sík- és dombvidéktől a hegyvidék 2000 m-t meghaladó magasságáig felhatol. Trágyáról, ürülekről és korhadó növényi anyagok alól gyűjtötték, különböző talajnemeken. Faunaterületünkön a sík-, domb- és hegyvidéken elterjedt, de sehol sem gyakori (III—XI.)

intermedius (BOISDUVAL & LACORDAIRE, 1835)

32. ábra. A—B: *Philonthus mareki* COIFFAIT, C—D: *Ph. fenestratus* FAUVEL, E—F: *Ph. stragulatus* ERICHSON, G—H: *Ph. punctus* (GRAVENHORST), I—J: *Ph. marginatus* STROEM, K—L: *Gabrius piliger* MULSANT & REY ♂ ivarszerve (A, K: oldal-, C, E, G, I, L: alulnézetben, B, D, F, H, J: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 8 (7) A fej és az előtor háta fényes fekete, a szárnyfedők bronzfényűek. A ♂ feje erősen harántos, szélesebb az előtornál, a ♀-é kevésbé harántos, de olyan széles, mint az előtor. Az előtor (35. ábra: A) oldalai a hátulsó harmadukban öblösen elszűkülnek. A szárnyfedők pontozása erős és szóró. A ♂ potrohának 5. haslemeze a csúcán tompaszögben kikanyarított, a 6. ék alakban, mélyen kimetszett, a kimetszés pereme bemélyedt, sima és fénylő. Aedoeagus: 37. ábra: E—F. 10—16 mm.

Előfordul a palearktikus régióban. Trágyáról, ürülekről, korhadó növényi törmelékből és kifolyó fanedvről gyűjtötték. Faunaterületünkön a hegyvidéken elterjedt, de ritkább faj, Magyarországon Budapest, Bakony és Mátra hegység, Pécs lelőhelyekről ismert (III—X.)

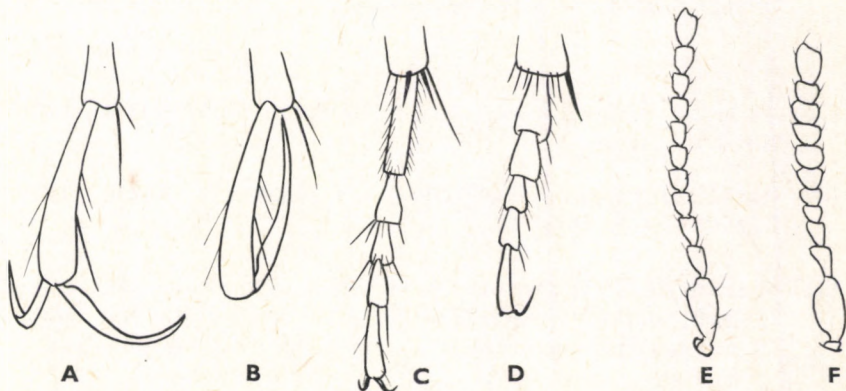
splendens (FABRICIUS, 1792)

- 9 (4) A szárnyfedőkön a pontok köztéri børszerűen ráncoltak. Az előtor kopasz, csak az elülső szögletei mellett van néhány nagyobb, beszúrt pont, valamint az elülső szegélynél van 1—1 háti pont. Rezesen fénylő fekete, a lábak sárgásbarnák. 8 mm.

Erdélyből (Nagyszében) egyetlen példány alapján írták le, további példányai nem kerültek elő. Az előtor hátának eltérő pontozása ellenére feltehető, hogy a következő fajcsoporthoz sorolható, tekintve, hogy a *Ph. laevicollis* BOISDUVAL & LACORDAIRE fajhoz rendkívül hasonló

[speculum LOKAY, 1919]

- 10 (3) Az előtor hátán a középvonal két oldalán pontsorok húzódnak.
- 11 (16) Az előtor hátán a középvonal két oldalán 1—1, 3 pontból álló sor húzódik (35. ábra: B). A sorpontokon kívül néhány nagyobb pont is előfordulhat.
- 12 (13) Az előtor hátán a pontsorokon kívül, az utolsó sorpont és az oldal-szél között 1 nagyobb beszúrt pont van. A fej és az előtor felülete finomabban, a szárnyfedőké kissé erősebben børszerűen ráncolt,

33. ábra. A—B: *Philonthus marginatus* STROEM hátulsó karomíze felül- és félig oldalnézetben — C: *Ph. addendus* SHARP, D: *Ph. fimetarius* (GRAVENHORST) hátulsó lábfejze felülnézetben — E: *Ph. longicornis* (STEPHENS), F: *Ph. parvicornis* (GRAVENHORST) csápjja (Eredeti)

tompán rézfényű. A szárnyfedők pontozása szórt, finom és egyenletes. A lábak többnyire rozsdavörösek. Aedoeagus: 37. ábra: I—J. 8—9 mm.

Előfordul Közép-Európában. Montán, szubalpin faj. A magasabb hegyvidék tisztásain, rétjein moha, fűgyökerek között, kövek, állati ürülék és nedves növényi törmelék alól gyűjtötték, ritkábban avar alatt és rothadó gombákban is megtalálták. Faunaterületünkön a Kárpátokból és Dél-Erdélyből ismert (III—VII. és IX—X.)

[*laevicollis* (BOISDUVAL & LACORDAIRE, 1835)]

- 13 (12) Az előtor hátán a pontsorokon kívül csak az elülső szögletekben van néhány nagyobb beszúrt pont (35. ábra: B).
- 14 (15) A fej és az előtor háta harántirányban finoman, bőrszerűen ráncolt, ennek ellenére erősen fénylő. A szárnyfedők felülete igen finoman, bőrszerűen ráncolt, gyengén rézfényű fekete, a pontozás rendezetlen, azonban helyenként 3—4 nagyobb pont szabálytalan sorba rendezett, de közöttük pontozatlan mezők vannak, elsősorban a korongon, de a varrat közelében is. Aedoeagus: 37. ábra: K—L. 6,5—8,5 mm.

Előfordul Közép-Európa magasabb hegyvidékein. A fahatár fölött, fűgyökerek és hegyi patakok hordaléka között, kövek, növényi korhadék, ürülék alatt gyűjtötték. Faunaterületünkön csak a Kárpátokból és Erdélyből ismert

[*montivagus* HEER, 1839]

- 15 (14) A fej és az előtor háta csaknem tükörfényes, a finom bőrszerű ráncoltság többnyire teljesen hiányzik, vagy csak alig kivehető nyomai látszanak. A szárnyfedők fényesebbek, a pontozatlan mezők kiterjedtebbek, a szabálytalan sorokba rendezett pontok száma belül a korongon 2—3, kívül 3—6. Aedoeagus: 32. ábra: A—B. 6—7,5 mm.

A Béilai-havasokból, a Tátrából írták le, előfordul még a Tátrán kívül helyenként az Északi-Kárpátok más pontjain is. A havasi és alhavasi övben kövek, fadarabok alól és fűgyökerek közül gyűjtötték, nem gyakori

[*mareki* COIFFAIT, 1967]

- 16 (11) Az előtor hátán a középvonal két oldalán több mint 3 pontból álló sorok húzódnak.
- 17 (82) Az előtor hátán a középvonal két oldalán 4 pontból álló sorok húzódnak (35. ábra: C).
- 18 (21) A szárnyfedők a pontozás közttereiben bőrszerűen ráncoltak, fénytelenek, illetve gyengén fénylők. A fej és az előtor háta ugyancsak finoman, bőrszerűen ráncolt és legfeljebb csak tompán fénylő.
- 19 (20) A szárnyfedők pontozása szórt, mindössze néhány nagyobb, beszúrt pontból áll. A fej kerekített négyszögű. A fej és az előtor háta nagyon finoman, bőrszerűen ráncolt, sötétzöldes bronzfényű, míg a szárny-

fedők kissé világosabbak. A *Ph. laevicollis* (BOISDUVAL & LACORDAIRE) fajhoz igen közelálló, mind az aedoeagus, mind a külső bélyegek tekintetében, csak az előtor sorpontjainak száma indokolja, hogy más fajcsoportban tárgyaljuk. Aedoeagus: 37. ábra: G—H. 8—9,5 mm.

Előfordul Közép-Európában, az Alpok területén endemikus fajnak tartják. Nedves helyeken, fűgyökerek között, kövek alatt, hófoltok közelében él, 1500—2000 m magasságot kedveli. Faunaterületünkön csak a Bihar-hegységből ismert (IV—IX.)

[aerosus KIESENWETTER, 1851]

- 20 (19) A szárnyfedők pontozása sűrű, ráspolyszerű. A fej rövid, kissé megnyúlt, tojás alakú. A fej és az előtor háta finom bőrszerű, csak tompán, kékesen vagy zöldesen fénylők, a szárnyfedők teljesen fénytelenek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán, közepén, mélyen, háromszög alakban kivágott, a kimetszés pereme bemélyedt, sima és vörösen áttetsző, az elülső lábfej ízei viszont nem szélesedtek ki. Aedoeagus: 38. ábra: K—L. 11—13 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, helyenként Dél-Európa hegyvidékein. Erdőkben, kisebb patakok partján moha, korhadó avar és más növényi törmelék alatt és rothadó gombákban él. Faunaterületünkön elterjedt, de nem gyakori (III—X.)

decorus (GRAVENHORST, 1802)

- 21 (18) A szárnyfedők a pontok közttereiben nem bőrszerűen ráncoltak, fényesek, ritkán fénytelenek, ez azonban az apró, rendkívül sűrű pontozás következménye.
- 22 (57) A hátulsó lábfej 1. íze olyan vagy hosszabb, mint a karomíz, és mindig hosszabb, mint a 3 következő íz együttesen (33. ábra: C).
- 23 (32) A potroh első hátlemezeinek töve szegélyezett, a szegély közepén hátrafelé háromszög alakú kiugrás van.
- 24 (29) A csáp utolsó előtti íze harántos, a 6. íze azonban nem hosszabb, mint amilyen széles. Az előtor hátának felületén finom, bőrszerű ráncoltság van.
- 25 (26) A csáp utolsó előtti íze alig valamivel szélesebb, mint amilyen hosszú. A fej sohasem szélesebb az előtornál. Az előtor oldalain benyomatok nincsenek. Szurokfelete, a szárnyfedők kissé világosabb bronzsínűek. A halánték sűrűn, a potroh szórton pontozott. A ♂ elülső lábfejjei nem szélesedtek ki, potrohának 6. haslemeze a csúcán gyengén, tompaszögben kikanyarított. Aedoeagus: 38. ábra: A—B. 10—11 mm.

Előfordul a palearktikus régió északi felében, Észak- és Közép-Európában, Kelet-Szibériában, Japánban és Mandzsúriában. Korhadó növényi anyagokból, komposztból, trágyáról és kifolyó fanedvről gyűjtötték. Faunaterületünkön a

magashegységekben gyakoribb, másutt ritka, Magyarországon a Bükkből, a Zempléni-hegységből és a Vértesből, valamint Ócsáról és Siófokról ismert (III—VIII. és X—XI.)

addendus SHARP, 1867

- 26 (25) A csáp utolsó előtti íze jelentősen harántos. A ♂ feje szélesebb, mint az előtor. Az előtor hátának oldalain lapos benyomatok vannak. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén mélyen, háromszög alakban kimetszett.
- 27 (28) A halánték sűrűn és durván pontozott. A szárnyfedők bronzfényűek. A potroh hátlemezeinek pontozása sűrű, csaknem olyan, mint a szárnyfedőké. A ♂ elülső lábfejzei erősen kiszélesedtek. Aedoeagus: 38. ábra: C—D (31. ábra). 10,5—13 mm.

Előfordul a palearktikus régióban, irodalmi adatok szerint Észak-Amerikában, Izlandon, sőt Tasmániában és Új-Zélandon is. Különböző korhadó növényi anyagokban, trágyáról, ürülekről és rothadó gombákról gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, azonban sehol sem gyakori (III—X.) — (= *aeneus* ROSSI, 1790) — *Bronzos ganajholya*

politus (LINNAEUS, 1758)

- 28 (27) A halánték pontozása finomabb és szórtabb. A szárnyfedők feketék. A potroh hátlemezeinek pontozása sokkal szórtabb és valamivel finomabb, mint a szárnyfedőké. A ♂ elülső lábfejzei gyengén kiszélesedtek. Aedoeagus: 38. ábra: E—F. 10,5—13,5 mm.

Előfordul a palearktikus régióban. Korhadó növényi anyagokból, trágyáról, rothadó gombákból és kifolyó fanedvről gyűjtötték. Faunaterületünkön szélesen elterjedt és közönséges (IV—X.) (= *succicola* THOMSON, 1860)

chalceus STEPHENS, 1832

- 29 (24) Az utolsó előtti csápíz nem harántos, a 6. íz lényegesen hosszabb, mint amilyen széles. Az előtor hátának felületén a finom bőrszerű ráncoltság gyenge, csak nyomokban látható, de teljesen hiányozhat.
- 30 (31) Az előtor háta tükörfényes, a finom bőrszerű ráncoltság teljesen hiányzik. A szárnyfedők sötét ércfényűek vagy kékeszöldek, szórta pontozottak. A potroh hátlemezeinek felülete barnásszürkén, nem feltűnően szőrözött. Aedoeagus: 38. ábra: G—H. 7—9 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban és Észak-Amerikában. Ripicol faj, kisebb-nagyobb álló- és folyóvizek főleg homokos partszegélyén szabadon futkosva és nedves növényi törmelék alól gyűjtötték. Faunaterületünkön szélesen elterjedt, de csak szórványosan található, ritka faj (III—XI.)

atratus (GRAVENHORST, 1802)

- 31 (30) Az előtor hátának felülete fényes, a finom bőrszerű ráncoltság ennek ellenére csaknem teljes. A szárnyfedők élénk sötétkékek, sűrűn pontozottak. A potroh hátlemezeit feltűnő, hosszú szürkésfehér szőrözet borítja. Aedoeagus: 38. ábra: I—J. 9—10 mm.

Előfordul Közép-Európában és a Kaukázusban. Montán, ripicol faj, főleg hegyi patakok kavicsos szegélyén a kövek, kavicsok között él, a napsütéses órákban időnként felrepül, majd kisebb távolságra levágódik vagy repülve rajzik. Faunaterületünkön a Kárpátokból, Erdélyből és Horvátország hegyeiből ismert (IV—IX.) (= *bodemeyeri* ÉPPELSHEIM, 1881)

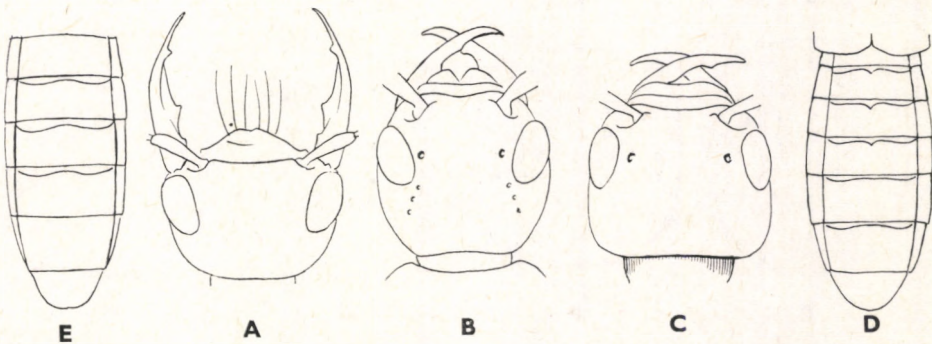
[*coerulescens* (BOISDUVAL & LACORDAIRE, 1835)]

- 32 (23) A potroh első hátlemezeinek a tőszegélye egyenes.
- 33 (44) A fej lekerekített négyszögű, mindig szélesebb, mint amilyen hosszú (34. ábra: A).
- 34 (35) Fekete, a szárnyfedői vörösek. A ♂ feje szélesebb, a ♀-é keskenyebb, mint az előtor. A ♂ elülső lábfejzei csak igen gyengén szélesedtek ki, a potroh 6. haslemeze a csúcsa közepén háromszög alakban kimetszett, a kimetszésben hártaszegély húzódik. Aedoeagus: 39. ábra: A—B. 11—13,5 mm.

Előfordul a palearktikus régió északi területein, Észak- és Közép-Európában, valamint Szibériában. A nyíltabb területeket jobban kedveli, mint az erdőket, leginkább legelőkön tehén- és lótrágya alól, ritkábban kifolyó fanedvről és rothadó gombákból gyűjtötték. Faunaterületünkön ritka, a Felvidékről, Erdélyből és Magyarországon Budapest, Jósvafő lelőhelyekről vannak példányaink (VI—IX.)

nitidus (FABRICIUS, 1787)

- 35 (34) A test teljesen fekete, a szárnyfedők gyakran fémfényűek.
- 36 (37) A szárnyfedők kék, zöldeskék vagy ibolya színűek, fémesen fénylők. A ♂ feje négyszögletes, olyan széles, mint az előtor, a ♀-é tojásdad alakú, az előtornál keskenyebb. A ♂ elülső lábfejzei nagyon gyengén szélesedtek ki, a potroh 6. haslemeze a csúcsán háromszög alakban kimetszett, a kimetszésben keskeny hártaszegély húzódik. Aedoeagus: 39. ábra: C—D. 12—14 mm.

34. ábra. A: *Philonthus nitidus* (FABRICIUS), B: *Ph. mannerheimi* FAUVEL, C: *Ph. rectangulus* SHARP feje felülnézetben — D: *Ph. rectangulus* SHARP, E: *Ph. ebeninus* (GRAVENHORST) potroha felülnézetben (Eredeti)

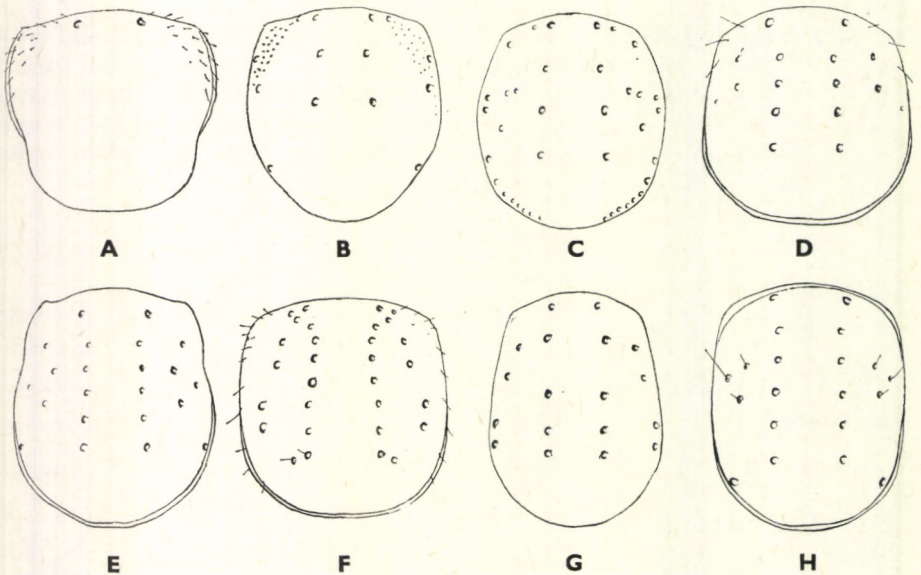
Előfordul Dél- és Közép-Európában, Kelet-Szibériában, Japánban és Észak-Amerikában. Erdei faj, nagyobb kalapos gombákban, kicsorgó fanedven, laza, gombás fakéregdarabok alatt, ritkábban rothadó zöldsfélékben találták, a légylárvákat pusztítja. Faunaterületünkön Erdélyből, a Felvidékről, Horvátországból és Magyarországon (Budapest, Sopron, Vas megye) ismert, ritka faj (V—VII. és IX—X.)

cyanipennis (FABRICIUS, 1792)

- 37 (36) A szárnyfedők feketék vagy gyengén, zöldesen vagy bronzosan fénylők.
- 38 (39) A fej és az előtor hátának nagyobb pontjai között a köztereket nagyon finom, apró pontok borítják, ennek ellenére tükörfényesnek tűnnek. Fekete, az előtor és a szárnyfedők sötét bronz színűek, többnyire gyengén, zöldesen fénylők. A ♂ potrohának 4. haslemeze a csúcán lemezszerűen kihúzott, amely nagy részben takarja az 5.-et, a 6. a csúcán mélyen, háromszög alakban kimetszett. Aedoeagus: 39. ábra: E—F. 8—11 mm.

Előfordul a palearktikus régióban. Ripicol faj, álló- és folyóvizek partján a növényzet között, nyíltabb, iszapos területeken szabadon futkosva, kavicsok között, korhadó avar és növényi törmelék közül, valamint rothadó gombákból gyűjtötték. Faunaterületünkön a Felvidékről, a Kárpátokból és Magyarországon (Esztergom, Vértes hegység) ismert, ritka (III—IX.)

rotundicollis (MÉNÉTRIES, 1832)

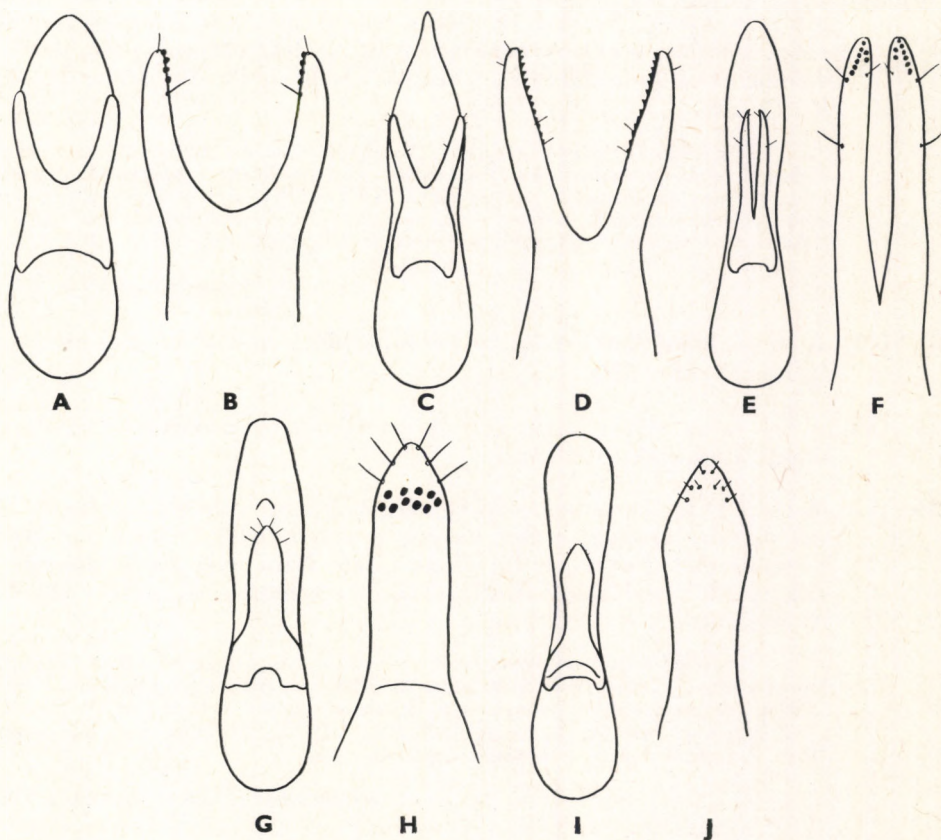
35. ábra. A: *Phyllobius splendens* (FABRICIUS), B: *Ph. montivagus* HEER, C: *Ph. decorus* (GRAVENHORST), D: *Ph. dimidiatus* (C. R. SAHLBERG), E: *Ph. fumarius* (GRAVENHORST), F: *Ph. puella* NORDMANN, G: *Gabrius vernalis* (GRAVENHORST), H: *G. nigritulus* (GRAVENHORST) előtora felülnézetben (Eredeti)

39 (38) A fejen és az előtor hátának közterein finom, bőrszerű ráncolt-ság van.

40 (41) A fej az összetett szemek mögött különösen durván pontozott. A csáp 4—6. íze nem hosszabb, mint amilyen széles, a 8. és 9. íz jelentősen harántos. Az előtor és a szárnyfedők mélyfeketék, fémfény nélkül, ritkán a szárnyfedőkön gyenge, érces csillogás is előfordulhat. A potroh hátlemezei sűrűn és meglehetősen durván pontozottak. Aedoeagus: 39. ábra: G—H. 9—12 mm.

Előfordul Közép-Európa hegyvidékein. Hegyi erdőkben nedves növényi törmelék és moha alatt, valamint trágyáról és ürülék alól gyűjtötték. Faunaterületünkről több régi irodalmi adata ismert, megbízható lelőhelyű példányaink azonban nincsenek, így előfordulása újabb megerősítést igényel (IV—V. és IX—XI.)

temporalis MULSANT & REY, 1853

36. ábra. A—B: *Philonthus fulvipes* (FABRICIUS), C—D: *Ph. virgo* (GRAVENHORST), E—F: *Ph. salinus* KIESENWETTER, G—H: *Ph. fumarius* (GRAVENHORST), I—J: *Ph. nigrita* (GRAVENHORST) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I: alulnézetben, B, D, F, H, J: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 41 (40) A fej az összetett szemek mögött erősen, de nem durván pontozott. A csáp karcsúbb, 4—6. íze kissé hosszabb, mint amilyen széles, a 8. és 9. íz jelentősen harántos.
- 42 (43) A csáp zömökebb, 4—6. íze csak kissé hosszabb, mint amilyen széles, a 8. és 9. íz olyan hosszú, mint amilyen széles. Fekete, az előtor és a szárnyfedők gyengén, bronzosan fénylők. A potroh hátlemezeinek pontozása finom és szórt. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán mélyen, háromszög alakban kivágott, a kimetszésben igen keskeny hártvaszegély húzódik. Aedoeagus: 39. ábra: I—J. 9—12 mm.

Előfordul a palearktikus régióban, valamint Kelet-Indiában. Korhadó növényi anyagok, trágya, komposzt alatt, illetve között él. Faunaterületünkön elterjedt, gyakori, de nem közönséges (IV—IX.) (= *tenuicornis* MULSANT & REY, 1853)

carbonarius (GYLLENHAL, 1810)

- 43 (42) A csáp karcsú, 4—10. íze csaknem 1,5-szer olyan hosszú, mint amilyen széles. Fekete, az előtor fényes, de nem fémesen fénylő, ezzel szemben a szárnyfedők gyengén, zöldesen fémfényűek. A láb-száruk töve és a lábfejek vörösek. Aedoeagus: 39. ábra: K—L. 9—12 mm.

Előfordul Délkelet-Európában, Közép-Európa délkeleti területein, Kiszáziában, a Kaukázusban és a Kaukázuson túli területeken; pontusi faj, északnyugati irányban a Duna vonaláig hatol. Nedves hegyi területeket kedveli, ahol moha, kisebb patakok nedves hordaléka alatt él. Faunaterületünkön nagyon ritka, csak Erdélyből (Bihar) és Magyarországról (Budakeszi) ismert (III—VIII.)

picipes FAUVEL, 1875

- 44 (33) A fej csaknem kerek vagy tojásdad, mindig hosszabb, mint amilyen széles (34. ábra: B).
- 45 (48) A fej és az előtor hátának felülete finoman, harántosan, hullámvonalak alakjában ráncolt.
- 46 (47) A csáp 1. íze az alulsó oldalán sárga. A csáp valamennyi íze hosszabb, mint amilyen széles, karcsú. A szárnyfedők finoman és sűrűn pontozottak. Fekete, a fej és az előtor háta gyengén ércfényű, a szárnyfedők zöldesen fémfényűek. Aedoeagus: 40. ábra: A—B. 8—10,5 mm.

Előfordul a palearktikus régióban, valamint Észak-Amerikában. Elsősorban erdőkben, nedves avar, moha alatt él, ritkábban erdőszegélyeken és erdőszéli kultúrföldeken korhadó növényi anyagok: széna, szalma, trágya alatt és rothadó gombákban gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, de sehol sem közönséges (III—V. és VIII—X.) (= *cognatus* STEPHENS, 1832)

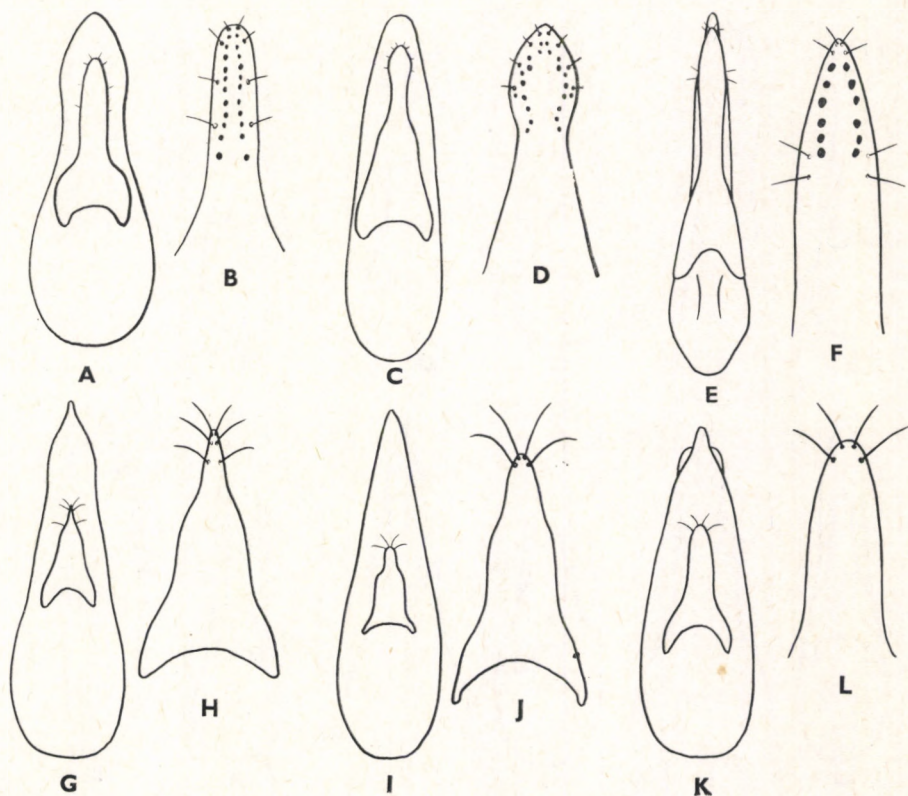
fuscipennis (MANNERHEIM, 1831)

- 47 (46) A csáp 1. íze fekete. A csáp utolsó előtti íze nem hosszabb, mint amilyen széles. Fekete, igen sötéten, ércesen fénylő. A szárnyfedők nagyon sűrűn, szemecskézve pontozottak, ezért fénytelenek. Aedoeagus: 40. ábra: C—D. 8—10,5 mm.

Előfordul Európában, ahol a nyugati és középső területeken gyakori, míg északon és délen csak szórványosan találták. Erdőkben moha és avar alatt, a hegyvidéken kövek és fűgyökerek között, mocsaras területeken növényi törmelék, árvízi hordalék között, ritkábban legelőkön és réteken trágya és korhadó növényi anyagok alatt él. Az év minden hónapjában gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, de nem gyakori, Magyarországon a dombvidéken (Isaszeg, Siófok) és a középhegységben (Bakony, Bükk, Mecsek hegység) fordul elő (= *lucens* ERICHSON, 1839)

mannerheimi FAUVEL, 1868

- 48 (45) A fej és az előtor háta sima és fényes.
- 49 (52) A szárnyfedők az előtornál rövidebbek. A lábak sárgák vagy vörösbarnák.
- 50 (51) Az előtor megnyúlt, oldalai csaknem párhuzamosak. A fej megnyúlt, tojásdad. A szárnyfedők sokkal durvábban pontozottak, mint a potroh hátlemezei. Az egész test fénylő fekete. Aedoeagus: 40. ábra: E—F. 3,8—4,5 mm.

37. ábra. A—B: *Philonthus intermedius* (BOISDUVAL & LACORDAIRE), C—D: *Ph. laminatus* (CREUTZER), E—F: *Ph. splendens* (FABRICIUS), G—H: *Ph. aerosus* KIESENWETTER, I—J: *Ph. laevicollis* (BOISDUVAL & LACORDAIRE), K—L: *Ph. montivagus* HEER ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben, B, D, F, H, J, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

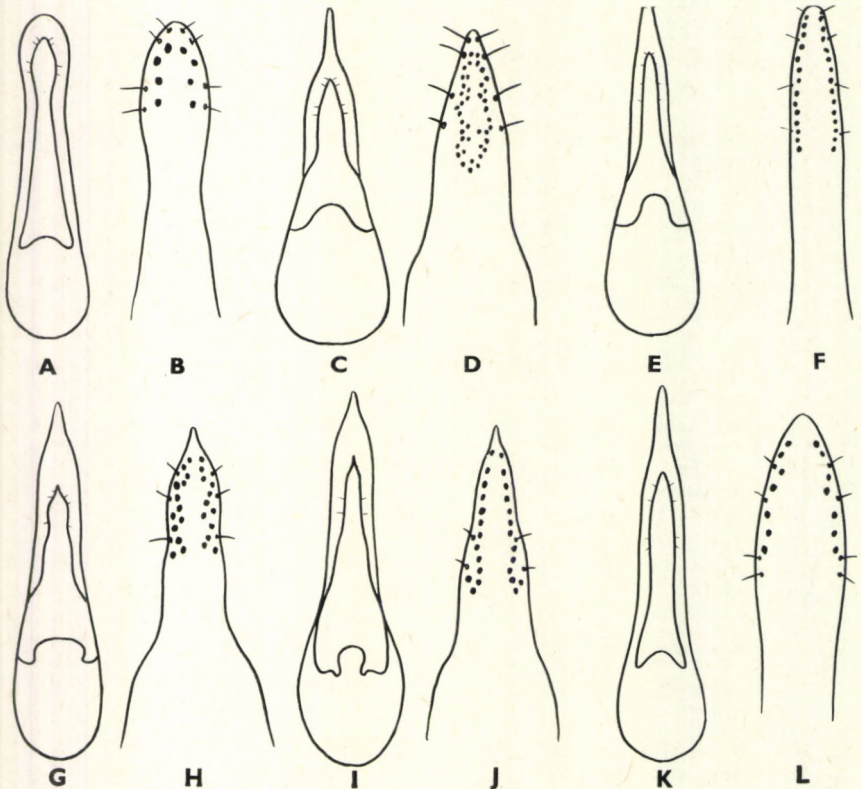
Előfordul Kelet- és Közép-Európában, Észak-Európa déli területein és Szibériában. Száraz homoktalajon kövek, növények nagyobb allevelei (*Tussilago*-, *Rumex*-, *Cirsium*-fajok), ritkábban korhadó növényi anyagok, trágya, madár-
tetemek és a tengerparton száradó algacsomók alatt él. Faunaterületünkön elterjedt, de ritkább faj (III–X.)

nitidulus (GRAVENHORST, 1802)

- 51 (50) Az előtor rövid és széles, előrefelé erősebben keskenyedik, mint hátrafelé. A szárnyfedők vörösek, felületük csak nagyon kevés
durvábban pontozott, mint a potroh hátlemezeinek felülete. Aedoea-
gus: 40. ábra: G—H. 6—7 mm.

Előfordul Közép-Európában, Észak-Európa déli területein, helyenként Nyugat- és Kelet-Európában, valamint Szibériában. Nyílt növényzövetkezetekben, elsősorban homoktalajon, korhadó növényi anyagok, trágya, árvízi hordalék
alatt él. Mészkihégek száraz, meleg lejtőin 1000 m-ig is felhúzódik. Fauna-
területünkön elterjedt, a sík- és dombvidéken gyakoribbnak tűnik, mint a hegy-
vidékeinken (III–V. és IX–XI.)

lepidus (GRAVENHORST, 1802)

38. ábra. A—B: *Philonthus addendus* SHARP, C—D: *Ph. politus* (LINNAEUS), E—F: *Ph. chalcus* STEPHENS, G—H: *Ph. atratus* (GRAVENHORST), I—J: *Ph. coerulescens* (BOISDUVAL & LACORDAIRE), K—L: *Ph. decorus* (GRAVENHORST) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alunézetben, B, D, F, H, J, L: a parameron alunézetben) (COIFFAIT nyomán)

V á l t o z a t a :

1. A szárnyfedők sötétek. — Faunaterületünkről még nincs kimutatva, a törzsalak között él, de ritkább [ab. *gilvipes* ERICHSON, 1839]

- 52 (49) A szárnyfedők hosszabbak vagy legalább olyan hosszúak, mint az előtor. A lábak feketék, ritkán a lábszárak világosabbak, barnás-vörösek.
- 53 (54) Mindkét szárnyfedőn 1—1 vörös folt van. Fekete, a lábszárak és a lábfejek világosabbak, vörösbarnák. Aedoeagus: 40. ábra: I—J. 6—8 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban. Korhadó növényi anyagok, komposzt, trágya, árvízi hordalék alatt él, de gyakran gyűjtötték repülve rajzó példányait is. Kora tavasszal és késő őszkor a leggyakoribb, áttelelő példányai azonban a téli hónapokban is előkerültek. Faunaterületünkön elterjedt, de nem gyakori

bimaculatus (GRAVENHORST, 1802)

V á l t o z a t a :

1. A szárnyfedők vörös foltjai igen kiterjedtek, csak a varrat, az oldal- és csúcszegély keskenyen fekete. — A törzsalak között él, de annál ritkább (= var. *rosarius* TOTTENHAM, 1945)

ab. *nitidicollis* BOISDUVAL & LACORDAIRE, 1835

- 54 (53) Testük egyszínű, fémesen fénylő fekete. A lábszárak töve barnásvörös.
- 55 (56) A szárnyfedők meglehetősen finoman és sűrűn, a potrohnál alig erősebben pontozottak. A csáp karcsú, ízei megnyúltak. Fekete, a fej és az előtor gyengén, fémesen fénylő, a szárnyfedők zöldes fémfényű feketék vagy bronzsínűek. A potroh 4. hátlemezeének tőszegélye a közepén, gyengén, háromszög alakban hátrahúzott lehet. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén mélyen, háromszög alakban kivágott, a kivágásban hártyszegély húzódik, az elülső lábfejeének ízei kiszélesedtek. Aedoeagus: 40. ábra: K—L. 6—8 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban. Különféle korhadó növényi anyagok alatt él, száraz és nedves területeken egyaránt megtalálták az év minden hónapjában. Faunaterületünkön elterjedt, gyakori faj (= *carbonarius* GRAVENHORST, 1802)

variatus (GYLLENHAL, 1810)

V á l t o z a t a i :

1. A szárnyfedők alapszíne fekete forma typica
2. A szárnyfedők vörösbarnák. — A törzsalak között él, de Magyarországról még nem került elő [ab. *thessalicus* ROUBAL, 1916]
3. A lábak sárgásbarnák. — A törzsalak között, de faunaterületünkről még nem sikerült kimutatni [ab. *menetriesi* KIRSCHENBLATT, 1933]

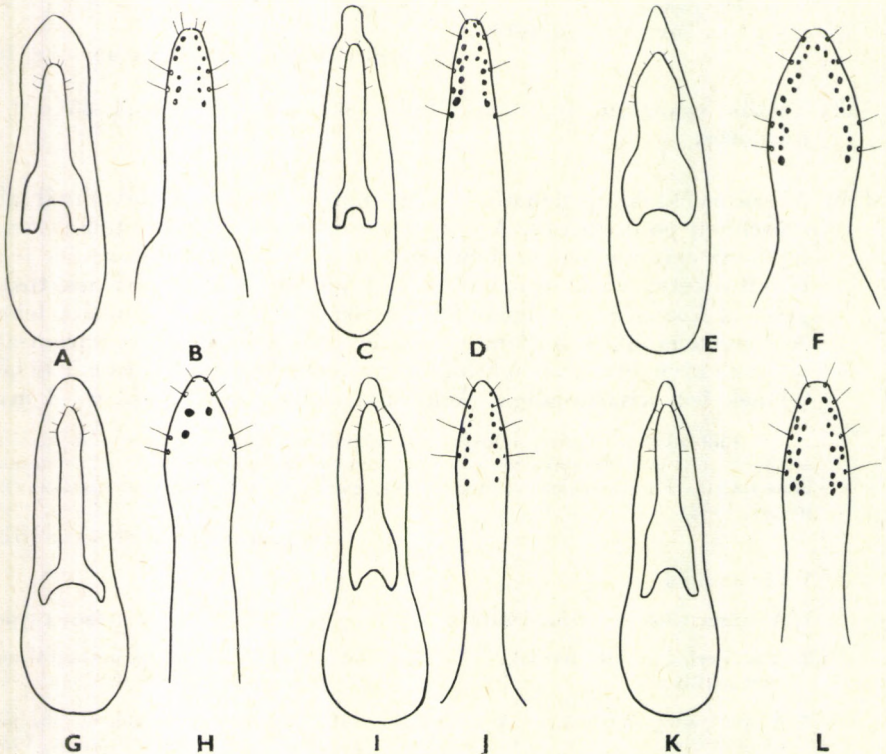
- 56 (55) A szárnyfedők erősen és szórطان pontozottak, a pontok nagyobbak és mélyebbek, mint a potroh hátlemezeit borító pontok. A csáp zömökebb, utolsó előtti íze nem hosszabb, mint amilyen széles.

A fej és az előtor fénylő fekete, a szárnyfedők zöld, kék vagy feketés ércfényűek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán mélyen, háromszög alakban kimetszett, a kimetszésben annak több mint felét kitöltő hártvaszegély húzódik, az elülső lábfejeinek íze kiszélesedett. Aedeagus: 41. ábra: A—B. 6—6,5 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európa magashegységeiben, 1500—2000 m körüli magasságban moha, állati ürülék alatt, fűgyökerek között, valamint hófoltok közelében kövek alatt, ritkán árvízi hordalékban. Faunaterületünkön Erdélyből (Retyezát) és Magyarországon Duka-Csörög ismert, ritka faj (V—VIII. és XI.)

frigidus KIESENWETTER, 1848

- 57 (22) A hátsó lábfej 1. íze rövidebb vagy legfeljebb olyan hosszú, mint a karomíz, és mindig rövidebb, mint a 3 következő íz együttes hossza (33. ábra: D).
- 58 (67) A homlokon az összetett szemek között 4, harántos sorban álló pont van, amelyek közül a 2 belső egymástól 2-szer olyan távol áll, mint a külsőktől.

39. ábra. A—B: *Philonthus nitidus* (FABRICIUS), C—D: *Ph. cyanipennis* (FABRICIUS), E—F: *Ph. rotundicollis* (MÉNÉTRIÉS), G—H: *Ph. temporalis* MULSANT & REY, I—J: *Ph. carbonarius* (GYLLENHAL), K—L: *Ph. picipes* FAUVEL ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben, B, D, F, H, J, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 59 (60) Az összetett szemek felülről látható hosszátmérője hosszabb, mint a halánték. Fénylő fekete. Az előtor oldalai csaknem párhuzamosak, fémes-barnán selyemfényű, finom hullámvonalakkal harántosan ráncolt. A szárnyfedők gyengén bronzfényű szurokfekek. A csápok töve, a tapogatók és a lábak sárgásbarnák. A ♂ elülső lábfejének első íze kiszélesedett, potrohának 6. haslemeze a csúcsán mélyen, háromszög alakban kivágott, a kivágásban széles hártyaszegély húzódik. Aedoeagus: 41. ábra: C—D. 7—8 mm.

Előfordul a palearktikus régióban. Elsősorban nedves, mocsaras területeken, vízpartok közelségében, valamint nedves réteken trágya, ürülék, növényi korhadék alatt, valamint kifolyó fanedven él. Faunaterületünkön a nagyobb álló- és folyóvizek közelében viszonylag gyakori, míg másutt, főleg a hegyvidéken kifejezetten ritka (IV—IX.)

umbratilis (GRAVENHORST, 1802)

- 60 (59) Az összetett szemek felülről látható hosszátmérője jelentősen rövidebb, mint a halánték hossza.
- 61 (64) Az előtor hátának oldalai többé-kevésbé párhuzamosak, felülete nem fémesen irizáló, selyemfényű.
- 62 (63) A csáp karcsú, ízei nem harántosak. A fej és az előtor háta fénylő, felületükön nagyon finom bőrszerű ráncoltság van, a szárnyfedők gyengén zöldes bronzfényűek, felületük erősen és kevésbé sűrűn pontozott. A lábak sárgásbarnák vagy részben sötétebbek. A ♂ feje kerekített négyszögű, olyan széles, mint az előtor, elülső lábfejének ízei nem szélesedtek ki, potrohának 6. haslemeze a csúcsán gyengén kikanyarított. Aedoeagus: 41. ábra: E—F. 5,5—7 mm.

Előfordul a palearktikus régióban, a síkságoktól a hegyvidék 1200—1500 m-es magasságú területekig. Különböző korhadó növényi anyagok, avar, moha, komposzt, trágya alatt, valamint rothadó gombákban él. Az év minden hónapjában gyűjtötték, leggyakoribb azonban kora tavasszal és késő őszi. Faunaterületünkön elterjedt, de nem közönséges faj, gyűjteményi példányaink között aránytalanul nagyobb a nőstények száma, mint a hímeké

fimetarius (GRAVENHORST, 1802)

- 63 (62) A csáp rövid, utolsó előtti íze harántos. A fej fekete, a test vörösbarnán áttetsző fekete. Egyebekben az előző fajhoz teljesen hasonló. Aedoeagus: 41. ábra: G. 5,5—6 mm.

A Beszkidekből írták le, ahonnan azóta nem került elő újabb példány. Elterjedése nem tekinthető tisztázottnak, így további előkerülésének lehetősége nem zárható ki

[intrudens TOTTENHAM, 1949]

- 64 (61) Az előtor a tövi harmadában a legszélesebb, előrefelé erősen elszűkül, felülete bronzosan selyemfényű.
- 65 (66) A test karcsú. Fekete, a szárnyfedők világosabb bronzfényűek, mint a fej és az előtor, a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye gyakran

világosabb barna, a lábak sárgásbarnák. Feje keskenyebb, a szárnyfedők és a potroh hátlemezeinek pontozása finomabb, mint a következő faj esetében. Aedoeagus: 41. ábra: H—I. 5—5,5 mm.

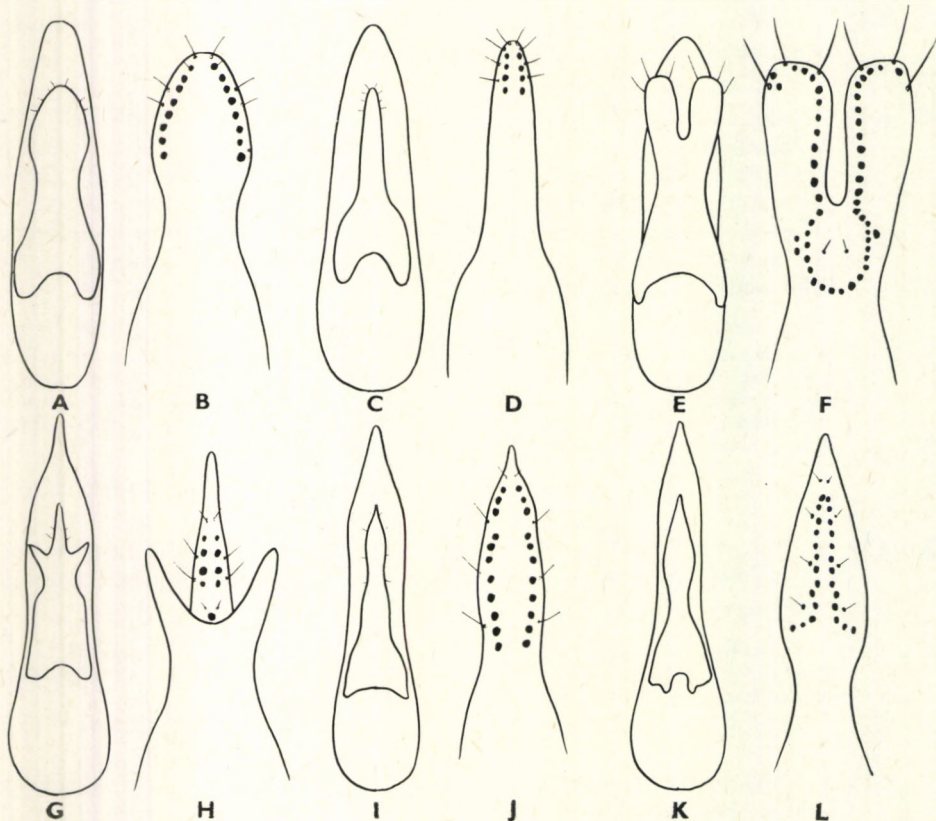
Előfordul Európában, Szibériában és Mongóliában. Korhadó növényi anyagok, komposzt, trágya alatt, réteken és legelőkön, míg erdőkben korhadó avar között és rothadó gombákban él. Az év minden hónapjában gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, de ritka, a sík- és dombvidéken kissé gyakoribbnak tűnik, mint a hegyvidéken

albipes (GRAVENHORST, 1802)

66 (65) A test zömök. Feje kissé szélesebb, mint az előző faj esetében, szárnyfedői viszont kevésbé fémesen fénylők. A potroh és a lábak csaknem teljesen feketék. Aedoeagus: 41. ábra: J—K. 5—5,8 mm.

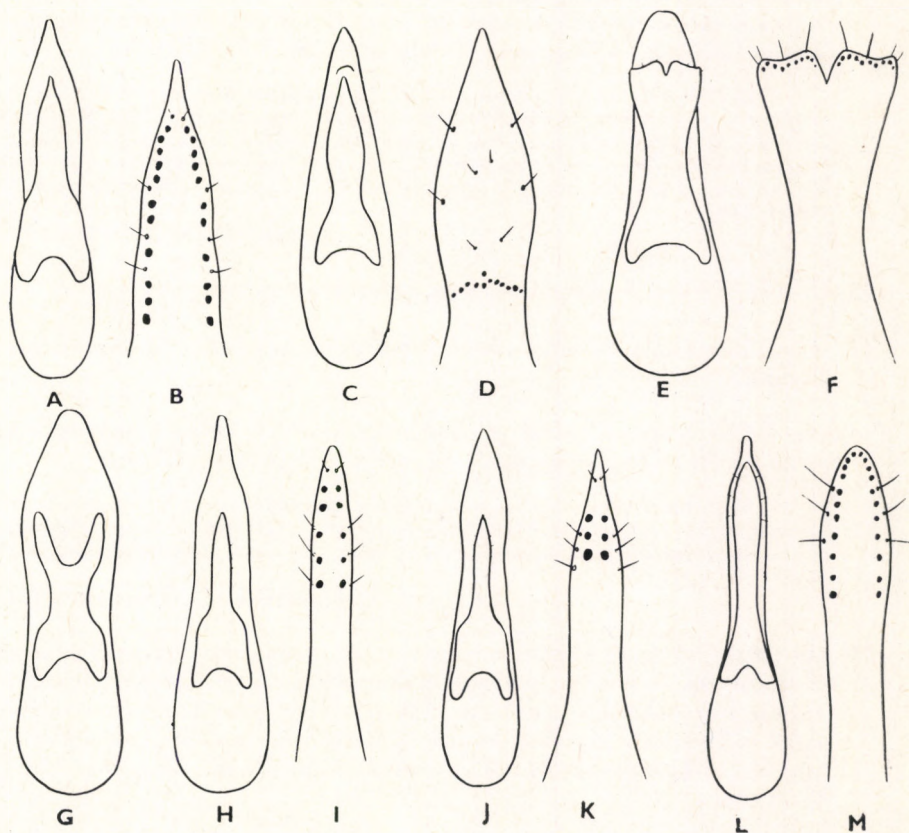
Előfordul Közép- és Észak-Európában. Elsősorban tehén- és lótrágyából, ritkábban kicsorgó fanedvről és árvízi hordalék közül gyűjtötték. Faunaterületünkön Erdélyből, a Felvidékről és a Kárpátok vonulatából ismert, Magyarországon csak a Kőszegi-hegységből van példányunk (IV—X.)

alpinus EPELSHEIM, 1875

40. ábra. A—B: *Philonthus fuscipennis* (MANNERHEIM), C—D: *Ph. mannerheimi* FAUVEL, E—F: *Ph. nitidulus* (GRAVENHORST), G—H: *Ph. lepidus* (GRAVENHORST), I—J: *Ph. bimaculatus* (GRAVENHORST), K—L: *Ph. varius* (GYLLENHAL) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben, B, D, F, H, J, L: a parameron csúcsa alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 67 (58) A homlokon az összetett szemek között a 4 harántos sorban álló pont egymástól egyforma távolságban áll.
- 68 (69) A fej megnyúlt, tojásdad. A hátulsó lábfej 1. íze olyan hosszú, de nem hosszabb, mint a 3 következő íz együttesen. Lásd: *Ph. nitidulus* (GRAV.), 50 (51) sorszám alatt.
- 69 (68) A fej kerekített négyszögű.
- 70 (71) A lábak erőteljesen megnyúltak és karcsúak, a hátulsó lábfej 4. íze több mint 2-szer olyan hosszú, mint amilyen széles. Az előtor hátának sorpontjai finomak. Fekete vagy világos barnásfekete, a szárnyfedők részben vagy teljesen vörösek, a lábak világos barnásvörösek. Aedeagus: 41. ábra: L—M. 6—8,5 mm.

41. ábra. A—B: *Philonthus frigidus* KIESENWETTER, C—D: *Ph. umbratilis* (GRAVENHORST), E—F: *Ph. fimetarius* (GRAVENHORST), G: *Ph. intrudens* TOTTENHAM, H—I: *Ph. albipes* (GRAVENHORST), J—K: *Ph. alpinus* ÉPPELSHEIM, L—M: *Ph. scribai* FAUVEL ♂ ivarszerve (A, C, E, G, H, J, L: alulnézetben, B, D, F, I, K, M: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

Előfordul Közép- és Kelet-Európában, a Kaukázusban, Nyugat-Szibériában. Elsősorban kismélységű föld alatti építményeiben, ritkábban korhadó növényi anyagokban, trágyában, istállók alomjában. A késő őszi és kora tavaszi hónapokból vannak gyűjtési adataink. Faunaterületünkön ritka, Magyarországon Budapest, Esztergom, Leányfalu, Magyaróvár, Ócsa, Siófok lelőhelyekről ismert

scribai FAUVEL, 1867

V á l t o z a t a :

1. A szárnyfedők teljesen vörösek. — A törzsalak között él, de Magyarországról még nem került elő [ab. heidenreichi HUBENTHAL, 1911]

- 71 (70) A lábak nem feltűnően megnyúltak, a hátulsó lábfej 4. íze legfeljebb 2-szer olyan hosszú, mint amilyen széles. Az előtor hátának sorsontjai durvák.
- 72 (73) A szárnyfedők felülete finoman és sűrűn pontozott. Feketésbarna, az előtor hátának szegélyei, a szárnyfedők és a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye világos vörösbarnák, a világos szín azonban nem élesen határolt. Aedoeagus: 42. ábra: A—B. 5,5—6,5 mm.

Előfordul a tág értelemben vett Közép-Európában és Észak-Európa déli területein. Elsősorban madárfészkekből, mind a magas fák nyitott fészkeiből, mind odukból vagy azok közelében gombás kéregdarabok alatt, sokkal ritkábban trágya, rothadó hús, esetleg madár-ürülék tartalmazó csapdáknak gyűjtötték. Kifejezetten fészeklakó (nidicol) fajnak tűnik (IV—X.) (= *subuliformis* GRAVENHORST, 1802)

fuscus (GRAVENHORST, 1802)

- 73 (72) A szárnyfedők felülete erősen és szórta pontozott.
- 74 (77) Az előtor hátának teljes felületén finom, harántos hullámvonalak futnak.
- 75 (76) Az előtor háta előrefelé gyengén elszűkül. Fekete, a szárnyfedők sötét ércfényűek. Aedoeagus: 42. ábra: C—D. 5,5—7,5 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában. Korhadó növényi anyagok, kisebb állati tetemek, trágya, ritkábban komposzt alatt gyűjtötték. Faunaterületünkön ritka. Magyarországon Lillafüred, Sóly, Siófok, Párkány, Zamárdi lelőhelyekről ismert (III—IX.)

nigriventris C. G. THOMSON, 1867

- 76 (75) Az előtor hátának oldalai csaknem párhuzamosak. Fekete, ércfényű, a szárnyfedők erősen bronzos csillogásúak. A ♂ feje kiszélesedett, többnyire szélesebb, mint az előtor, elülső lábfejének íze viszont nem szélesedett ki, potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén kivágott, a kivágás mély és szögletes. Aedoeagus: 42. ábra: E—F. 7—8 mm.

Előfordul az egész holarktikus régióban. Korhadó növényi anyagok, különösen komposzt, ritkábban trágya, ürülék alatt, valamint állati ólak alomjában él. Faunaterületünkön elterjedt, azonban mind a sík- és dombvidéken, valamint a hegyvidékeinken egyaránt ritka (III—V. és VIII—X.)

cephalotes (GRAVENHORST, 1802)

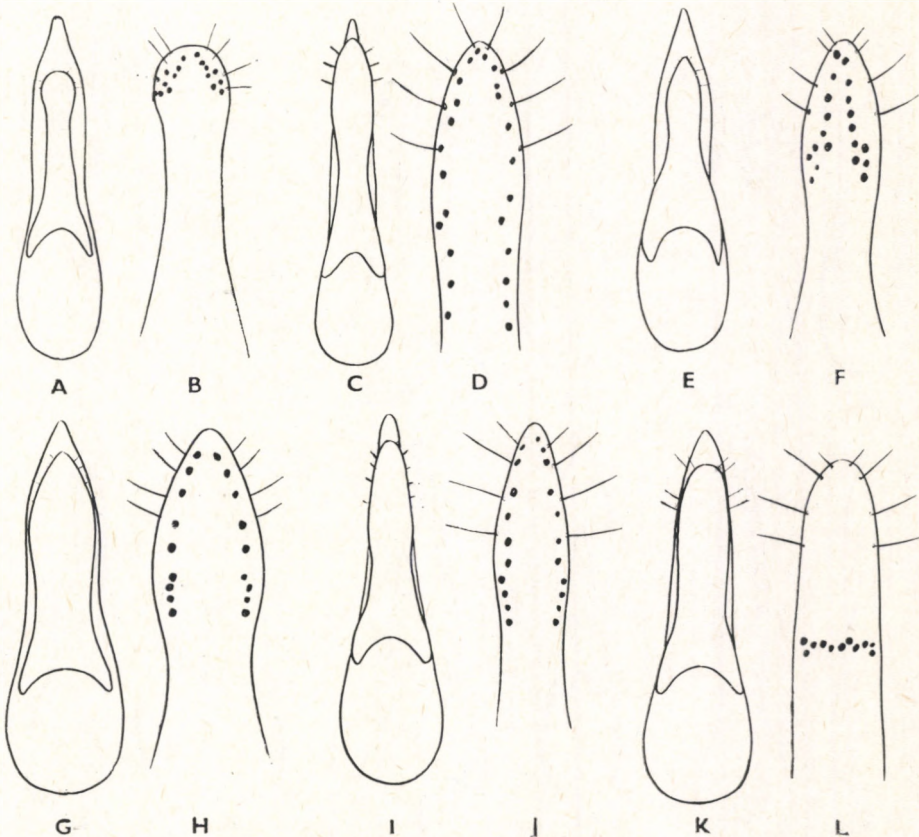
Változata:

1. A szárnyfedők ritkán sárgásbarnák. — Faunaterületünkön csak Erdélyből (Dicsőszentmárton) ismert [ab. *synonymicus* ROUBAL, 1915]

- 77 (74) Az előtor hátának felülete tükörsima, fénylő, legfeljebb az oldalain figyelhető meg kisebb kiterjedésben finom, bőrszerű ráncoltság.
- 78 (79) A test fekete, fémfény nélkül. A szárnyfedők ritkán barnák, pontozásuk nem feltűnően erős. Aedoeagus: 42. ábra: G—H. 5—6 mm.

Előfordul a tág értelemben vett Közép-Európában: a Szovjetunió európai felének déli részétől Franciaországig. Elsősorban kisemlősök föld alatti építményeiben él, leggyakrabban ürge, pocok, hőrsög járataiban, ritkábban üregi nyúl vackában, de gyűjtötték már borzvár bejáratánál is. Faunaterületünkön elterjedt, de ritka: a Felvidéken (Rimaszombat), a Dunántúlon (Budai-hegyek, Esztergom, Siófok, Velencei-hegység), az Alföldön (Bátorliget) (VI—X.)

spermophilii GANGLBAUER, 1897

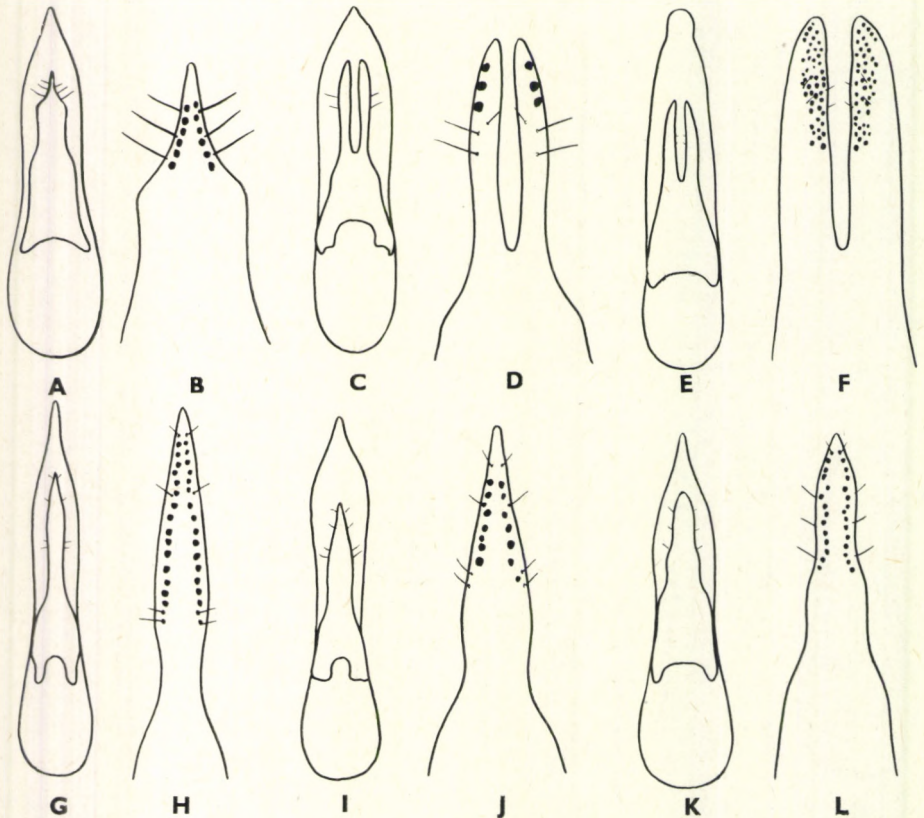

42. ábra. A—B: *Philonthus fuscus* (GRAVENHORST), C—D: *Ph. nigriventris* C. G. THOMSON, E—F: *Ph. cephalotes* (GRAVENHORST), G—H: *Ph. spermophilii* GANGLBAUER, I—J: *Ph. sordidus* (GRAVENHORST), K—L: *Ph. sparsus* LUCAS ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben, B, D, F, H, J, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 79 (78) A test ércfényű. A szárnyfedők erősen zöldes bronzfényűek, pontozásuk feltűnően erős. A két rendkívül hasonló fajt csak a hím ivarszerv vizsgálatára alapján lehet biztonsággal elkülöníteni.
- 80 (81) A fej felületén, valamint az előtor hátának oldalain többnyire elmosódott finom, bőrszerű ráncoltság van. A szárnyfedői durvábban és szórta pontozottak, ritkán fémesen fénylő barnák. Aedoeagus: 42. ábra: I—J. 5—6 mm.

Irodalmi adatok szerint kozmopolita faj, amelyet minden kontinensre behurcoltak. Mindenféle korhadó anyagban, illetve alatt megtalálták. Faunaterületünkön elterjedt, a síkságon valamivel gyakoribbnak tűnik, mint a domb- és hegyvidéken (III—X.) (= *pachycephalus* NORDMANN, 1837)

sordidus (GRAVENHORST, 1802)

43. ábra. A—B: *Philonthus corsicus* (GRAVENHORST), C—D: *Ph. rectangulus* SHARP, E—F: *Ph. sanguinolentus* (GRAVENHORST), G—H: *Ph. immundus* (GYLLENHAL), I—J: *Ph. debilis* (GRAVENHORST), K—L: *Ph. concinnus* (GRAVENHORST) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben, B, D, F, H, J, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 81 (80) A fej és az előtor hátának felülete teljesen sima és fényes, finom bőrszerű ráncoltságnak nyoma sincs rajta. A szárnyfedők pontozása durvább és szórtabb, igen gyakran fémfényű barnák. Aedoeagus: 42. ábra: K—L. 5,5—6,5 mm.

Előfordul Nyugat- és — irodalmi adatok szerint — Közép-Európában, elterjedésének határai azonban, különösen északi és déli irányban, nem tekinthetők kellően tisztázottnak. Faunaterületünkről példányunk még nincsen, nyugati határaink közelében előkerülése várható (IV—V. és VII—X.)

[*sparsus* LUCAS, 1849]

- 82 (17) Az előtor hátán a középvonal két oldalán több mint 4 pontból álló sorok húzódnak.
- 83 (138) Az előtor hátán 5 pontból álló sorok húzódnak (35. ábra: D).
- 84 (125) A hátulsó lábfej 1. íze jelentősen hosszabb, mint a karomíz.
- 85 (90) A potroh 2. és 3. (látható) hátlemeze a tövén mindig szegélyezett, a szegély közepén háromszög alakú, hátrafelé irányuló kiugrás van (34. ábra: D).
- 86 (87) Fénylő fekete, a szárnyfedők azonban teljesen vörösek. Az előtor háta tükörsima és fényes. A fej kerekített négyszögű. A csáp utolsó előtti íze sohasem harántos. Aedoeagus: 43. ábra: A—B. 7—8 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európában, a Földközi-tenger vidékén, Turkesztánban és Turkméniában. Főként füves erdei tisztásokon, erdőszegélyeken, trágya, ürülék, korhadó növényi anyagok, rothadó gombák alatt, míg télen kismérsékű föld alatti építményeiben él. Az év minden hónapjában gyűjtötték. Faunaterületünkön a síkság kisebb-nagyobb állóvizeinek közelében gyakori, míg a domb- és hegyvidéken meglehetősen ritka

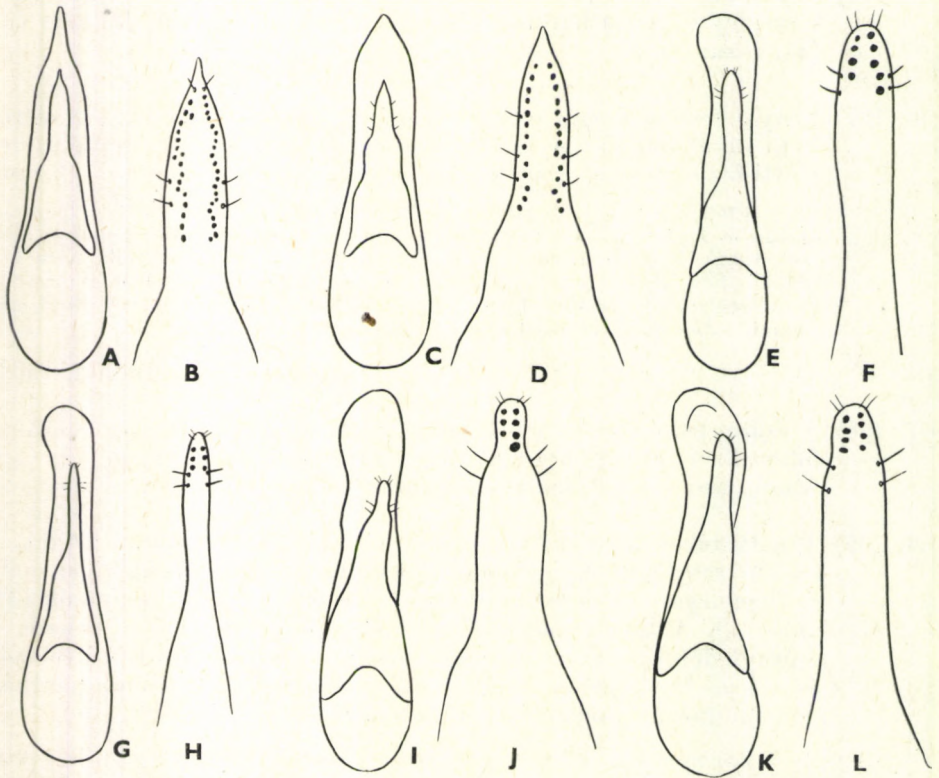
coruscus (GRAVENHORST, 1802)

- 87 (86) A szárnyfedők teljesen feketék vagy kisebb kiterjedésben vörösen foltosak. Az előtor hátának felületén finom bőrszerű ráncoltság van. A csáp utolsó előtti íze mindig harántos.
- 88 (89) A halántékok az összetett szemek mögött párhuzamosan futnak, a hátulsó szögletek keskenyen kerekítettek, a nyakbefűződés igen mély és függőleges, így a fejtető hátulsó szegélye levágottnak tűnik (34. ábra: C). A fej csaknem olyan széles, mint az előtor. Fekete, a szárnyfedők bronzosan fénylők, ritkábban barnászvörösén áttetszők és erősen fémfényűek, a lábak részben barnák. Az előtor hátának pontjai durvák. Aedoeagus: 43. ábra: C—D. 6,5—9 mm.

Előfordul a palearktikus régióban és — irodalmi adatok szerint — Észak-Amerikában. A legkülönbözőbb rothadó anyagok, trágya, ürülék, komposzt alatt él. Az év minden hónapjában gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, tömegesen azonban csak a Dunántúlról (Siófok, Zamárdi) került elő, másutt nem gyakori vagy kifejezetten ritka

rectangulus SHARP, 1874

- 89 (88) A halántékok az összetett szemek mögött egyenletes ívben kerekítettek vagy egyenes vonalban szűkülnek, de nem párhuzamosak. A potroh elülső hátlemezeinek töve szegélyezett, de kiugró fogacska csak kivételesen fordul elő, a *Ph. ebeninus* (GRAVENHORST), *Ph. concinnus* (GRAVENHORST) és a *Ph. dimidiatus* C. R. SAHLBERG fajok egyes példányainak esetében (lásd a 103., 100. és 102. sorszám alatt).
- 90 (85) A potroh 2. és 3. (látható) hátlemezeének tőszegélye egyenes vagy gyengén beöblösödött, de kiugró fogacska a közepén nincsen (lásd még az előző pontot!) (34. ábra: E).
- 91 (92) A potroh hátlemezeinek pontozása finom és nagyon sűrű, felületük fénytelen, de igen finom lesimuló szőrözettel borított. Fekete, a szárnyfedőkön a vállak mögött és hátul a varrat közelében 1—1 vörös folt van, amelyek sokszor nagyok, sőt egymással összeolvadhatnak. A lábakon az elülső csípők rendszerint sárgák. Aedoeagus: 43. ábra: E—F. 7—8 mm.

44. ábra. A—B: *Philonthus dimidiatus* (C. R. SAHLBERG), C—D: *Ph. ebeninus* (GRAVENHORST), E—F: *Ph. cochleatus* SCHEERPELTZ, G—H: *Ph. parvicornis* (GRAVENHORST), I—J: *Ph. longicornis* (STEPHENS), K—L: *Ph. coprophilus* JARRIGE ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alunézeten, B, D, F, H, J, L: a parameron alunézeten) (COIFFAIT nyomán)

Előfordul a palearktikus régióban. Leginkább a sík- és dombvidék nyílt növényzövetkezetekkel borított területein, ritkábban hegyi réteken és legelőkön korhadó növényi törmelék, száraz marhatrágya alatt gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, de nem gyakori, legtöbb példánya a Dunántúlról és Budapest környékéről ismert (IV—IX.)

sanguinolentus (GRAVENHORST, 1802)

Változata:

1. A szárnyfedők feketék, a vörös foltjaik teljesen hiányoznak. — Előfordul a törzsalak között, de nagyon ritka, faunaterületünkről még nem került elő [ab. **unicolor** SEIDLITZ, 1874]

92 (91) A potroh hátlemezei fényesek, szórtan és durván pontozottak, le-simuló alapszőrözetük nincsen.

93 (104) A fej csaknem egyharmadával keskenyebb az előtornál, nagy, kerekített négyszögű.

94 (97) Az összetett szemek kicsik, oldalról nézve hosszátmérőjük rövidebb, mint a halánték. A potroh hátlemezeinek felületén a pontozás között finom, de erőteljes, harántos børszerű ráncoltság van. A lábak világosak.

95 (96) A csáp karcsú, utolsó előtti íze nem szélesebb, mint amilyen hosszú. Fénylő fekete, a szárnyfedők bronzosan fénylők. Az elülső lábszárak külső élén csak kevés, szórtan álló tövis van. A hátulsó lábfej 1. íze hosszabb, mint a karomíz. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén mélyen és hegyesszögben kimetszett, a kimetszés pereme børszerű. A ♂ elülső lábfejjei erősebben, a ♀-é gyengébben kiszélesedtek. Aedoeagus: 43. ábra: G—H. 7—7,5 mm.

Előfordul Kelet- és Közép-Európában és szórványosan Észak- és Dél-Európa határos területein. Főként homoktalajon, korhadó növényi anyagok alatt gyűjtötték, de megtalálták kisemlősök föld alatti építményeiben, vízparti hordalékban, sőt repülve rajzó példányai is előkerültek. Faunaterületünkön elterjedt, de nem közönséges (IV—X.)

immundus (GYLLENHAL, 1810)

96 (95) A csáp zömökebb, utolsó előtti íze harántos. Fekete, fénylő, a szárnyfedők és a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye barna, a csáp 1. íze és a lábak világos vagy sárgásbarnák. Az elülső lábszárakon csak kevés, szórtan álló tövis van. Az elülső lábfejzek mindkét ivar esetében kiszélesedtek, de a ♀ esetében gyengébben. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán mélyen kimetszett, a kimetszés pereme børszerű. Aedoeagus: 43. ábra: I—J. 4,5—5 mm.

Előfordul a palearktikus régióban és — irodalmi adatok szerint — Észak-Amerikában. Korhadó növényi törmelék, komposzt, szalma, trágya alól, vadetetek alomjából, szénakazlak törmelékéből gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, a leggyakoribb fajok egyike (III—X.)

debilis (GRAVENHORST, 1802)

V á l t o z a t a :

1. A szárnyfedők vörösek vagy barnásvörösek. — A törzsalak között él, de annál ritkább
ab. *coloratus* TOTTENHAM, 1939
- 97 (94) Az összetett szemek nagyok, hosszátmérőjük oldalról nézve olyan hosszú, mint a halánték. A potroh hátlemezeinek felülete sima és fényes. A lábak sötétek.
- 98 (99) A csáp 8—10. íze lényegesen hosszabb, mint amilyen széles. A potroh hátlemezeinek tőszegélye mindig egyenes. Ide tartoznak a *Ph. jurgans* TOTTENHAM és *Ph. cruentatus* (GMELIN) fajok kissé szélesebb és rövidebb fejű példányai (lásd a 116. és 121. számon).
- 99 (98) A csáp 8—10. íze legfeljebb olyan hosszú, mint amilyen széles. A potroh hátlemezeinek tőszegélyén közepén hátrafelé irányuló, háromszög alakú kiugrás gyakran előfordul (de nem minden esetben!). A fej széles, lekerekített négyszögű.
- 100 (101) Az előtor háta a pontsorok között sima és fényes. A csáp utolsó előtti íze nem vagy csak nagyon gyengén harántos. Fekete, a szárnyfedők ércfényűek, a lábak barnák. Az elülső lábszárak külső élén számos, viszonylag sűrűn álló tövis van. A potroh hátlemezei finoman és sűrűn pontozottak. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén háromszög alakban kimetszett, a kimetszés pereme bőrszerű. Mindkét ivar elülső lábának lábfejjei kiszélesedettek, a ♀-é valamivel gyengébben. Aedoeagus: 43. ábra: K—L. 5,5—7 mm.

Előfordul a palearktikus régióban. Különböző korhadó növényi anyagok, trágya, széna, szalma, ürülék alatt, kismérsékű föld alatti építményeiben, madártetemeneken, árvízi hordalék között gyűjtötték. Mocsaras területeken és száraz homoktalajon egyaránt megtalálták, a síkságoktól a hegységek 2000 m fölötti területeiig. Faunaterületünkön szélessen elterjedt és közönséges (III—X.) (= *ochropus* GRAVENHORST, 1802)

concinus (GRAVENHORST, 1802)

V á l t o z a t a i :

1. A lábak sárgásbarnák. — A törzsalak között él, de ritka, Magyarországon csak Nagymarosról van példányunk
ab. *ochropus* (GRAVENHORST, 1802)
2. A szárnyfedők világosbarnák. — A törzsalak között él, Magyarországon (Budatétény, Dömös, Egyek, Sződliget) ritka
ab. *ochripennis* GERHARDT, 1910
- 101 (100) Az előtor háta fényes, de a pontok közttereiben finom bőrszerű ráncoltság van.
- 102 (103) A csáp utolsó előtti íze jelentősen harántos. A potroh hátlemezei sűrűn pontozottak. Fekete, a csápok és a lábak barnák, a szárnyfedők vörösek, de tövük és a varrat két oldala szélesesen fekete. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán mélyen és keskenyen kimetszett. Aedoeagus: 44. ábra: A—B. 6,5—7 mm.

Előfordul Kelet- és Közép-Európában, a Kaukázusban, Iránban, Kiszáziában és Szibériában. Korhadó növényi anyagok: széna, szalma, kertekben és szántóföldeken rothadó zöldségfélék, komposztgödörök és trágyahalmok aljáról gyűjtötték. Faunaterületünkön a törzsalak még nem került elő (III–V. és VIII–IX.)

[*dimidiatus* (C. R. SAHLBERG, 1817)]

Változatai:

1. A szárnyfedőknek csak keskeny hátulsó szegélye vagy az előtt 1 nagyobb folt vörös. — Faunaterületünkön csak ez az alak él, eddigi adataink szerint Magyarországon (Bócsa, Budapest, Dömös, Esztergom, Érd, Fót, Győr, Kalocsa, Megyer, Ócsa, Zamárdi) ritka var. *apicalis* LEINBERG, 1902
2. A szárnyfedők feketék, csak a mellfedők vörösek. — Elterjedése nem kielégítően tisztázott, a törzsalak között fordul elő, de igen ritka, faunaterületünkről még nem ismert [ab. *heinemanni* BERNHAUER, 1913]

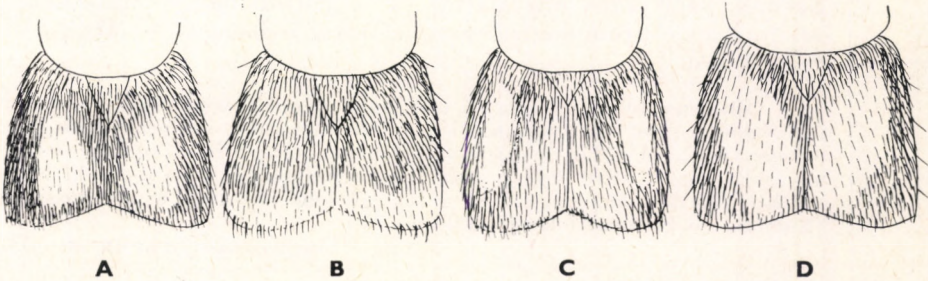
- 103 (102) A csáp utolsó előtti íze gyengén harántos. A potroh hátlemezei szórta pontozottak. Teljesen fekete, a szárnyfedők sötét ércfényűek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán mélyen, de szélesebben, háromszög alakban kivágott, a kimetszés pereme bőrszerű. Aedeagus: 44. ábra: C—D. 7,5—8 mm.

Előfordul Dél- és Közép-Európában, szórványosan Észak-Európában, azonban elterjedése a sok téves régi adat miatt még nem tekinthető kielégítően tisztázottnak, ennek ellenére egyes szerzők palearktikus fajnak tekintik. Erdőszéleken és réteken, valamint kultúrföldeken növényi korhadék, rothadó gombák, trágya, ürülék alól gyűjtötték. Faunaterületünkön nem gyakori, bár szélesen elterjedt, adataink vannak Erdélyből, Horvátországból és Magyarországról (IV–IX.)

ebeninus (GRAVENHORST, 1802)

- 104 (93) A fej legalább egyharmadával keskenyebb, mint az előrefelé erősen szűkülő előtor, kicsi és keskeny, kerek vagy kissé megnyúlt tojásdad alakú.

- 105 (106) A szárnyfedők vörösek, a varrat hosszában fekete foltos sáv húzódik rajtuk. A csápok, tapogatók és a lábak a csípőkkel sárgásbarnák. Aedeagus: 32. ábra: E—F. 5,5—7 mm.

45. ábra. A: *Philonthus cruentatus* (GMELIN), B: *Ph. coprophilus* JARRIGE, C: *Ph. varians* (PAYKULL), D: *Ph. confinis* A. STRAND szárnyfedői felülnézetben (Eredeti)

Előfordul a Földközi-tenger partvidékén, mind Európában, mind Észak-Afrikában. Korhadó növényi anyagok, algacsomók, fadarabok alatt él. Faunaterületünkről csak Horvátországból (Goszpics) van adatunk

[stragulatus ERICHSON, 1840]

106 (105) A szárnyfedők teljesen feketék, más színűek vagy rajzolatúak.

107 (108) A csáp utolsó előtti íze jelentősen harántos. Az egész test, így a szárnyfedők is, feketék, az utóbbiak felülete sűrűn pontozott. A fej kicsi, csaknem kerek. Aedoeagus: 44. ábra: E—F. 7,5—8 mm.

Előfordul Dél- és Közép-Európában, a Földközi-tenger partvidékén, Észak-Afrikában és Kisázsiaiban, elterjedésének ismerete azonban még nem tekinthető tisztázottnak. Életmódja alig ismert, korhadó növényi törmelék és állati ürülék alól gyűjtötték, ez ideig csak a tavaszi hónapokban. Faunaterületünkön nagyon ritka, irodalmi adataink csak a Felvidékről (Királyhelvec, Lelesz, Párkány) vannak (IV—V.)

[cochleatus SCHEERPELTZ, 1937]

108 (107) A csáp utolsó előtti íze nem harántos.

109 (110) A csáp utolsó előtti íze olyan hosszú, mint amilyen széles (33. ábra: F). A fej megnyúlt, tojásdad alakú. Fekete, a szárnyfedők hátulsó szegélye vagy hátulsó fele, ritkán egész felülete barna. A test kicsi és viszonylag karcsú. Aedoeagus: 44. ábra: G—H. 5—6 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban, valamint irodalmi adataink szerint Észak-Amerikában, Afrikában és Taivan szigetén. Leginkább nyílt növényzövegetetekben korhadó növényi anyagok alatt, legelőkön ló- és marhatrágyáról gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, a síkságokon gyakori, másutt ritka (III—X.) (= *agilis* GRAVENHORST, 1806)

parvicornis (GRAVENHORST, 1806)

110 (109) A csáp utolsó előtti íze hosszabb, mint amilyen széles (33. ábra: E).

111 (112) Az összetett szemek felülről látható hosszátmérője hosszabb, mint a halánték. Az elülső csápok teljesen, az 1. csápíz elülső fele és többnyire a lábszárak sárgák. A szárnyfedők egyszínű feketék vagy barnák, sötétvörös árnyalattal. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén tompaszögben kimetszett. Aedoeagus: 44. ábra: I—J. 6,5—8 mm.

Előfordul Európában, de egyes irodalmi adatok szerint az egész palearktikus régióban, ez utóbbi azonban még további megerősítést igényel. A síkságoktól a hegyvidék 2000—2500 m magasságú területeig megtalálták korhadó növényi anyagok, trágya, állati ürülék alatt. Faunaterületünkön nem gyakori, a Felvidéken (Bártfa), Magyarországon a Nagyalföldön (Kalocsa) és a Dunántúlon (Berhida, Ósi, Siófok, Zamárdi) találták

longicornis (STEPHENS, 1832)

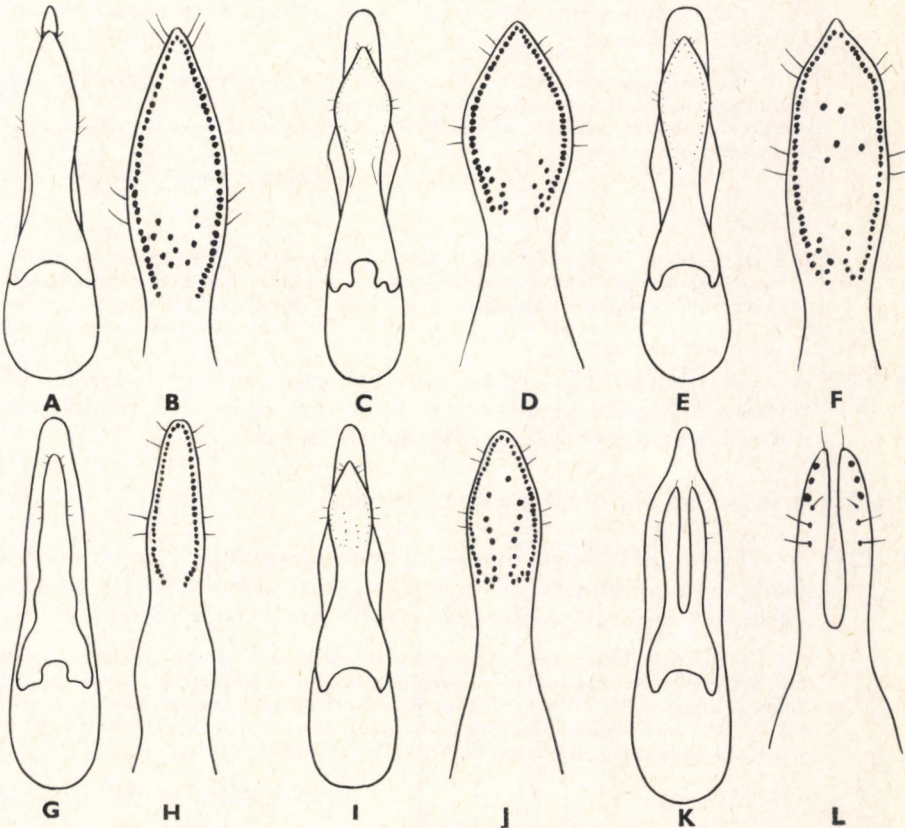
112 (111) Az összetett szemek felülről látható hosszátmérője nem hosszabb, mint a halánték.

- 113 (114) A szárnyfedők hátsó szegélye szélesen vörös, vagy a vörös szín széles alapon kiindulva felhúzódik egészen a szárnyfedők korongjára, ahol elkeskenyedek, és éles határ nélkül elmosódik a csúcsánál (45. ábra: B). Aedoeagus: 44. ábra: K—L. 6,5—8 mm.

Előfordul Dél- és Közép-Európában, a Földközi-tenger vidékén és Észak-Afrikában. Korhadó növényi anyagok, trágya és ürülék alól gyűjtötték. Faunaterületünkről csak egyetlen „Hungária” lelőhelyű, több mint 100 esztendős példányunk van, így előfordulása újabb megerősítést igényel, a Felvidékről több irodalmi adata ismert (VI—VIII.)

coprophilus JARRIGE, 1949

- 114 (113) A szárnyfedők feketék vagy a vörös foltok más elhelyezkedésűek, a hátsó szegélytől mindig elkülönülnek (a hím ivarszerv szimmetrikus felépítésű).
- 115 (118) A szárnyfedőkön 1—1 nagy vörös folt van a hátsó szegély előtt, attól elválasztva, a varratszögletben, a folt oldalai az oldalszegéllyel, illetve a varrattal párhuzamosak (45. ábra: A).

46. ábra. A—B: *Philonthus cruentatus* (GMELIN), C—D: *Ph. pseudovarians* A. STRAND, E—F: *Ph. jurgans* TOTTENHAM, G—H: *Ph. confinis* A. STRAND, I—J: *Ph. varians* (PAYKULL), K—L: *Ph. discoideus* (GRAVENHORST) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben, B, D, F, H, J, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 116 (117) A fej kerekded, kissé szélesebb, mint amilyen hosszú. A fej és az előtor hátának felületén, azok oldalain igen finom bőrszerű ráncolt-ság van. Az elülső csípők mindig feketék. Aedoeagus: 46. ábra: A—B. 6,5—7 mm.

Előfordul Dél- és Közép-Európában, Észak-Európa déli területein, a Kaukázusban, Turkesztánban, Dél-Szibériában és Kelet-Indiában. Korhadó növényi anyagok és árvízi hordalék közül, valamint legelőkön trágya alól gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, azonban mindenütt ritka (III—IV. és VIII—XI.)

cruentatus (GMELIN, 1790)

V á l t o z a t a :

1. A szárnyfedők teljesen feketék, a következő fajoktól csak a hím ivarszerv vizsgálata alapján különíthető el. — A törzsalak között él, faunaterületünkről azonban még nem került elő [ab. **extinctus** BERNHAUER, 1900]
- 117 (116) A fej csaknem négyszögletes. A fej és az előtor hátának felületén finom bőrszerű ráncoltságnak nyoma sincsen. A halánték olyan hosszú, mint az összetett szemek felülről látható hosszátméréje. A ♂ elülső lábfejének első 3 íze kiszélesedett. Aedoeagus: 32. ábra: C—D. 7—8,5 mm.

Előfordul a Földközi-tenger nyugati partvidékén Európában és Észak-Afrikában. Korhadó növényi anyagok, algacsomók, fa- és kődarabok alól gyűjtötték. Faunaterületünkről Dél-Erdélyből (Nagyszeben) ismert régi adata nyilván téves határozáson alapul

[**fenestratus** FAUVEL, 1869]

V á l t o z a t a :

1. A szárnyfedők teljesen feketék, a többi közel rokon fajtól csak a hím ivarszerv vizsgálata alapján különböztethető meg. — Ez ideig csak az Isztriai-félszigetről ismert, előkerülése faunaterületünkön a horvát tengerpartról nagyon valószínű [var. **concolor** GRIDELLI, 1920]
- 118 (115) A szárnyfedők vörös foltja más helyzetű, rosszul határolt, néha teljesen hiányzik. Az idetartozó fajok biztonságos elkülönítése csak a hím ivarszerv vizsgálata alapján lehetséges.
- 119 (122) A fej szélesebb, rövid, csaknem kerek.
- 120 (121) Az elülső csípők elülső, belső szegélye világossárga. Fekete, a szárnyfedőkön a vállbütyöktől egyenesen hátrafelé irányuló, hosszanti vörös folt húzódik. Aedoeagus: 46. ábra: C—D. 6—8 mm.

Előfordul Észak-Európában és az eddig ismert adatok szerint szórványosan Közép- és Dél-Európában. Életmódja még nem kielégítően ismert, korhadó növényi anyagokból és rothadó gombákból gyűjtötték. Faunaterületünkön ritka, csak a Déli-Kárpátokból (Retyezát) és Magyarországon a Nagyalföldről (Szeged) vannak példányaink, irodalmi adatai a Magas-Tátrából is ismeretesek (IV—IX.)

pseudovarians A. STRAND, 1941

- 121 (120) Az elülső csípők elülső, belső szegélye nem világosabb. Fekete, a vállbütyöktől egyenesen hátrafelé húzódó vörös folt csak ritkán fordul elő. Aedoeagus: 46. ábra: E—F. 6—8 mm.

Előfordul Nyugat- és Közép-Európában, déli és keleti irányban elterjedése még nem kellőképpen tisztázott, ugyanígy életmódja sem. Faunaterületünkön csak Erdélyből (Bihar hegység: Nagyhavas) ismert

[Jurgans TOTTENHAM, 1937]

122 (119) A fej kissé keskenyebb és megnyúltabb, tojásdad alakú.

123 (124) A szárnyfedők korongján megnyúlt, hátrafelé kiszélesedő vörös középfolttal van, amely ferdén a varratszöglet felé irányul és csak igen ritkán hiányzik (45. ábra: D). Aedoeagus: 46. ábra: G—H. 6—7,5 mm.

Előfordul Európában, Szibériában és Mongóliában. Korhadó növényi anyagok, komposzt, fűgyökerek között és állati ürülék alól gyűjtötték, főként homoktalajon. Csak a kora tavaszi és késő őszi hónapokban találták. Faunaterületünkön a Déli-Kárpátokból (Mehádia), Horvátországból (Kapella) és Magyarországon Dömsöd: Apajpuszta, Pécs lelőhelyéről ismert

confinis A. STRAND, 1943

124 (123) A szárnyfedőkön a vállbütyöktől egyenesen hátrafelé irányuló, hosszanti, mindig rosszul határolt vörös folt húzódik (45. ábra: C). Az előző közeli rokon fajokhoz képest a feje inkább megnyúlt, hosszúkás tojásdad alakú. Aedoeagus: 46. ábra: I—J. 5,5—7,5 mm.

Előfordul egész Európában, sőt irodalmi adatok szerint a palearktikus régióban, Észak-Amerikában, Észak-Afrikában és Kelet-Indiában. Korhadó növényi anyagokban, ló- és marhatrágya, moha és rothadó gombák alatt, valamint árvízi hordalék közül gyűjtötték. Faunaterületünkön szélesesen elterjedt, de sehol sem gyakori (IV—IX.)

varians (PAYKULL, 1789)

V á l t o z a t a :

I. A szárnyfedők teljesen feketék, a rokon fajtoktól csak a hím ivarszerv vizsgálata alapján különíthető el biztonsággal. Az elülső csípők mindig feketék. — A törzsalak között él, de annál ritkább, faunaterületünkön még nem került elő

[ab. **fuscicornis** SCHERPELTZ, 1933]

125 (84) A hátulsó lábfej 1. íze legfeljebb olyan hosszú vagy rövidebb, mint a karomíz.

126 (127) A csápok és a lábak egyszínűek, sárgásvörösek vagy sárgásbarnák. A fej csaknem négyszögletes, a halánték rövidebb, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője, hátulsó szögletei majdnem derékszögűek, csak a csúcson kerekítettek keskenyen. Barna, a fej sötétebb, a szárnyfedőkön a varrat és a hátulsó szegély világos barnássárga. Aedoeagus: 46. ábra: K—L. 5—6 mm.

Előfordul Európában, irodalmi adatok szerint szórványosan az egész palearktikus régióban. Növényi törmelék, komposzt, ló- és marhatrágya alól gyűjtötték, leggyakrabban kertekben és szántóföldeken. Faunaterületünkön elterjedt, azonban nem gyakori, Erdélyben (Dicsőszentmárton, Magyarbagó, Radnaborberek), a Felvidéken (Bártfa), Horvátországban (Fiume) és Magyarországon találták (Balatonederics, Budapest és környéke, Dömsöd: Apajpuszta, Gesztely, Kalocsa, Simontornya, Siófok, Szeged, Zamárdi) (II—IV. és VII—XI.)

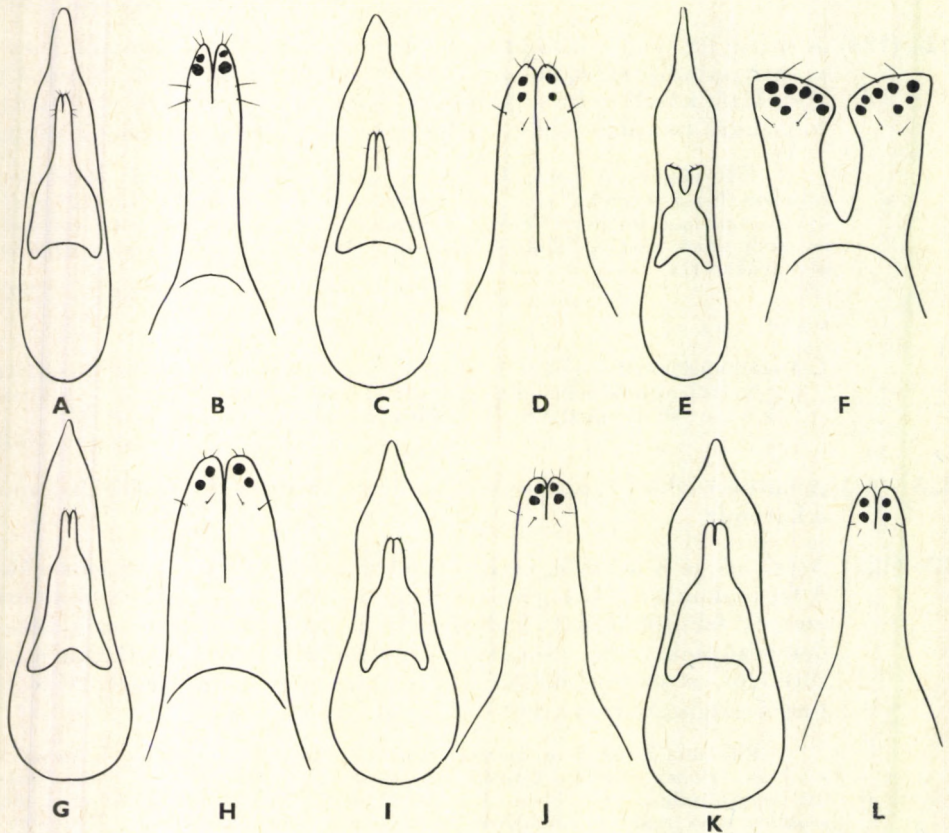
discoideus (GRAVENHORST, 1802)

Változata:

1. A szárnyfedők sárgásbarnák, egyszínűek. — A törzsalak között él, de ritkább ab. *gerhardtianus* SCHEERPELTZ, 1933

127 (126) A csápok teljesen vagy legalább a csúcsuk fekete. A fej lekerekített négyszögű, a halántékok szélesen kerekítettek.

128 (129) Csak a lábfejek világosak, vörösbarnák, a test teljesen fekete, nem fémesen fénylő. A fej nagy és széles. Az előtor előrefelé alig keskenyedő. A potroh hátlemezei meglehetősen sűrűn pontozottak. A ♂ potrohának 5. haslemeze a csúcán sekélyen kikanyarított, a 6. háromszög alakban kimetszett, a kimetszés pereme borszerű. Aedeagus: 47. ábra: A—B. 7—7,5 mm.

47. ábra. A—B: *Philonthus corvinus* ERICHSON, C—D: *Ph. rufimanus* ERICHSON, E—F: *Ph. ventralis* (GRAVENHORST), G—H: *Ph. quisquiliarius* (GYLLENHAL), I—J: *Ph. diversiceps* BERNHAUER, K—L: *Ph. viridipennis* FAUVEL ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben, B, D, F, H, J, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

Előfordul Észak- és Közép-Európában. Lápos területeken, mocsarakban, erdei pocsolnyák partján élő, növényi korhadékon lakó faj, mindenütt ritka és csak szigetszerű előfordulásai ismertek. Faunaterületünkön irodalmi adatok szerint Erdélyben és a Bánságban (Temesvár) gyűjtötték, előfordulásának újabb megerősítése kívánatos (III—V. és IX—XI.)

[**corvinus** ERICHSON, 1839]

129 (128) Az elülső és középső lábak csípői és combjai, a csápok 1. íze, valamint a 2. íz töve sárgászörös.

130 (131) A test fekete, a szárnyfedők fémfényű kék színűek. A fej kerekített négyszögű. A halánték olyan hosszú, mint az összetett szemek hossz-átmérője. A csáp karcsú. Az elülső lábfej ízei mindkét ivar esetében kiszélesedtek, a ♂ esetében azonban kissé erősebben. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán mélyen kimetszett, a kimetszésben hártvaszegély húzódik. Aedoeagus: 47. ábra: C—D. 6—7 mm.

Előfordul Dél-Európában, Közép-Európa déli területein, a Földközi-tenger vidékén és a Kaukázusban, valamint Kisázsiaiban. Ripicol faj, folyók és patakok partján, kövek, kavics alól, vagy szabadon futkosva gyűjtötték. Faunaterületünkön Erdélyben (Báziás, Herkulesfürdő, Mehádia), Horvátországban (Ogulin, Ludbreg), Magyarországon (Siófok és régi, „HUNGÁRIA” lelőhelyű példányok) találták, ritka

rufimanus ERICHSON, 1840

131 (130) A test sohasem teljesen fekete, a csápok és a lábak más színűek.

132 (133) A csáp 4—7. ízei olyan hosszúak, mint amilyen szélesek, legfeljebb gyengén harántosak. Sötétbarna, az előtor háta vörösbarna, a sorpontjai igen durvák. A csáp 1. íze, a tapogatók, a lábak, az elülső és középső csípők kivételével sárgák, illetve sárgászörösek. A ♂ elülső lábfejjei nem szélesedtek ki, potrohának 6. haslemeze a csúcán gyengén kikanyarított. Aedoeagus: 47. ábra: E—F. 5,5—6 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban. Korhadó növényi anyagok, komposzt alól, főleg kertekben, mocsaras területeken, nedves réteken és szántóföldeken trágya és ürülék alól gyűjtötték. Faunaterületünkön Erdélyben (Hadad, Nagymihály, Radnót), a Felvidéken (Bártfa), Horvátországban (Fiume) és Magyarországon (Budafok, Budapest, Esztergom, Gyenesdiás, Győr, Kalocsa, Kapuvár, Ócsa, Pécs, Siófok) gyűjtötték, ritka (IV—X.)

ventralis (GRAVENHORST, 1802)

133 (132) A csáp 4—7. ízei megnyúltak, hosszabbak, mint amilyen szélesek, az előtor háta fekete.

134 (135) A fej kerekded, kissé szélesebb, mint amilyen hosszú, a halánték szélesen kerekített. Az előtor háta előrefelé elszűkül, sorpontjai finomabbak. A potroh hátlemezei finoman és sűrűn pontozottak. Fekete vagy barnásfekete, szárnyfedői bronzfényűek, a csápok 1. íze és a lábak barnássárgák. A ♂ elülső lábfejének ízei meglehetősen erősen kiszélesedtek, potrohának 6. haslemeze a csúcán szögletesen kimetszett. Aedoeagus: 47. ábra: G—H. 5,5—6,5 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban. Erősen nedvességigényes faj, kisebb-nagyobb álló- és folyóvizek mocsaras partján, nedves növényi törmelék alól szabadon futkosva, fényre repülve gyűjtötték. Az év minden hónapjából vannak adataink. Faunaterületünkön szélesen elterjedt, a nem legközönségesebb faja — Zöldfényű g a n a j h o l y v a

quisquiliarius (GYLLENHAL, 1810)

V á l t o z a t a ;

1. A szárnyfedők vörösek. — A törzsalak között él, de jóval ritkább

ab. **inquinatus** STEPHENS, 1832

135 (134) A fej lekerekített négyszögű, a halántékok csaknem párhuzamosak. Az előtör háta előre felé nem szűkül el, sorpontjai erősek. A test fekete, a szárnyfedők bronzosan fénylők, a lábak sötétbarnák.

136 (137) Nagyobb és zömökebb. A szárnyfedők felületének pontozása durvább és szórtabb. Az összetett szemek laposan domborodók. Aedoeagus: 47. ábra: I—J. 4,7—5,5 mm.

Előfordul Közép-Európa délkeleti területein, a Kaukázusban, a Kaukázuson túli területeken és Turkesztánban. Erősen nedvességigényes, sötét fajnak tűnik, vízpartokon nedves növényi törmelék alatt él. Faunaterületünkön ritka. Magyarországon a Nagyalföldön (Dömsöd: Apajpuszta), a Dunántúlon (Gyenesdiás, Kis-Balaton, Magyaróvár, Siófok, Tapolca, Várdayóc, Velencei-tó, Zamárdi, Zirc) gyűjtötték (V—VIII.)

diverseiceps BERNHAUER, 1901

137 (136) Kisebb és karcsúbb. A szárnyfedők felületének pontozása finomabb és kissé sűrűbb. Az összetett szemek domborúbbak. Aedoeagus: 47. ábra: K—L. 4—5 mm.

Előfordul Közép-Európa déli és délkeleti területein, a Kaukázusban, Palesztinában és Szíriában. Erősen nedvességigényes, vízparti növényi törmelék alatt él. Faunaterületünkön a Duna—Dráva háromszögben (Bellye) és a Dunántúlon Érsekcsanád, Gyenesdiás, Várdayóc, Velencei-tó, Zamárdi lelőhelyeken ritka (VI—IX.) (= *oebalus* TOTTENHAM, 1953)

viridipennis FAUVEL, 1875

138 (83) Az előtör hátán a középvonal két oldalán több mint 5 pontból álló sorok húzódnak.

139 (156) Az előtör hátán 6 pontból álló sorok húzódnak (35. ábra: E).

140 (143) A szárnyfedők sárgás- vagy világos barnásvörösek.

141 (142) A csáp első 3 íze, a tapogatók és a lábak sárgák, a szárnyfedők világos sárgásvörösek, egyébként fénylő fekete. A csáp középső ízei olyan hosszúak, mint amilyen szélesek. A szárnyfedők fényesek, meglehetősen sűrűn és finoman pontozottak és aranysárgán szőrözöttek. A ♂ elülső lábfejének ízei erősen kiszélesedtek, potrohának 6. haslemeze a csúcán tompaszögben kimetszett. Aedoeagus: 36. ábra: A—B. 5,5—6,5 mm.

Előfordul a palearktikus régióban és Észak-Amerikában. Ripicol, kisebb-nagyobb álló- és folyóvizek partján, különösen homoktalajon, kövek, kavicsok, nedves növényi törmelék alatt él, de gyakran szabadon is gyűjtötték. Faunaterületünkön a síkságok kivételével szélesen elterjedt, de sehol sem gyakori, a síkságon való előfordulására csak néhány, több mint 100 esztendőös „Budapest-környéke” lelőhelyadat utal, így ez újabb megerősítést igényel (V—VIII.) — S á r g a h á t ú g a n a j h o l y v a

fulvipes (FABRICIUS, 1792)

- 142 (141) A csáp 1. íze és a tapogatók sárgák, a szárnyfedők és a lábak sötét vörössárgák, a test egyébként fénylő fekete. A csáp középső ízei megnyúltak, hosszabbak, mint amilyen szélesek. A szárnyfedők a rendkívül sűrű, finom pontozás miatt fénytelenek. A ♂ elülső lábfeji ízei kiszélesedtek, potrohának 6. haslemeze a csúcán háromszög alakban kivágott. Aedoeagus: 36. ábra: E—F. 6,5—7 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein, a Földközi-tenger vidékein, Kisázsiaiban, Dél-Szibériában, a Kaukázusban és Turkesztánban, Iránban és Szíriában. Faunaterületünkön a nagyobb állóvizek (Balaton, Fertő-tó, Velencei-tó) partján gyakori, másutt, kisebb álló- és folyóvizek közeliségében ritka, hegyvidékeinkről pedig jóformán nincsenek adataink (V—VIII.)

salinus KIESENWETTER, 1844

- 143 (140) A szárnyfedők feketék vagy sötétbarnák. A ♂ elülső lábfeji ízei kiszélesedtek, potrohának 6. haslemeze a csúcán tompaszögben kinyarított.

- 144 (151) A szárnyfedők fényesek, erősen és sűrűn pontozottak, de a köztereken finom bőrszerű ráncoltság nincsen.

- 145 (146) A lábak sárgászörösek. Fekete, a szárnyfedők és a potroh gyengén, de mindig felismerhetően fémfényű. Aedoeagus: 36. ábra: G—H. 7,5—9 mm.

Előfordul csaknem egész Európában, a Kaukázusban és Turkesztánban. Erősen nedvességigényes faj, mocsarak, lápok iszapos partsávján, korhadó avar, növényi törmelék, valamint rothadó gombák alatt él. Főleg a kora tavaszi és késő őszi hónapokban gyűjtötték, de egyes példányai a téli hónapokban is előkerültek. Faunaterületünkön a sík- és dombvidék álló- és folyóvizeinek és mocsarainak a partján gyakori, hegyvidékeinkről nincsenek adatok

fumarius (GRAVENHORST, 1806)

- 146 (145) A lábak teljesen vagy csaknem teljesen feketék. A potroh sohasem fémfényű.

- 147 (150) Az összetett szemek felülről látható hosszátmérője rövidebb, mint a halánték hossza.

- 148 (149) Az előtor kissé megnyúlt, valamivel hosszabb, mint amilyen széles, előrefelé erősebben szűkül, mint hátrafelé. A fej és az előtor háta fényes, a pontok közterein a finom harántos bőrszerű ráncoltság szembetűnő. A szárnyfedők csaknem négyszögletesek, kissé hosszab-

bak és valamivel szélesebbek, mint az előtor. A lábak feketék vagy sötétbarnák, a lábfejek kissé világosabbak. A potroh fényes, hátlemezei finoman és szórta pontozottak. Aedoeagus: 36. ábra: I—J. 6,5—7 mm.

Előfordul Európában, a Kaukázusban, Turkesztánban és Szibériában. Erősen nedvességigényes, mocsaras területeken, tőzegmoha-lápokon él, mind a sík-, mind a hegyvidéken. Tőzegkedvelő fajnak tűnik, korhadó, nedves növényi törmelék alól gyűjtötték. Faunaterületünkön nagyon ritka, Magyarországon a Zempléni-hegységéből: Pálháza, ezenkívül Siófokról, Szikráról és Szőcéről ismert (II—VI. és IX—XI.)

nigrita (GRAVENHORST, 1806)

- 149 (148) Az előtor olyan széles, mint amilyen hosszú, a hátulsó szögletektől előrefelé fokozatosan elszűkül. A fej és az előtor háta fényes, a pontok közterein finom harántos bőrszerű ráncoltság van, de sokkal finomabb, mint az előző faj esetében. A lábakon csak a lábfejek világosabbak. Aedoeagus: 36. ábra: C—D. 7 mm.

Előfordul a Földközi-tenger nyugati partvidékén és Észak-Afrikában. Életmódjáról nincsenek adataink. Régi, ismert irodalmi adata Erdélyből: Nagyszében, feltehetően téves határozáson alapul, előkerülése a horvát tengerparttól nem zárható ki

[**virgo** (GRAVENHORST, 1802)]

- 150 (147) Az összetett szemek felülről látható hosszátmérője kissé hosszabb, mint a halánték. Fekete, de a csápok töve, a lábszárak töve és a lábfejek világosabbak, barnássárgák. A fej kerekded, a gyenge harántos bőrszerű ráncoltság ellenére fényes. Az előtor hátának felületén a harántos, bőrszerű ráncoltság kissé erőteljesebb. Aedoeagus: 48. ábra: G—H. 7—9 mm.

Előfordul a Balkán félszigeten a Déli-Kárpátokig, azonkívül Korfu szigetén, Kisázsiaiában és a Kaukázusban. Faunaterületünkön csak a Déli-Kárpátokból: Herkulesfürdő, Orsova, ismert (= *ganglbaueri* BERNHAUER, 1898)

[**juvenilis** PEYRON, 1858]

- 151 (144) A szárnyfedők fénytelenek, felületük a finom és sűrű, bőrszerű ráncoltság között finoman és sűrűn pontozott.
- 152 (153) A lábak feketék, a lábszárak töve és a lábfejek vörösbarnák. A potroh hátlemezei finoman és sűrűn pontozottak, a közterek a finom bőrszerű ráncoltság miatt fénytelenek (a nagyon hasonló *Ph. nigrita* (GRAV.) faj esetében fényesebbek és sokkal szórta pontozottak. Aedoeagus: 48. ábra: A—B. 6—8 mm.

Előfordul Észak- és Nyugat-Európában, valamint irodalmi adatok szerint Közép-Európa északi területein. A hegyvidék patakjainak és kisebb folyóinak partszegélyén, nedves növényi törmelék és kövek között él. Faunaterületünkről előkerülése nem kizárt (III—IV. és IX.)

[**furcifer** RENKONEN, 1937]

- 153 (152) A lábak sárgák, néha a combok töve és a lábszárak külső éle sötétebb. A test feketésbarna.

- 154 (155) A potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye világos vörösbarna. Az előtor felülete selymesen irizáló, barna. Aedoeagus: 48. ábra: C—D. 5—6,5 mm.

Előfordul a palearktikus régióban és Észak-Amerikában. Erősen nedvességigényes faj, folyók és tavak partján, nedves moha, növényi törmelék, avar alatt él. Faunaterületünkön elterjedt, a nagyobb álló- és folyóvizek partján gyakori, kisebb állóvizek és mocsarak partján azonban ritka (IV—IX.)

micans (GRAVENHORST, 1802)

- 155 (154) A potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye is fekete. Az előtor nem vagy csak egyes példányok esetében gyengén selyemfényű. Aedoeagus: 48. ábra: E—F. 5—6 mm.

Előfordul Nyugat- és Közép-Európában, elterjedése azonban még korántsem tekinthető tisztázottnak. A hegyvidéki folyók és patakok völgyeiben, nedves növényi törmelék, avar alól gyűjtötték. Faunaterületünkről még nem került elő, előfordulása azonban nem kizárt

[**micantoides** BENICK & LOHSE, 1956]

- 156 (139) Az előtor hátán a középvonal két oldalán több mint 6 pontból álló sorok húzódnak (35. ábra: F).

- 157 (158) A szárnyfedők a tövi harmadukat kivéve sárgászörösek. Megnyúlt és karsú faj. Fénylő fekete, a csáp első 2—3 íze, a tapogatók és a lábak sárgászörösek. Az előtor háti pontsorai 6—8 pontból állnak. A ♂ elülső lábfejjéi erősen kiszélesedtek, a potroh 6. haslemeze a csúcán sekélyen, szögletesen kimetszett. Aedoeagus: 48. ábra: I—J. 4,5—5,5 mm.

Előfordul a Földközi-tenger partvidékén, Észak-Afrikában, a Fekete-tenger környékén, Turkesztánban, a Káspi-tó környékén és Mandzsúriában. Kifejezetten sókedvelő faj, a tengerparti sáv és a belföldi sós tavak partszegélyén él. Faunaterületünkön egyetlen, több mint 100 éves irodalmi adata ismert a Bánságból: Resicabánya, ennek ellenére újabb előkerülésének lehetősége nem zárható ki egyértelműen sós, szikes területeinkről. Megbízható irodalmi adatok csak a VIII. hóból jelzik

[**dimidiatipennis** ERICHSON, 1840]

- 158 (157) A szárnyfedők színezete más. Nagyobb termetű fajok.

- 159 (160) Az összetett szemek felülről látható hosszátmérője rövidebb, mint a halánték. Fekete, a szárnyfedők bronzfényűek. A csáp utolsó előtti íze harántos. Az előtor háti pontsorai 7—10 pontból állnak. A ♂ elülső lábfejének ízei nem szélesedtek ki, a potroh 6. haslemeze a csúcán sekélyen, szögletesen kivágott. Aedoeagus: 48. ábra: K—L. 7,5—8,5 mm.

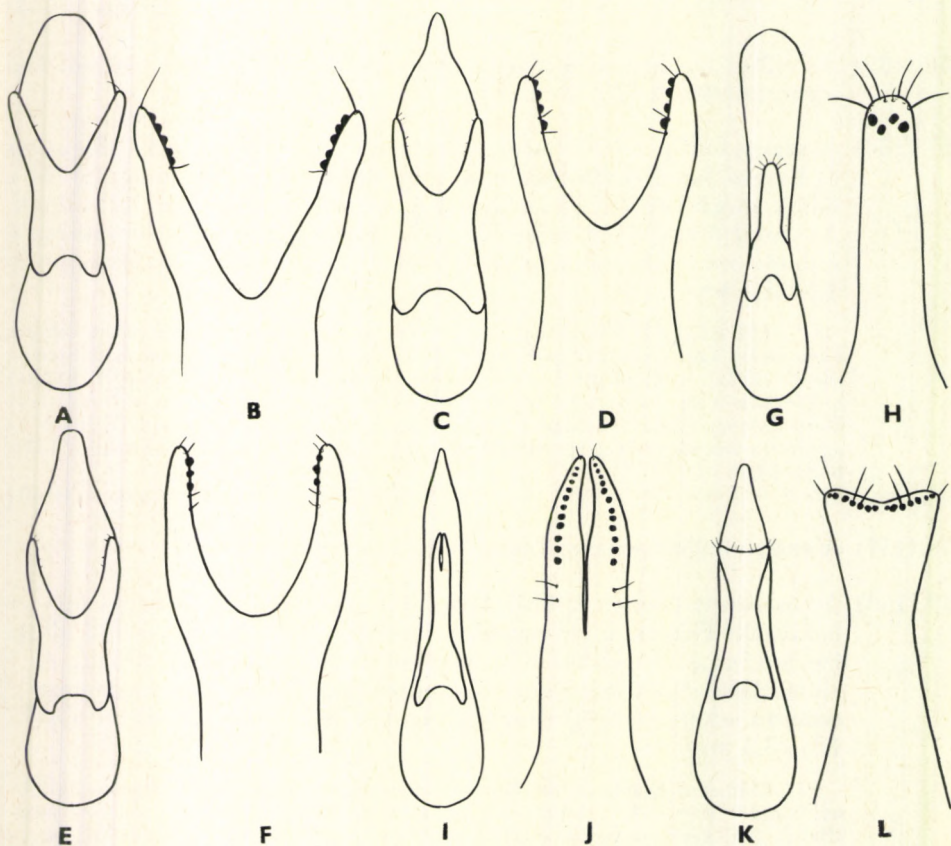
Előfordul Észak- és Közép-Európában, Kisázsiaiában és Szibériában. Többnyire erdős területeken, ritkábban nyílt növényzetű területeken, vad- és háziállatok ürülékéről, rothadó gombákból, kifolyó fanedvről, korhadó növényi anyagok alól, vadetők alomjából és vízparti hordalékból gyűjtötték. Faunaterületünkön a Keleti- és Déli-Kárpátokból (Körösmező, Lotrion-völgy, Máramaros), a Felvidékről (Bártfa, Táttra) ismerjük, nagyon ritka (IV—IX.)

[**puella** NORDMANN, 1837]

160 (159) Az összetett szemek felülről látható hosszátmérője hosszabb, mint a halánték. A csáp utolsó előtti íze nem harántos. A szárnyfedők feketék, gyengén, zöldesen fémfényűek. A test fényes fekete. Az előtör háti pontsora legalább 10—12 pontból áll, a sorpontokon kívül legalább további 40—50, rendezetlenül álló nagyobb pont van. A ♂ elülső lábfejzei erősen kiszélesedtek, potrohának 6. haslemeze a csúcán meglehetősen mélyen háromszög alakban kimetszett, a kimetszésben hártvaszegély húzódik. Aedoeagus: 32. ábra: G—H. 8—10 mm.

Előfordul Európában, a Földközi-tenger vidékén, Észak-Afrikában és Kiszáziában, a Kaukázusban és Turkesztánban. Kisebb-nagyobb álló- és folyóvizek partján, korhadó növényi anyagok (széna, moha, fűcsomók, hordalék), kövek, valamint állati ürülék alól és rothadó gombákból gyűjtötték. Faunaterületünkön szélesesen elterjedt, de csak a nagyobb állóvizek partján (Balaton, Velencei-tó) gyakori (III—V. és VIII—XI.)

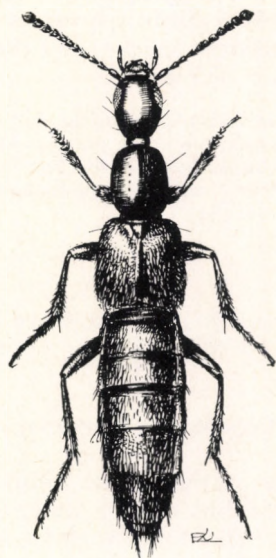
punctus (GRAVENHORST, 1802)

48. ábra. A—B: *Philonthus furcifer* RENKONEN, C—D: *Ph. micans* (GRAVENHORST), E—F: *Ph. micantoides* BENICK & LÖHSE, G—H: *Ph. juvenilis* PEYRON, I—J: *Ph. dimidiatipennis* ERICHSON, K—L: *Ph. puella* NORDMANN ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben, B, D, F, H, J, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

15. nem: **Rabigus** MULSANT & REY, 1876

Apró termetű, megnyúlt testű fajok. A fejük erősen megnyúlt, a halánték sokkal hosszabb, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője. A csápok fonálszerűek, utolsó előtti ízük harántos. Az állkapcsi tapogató tőize rövid, 2. és 3. íze egyforma, az utolsó előtti íz hosszabb, mint a kúp alakú utolsó íz. Az ajaktapogató rövid, utolsó íze olyan hosszú vagy kissé hosszabb,

49. ábra. *Rabigus pullus* (NORDMANN) ♂ (Eredeti)

de mindig keskenyebb, mint az utolsó előtti (4. ábra: C—D). A rágók erősek. Belső élük közepén 1 nagyobb fog van, mögötte mozgatható lebeny húzódik. Az előtor erősen megnyúlt, harántosan domború, középvonalának két oldalán — a faunaterületünkön élő fajok esetében — 6 pontból álló 1—1 sor húzódik. A hátulsó lábfej 1. íze hosszabb, mint a karomíz. A ♂ elülső lábfejének ízei kiszélesedtek, potrohának 6. haslemeze a csúcsán tompaszögben kimetszett.

A palearktikus régióban 13 fajuk él. Lárvájuk ez ideig nem ismert. Faunaterületünkön, Magyarországot beleértve, 2 faj fordul elő.

- 1 (2) Fénylő fekete, az előtor, a szárnyfedők a tövük kivételével, a csáp 1. íze, a tapogatók és a combok sárgászörösek, a lábszárak és a lábfejek sötétek. A potroh hátlemezeit finom és sűrű pontozás, valamint lesimuló szőrözet borítja. Aedoeagus: 50. ábra: A—C. 4,5—5,5 mm.

Előfordul Európában és Szibériában. Főként kisebb és nagyobb állóvizek partján, fűgyökerek között, árvízi korhadék alatt, ritkábban nedves területeken, kövek és korhadó növényi anyagok alól gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, de sehol sem gyakori (III—V. és VII—XI.)

tenuis (FABRICIUS, 1792)

Változatai:

1. A szárnyfedők feketék, csak a csúcshegélyük sárgászörfös. — A törzsalak között él, faunaterületünkön még nem került elő [ab. *gracilis* LETZNER, 1846]
 2. Az előtor háta sötét, feketésbarna. — A törzsalak között él, de Magyarországról még nincs kimutatva [ab. *nigricollis* GERHARDT, 1908]
- 2 (1) Egyszínű fekete, a szárnyfedők nagyon gyengén, zöldes fémfényűek, a lábak szurokfeketék vagy barnák. A potroh hátlemezei fényesek, finomabban és kevésbé sűrűn pontozottak, mint az előző faj esetében, a lesimuló szőrözlet szürke és ritkább. Aedeagus: 50. ábra: D—F (49. ábra). 4,5—5,5 mm.

Előfordul Dél- és Közép-Európában, Kisázsziában és Szibériában. Kisebb-nagyobb álló- és folyóvizek, mocsarak partján, korhadó növényi anyagok, kövek, nedves moha alól gyűjtötték. Faunaterületünkön szélesen elterjedt, nagyobb álló- és folyóvizeink környékéről csaknem mindenhol vannak adataink, azonban sehol sem gyakori (IV—VIII.)

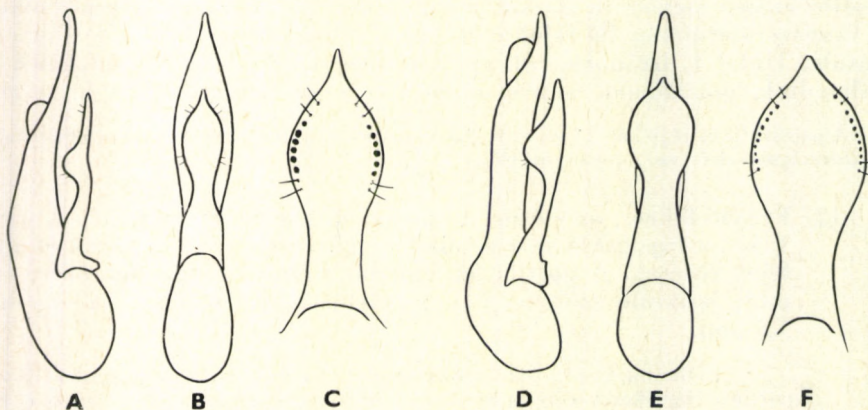
pullus (NORDMANN, 1837)

Változata:

1. A szárnyfedők csúcshegélye, az 1. csápíz és a lábak részben barnászörfösök. — Faunaterületünkön igen ritka ab. *pseudogracilis* REITTER, 1909

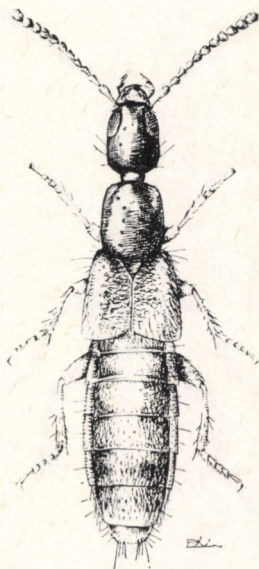
16. nem: *Gabronthus* TOTTENHAM, 1955

Apró termetű, megnyúlt, karcsú fajok. Fejük nagy, az összetett szemek hosszátmérője jelentősen rövidebb, mint a halánték, a halántékok csaknem párhuzamosak. A csápok karcsúak, fonálszerűek. Az állkapcsi tapogató megnyúlt, utolsó íze alig hosszabb és keskenyebb, mint az utolsó előtti, kúpszerű. Az ajaktapogató megnyúlt, utolsó íze lényegesen keskenyebb és hosszabb, mint az utolsó előtti íz (4. ábra: E—F). A rágók erősek, viszonylag zömökek, belső élükön 1 nagyobb fog és mögötte mozgatható lebeny van. Az előtor

50. ábra. A—C: *Rabigus tenuis* (FABRICIUS), D—F: *R. pullus* (NORDMANN) ♂ ivarszerve (A és D: oldal-, B és E: alulnézetben, C és F: a parameron alulnézetben) COIFFAIT (nyomán)

megnyúlt, hátának középvonala két oldalán 1—1 pontsor húzódik, amelyek mindig 5—5 nagyobb pontból állnak. A ♂ elülső lábfeje kiszélesedett, potrohának 6. haslemeze a csúcán tompaszögben kimetszett. A ♂ ivarszerv a potrohban 90°-kal elfordult a tengelye körül, így a bal oldalán fekszik.

51. ábra. *Gabronthus thermarum* (AUBÉ) ♂ (Eredeti)

Közel 25 ismert fajuk Európában, Ázsiában és Afrikában él. Lárvájuk ez ideig ismeretlen. Faunaterületünkön 2, Magyarországon mindössze 1 fajuk fordul elő.

- 1 (2) Sötétbarna, az előtör háta, a szárnyfedők és a potroh csúcsa világosbarna, a csápok töve és a lábak sárgásbarnák. A fej olyan széles, mint az előtör. A csápok karcsúak, 4—10. ízük olyan hosszú, mint amilyen széles. Aedoeagus: 53. ábra: A (51. ábra). 3—3,5 mm.

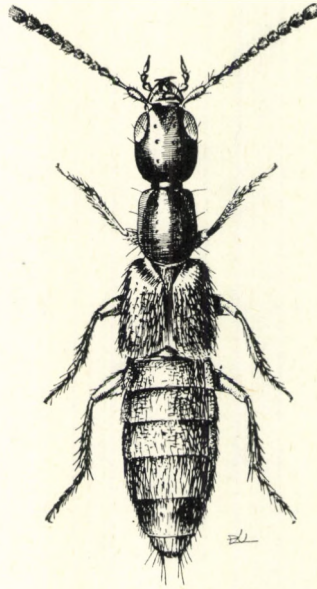
Előfordul Dél- és Közép-Európában, Észak-Európa déli területein. Egyes kutatók szerint azonban már valamennyi földrészre behurcolták; ezek az adatok további megerősítést igényelnek. Üvegházakban, melegágyakban, bemelegedett komposztgödörökben találták, de ritkábban repülve rajzó példányai is előkerültek. Főleg a késő őszi, téli és kora tavaszi hónapokból ismert. Faunaterületünkön nagyon ritka, egyetlen hiteles lelőhelyű példánya Kalocsáról származik. Előfordulásának újabb megerősítése kívánatos lenne

thermarum (AUBÉ, 1850)

- 2 (1) Fekete, a szárnyfedők külső szögletei és mellfedők feltűnően, sárgásan áttetszőek, a csápok töve és a lábak világosabb barnák. A fej kissé keskenyebb az előtornál. A csápok zömökek, 6—10. ízeik kissé szélesebbek, mint amilyen hosszúak. Aedoeagus: 53. ábra: B. 4,3 mm.

Előfordul Közép-Európában. Pusztai, sztyeppszerű legelőkön, rothadó tehéntrágya alól *Leptacinus*-fajok társaságában került elő. Faunaterületünkről csak a Felvidéken (Királyhelmece) ismert, ahonnan a fajt leírták

[*balthazari* (SMETANA, 1956)]

52. ábra. *Gabrius suffragani* JOY ♂ (Eredeti)

17. nem: *Gabrius* CURTIS, 1829

Apró termetű, megnyúlt testű fajok. Fejük többnyire csaknem négy-szögletes, a halántékok párhuzamosak és mindig hosszabbak, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője. Csápjaik fonálszerűek. Az állkapcsi tapogató erősen megnyúlt, utolsó íze lényegesen keskenyebb és kissé hosszabb, mint az utolsó előtti íz, árszerű. Az ajaktapogató ugyancsak megnyúlt, utolsó íze jóval keskenyebb és hosszabb, mint az utolsó előtti íz, árszerű (4. ábra: G—H). A rágók erősek, belső élük közepén 1 nagy fog és mögötte mozgatható lebeny van. Az előtor többnyire megnyúlt, legfeljebb laposan domborodó, háta középvonalának két oldalán 1—1 pontsor húzódik, amelyek 5—5 vagy 6—6 nagyobb — néha finomabb — pontból állnak. A ♂ elülső lábfejtői nem szélesedtek ki, a potroh 6. haslemeze a csúcán különböző mélységben és alakban kikanyarított. A hím ivarszerv elhelyezkedése a potrohban szabályos, a paramerák a hasoldalon vannak. A fajok jelentős részét kizárólag a hím ivarszerv vizsgálata alapján lehetséges biztonsággal azonosítani.

Ismert fajaik közül csaknem 80 a palearktikus régióban él, faunaterületünkön 23, ebből Magyarországon 15 faj fordul elő. Életmódjuk változó, többségük korhadó növényi anyagok alatt él.

- 1 (12) Az előtor hátán a középvonal két oldalán 5 pontból álló 1—1 hosszanti sor húzódik (35. ábra: G).
- 2 (7) A csáp 6. íze kissé hosszabb, mint amilyen széles, utolsó előtti ízei legfeljebb gyengén harántosak.
- 3 (4) A fej alig hosszabb, mint amilyen széles, csaknem olyan széles, mint az előtor, lekerekített négyszögű. Az előtor viszonylag lapos. Fekete, a szárnyfedők és a lábak világosabb barnák. Aedoeagus: 54. ábra: D—F. 6—7,3 mm.

Előfordul Közép- és Nyugat-Európában, az Alpokban és a Pireneusokban. Faunaterületünkön csak a Magas-Tátrából ismert, ritka faj. Hegyi patakok partjain kavicsok közül, kövek alól, hordalékból, valamint fűgyökerek közül gyűjtötték (IV. és VI—IX.)

[*tirolensis* (LUZE, 1903)]

- 4 (3) A fej jelentősen hosszabb, mint amilyen széles, megnyúlt, tojásdad alakú, esetleg párhuzamos. A halánték több mint 2-szer olyan hosszú, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője. Az előtor háta harántosan domború.
- 5 (6) Barna vagy vörösbarna. A szárnyfedők sohasem fémfényűek, rövidebbek, mint az előtor. Az előtor előrefelé gyengén elszűkül. A fej megnyúlt tojásdad alakú, oldalai gyengén kerekítettek. A csápok töve és a lábak sárgák. Aedoeagus: 53. ábra: C—D. 5,5—7 mm.

Előfordul Európában és Szibériában. Erdőkben és erdőszegélyeken, valamint erdei tisztásokon patakok és pocsolyák partján moha, korhadó avar, árvízi hordalék alól, ritkábban réteken, széna- és szalmakazlak, komposzt alól gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, a nem leggyakoribb faja (II—V. és VIII—XI.)

vernalis (GRAVENHORST, 1806)

- 6 (5) Barna, a szárnyfedők gyengén fémesen fénylők, olyan hosszúak, mint az előtor. Az előtor háta hátrafelé nem, előrefelé gyengén elszűkül. A fej megnyúlt, oldalai párhuzamosak. A csápok töve többnyire sötét — ritkán előfordul, hogy világosabb —, a lábak sárgák. Aedoeagus: 53. ábra: E—F. 6—8 mm.

Előfordul Dél-Európában, Közép-Európa délkeleti területein és a Kaukázusban. Vízigényes faj, kisebb-nagyobb álló- és folyóvizek, lápok, mocsarak partján, nedves erdei talajokon, korhadó növényi anyagok, főleg avar alól gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, de sehol sem gyakori (III—X.)

femoralis (HOCHHUTH, 1851)

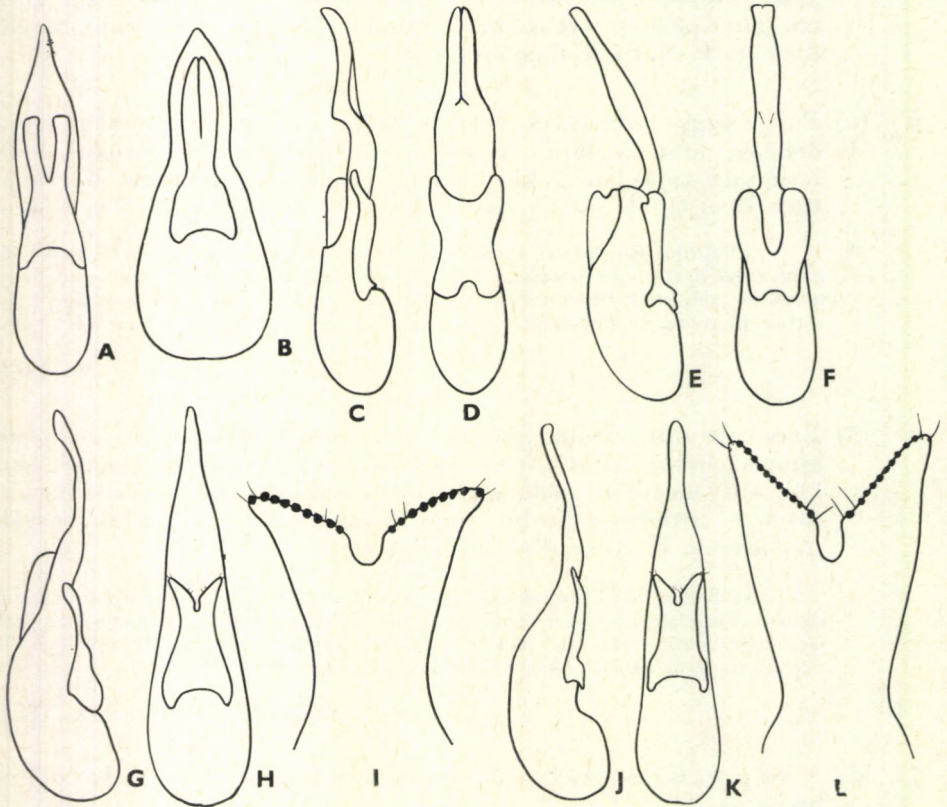
- 7 (2) A csáp 6. íze szélesebb, mint amilyen hosszú, a 7—9. íze erősen harántos.
- 8 (9) A fej széles és rövid, nem vagy alig hosszabb, mint amilyen széles. Szurokfekete, a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye világosabb,

a szárnyfedők feketésbarnák, a csáp a 4. íztől kezdve fekete. A homlokon sekély hosszanti bemélyedés húzódik. Aedoeagus: 54. ábra: J—L. 4,5—5,5 mm.

Előfordul Kelet- és Közép-Európában, a Lapp-földről a Balkán félszigetig és Kisásziában. Montán faj, erdőkbén, korhadó fakéreg alatt, öreg fák tövében moha, faliszt és kéregdarabkák alól gyűjtötték. Faunaterületünkön ritka, Erdélyből, a Felvidékről és a Kárpátokból ismert. Magyarországon csak a Bükk és a Vértes hegységből vannak példányaink (V—VIII.)

expectatus SMETANA, 1952

- 9 (8) A fej hosszabb, mint amilyen széles. A test mindig világosabb barna. A csáp egyszínű sárgásbarna, esetleg a csúcsa sötétebb.
- 10 (11) A fej meglehetősen kicsi és nagyon keskeny, sokkal hosszabb, mint amilyen széles, a szemek között nincsen benyomat. A csáp 7—10. íze csaknem 2-szer olyan széles, mint amilyen hosszú. Aedoeagus: 55. ábra: A—B. 4,3—5 mm.

53. ábra. A: *Gabronthus thermanum* (AUBÉ), B: *G. balthazari* (SMETANA), C—D: *Gabrius vernalis* (GRAVENHORST), E—F: *G. femoralis* (HOCHHUTH), G—I: *G. astutus* (ERICHSON), J—L: *G. astutooides* (A. STRAND) ♂ ivarszerve (A, B, D, F, H, K: alul-, C, E, G, J: oldalnézetben, I, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

Előfordul Észak- és Közép-Európában. Korhadó redves fakéreg alól gyűjtötték. Faunaterületünkön még nem került elő, a szomszédos Beszkidekből írták le, így előkerülése a Kárpát-medencében nem kizárt

[*bescidicus* SMETANA, 1952]

- 11 (10) A fej meglehetősen nagy, és szélesebb, mint az előző faj esetében, azonban mindig hosszabb, mint amilyen széles, a szemek között hosszanti benyomat húzódik. A csáp sárga, 7—10. íze harántos, de sohasem 2-szer olyan széles, mint amilyen hosszú. Aedoeagus: 54. ábra: G—I. 4,5—5,5 mm.

Előfordul Európában, a Kaukázusban és Nyugat-Szibériában. Fenyő- és lombos erdőkben, korhadó kéregdarabok, kidőlt fatörzsek és öreg tuskók törmelékében, azok korhadó, gombás kéregrészei alól, ritkábban erdőszegélyeken, kövek, korhadó avar alól gyűjtötték. Leggyakoribb a késő őszi és a kora tavaszi hónapokban, áttelelő példányai azonban télen is előkerültek. Faunaterületünk hegyvidékein elterjedt, de nem gyakori, a sík- és a dombvidékről nincsenek adataink

splendidulus (GRAVENHORST, 1802)

- 12 (1) Az előtor hátán a középvonal két oldalán 6 pontból álló 1—1 hosszanti sor húzódik (35. ábra: H).

- 13 (14) Fekete, a szárnyfedők sárgászörösek, a csápok töve és a lábak sötétsárgák. A csáp megnyúlt, karcsú. Aedoeagus: 54. ábra: A—C. 5,6—6,7 mm.

Előfordul Északkelet-, Közép- és Dél-Európában, a Kaukázusban és Kiszáziában. Ripicol faj, főleg patakok és folyók partján kavicsok között, moha és kéregdarabok alatt, valamint repülve rajzó példányait gyűjtötték. Faunaterületünkön nagyon ritka, egyetlen hiteles példányunk van Újszegedről (III—V. és VIII—IX.) (= *rubripennis* KIESENWETTER, 1844)

lividipes BAUDI, 1848

- 14 (13) A szárnyfedők barnák vagy feketék.

- 15 (16) Szurokfekete, a szárnyfedők gyengén, ércesen fénylők. A fej megnyúlt. Az előtor ugyancsak megnyúlt, előrefelé elszűkül. A ♂ hátulsó lábszárának belső oldala hosszú, nagyon sűrűn álló sertékkal borított. Aedoeagus: 55. ábra: C—D. 5,5—6 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein, de mindenütt ritka. Erősen nedvességigényes, vízpartokon, mocsaras területeken, korhadó avar, fű-, széna-, trágyacsomók alól, árvízi hordalékból, ritkábban korhadó fenyőkéreg alól gyűjtötték. Kora ősztől a téli hónapokon át, májusig vannak gyűjtési adatai. Faunaterületünkön nagyon ritka, csak a jósvafői Béke-barlangból van egyetlen ♂ példányunk

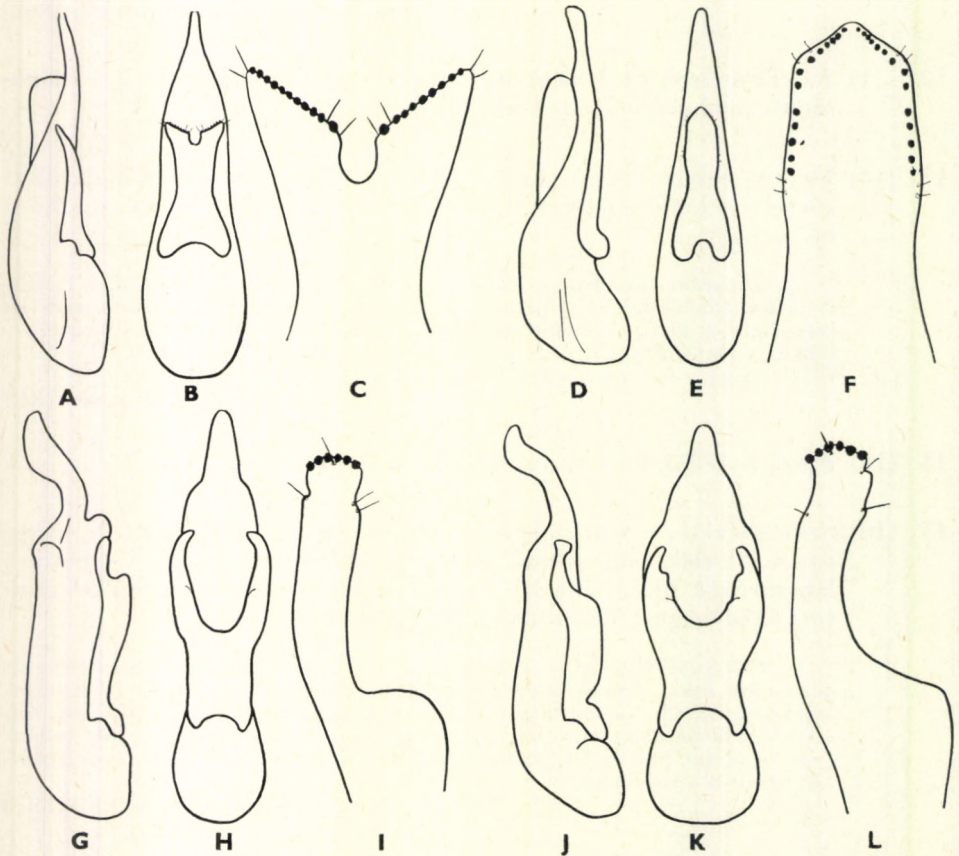
exiguus (NORDMANN, 1837)

- 16 (15) Testükön fémfénynek nyoma sincs. Az előtor csaknem párhuzamos oldalú vagy egyenletesen ívelt, legfeljebb nagyon apró fajok esetében előrefelé gyengén elszűkül.

- 17 (20) Az összetett szemek között a homlokon 4 nagyobb beszúrt pont van, közülük a 2 belső jóval előbb áll, mint a 2 szélső. A csápok és a lábak hosszúak és karcsúak.
- 18 (19) A szárnyfedő fekete, alig hosszabb, mint az előtor. Az előtor a középtől hátrafelé gyengén keskenyedő. A fej viszonylag kicsi. Aedoeagus: 53. ábra: G—I. 6—6,5 mm.

Előfordul Nyugat- és Közép-Európában, Dél-Európa hegyvidékein, Kiszáziában, a Kaukázusban és Szibériában. Ripicol faj, folyók, gyors folyású hegyi patakok partján, ázott moha és gyökerek közül, kavicsok, apróbb kövek, ritkábban avar, korhadék alól, valamint levegőben rajzó példányait is gyűjtötték. Faunaterületünkön ritka, Horvátországban Pakrac, Magyarországon Esztergom lelőhelyekről ismert

astutus (ERICHSON, 1840)

54. ábra. A—C: *Gabrius lividipes* BAUDI, D—F: *G. tirolensis* (LUZE), G—I: *G. splendidulus* (GRAVENHORST), J—L: *G. expectatus* SMETANA ♂ ivarszerve (A, D, G, J: oldal-, B, E, H, K: alulnézetben, C, F, I, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 19 (18) Külső bélyegek tekintetében az előző fajjal megegyező, csak a hím ivarszerv eltérő alaktani sajátosságai alapján különböztethető meg. Aedoeagus: 53. ábra: J—L. 6—6,5 mm.

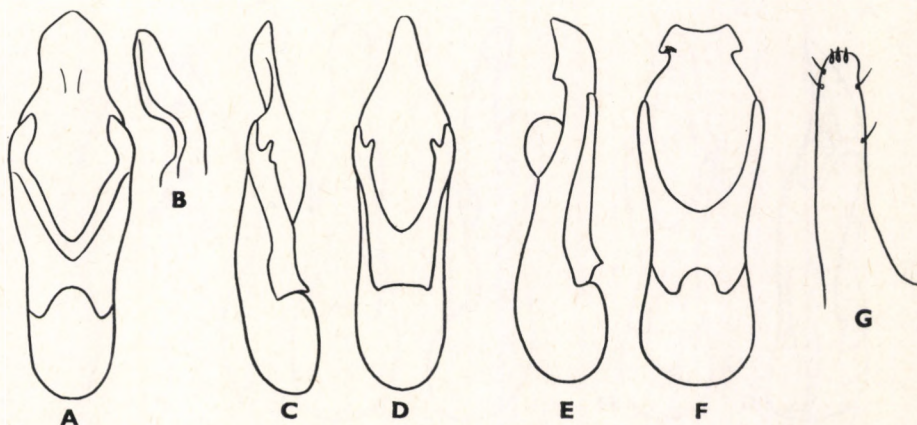
Előfordul Észak- és Közép-Európában, elterjedése azonban még közel sem tekinthető kielégítően tisztázottnak. Patak völgyek nedves kavicsai, vízparti fák korhadó kérge és moha alól gyűjtötték a késő őszi és kora tavaszi hónapokban. Faunaterületünkön igen ritka; a Déli-Kárpátokban (Herkulesfürdő), Horvátországban (Fiume) és Magyarországon (Budapest környéke) találták

astutoides (A. STRAND, 1946)

- 20 (17) Az összetett szemek között a homlokon a 4 nagyobb beszúrt pont azonos távolságban, harántos sorba rendeződött. A csápok és a lábak rövidek és viszonylag zömökek. Apró termetű fajok.
- 21 (30) A lábak barnák vagy feketésbarnák, esetleg csak a hátulsó comb és a hátulsó lábszár oldalról nézve sötét.
- 22 (23) A csáp utolsó előtti íze erősen harántos. A fej nagy, lekerekített négyszögű, olyan vagy kissé szélesebb, mint az előtor. A halánték több mint 1,5-szer olyan hosszú, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője, a hátulsó szögletek erőteljesek. A szárnyfedők felülete erősen pontozott, olyan hosszúak vagy kissé hosszabbak, mint az előtor. A ♂ potrohának 6. haslemeze nagyon sekélyen kikanyarított. Aedoeagus: 32. ábra: K—L. 4—4,5 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein, a Kaukázusban, valamint Kisázsiaiában és Dél-Szibériában. Erdőkben és nyílt területeken korhadó növényi anyagok, komposzt, ló- és tehéntrágya, valamint rothadó gombák alól, ritkábban korhadó fakéreg alól gyűjtötték. Faunaterületünkön nagyon ritka, példányaink csak Budapestről és a Vértes hegységből vannak (IV—X.) (= *stipes* SHARP, 1910)

piliger MULSANT & REY, 1875

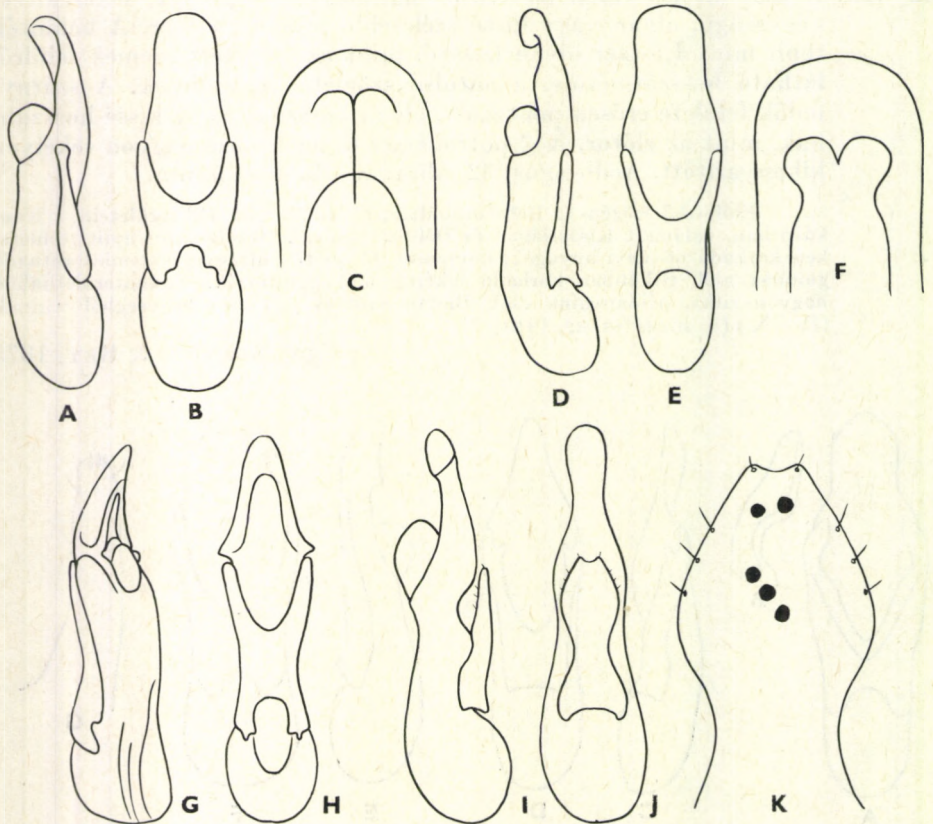
55. ábra. A—B: *Gabrius bescidicus* SMETANA, C—D: *G. exiguus* (NORDMANN), E—G: *G. subnigritulus* (REITTER) ♂ ivarszerve (A, D, F: alul-, B, C, E: oldalnézetben, G: a parameron csúcsa alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 23 (22) A csáp utolsó előtti íze nem vagy alig harántos. A szárnyfedők csak kevéssel hosszabbak az előtornál.
- 24 (25) A csáp utolsó előtti íze gyengén harántos. A fej kissé hosszabb, mint amilyen széles, a halánték csaknem 2-szer olyan hosszú, mint az összetett szemek. Az előtor alig szélesebb, mint a fej. A szárnyfedők és a potroh egyszínű fekete. Aedoeagus: 55. ábra: E—G. 3,5—4,5 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, helyenként Dél-Európa hegyvidékein és Szibériában. Erősen nedvességigényes faj, kisebb álló- és folyóvizek, erdei pocsolyák partján, korhadó széna, avar, növényi törmelék és trágya alól, a hegyvidéken fűgyökerek közül gyűjtötték. Faunaterületünkön a Felvidéken (Csorbató, Fenyőháza, Lőcsefüred, Magas-Tátra), Erdélyben (Únókö) és Magyarországon (Zempléni-hegység: Pálháza) ritka. (IV—IX.) (= *appendiculatus* SHARP, 1910)

subnigritulus (REITTER, 1909)

- 25 (24) A csáp utolsó előtti íze olyan hosszú, mint amilyen széles.

56. ábra. A—C: *Gabrius bishopi* SHARP, D—F: *G. suffragani* JOY, G—H: *G. austriacus* SCHEERPELTZ, I—K: *G. trossulus* (NORDMANN) ♂ ivarszerve (A, D, G, I: oldal-, B, C, E, F, H, J: alulnézetben, K: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 26 (27) A csáp töve és a tapogatók és valamennyi lábszár fekete. A fej hosszabb, mint széles, jelentősen keskenyebb az előtornál, a halánték legalább 1,5-szer olyan hosszú, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője. Aedoeagus: 56. ábra: A—C. 4,2—4,8 mm.

Előfordul Nyugat- és Közép-Európában, elterjedése azonban ma még nem tekinthető pontosan tisztázottnak. Mocsaras területeken, vízpartokon, moha, árvízi törmelék alól gyűjtötték. A szomszédos Ausztria területéről már kimutatták, így előkerülése faunaterületünkről is várható (III—XII.)

[bishopi SHARP, 1910]

- 27 (26) A tapogatók és az I. csápíz sárgásbarna, a hátulsó combok és a lábszárak feketék.

- 28 (29) Nagy termetű faj, a következő fajtól biztonsággal csak a hím ivarszerv vizsgálata alapján lehetséges elkülöníteni. Aedoeagus: 56. ábra: G—H. 4,6—5,6 mm.

Előfordul Közép-Európában; ez ideig azonban csak Ausztriából ismert Burgenlandból. Faunaterületünkről, nyugati határunk mentén, előkerülése várható

[austriacus SCHEERPELTZ, 1947]

- 29 (28) Kis termetű faj, a megelőzőtől csak a hím ivarszerv vizsgálata alapján különböztethető meg teljes biztonsággal. Aedoeagus: 58. ábra: D—F. 4—4,5 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, elterjedése jelenleg közel sem tisztázott még kielégítő módon. Erősen vízigényes faj, lápokon, lápos erdőszegélyeken és azok közelségében, korhadó növényi törmelék, moha alól és ritkábban este fényre repülő példányait gyűjtötték. Faunaterületünkön csak a Felvidékről (Dévény környéke, Párkány) ismert, ritka faj

[velox SHARP, 1910]

- 30 (21) A lábak egyszínű sárgásbarnák, legfeljebb a lábszárak kissé sötétebb árnyalatúak.

- 31 (36) A szárnyfedők varratnál mért hossza rövidebb vagy ritka esetben azonos az előtor közepén mért hosszúságával. A fej olyan vagy szélesebb, mint az előtor.

- 32 (33) Fekete, a csápok töve és a lábak világosbarnák, a hátulsó lábszár többnyire jelentősen sötétebb, barnás, de nem fekete. A fej nagy és széles, lekerekített négyszögű, a ♂ esetében szélesebb, a ♀-é olyan széles, mint az előtor. A szárnyfedők olyan hosszúak, mint az előtor. Aedoeagus: 56. ábra: I—K. 4,5—5,2 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, valamint Izlandon. Lápos, mocsaras területeken, erdei pocsolják közelében, vízparti törmelék, moha, korhadó avar, rothadó gombák alól gyűjtötték. Különösen a tőzegmohalápokat kedveli. Faunaterületünkön ritka, a Felvidéken (Fenyőháza, Magas-Táttra: Csorba-tó) és Magyarországon (Bátorliget, Sopron) ismert (IX—XI.)

trossulus (NORDMANN, 1837)

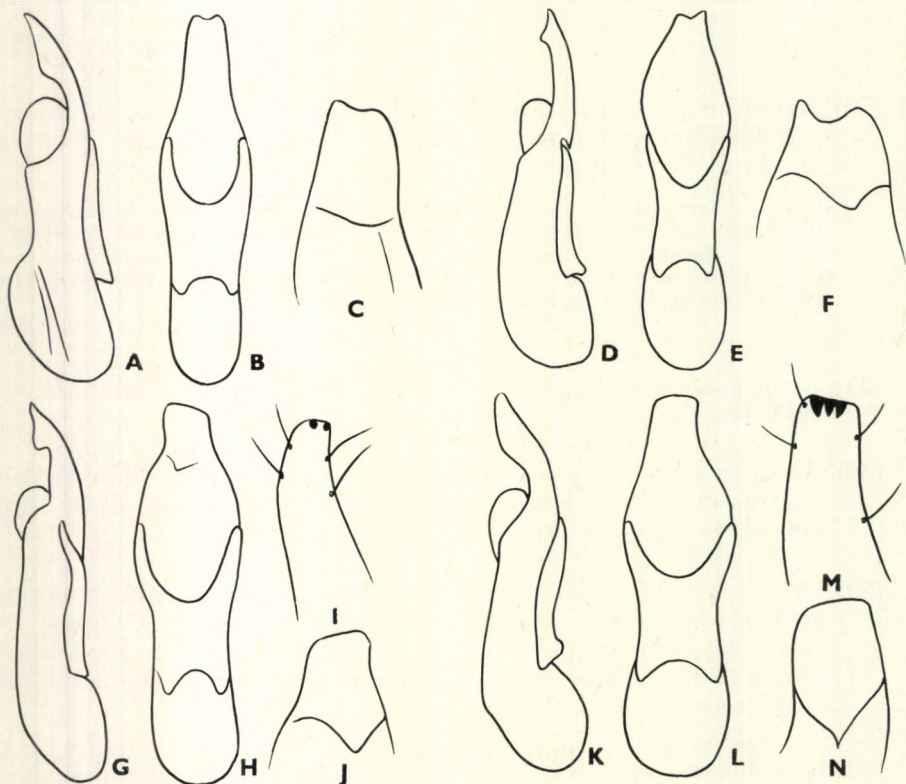
33 (32) A test nem fekete.

34 (35) Sötétbarna, a fej még sötétebb árnyalatú, a csáp legfeljebb a csúcánál sötétedő, a lábak teljesen sárgásbarnák. A szárnyfedők alig hosszabbak, mint az előtor. Aedeagus: 57. ábra: A—C. 4,4—4,6 mm.

Előfordul Közép-Európa keleti területein, a Kaukázusban és Turkesztánban. Életmódja alig ismert, csak lápterületeken gyűjtötték. A Kárpát-medencében csak a Felvidékről (Dévény, Kis-Fátra) ismert (= *subnigritulus* JOY, 1913)

[*subnigrituloides* (SCHEERPELTZ, 1933)]

35 (34) Világosabb barna, a potroh hátlemezeinek hátsó szegélye szélesen világos vörösbarna. Az előző fajhoz nagyon hasonló, a hím ivarszerv vizsgálata nélkül nem különböztethető meg. Aedeagus: 57. ábra: D—F. 4,5—5 mm.

57. ábra. A—C: *Gabrius subnigrituloides* SCHEERPELTZ, D—F: *G. latro* JOY, G—J: *G. nigritulus* (GRAVENHORST), K—N: *G. ravasini* GRIDELLI ♂ ivarszerve (A, D, G, K: oldal-, B, E, H, L: alulnézetben, C, F, J, N: a csúcs alulnézetben, I, M: a parameron csúcsa alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

Előfordul Nyugat-, Közép- és Dél-Európában, valamint a Kaukázusban; európai elterjedése azonban még nem kellően tisztázott. Életmódja alig ismert. Faunaterületünkön előfordulása várható (VII—IX.)

[latro JOY, 1913]

- 36 (31) A szárnyfedők varratnál mért hosszát jelentősen meghaladja az előtor közepén mért hosszúsága, és csak ritka esetben azonos azzal. A fej megnyúlt és keskeny, keskenyebb, mint az előtor.
- 37 (38) A test zömök. A fej nagy, a ♂-é csaknem négyszögletes, míg a ♀-é megnyúlt, mindkét ivar homlokán lapos gödörszerű bemélyedés van. A csáp megnyúlt, utolsó előtti íze olyan hosszú, mint amilyen széles. Fekete, a szájszervek, a csápok töve, a lábak és a potroh hátlemezeinek szegélye világosabb, barnás árnyalatú. Aedoeagus: 57. ábra: G—J. 4—5,5 mm.

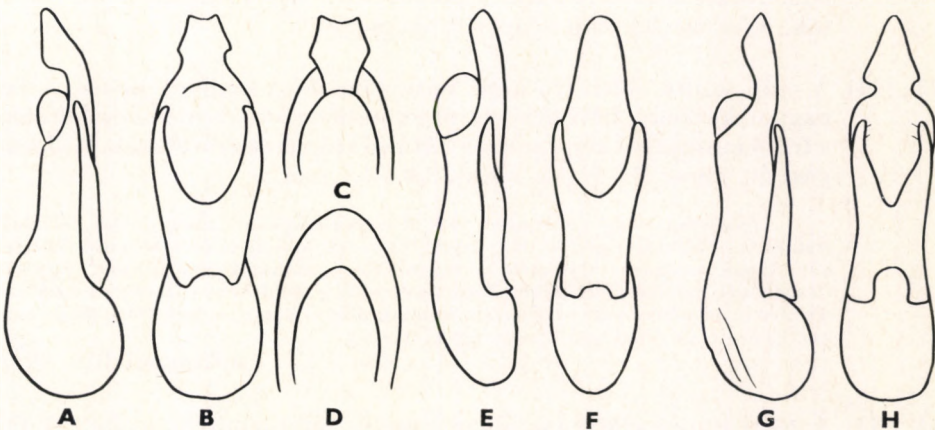
Előfordul a palearktikus régióban és irodalmi adatok szerint Észak- és Dél-Amerikában, Ausztráliában, Indiában és Ceylonban is, mint behurcolt faj, ez a kérdés azonban még további megerősítést igényel. Nedves és száraz területeken egyaránt megtalálják a legkülönbözőbb növényi korhadék és trágya alatt. Az egész év során gyűjtötték, leggyakoribb azonban kora tavasszal és késő ősszel. Faunaterületünkön szélesen elterjedt, ez a nem leggyakoribb faja

nigritulus (GRAVENHORST, 1802)

V á l t o z a t a :

1. A fej feltűnően nagy és széles, a homlok gödörszerű bemélyedése nagy és mély.
— A törzsalak között él, de faunaterületünkről még nem került elő
[var. **signiceps** SMETANA, 1954]

- 38 (37) A test karcsú. A fej mindkét ivar esetében megnyúlt, szembetűnően hosszabb, mint amilyen széles.

58. ábra. A—C: *Gabrius toxotes* JOY, D—F: *G. velox* SHARP, G—H: *G. pennatus* SHARP ♂ ivarszerve (A, E, G: oldal-, B, F, H: alulnézetben, C, D: a csúcs alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 39 (40) A szárnyfedők nem hosszabbak az előtornál. A csáp utolsó előtti íze harántos. Külsőleg a *G. subnigritulus* REITTER fajjal csaknem megegyező, lábai azonban világos barnássárgák, legfeljebb a hátulsó láb-szára sötétebb. Aedoeagus: 58. ábra: A—C. 3,7—4 mm.

Előfordul Észak-Európa kivételével — igen szórványosan — egész Európában. Életmódja alig ismert, főként a síkságok mocsaras területein növényi korhadék alól gyűjtötték. Faunaterületünkön csak a Bánságból (Mezőszentandrás), Erdélyből és a Lajta hegységéből vannak adataink, előkerülése Magyarországról is várható (III—V. és VIII—XI.)

[toxotes JOY, 1913]

- 40 (39) A szárnyfedők mindig hosszabbak az előtornál. A csáp utolsó előtti íze olyan hosszú, mint amilyen széles vagy legfeljebb csak igen gyengén harántos.
- 41 (42) A csáp rövid, utolsó előtti íze gyengén harántos. A potroh hátlemezei viszonylag szórta pontozottak. Teste jóval karcsúbb a *G. nigritulus* (GRAVENHORST) fajnál, de zömökebb a következő fajknál. A halánték több mint 2-szer olyan hosszú, mint az összetett szemek felülről látható hosszátmérője, a fej viszonylag domború és kevésbé megnyúlt. Aedoeagus: 57. ábra: K—N. 4—4,5 mm.

Előfordul Kelet-, Közép- és Dél-Európában, elterjedése azonban ma még nem tekinthető kellően tisztázottnak. Életmódjáról keveset tudunk, a kisszámú, megbízható adat szerint korhadó növényi anyagok, komposzt és avar alatt él, mocsaras területeken, vízpartokon nedves növényi törmelék és moha alól gyűjtötték. Faunaterületünkön Erdélyből a Déli-Kárpátokból (Herkulesfürdő, Szováta) és Magyarországról (Nógrádszék) ismert (= *spurius* SMETANA, 1954; *subnigritulus* SMETANA, 1952 nec JOY, 1913, nec REITTER, 1909)

ravasinii GRIDELLI, 1920

- 42 (41) A csáp karcsú, utolsó előtti íze olyan hosszú, sőt kissé hosszabb lehet, mint amilyen széles. A potroh hátlemezei sűrűbben pontozottak, a fej meglehetősen lapos és megnyúlt.
- 43 (44) A csáp utolsó előtti íze kissé hosszabb, mint amilyen széles. A fej nagyon keskeny, hátrafelé elszűkül, az összetett szemek domborúak, a fej oldalsíkjából kiugranak, a hátulsó szögletek erőteljesek. Aedoeagus: 56. ábra: D—F (52. ábra). 3,9—4,1 mm.

Előfordul a tág értelemben vett Közép-Európában, főleg annak délkeleti területein. Nedvességigényes faj, kisebb-nagyobb állóvizek és folyóvizek közelében, lápos, mocsaras területeken, láperdőkben, moha, korhadó avar, vízparti törmelék és más korhadó növényi anyagok alól, a délutáni és alkonyati órákban repülve rajzó példányait gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, főleg síkságainkon gyakori, de sehol sem közönséges (III—X.)

suffragani JOY, 1913

- 44 (43) A csáp utolsó előtti íze olyan hosszú, mint amilyen széles. A fej viszonylag széles, hátrafelé nem szűkül el, az összetett szemek laposabbak, a fej oldalsíkjából nem ugranak ki, a hátulsó szögletek hosszabb ívben kerekítettek. Aedoeagus: 58. ábra: G—H. 3,8—4,6 mm.

Előfordul Európában, Észak-Afrikában, Kisázsiaiban és a Kaukázusban. Főként nedves területeken, a síkságoktól a hegyvidék 2000 m magasságú területeiig, korhadó széna, szalma, komposzt, trágya, valamint rothadó gombák alól, ritkábban kövek, moha alól gyűjtötték. Az év minden hónapjából vannak gyűjtési adataink, de leggyakoribbnak tűnik a kora tavaszi és késő őszi hónapokban. Faunaterületünkön a Bánságban (Krassó-Szörény megye), a Felvidéken (Brezná-bánya, Olaszka, Magas-Tátra, Trencsén), Horvátországban (Lokve) és Magyarországon (Zempléni-hegység: Istvánkút, Vas megye: Szőce) találták, ritka

pennatus SHARP, 1910

59. ábra. *Acylophorus glaberrimus* (HERBST) ♂ (Eredeti)

18. nem: *Acylophorus* NORDMANN, 1837

Apró termetű fajok. A fej meglehetősen kicsi, tojásdad, hátul erősen befűződött, az összetett szemek laposak, belső szegélyük mellett a homlokon 1—1 hosszú, erős serte van, alattuk bemélyedt barázda húzódik. A csáp karecsú, tíze nyélszerű, olyan hosszú, mint a 4 következő íz együttesen (2. ábra: G). A felső ajak harántos, pillázott, kerekített elülső szegélye a közepén gyengén öblös. A jobb oldali rágó megnyúlt, belső szegélye közepén 1 nagy, erősen görbült, többhegyű fog van, a bal oldali zömök és rövid, belső szegélye közepén 2 erős, nagyobb fog van. Az állkapcsi tapogató rövid, utolsó íze ugyanolyan széles, de 2-szer olyan hosszú, mint az utolsó előtti íz. Az ajaktapogató rövid, utolsó íze fele olyan széles és hosszú, mint az utolsó előtti íz (3. ábra: M—N). Az előtor olyan vagy szélesebb, mint amilyen hosszú, előre felé ívesen erőteljesen elszűkül, felülete sima és fénylő, az oldalain több, a korong közepe előtt 2 sertét viselő pont van, felülete erősen domború (5. ábra: G). A pajzsoecska háromszög alakú, a csúcsa kerekített. A szárnyfedők rövidek, az elő-

tornál nem hosszabbak. A potroh megnyúlt, hátrafelé erősen kihegyesedik. A lábak viszonylag rövidek, a középső lábszárakon sok, a hátulsókon kevés szórta álló tövis van.

Közel 50 ismert fajuk az egész földkerekségen elterjedt, a palearktikus régióban 4, faunaterületünkön 1 faj él, 1 további előkerülése pedig valószínű. Erősen nedvességigényes fajok, többségük vízpartok, mocsarak szegélyén a nedves növényi törmelék alatt él.

- 1 (2) A csáp 2. íze hosszabb, mint a 3. íz. Fénylő fekete, az 1. csápíz töve, a rágók, az állkapcsi tapogatók töve, a térdek és a lábfejek vörösek. Az előtor hátán a középső pontokhoz az oldalpontok közelebb állnak, mint az oldalszegélyhez. A pajzsocska a közepén sekélyen benyomott. A szárnyfedők olyan hosszúak, mint az előtor, meg lehetősén sűrűn, durván pontozottak. Aedoeagus: 63. ábra: H—I (59. ábra). 6—7,5 mm.

Előfordul Nyugat-, Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein, a Földközi-tenger vidékén, Észak-Afrika nyugati területein, Észak-Amerikában és Mexikóban. Erősen nedvességigényes, mocsarak, lápok, kisebb-nagyobb tavak, erdei pocsolyák partján, korhadó növényi anyagok alól, valamint víznövények gyökerei közül gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, de nem gyakori, legtöbb lelőhelye a Dunántúlról ismert (III—V. és VIII—X.) (= *glabricollis* LACORDAIRE, 1835)

glaberrimus (HERBST, 1784)

- 2 (1) A csáp karcsúbb, 2. és 3. íze egyenlő hosszú. Fekete, a tapogatók és a lábak vörösek. Az előtor hátának oldalpontjai az oldalszegélyhez állnak közelebb. A pajzsocska felülete nem benyomott. A szárnyfedők pontozása sűrűbb. Aedoeagus: 63. ábra: J—K. 6,5—8,5 mm.

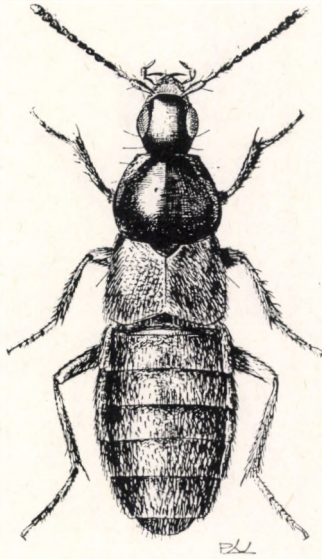
Előfordul Közép-Európában és Dél-Skandináviában, irodalmi adatok szerint Észak-Ázsiában is. Kizárólag tőzegmoha lápokon, nedves moha alól gyűjtötték, tőzegkedvelő fajnak tekintik. Faunaterületünkön még nem került elő, előfordulása azonban nem kizárt (IV—VI. és IX—X.)

[**wagenschieberi** KIESENWETTER, 1850]

19. nem: **Euryporus** ERICHSON, 1839

Közepes termetű fajok. A fej kicsi, csak fele olyan széles, mint az előtor, tojásdad alakú, hátul erősen befűződött. Az összetett szemek nagyok, de nem kiugrók, alattuk élesen bemélyedt barázda húzódik. A csáp karcsú, csúcsa felé enyhén vastagodó, 1. íze csak olyan hosszú, mint a 2. következő íz együttesen (2. ábra: H). A felső ajak a közepén kikanyarított. A rágók előreálló, meg lehetősén erősen görbültek, sarlószerűek, belső élük közepén nagyobb fog, mögötte sűrű sertecsomó van. Az állkapcsi tapogató megnyúlt, de nem feltűnően hosszú, utolsó íze nem hosszabb, mint az utolsó előtti íz. Az ajaktapogató rövid, utolsó íze bárdszerűen kiszélesedett, feltűnően nagy (3. ábra: E—F). Az előtor háta domború, a töve olyan széles vagy kissé szélesebb, mint a szárnyfedők, előre felé erőteljesen, de fokozatosan elszűkül, oldalai kerekítettek, elöl levágott és gyengén szegélyezett, felülete sima és fénylő, oldalain és a korongján néhány sörtét viselő pont van. A mellő hátulsó oldallemeze (epimeron) háromszög alakú, bőrszerű lemez alakjában kifejlődött. A szárnyfedők

olyan hosszúak, mint az előtor. A potroh megnyúlt, hátrafelé azonban csak gyengén keskenyedik. A lábak mérsékelten hosszúak, az elülső lábfejek mindkét ivar esetében egyszerűek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén kikanyarított.

6). ábra. *Euryporus picipes* (PAYKULL) ♂ (Eredeti)

A nem 5 ismert faja Európában és Délkelet-Ázsiában él. A palearktikus régióban 3, faunaterületünkön és így Magyarországon mindössze 1 faj fordul elő. Erdőkben, nedves moha alatt élnek.

— — Fénylő fekete, a csápok töve, a szájszervek sárgászörösek, a csáp csúcsa, a térdek és a lábfejek, többnyire a lábszárak vörös barnák. A fej és az előtor háta tükörfényes, rendkívül finom pontozásuk csak erős nagyítással látható. A szárnyfedők és a potroh hátának felülete mélyen és sűrűn pontozott. A potroh gyengén, kékesen fénylő, selymfényű. Aedoeagus: 63. ábra: D—E (60. ábra). 9—13 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában. Főleg lombos, ritkábban tűlevelű erdőkben, azok szegélyein és tisztásain, nedvesebb helyeken moha, korhadó avar és egyéb növényi törmelék alatt él, lápokon, különösen tőzegmohalápokon ugyancsak gyűjtötték. Faunaterületünkön csak Erdélyből (Kászon) és a Keleti-Kárpátokból (Máramaros) ismert (IV—IX.)

[*picipes* (PAYKULL, 1800)]

20. nem: *Velleius* LEACH, 1819

Nagy és zömök testű fajok. A fej keskenyebb az előtornál, előreálló, az összetett szemek mérsékelten domborúak. A csáp meglehetősen rövid és vastag, 3. íze 2-szer olyan hosszú, mint a 2. íz, a 4—10. íz rövid, fűrész (2. ábra: I).

A felső ajak 2 lebenyből áll. A rágók belső élének közepén kéthegyű fog van, mögötte sárga, pillázott hártaszegély húzódik. Az állkapcsi tapogató rövid, utolsó íze kihegyesedő, olyan hosszú, mint az utolsó előtti íz. Az ajaktapogató rövid, ízei egyformák, az utolsó a csúcán elkeskenyedett. Az előtör harántos,

61. ábra. *Velleius dilatatus* (FABRICIUS) ♂ (Eredeti)

oldalain és a tövén kerekített, elülső szegélye kétoldalt öblös, korongja domború, oldalai azonban lapítottak, az oldalain és a tövén nagyon finoman szegélyezett (5. ábra: H). A szárnyfedők hosszabbak az előtornál. A potroh megnyúlt, hátrafelé fokozatosan kihegyesedő. A lábak rövidek, a ♂ elülső lábfejzei kiszélesedtek. A potroh 6. haslemeze a ♂ esetében a csúc közepén kikanyarított.

A nem 4 ismert faja Európában és Ázsiában él. A palearktikus régióban és így faunaterületünkön is mindössze 1 faja fordul elő. Erdei fajok, leginkább redősszárnyú darazsak fészkeinek közelségében vagy a fészkekben élnek, ahol azok fészekhulladékát fogyasztják.

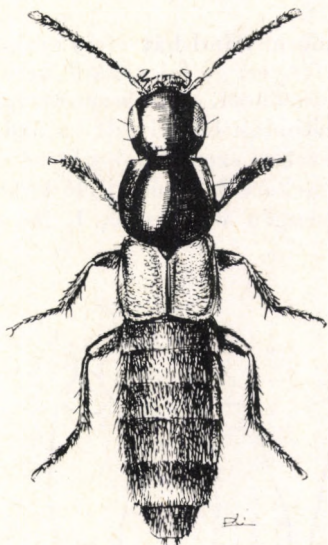
- — Fénytelen fekete, a csáp utolsó íze sárgászöld, az előtör hátának lapos oldalai és a potroh gyengén, kékesen fénylő. A szárnyfedők kissé hosszabbak, mint az előtör, az ugyancsak finom bőrszerű ráncoltság között finoman pontozottak, szőrözetük lesimuló. Aedoea: 63. ábra: A—C (61. ábra). 15—24 mm.

Előfordul a tág értelemben vett Közép-Európában, Észak-Európa déli területein, Szibérián keresztül Kínáig és Japánig, helyenként, elszigetelten Nyugat-Európában is megtalálták. Erdőkben, főleg tölgyesekben, kifolyó fanadven és lódarazsfészkek közelében él, ahol a bábok burkát, léptörmelékét, táplálékmaradványokat és a hulladékon megtelepült léglárvákat fogyasztja. Faunaterületünkön elterjedt, de Magyarországon nagyon ritka (Budapest, Berhida, Nagybátony, Pécs, Pilishegy) (VI—IX.)

dilatatus (FABRICIUS, 1787)

21. nem: *Astrapaeus* GRAVENHORST, 1802

A test nagy és megnyúlt. A fej csaknem kerek, hátul erősen befűződött, az összetett szemek nagyok, de alig kiugrók, alattuk mindkét oldalon éles, bemélyedt rovátka húzódik. A csáp viszonylag rövid, 1. íze rövidebb, mint a 2. következő íz együttesen. A felső ajak elülső szegélyének közepén kikanyarí-

62. ábra. *Astrapaeus ulmi* Rossi ♂ (Eredeti)

tott. A rágók erősek, belső élük nem fogazott, csak erősen pillázott, nagy, mozgatható lebenyük van. Az állkapcsi tapogató viszonylag rövid, utolsó íze 2-szer olyan hosszú, mint az utolsó előtti, a ♂ esetében erősen kiszélesedett, bárd alakú, míg a ♀ esetében csaknem párhuzamos oldalú. Az ajaktapogató rövid, de utolsó íze mindig hatalmasan fejlett, bárd alakú (3. ábra: G—H). Az előtor kissé szélesebb a szárnyfedőknél, előrefelé ívelten keskenyedek, hátulsó szögletei gyengén előrehúzóttak, felülete domború, fényes. A mellő háromszög alakú hátulsó oldallemeze (epimeron) kifejlődött. A szárnyfedők olyan hosszúak, mint az előtor, a varratszegély teljes hosszában élesen bevágott, a korong felé durva pontsor határolja. A potroh oldalai csaknem párhuzamosak, a csúcsa felé mérsékelten hegyesedik. A lábak viszonylag rövidek, a lábszárak külső élén rövid, erős tövisek vannak. Az elülső lábfejek 4 első íze mindkét ivar esetében kiszélesedett. A potroh 6. haslemeze a ♂ esetében a csúcs közepén sekélyen kikanyarított, előtte gyenge benyomat van.

A nem egyetlen ismert faja Európában él és faunaterületünkön is előfordul.

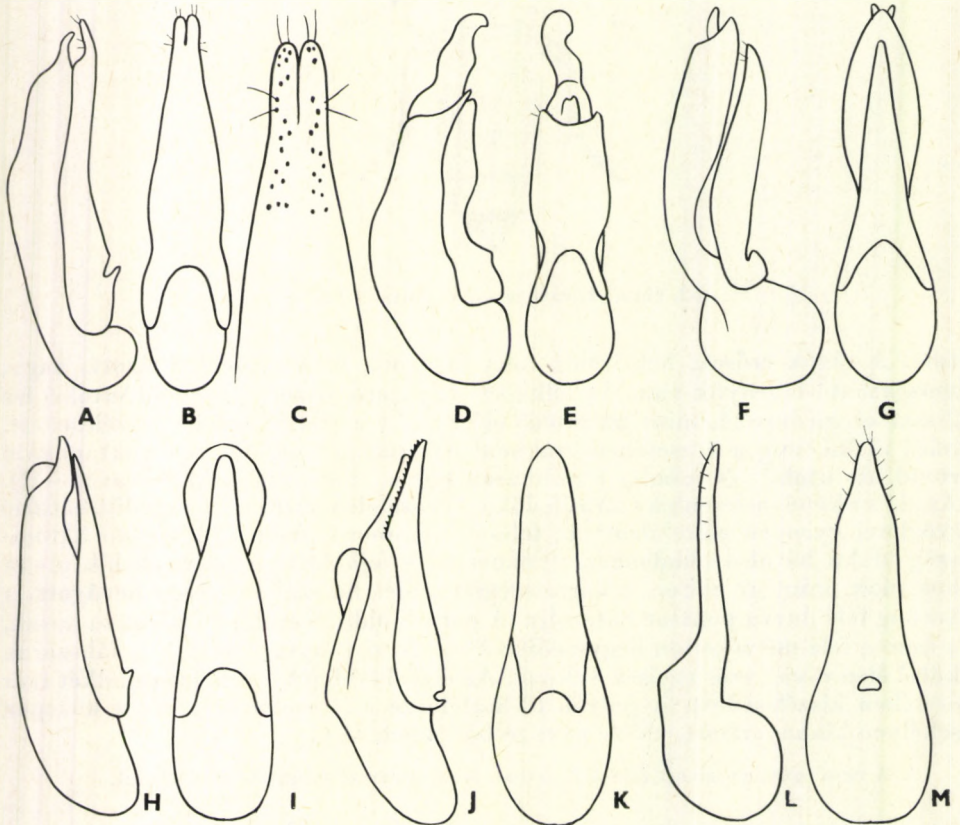
- — Fekete, a szárnyfedők élénk vörösek, a csápok töve, az állkapcsi tapogatók, a lábszárak és lábfejizék vörös barnák, a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye keskenyen, míg az 5. hátulsó fele teljesen vörös. Aedoeagus: 63. ábra: F—G (62. ábra). 10—15 mm.

Előfordul Dél-Európában és Közép-Európa déli területein. Erdőkben, korhadó növényi törmelék, kövek, ritkábban kidőlt fatörzsek leváló kérge alatt gyűjtötték. Egész faunaterületünkön elterjedt, de sehol sem gyakori (V–IX.)

ulmi Rossi, 1790

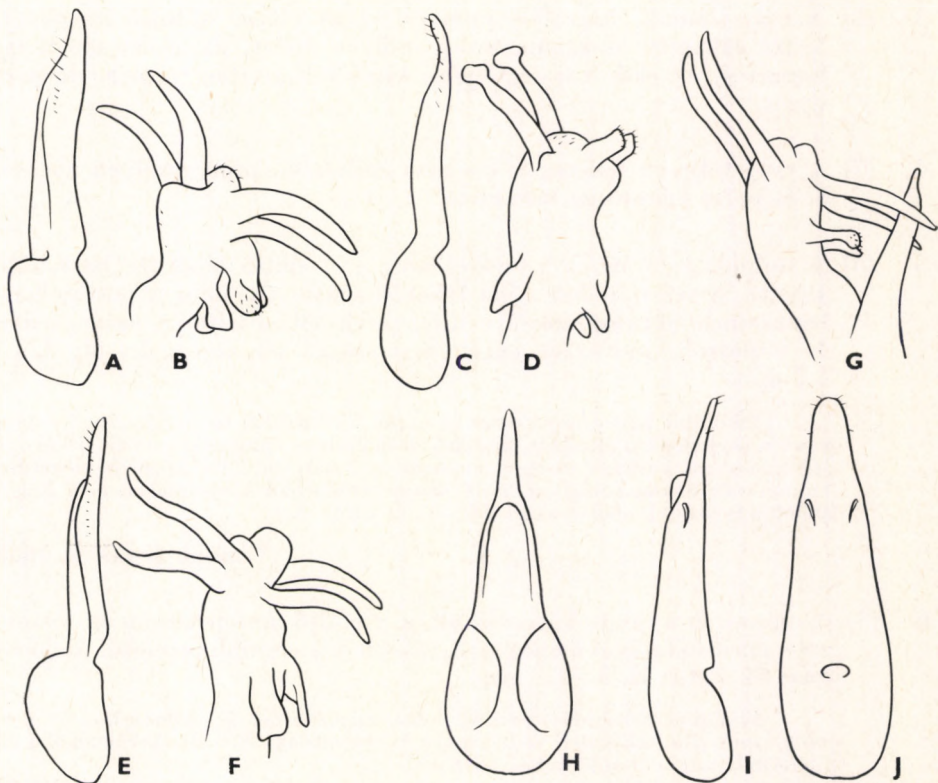
22. nem: **Heterothops** STEPHENS, 1829

Apró termetű, mind előre, mind hátrafelé keskenyedő testű fajok. A fej és az előtor háta sima és fényes. A fej sokkal keskenyebb, mint az előtor, megnyúlt, hátul erősen befűződött. Az összetett szemek viszonylag kicsik, gyengén kiugrók, alattuk kétoldalt bemélyedt barázda húzódik. A halántékok olyan hosszúak, mint az összetett szemek hosszátmértője, a homlokon az összetett szemek belső szegélye mellett 2 sertét viselő pont van. A csáp meglehetősen rövid, a csúcsa felé gyengén vastagodó, 1. íze olyan hosszú vagy kissé

63. ábra. A–C: *Velleius dilatatus* (FABRICIUS), D–E: *Euryporus picipes* (PAYKULL), F–G: *Astrapaeus ulmi* ROSSI, H–I: *Acylophorus glaberrimus* (HERBST), J–K: *A. wagenschieberi* KIESENWETTER, L–M: *Heterothops niger* KRAATZ ♂ ivarszerve (A, D, F, H, J, L: oldal-, B, E, G, I, K, M: alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

rövidebb, mint a 2 következő együttesen. A felső ajak keskeny, harántos és épszlélű. A rágók meglehetősen rövidek, belső élük közepén erős kéthegyű fog van, mögötte sűrűn pillázott hártyaszegély húzódik. Az állkapcsi tapogató megnyúlt, utolsó íze kúp alakú, lényegesen rövidebb és valamivel keskenyebb, mint az utolsó előtti íz. Az ajaktapogató rövid, utolsó íze 1/3-dal keskenyebb és sokkal rövidebb, mint az utolsó előtti íz, árszerű (3. ábra: I—J). Az előtor olyan széles vagy kissé keskenyebb, mint a szárnyfedők, előre felé elkeskenyedik, hátsó szögletei szélesen kerekítettek, az elülsők tompaszögűek, felülete domború, sima és fényes, a korongján és az oldalain csak néhány sertét viselő pont van. A mellő hátsó oldallemeze (epimeron) nem fejlődött ki. A pajzsocska nagy, háromszög alakú, erősen pontozott és szőrös. A szárnyfedők kissé hosszabbak az előtornál, felületük sűrűn pontozott és szőrös. A lábak meglehetősen rövidek, a középső és a hátsó lábszáron szórta áll tövisek vannak. Az elülső lábfej 4 első íze mindkét ivar esetében kiszélesedett. A ♂ potrohán a 6. haslemez a csúcs közepén kikanyarított.

64. ábra. A—B: *Heterothops quadripunctulus* (GRAVENHORST), C—D: *H. praeivus* (ERICHSON), E—F: *H. dissimilis* (GRAVENHORST), G: *H. binotatus* (GRAVENHORST), H: *H. balthazari* SMETANA, I—J: *Atanygnathus terminalis* (ERICHSON) ♂ ivarszerve (A, C, E, I: oldal-, H, J: alulnézetben, B, D, F: a belső zsák csúcsa, G: az ivarszerv csúcsa a belső zsák kitérődött csúcsával) (COIFFAIT nyomán)

A nem több mint 80 ismert faja az egész földkerekségen elterjedt, faunaterületünkön 6 faj jelenlétével kell számolnunk, közülük 4 Magyarországon is előfordul. Erősen nedvességigényes fajok.

- 1 (8) A fej valamivel szélesebb, mint amilyen hosszú, csaknem négyszögletes, a halántékok párhuzamosak, hátulsó szögleteik tompaszögűek.
- 2 (3) A csáp karcsú, az előtor hátulsó szegélyén kissé túlnyúlik, 4. és 5. íze jelentősen hosszabb, mint amilyen széles, az utolsó előtti íz nem szélesebb, mint amilyen hosszú, első 3 íze vöröses. Fekete, a szárnyfedők hátulsó szegélye világosabb, a lábak vörösbarnák. Aedoeagus: 64. ábra: G. 4—5 mm.

Európai faj, kifejezetten sókedvelő (halophil), csak a tengerpartok homok-sávjainak száradó algacsomói alatt él. Dalmáciából már kimutatták, faunaterületünkön a horvát tengerparton való előfordulása csaknem bizonyosnak tekinthető (IV—IX.)

[**binotatus** (GRAVENHORST, 1802)]

- 3 (2) A csáp zömök, hátrafelé nem éri el az előtor hátulsó szegélyét, 5. íze sohasem hosszabb, mint amilyen széles, az utolsó előtti íze harántos, az első 3 íz legfeljebb kissé világosabb, barnás, de nem vörös.
- 4 (7) A csáp teljesen fekete, 4. íze nem szélesebb, mint amilyen hosszú, 5. és 6. íze jelentősen harántos.
- 5 (6) A csápok és a lábak zömökebbek, a ♂ elülső lábfejeje hosszabb. Fekete, a szárnyfedők néha feketésbarnák, ilyenkor a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye ugyancsak világosabb. A szárnyfedők és a potroh pontozása sűrű. Aedoeagus: 63. ábra: L—M. 3,5—4,8 mm.

Előfordul Közép-Európában és Észak-Európa déli területein. Mind a sík-, mind a hegyvidéken elterjedt, kismélységű föld alatti építményeiben él, ritkábban széna, szalma, korhadó növényi anyagok és árvízi hordalék közül is előkerült. Faunaterületünkön eddigi adataink szerint elsősorban a Felvidéken és a Nagyalföldön terjedt el, ahol gyakori (III—V. és VIII—X.)

niger KRAATZ, 1868

- 6 (5) A csápok és a lábak karcsúbbak, a ♂ elülső lábfeje rövidebb. Színézete az előző fajéval megegyező, kisebb és karcsúbb termetű. Aedoeagus: 64. ábra: H. 3—4,1 mm.

Előfordul Közép-Európában. Csehországból írták le; előfordulása és életmódja még nem tekinthető kellőképpen tisztázottnak. Növényi korhadékban él. Előfordulása faunaterületünkről várható

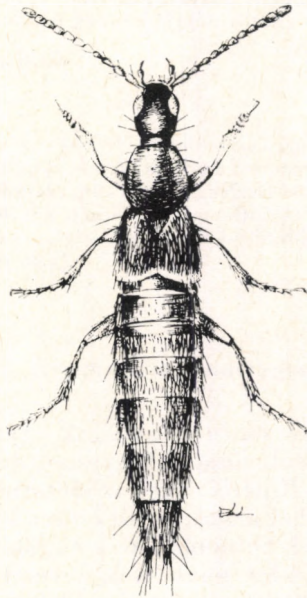
[**balthazari** SMETANA, 1967]

- 7 (4) A csáp megnyúlt, töve világosabb, vörösbarna, 4. íze olyan vagy kissé hosszabb, mint amilyen széles, az utolsó előtti íz gyengén harántos. Fekete, a szárnyfedők világos vörösbarnák, belső oldaluk

sötétebb, feketés vagy barna, a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye világos. Aedoeagus: 64. ábra: C—D. 4—4,7 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban. Erdőkben, korhadó avar és fatörmelék alatt, réteken és szántóföldeken szalma- és szénacsomók alatt él. Faunaterületünkön elterjedt, gyakori faj (III—VIII.)

praeivius (ERICHSON, 1839)

65. ábra. *Heterothops quadripunctulus* (GRAVENHORST) ♂ (Eredeti)

- 8 (1) A fej megnyúlt, tojásdad, hosszabb, mint amilyen széles, az összetett szemek mögött a nyakbefűződésig egyenletesen, íveltten kerekített.
- 9 (10) A csáp töve fekete. A szárnyfedők feketék, olyan hosszúak, mint az előtor, felületük szórtan pontozott. A fej tojásdad, de csaknem olyan széles, mint amilyen hosszú. Aedoeagus: 64. ábra: A—B (65. ábra). 3,7—4 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, valamint Szibériában. Mezőkön és szántóföldeken, korhadó növényi anyagok alatt, nedvesebb talajfoltokon, pocso-lyák és vizesárkok közelében, árvízi hordalék között, ritkábban száraz, homokos területeken fűgyökerek között is megtalálták, valamint szikes és sós területeken is. Faunaterületünkön elterjedt, de nem gyakori (III—V. és VIII—X.)

quadripunctulus (GRAVENHORST, 1806)

- 10 (9) A csápok töve sárgászörös. Az előtor szurok- vagy vörösbarna, a szárnyfedők barnák, hátulsó szegélyük többé-kevésbé szélesen világosabb. A szárnyfedők kissé hosszabbak az előtornál. A fej meg-

nyúltabb, mint az előző faj esetében. A csáp meglehetősen rövid, 4—6. íze kissé hosszabb, mint amilyen széles, az utolsó előtti íz legfeljebb gyengén harántos. A potroh szórtnan és finoman pontozott, meglehetősen hosszú szőrökkel borított, az alapja fényes. Aedoeagus: 64. ábra: E—F. 3,8—4,5 mm.

Előfordul a palearktikus régióban. Korhadó növényi anyagok, komposzt, széna, szalma alatt, ritkábban kövek, árvízi hordalék, a tengerparton algalcsomók alatt él, főként a homokos talajokat kedveli. Faunaterületünkön gyakori, mind a sík-, mind a hegy- és dombvidékről vannak példányaink (III—IX.)

dissimilis (GRAVENHORST, 1802)

Változata:

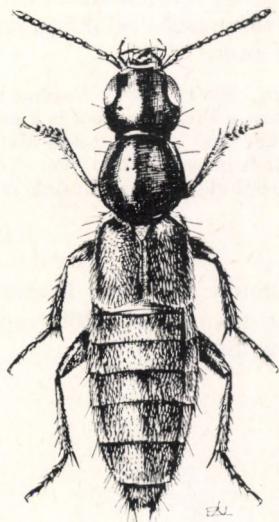
1. A potroh hátlemezei finomabban, de nagyon sűrűn pontozottak, rövid, selymesen fénylő szőrözettel borítottak, az alapjuk azonban kevésbé fényes. — Előfordul a Földközi-tenger partvidékén, száradó algalcsomók alatt. Egyes szerzők önálló fajnak tekintik, egyidejűleg a korábbi közép-európai adatait téves határozásnak tulajdonítják. A kérdés végleges eldöntése további vizsgálatokat igényel [var. *sericans* MULSANT & REY, 1876]

23. nem: *Quedius* STEPHENS, 1829

Nagy, közepes és apró termetű bogarak egyaránt előfordulnak a nem fajai között. Fejük és előtoruk sima és fényesnek tűnik a csak ritkán hiányzó finom bőrszerű ráncoltság ellenére. A fej az előtornál keskenyebb, meglehetősen nagy, kerek vagy tojásdad alakú, hátul erősen befűződött, a változó alakú és nagyságú összetett szemek belső oldalán a homlokon és a fejtetőn (az irodalom ez utóbbit „hátulsó homlok pont”-nak nevezi) 1—1 nagy, beszűrt sertét viselő pont van. Az összetett szemek alatt 1—1 hosszanti oldalrovátka húzódik. A csápok mérsékelten hosszúak, fonálszerűek. A felső ajak kialakulása változatos, fontos rendszertani bélyeg. A rágók meglehetősen erősek és görbültek, csúcsuk hegyes, belső élük közepén fog van, mögötte sertecsomó, hártya-szegély előfordulhat. Az állkapcsi tapogató 4 ízű, utolsó íze nem keskenyebb az utolsó előtti iznél, kúpszerűen kihegyesedő. Az ajaktapogató meglehetősen rövid, utolsó íze gyengén, kúpszerűen kihegyesedik, néha hosszabb, de nem keskenyebb, mint az utolsó előtti íz. Az előtor hátának oldalai lehajlók, így teknőszerű, a mellközép részletei oldalról nem láthatók, korongján nagyobb beszűrt pontok vannak, amelyek száma, helyzete fajcsoportokra igen jellemző bélyeg. A szárnyfedők sohasem feltűnően hosszúak, hátul együttesen levágottak vagy kerekítettek, hátulsó szögleteik kerekítettek, felületük pontozott és többnyire szőrös. A potroh megnyúlt, csaknem párhuzamos, oldalai erősen szegélyezettek. többségüknél csak a csúcs közelében keskenyedik. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén jellegzetesen kivágott. A lábak meglehetősen rövidek, az elülső lábfejek ízei a ♂ esetében többnyire kiszélesedettek. Az aedoeagus a potrohban tengelye körül 90°-kal elfordulva helyezkedik el.

Közel 600 ismert fajuk az egész földkerekségen elterjedt, a palearktikus régióban 259, ebből a Kárpát-medencében 74, 38-at pedig már Magyarországról is sikerült kimutatni. Többségük erdei faj, avarban, faodvakban, kéreg, komposzt és moha alatt él, de szép számmal fordulnak elő közöttük kisemlősök föld alatti építményeiben, madár- és hangyafészkekben élő fajok is.

- 1 (56) Az összetett szemek kicsik, hosszanti átmérőjük olyan hosszú vagy alig hosszabb, mint a halánték (67. ábra: A).
- 2 (9) A szárnyfedőkön hosszanti irányban 2—3 durva, nagyobb pontból álló sor húzódik.

66. ábra. *Quedius lateralis* (GRAVENHORST) ♂ (Eredeti)

- 3 (6) A szárnyfedők felülete a pontok közttereiben sima és fényes, varrat- és oldalszegélyeik, valamint a potroh hátlemezeinek hátulso szegélyei többnyire keskenyen sárga színűek (1. alnem: *Distichalius* CASEY, 1915).
- 4 (5) A potroh hátlemezeinek felülete szórtan pontozott. A ♂ hátulso combjának belso élén hosszú, merev serték vannak. Fénylő fekete, a szárnyfedők többnyire gyengén, zöldesen fénylők. A csáp utolsó elotti ize gyengén harántos. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén szélesen kikanyarított, előtte lapos felület van. Aedoeagus: 72. ábra: A—C. 7,5—8,5 mm.

Előfordul Európában, a Földközi-tenger vidékén és a Kaukázusban. Avar, moha, komposzt alatt, vadetőkben, gombákban él, de gyűjtötték tehén- és lótrágyáról is. Tavasszal és őszkor a leggyakoribb, de azért az év minden hónapjában gyűjtötték. Faunaterületünkön a hegy- és dombvidéken szélesen elterjedt, gyakori

cinctus (PAYKULL, 1790)

Változatai:

1. Szárnyfedői egyszínű feketék. — A törzsalak között él, de nagyon ritka, faunaterületünkről még nem került elő [ab. *niger* PORTA, 1907]

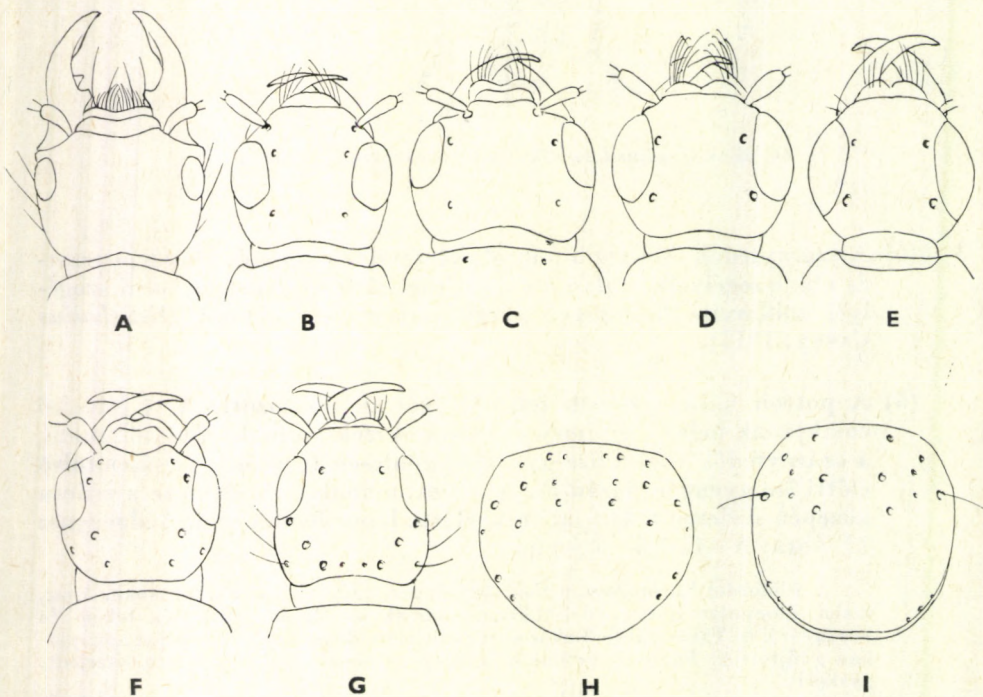
2. Szárnyfedői egyszínű sárgák. — A törzsalak között fordul elő, azonban nagyon ritka, faunaterületünkről még nem sikerült kimutatni (= *lividipennis* LOKAY, 1921) [var. *rufipennis* PORTA, 1907]

- 5 (4) A potroh hátlemezeinek felülete sűrűn pontozott. A ♂ hátulsó combjainak belső élén csak finom, hosszú pillaszőrök vannak. Színezete az előző fajhoz hasonló, a sárga szegélyek azonban keskenyebbek. A csáp utolsó előtti íze erősen harántos. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán tompaszög alakban kimetszett. Aedoeagus: 72. ábra: D—F. 5,5—7 mm.

Előfordul Európa, főként Közép-Európa hegyvidékein, így az Alpokban, Kárpátokban, legújában a Pireneusokból is kimutatták. A hegyvidék szubalpin erdeiben, avar, moha, korhadó kéreg, tuskók alatt, a magasabb régiókban kőek alatt, fűgyökerek között és mormota várakban él. Faunaterületünkön csak Erdélyben és a Felvidéken fordul elő eddigi adataink szerint. Nem gyakori

[*punctatellus* (HEER, 1839)]

- 6 (3) A szárnyfedők felületén a pontok köztéréiben finom bőrszerű ráncolság van, emiatt gyengén fénylők vagy fénytelennek tűnnek (2. alnem: *Quedionuchus* SHARP, 1884).

67. ábra. A: *Quedius ventralis* (ARAGONA), B: *Q. curtipennis* BERNHAUER, C: *Q. plagiatus* MANNERHEIM, D: *Q. fumatus* STEPHENS, E: *Q. cincticollis* KRAATZ, F: *Q. cruentus* (OLIVIER), G: *Q. puncticollis* THOMSON feje felülnézetben — H: *Q. cruentus* (OLIVIER), I: *Q. mesomelinus* MARSHAM előtora felülnézetben (Eredeti)

- 7 (8) A csáp zömök, utolsó előtti íze erősen harántos. Az összetett szemek alatt húzódo rovátka előrefelé fokozatosan elmosódik. A fej (67. ábra: C) szurokfekete vagy fekete, az előtor és a potroh szurokfekete, a szárnyfedők és a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélyei vörösbarnák. A szárnyfedők felületén a köztereken a finom bőrszerű ráncoltság erős, csaknem fénytelenek. Aedoeagus: 71. ábra: J—L. 5,5—9 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, Szibériában és Észak-Amerikában. Korhadó gombás kéreg darabok alatt, öreg tuskókban, erdei pocsolyák partján avar és moha alatt él. Fakéreg alatt az ott élő szú és cincérlárvák pusztítója. Faunaterületünkön Erdélyben, a Felvidéken és Horvátországban gyakori, Magyarországon csak a Bükk hegységéből (Ablakoskő-völgy) ismert (V—X.) (= *laevigatus* GYLLENHAL, 1810)

plagiatus MANNERHEIM, 1843

Változatai:

1. A szárnyfedőkön hosszanti fekete vállfolt húzódik. — A törzsalak között él, de sokkal ritkább, faunaterületünkön csak a Felvidékről mutatták ki
[ab. *resplendens* THOMSON, 1860]
2. A szárnyfedők feketék. — A törzsalak között fordul elő, de nagyon ritka, faunaterületünkről még nem sikerült kimutatni [ab. *ater* J. SAHLBERG, 1880]

- 8 (7) A csáp karcsú, utolsó előtti íze alig szélesebb, mint amilyen hosszú. Az összetett szemek alatt húzódo hosszanti rovátkák teljesekek. Színezete olyan, mint az előző fajé, a szárnyfedők azonban teljesen feketék, a finomabb és ritkásabb bőrszerű ráncoltság miatt felületük fényesebb.

Egyetlen ismert ♂ példányát a Keleti-Kárpátokban (Cserna Hora) gyűjtötték és írták le, újabb előfordulásáról nincsen adatunk. Fakéreg alól gyűjtötték

[**lugubris LOKAY, 1913**]*

- 9 (2) A szárnyfedőkön elkülönült pontsorok nem húzódnak, pontozásuk szabálytalan (3. alnem: *Microsaurus* DEJEAN, 1833).
- 10 (15) A pajzsocska felülete pontozott.
- 11 (12) A szárnyfedők egyszínűek, többnyire feketék vagy barnássárgák, a potroh feltűnően világosabb, sárgászöld vagy rozsdavörös. Fénylő fekete, a csápok és a lábak szurokfeketéik vagy szurokbarnák, a tapogatók és a lábfejek vörösek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén mélyen kimetszett. Aedoeagus: 69. ábra: G—H. 8—12 mm.

Előfordul Nyugat-, Dél- és Közép-Európában, de mindenütt ritka. Lombos erdőkhez kötött, ahol kicsurgó faneveden, fakorhadékban, faliszttben, öreg tuskók mohája alatt, madarak lakta odvakban, leváló kéregdarabok alatt, ritkábban

* A *Quedius (Quedionuchus) taticus* M. LOMNICKI, 1874 fajt a Magas-Tátra északi oldaláról (Zakopianska Magóra) írták le, semmiféle további adata nem ismert, amely faunaterületünkön való előfordulására utalna, ezért fajaink sorába nem vettem fel.

Lasius-hangya fajok fészkeiben él. Faunaterületünkön is ritka; a Déli-Kárpátokból (Herkulesfürdő), a Dunántúlról (Magyaróvár, Zirc), az Északi-Középhegységéből (Aggtelek) vannak példányaink (III—XI.)

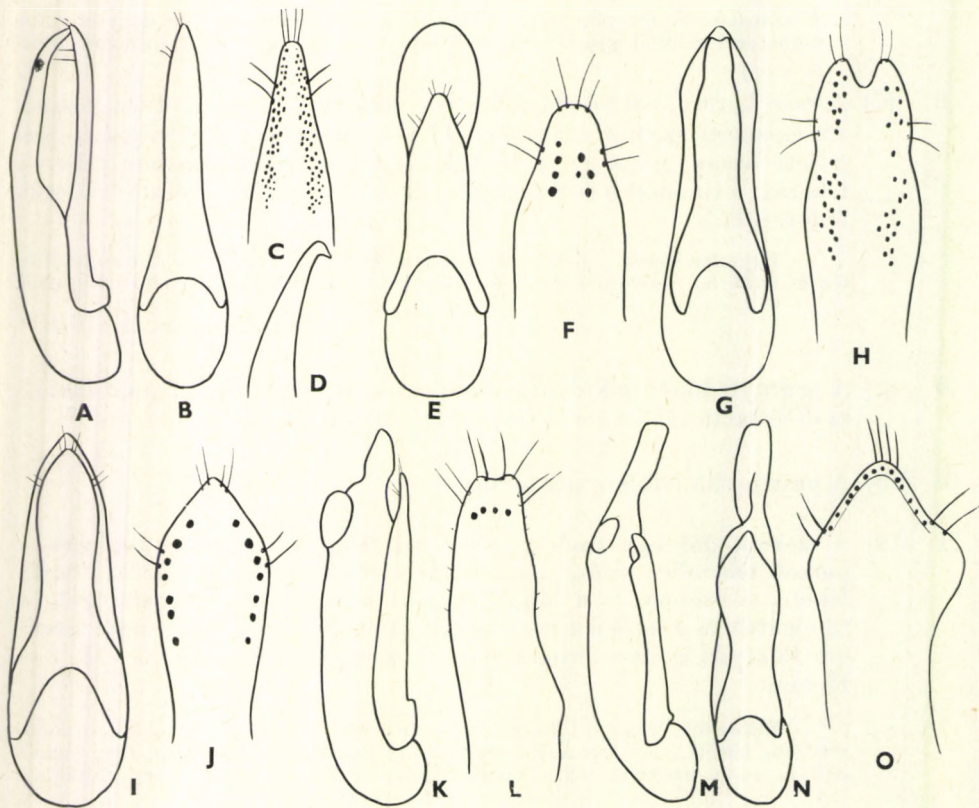
ventralis (ARAGONA, 1830)

Változata:

1. A szárnyfedők teljesen sárgásbarnák. — Ez ideig csak Lengyelországból ismert, ahol a törzsalak között él, de nagyon ritka

[var. *rufipennis* TRELLE, 1930]

- 12 (11) A szárnyfedők világos alapon sötétén foltosak vagy egyszínű világosak, de sohasem feketék, a potroh viszont sohasem teljesen világos, színe nem feltűnően különbözik a többi testtájéktól. Apró termetű, 4,5—5 mm-es fajok.
- 13 (14) Az összetett szemek kicsik, legfeljebb olyan hosszúak, mint a halánték hosszának $2/3$ -a. Barnászörös, a fej sötét szurokbarna, az előtor, a szárnyfedők és a potroh hátlemezeinek hátulso szegélye világosabb

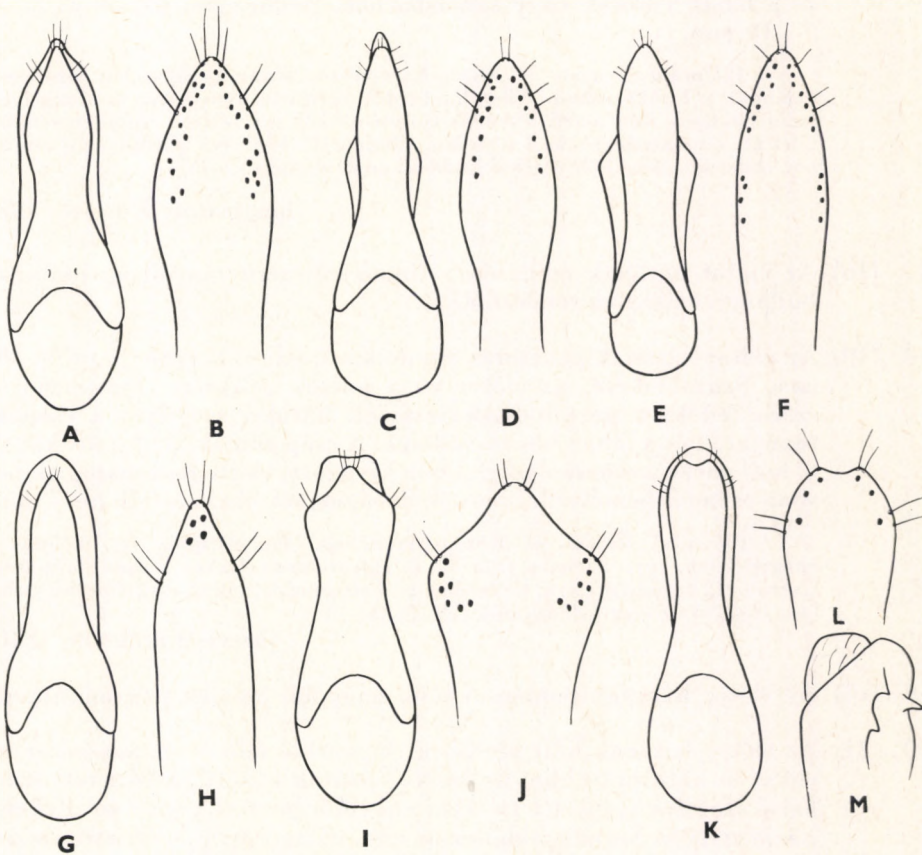
68. ábra. A—D: *Quedius lateralis* (GRAVENHORST), E—F: *Q. heterodoxus* EPPELSHEIM, G—H: *Q. brevicornis* (THOMSON), I—J: *Q. vexans* EPPELSHEIM, K—L: *Q. scitus* (GRAVENHORST), M—O: *Q. xanthopus* ERICHSON ♂ ivarszerve (A, D, K, M: oldal-, B, E, G, I, M: alulnézetben, C, F, H, J, L, O: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

barnászvörös, a csápok töve és a lábak a középső és a hátulsó combok, valamint a hátulsó lábszárak kivételével vörösesek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán szélesen és meglehetősen mélyen kikanyarított. Aedoeagus: 69. ábra: C—D. 4—5 mm.

Előfordul Közép-Európában, valamint Észak- és Dél-Európa szomszédos területein. Öreg, magas, lombos fák korhadékában, különösen madárfészkek közelében, a *Lasius brunneus* LATR. és *L. fuliginosus* LATR. hangyafajok fészkeiben, valamint erdőszegélyeken kisemlősök — leginkább hörsög — föld alatti építményeiben él. Faunaterületünkön Magyarországon (Magyaróvár, Mánfa, Vértes hegység) ritka (IV—V. és IX.)

microps (GRAVENHORST, 1847)

- 14 (13) Az összetett szemek nagyok, olyan hosszúak, mint a halánték. Barnásfekete, a szárnyfedők sárgásbarnák, a varrat két oldalán hosszanti sötét folt húzódik. A potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye,

69. ábra. A—B: *Quedius brevis* ERICHSON, C—D: *Q. microps* (GRAVENHORST), E—F: *Q. infuscatus* ERICHSON, G—H: *Q. ventralis* (ARAGONA), I—J: *Q. longicornis* KRAATZ, K—M: *Q. tenellus* (GRAVENHORST) ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben, B, D, F, H, J, M: a parameron alulnézetben, L: az ivarszerv csúcsa oldalnézetben (COIFFAIT nyomán))

a csápok töve, a tapogatók és a lábak sárgásvörösek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén hegyesszögben, keskenyen kivágott. Aedoeagus: 69. ábra: E—F. 5,5 mm.

Előfordul Nyugat- és Közép-Európában, helyenként Dél-Európában és a Kaukázusban. Öreg lombos fák madárlakta odvaiban, ritkán partifecske fészkekben él. Kifejlett alakban telet át. Faunaterületünkön nagyon ritka, csak a Déli-Kárpátokból: Herkulesfürdőről van példányunk (IX—V.)

[*infuscatus* ERICHSON, 1840]

15 (10) A pajzsocska felülete nem pontozott.

16 (17) Az előtor hátának felületén a finom bőrszerű ráncoltság kerekded, sejtyszerű alakokban rendeződött. A fej fekete, az előtor szurokfelete, a pajzsocska és a szárnyfedők vörösbarnák, a potroh szurokbarna, de a hátlemezeinek hátulsó szegélyei, a csápok, tapogatók és a lábak vörösek vagy sárgásbarnák. Aedoeagus: 69. ábra: I—J. 7—10 mm.

Előfordul Nyugat- és Közép-Európában, Észak-Európa déli területein, valamint a Kaukázusban. Főleg lomberdők egerjárta avarjában, erdőszegélyek, erdei tisztások föld alatti kisemlős építményeiből gyűjtötték. Kifejlett alakban telet át. Faunaterületünkről egyetlen „Budapest” lelőhelyű példányát ismerjük, bár előfordulására több régebbi irodalmi adat is utal (X—IV.)

[*longicornis* KRAATZ, 1857]

17 (16) Az előtor hátának felületén a finom bőrszerű ráncoltság harántos hullámvonalakban rendeződik.

18 (19) Az előtor hátának pontsorai mindössze 2 nagy, beszúrt pontból állnak. Szurokfelete, az előtor és a potroh gyakran vörösbarna, a szárnyfedők, a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye, a csápok, tapogatók és a lábak barnásvörösek. A csáp zömök. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán szögletesen kivágott, előtte háromszög alakú, sima és lapos bemélyedés van. Aedoeagus: 69. ábra: A—B. 6—7 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában. Myrmecophil faj, különböző hangya-fajok, így: *Formica rufa* L. és *rufopratensis* RETZ., *Lasius fuliginosus* LATR. és *L. brunneus* LATR. fészkeiben él. Faunaterületünkön csak Horvátországból (Zágráb) vannak példányaink (IX. és III—V.)

[*brevis* ERICHSON, 1840]

19 (18) Az előtor hátának pontsorai több nagyobb beszúrt pontból állnak.

20 (21) Az előtor hátának háti pontsorai 4 pontból állnak. A homlokon az elülső és hátulsó (többnyire kettős) pontok között az összetett szem belső szegélye mellett 1 további nagyobb beszúrt pont van. Fekete, a szárnyfedők barnák, oldalszegélyeik, valamint a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye keskenyen vörösek, az 1. íz töve és a tapogatók rozsdavörösek, a lábak részben vörösbarnák. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén kikanyarított. Aedoeagus: 69. ábra: K—M. 7—8 mm.

Előfordul Északkelet-Európában és Szibériában. Főleg fenyvesekben moha, félig korhadt tülevelek, lápos területeken fekvő kidőlt fatörzsek alatt és egérjáratokban él. Csak az őszi hónapokban gyűjtötték. Faunaterületünkről még nem került elő, de a szomszédos országokból már vannak adatai, így előfordulása nálunk is várható (IX—X.)

[*tenellus* (GRAVENHORST, 1806)]

- 21 (20) Az előtor hátának pontsorai mindig 3 pontból állnak. A homlokpontok között az összetett szemek belső szegélyén köztes pont nincsen.
- 22 (23) A szárnyfedők felülete a pontok közttereiben igen finoman pontozott, emiatt fénytelenek, illetve csak gyengén tompa fényűek. A test nagy és zömök. Szurokfelete, a szárnyfedők mellfedői sárgák, a csápok töve, a tapogatók teljesen, a lábak részben barnák, a középső és a hátsó lábszárak gyakran feketék. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén mélyen kivágott, előtte benyomott sima felület van. Aedoeagus: 68. ábra: A—D (66. ábra). 10—12 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban. Lomberdőkben, gombákban, korhadó gombás tuskókban él. Az őszi hónapokban a leggyakoribb. Faunaterületünkön elterjedt és helyenként, így a középhegységben gyakori, másutt azonban ritka (VI—XI.)

[*lateralis* (GRAVENHORST, 1802)]

- 23 (22) A szárnyfedők felülete a pontok közttereiben sima.
- 24 (45) Az előtor háti pontsora és az oldalszél között 1 vagy több nagyobb beszúrt pont van, közülük a legtávolabbi a hátsó sorpont előtt áll (67. ábra: I).
- 25 (26) Az összetett szemek aprók, a halánték csaknem 3-szor olyan hosszú, mint az összetett szemek hosszátmérője. Szurokfelete, az előtor oldalszegélyei és a szárnyfedők szurokbarnák, a szárnyfedők oldal-, a potroh hátlemezeinek hátsó szegélyei, a csápok, tapogatók és a lábak vörösbarnák. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén szélesen, kerekítve kikanyarított, előtte sima lapos felület van. Aedoeagus: 68. ábra: E—F. 8—9 mm.

Előfordul Közép-, Kelet- és Délkelet-Európában, valamint igen szórva Nyugat-Európában és Észak-Európa déli területein. Életmódja kevésbé ismert, növényi törmelék közül és vakondfészkekből gyűjtötték, pl. a szomszédos Alsó-Ausztriában is. Faunaterületünkről előkerülése várható

[*heterodoxus* EPPELSHEIM, 1890]

- 26 (25) Az összetett szemeik nagyobbak, hosszanti átmérőjük olyan hosszú, mint a halánték vagy hosszabb, de akkor nem éri el annak kétszeres hosszúságát.
- 27 (32) A hátsó homlokpont mellett, az összetett szem belső szegélyén 1 nagyobb, beszúrt járulékos pont van.

- 28 (29) A szárnyfedő fekete: *Quedius mesomelinus* MARSH. (Lásd a 42. számú tétel alatt.)
- 29 (28) A szárnyfedő vörös.
- 30 (31) A csápok töve és a lábak teljesen sárgásvörösek: *Quedius vexans* ab. *langenhami* HUBENTHAL. (Lásd a 35. számú tétel alatt.)
- 31 (30) A csápok töve és a lábak feketék: *Quedius puncticollis* ab. *bohemicus* ROUBAL. (Lásd az 54. számú tétel alatt.)
- 32 (27) A hátulsó homlokpont mellett, az összetett szemek belső szegélyén járulékos pont nincsen.
- 33 (34) A hátulsó homlokpont nem áll közelebb az összetett szemek belső szegélyéhez, mint a nyakbefűződéshez. Fekete, a szárnyfedő vörös, a lábak részben, a csápok teljesen vörös barnák, a tapogatók sárgásvörösek. A csáp rövid és zömök, utolsó előtti íze erősen harántos. A hátulsó combok belső élén erős, merev serték ülnek. A ♂ 6. haslemeze a csúcán kikanyarított, előtte gyengén laposra nyomott. Aedoeagus: 68. ábra: G—H. 9—11 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában. Elsősorban a lombos erdőket kedveli, ahol öreg fák kifolyó nedvén, falisztnben, madárfészkekben, moha és leváló kéreg alatt él, ritkábban erdei hangyák fészkeiből is előkerült. Faunaterületünkön Erdélyben (Brassó, Segesvár), a Felvidéken (Kassa) és Magyarországon (Zempléni-hegység) ritka (II—X.)

brevicornis (THOMSON, 1860)

- 34 (33) A homlok hátulsó pontja sokkal közelebb áll az összetett szemekhez, mint a nyakbefűződéshez.
- 35 (36) A halánték lényegesen hosszabb, mint az apró összetett szemek hosszanti átmérője. Fénylő fekete, a szárnyfedők, a barna csápok töve, a tapogatók és a lábak barnásvörösek. A csáp viszonylag hosszú és karcsú, utolsó előtti íze nem vagy alig szélesebb, mint amilyen hosszú. A hátulsó combok belső oldalán erős, merev serték vannak. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán gyengén kikanyarított, előtte laposra nyomott. Aedoeagus: 68. ábra: I—J. 8—10 mm.

Előfordul a tág értelemben vett Közép-Európában. Elsősorban nyílt növényzövetkezetekben, réteken, legelőkön, erdőszegélyeken kisemlősök: mezei pocok, hörcsög, ürge, vakond föld alatti építményeiben él, ritkán kifolyó fanedven falisztnben, korhadó avar közül is gyűjtötték. Az év minden hónapjában előkerült. Faunaterületünkön irodalmi adatok szerint a Felvidéken (Besztercebánya, Turóc-szentmárton) gyűjtötték, Magyarország területéről minden bizonnyal előkerül majd

[**vexans** EPPELSHEIM, 1881]

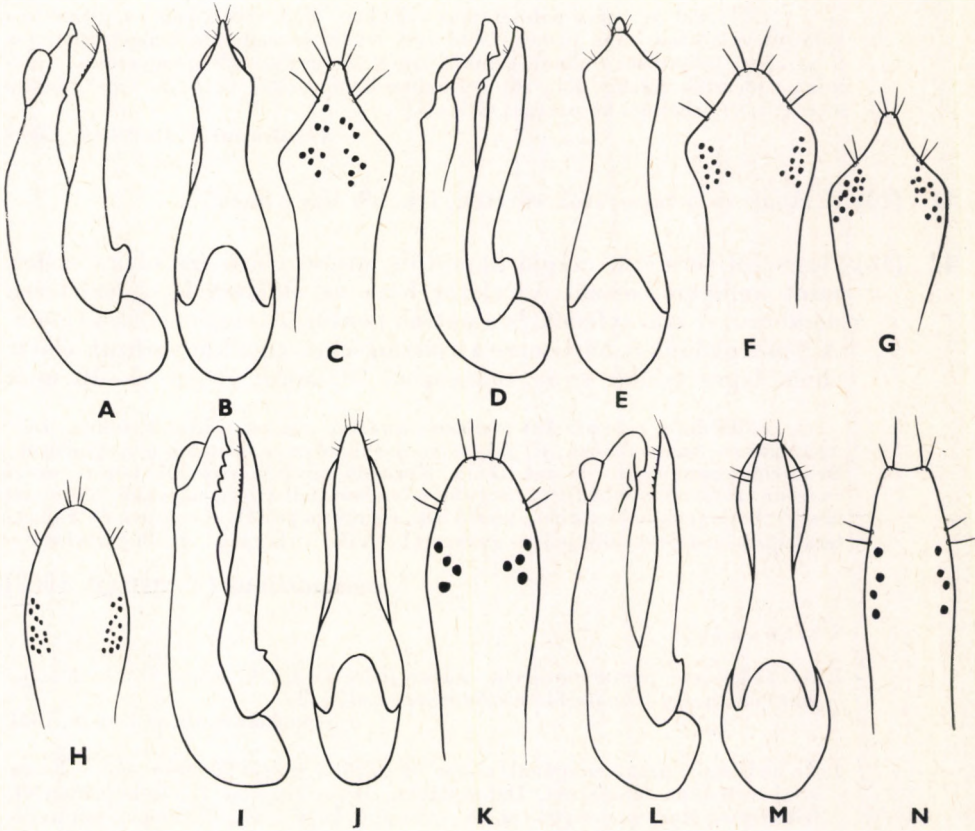
V á l t o z a t a :

1. A hátulsó homlokpont és az összetett szemek belső szegélye között 1 nagyobb beszűrt, járulékos pont van. — A törzsalak között él, de nagyon ritka, faunaterületünkről még nem került elő [ab. *langenhami* HUBENTHAL, 1912]

- 36 (35) A halánték nem vagy alig hosszabb, mint az összetett szemek hosszanti átmérője. A test színezete az előző fajokétól eltérő.
- 37 (38) Az összetett szemek alatt húzódó szegélybarázda elől megrövidült. Vörösbarna, a fej és az előtor hátának korongja szurokfelete vagy barna, a csáp teljesen vagy csak a töve, a tapogatók és a lábak sárgászörösek, a szárnyfedők külső csúcshöglete, a potroh hátlemezeinek töve és a mellég barna. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán sekélyen, tompaszögben kikanyarított, előtte sima, lapos benyomat van. Aedoeagus: 68. ábra: K—L. 6,5—8 mm.

Előfordul a tág értelemben vett Közép-Európában, Észak- és Dél-Európa határos területein, valamint a Kaukázusban. Korhadó fatörzsekben és tuskókban, azok kérge alatt, főként túlevelű erdőkben él, ritkábban hangyafészkekből — *Lasius brunneus* LATR. — is előkerült. Faunaterületünkön elterjedt és helyenként gyakori (IV—IX.)

scitus (GRAVENHORST, 1806)

70. ábra. A—C: *Quedius maurus* (C. R. SAHLBERG), D—F: *Q. mesomelinus* (MARSHAM), G: *Q. mesomelinus skorazewskyi* KORGE, H: *Q. mesomelinus krausi* PENECKE, I—K: *Q. fulgidus* (FABRICIUS), L—N: *Q. cruentus* (OLIVIER) ♂ ivarszerve (A, D, I, L: oldal-, B, E, J, M: alulnézetben, C, F, G, H, K, N: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

V á l t o z a t a :

1. A szárnyfedők oldalszegélye szélesen fekete, varrata, valamint 1—1 hosszanti korongfolt ugyancsak sötét. — Dalmáciából írták le, faunaterületünkéről még nem került elő
[var. *meledanus* REITTER, 1899]

- 38 (37) Az összetett szemek alatt húzódo szegélybarázdák teljeseek. A test színezete más.
- 39 (44) A szárnyfedő sötét, fekete vagy feketésbarna.
- 40 (41) A lábak és a tapogatók világosak, sárgák vagy sárgászörösek. Fénylő szurokfekete vagy barna, az előtor és a szárnyfedők gyakran világosabbak. A potroh hátlemezeinek hátulso szegélye, a felső ajak és az egyébként barna csápok töve sárgászörös. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén szélesen és sekélyen kikanyarított. Aedoeagus: 68. ábra: M—O. 7—9 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban. Elsősorban lombos, ritkábban tűlevelű erdőkben, öreg tuskók és törzsek leváló kéregdarabjai alatt, moha és avar alatt, falisztben, rothadó gombákban él, de gyűjtötték szénacsomók, valamint vadetetők törekje alól, sőt kertekben komposztból is. Faunaterületünkön elterjedt, de seholsem közönséges (III—XI.)

xanthopus ERICHSON, 1839

- 41 (40) A lábak és a tapogatók sötétek, feketék vagy barnák.
- 42 (43) Nagyobb termetű, csápjá karcsúbb, utolsó előtti íze olyan széles, mint amilyen hosszú. Az előtor háta az oldalain is egyenletesen domború. A szárnyfedők és a potroh pontozása meglehetősen finom. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán sekélyen kikanyarított, előtte sima, lapos felület van. Aedoeagus: 70. ábra: D—F. 7—10 mm.

Előfordul a palearktikus régióban, irodalmi adatok szerint Észak- és Dél-Amerikában, Ausztráliában, Új-Zélandon, Grönlandon és Izlandon is megtalálták. Behurcolt, kozmopolita fajnak tűnik. Korhadó növényi anyagok között, erdei avarban, rothadó gombákban, öreg fák odvaiban, falisztben, nagyobb föld alatti üregek, barlangok bejáratában, pincékben, csűrök és pajták alomjában él. Faunaterületünkön szélesen elterjedt és gyakori (I—XII.) — Ü r e g i m o h a h o l y v a

mesomelinus (MARSHAM, 1802)

V á l t o z a t a i :

1. Az aedoeagus parameronjának csúcsa jellegzetes: 70. ábra: G. — Közép-Európában, így faunaterületünkön is, ez az alfaj él
[ssp. *skoraszewskyi* KORGE, 1961]
2. Az aedoeagus parameronjának csúcsa az előzőtől eltérő: 70. ábra: H. — Ez az alfaj a Balkán félszigeten, Dalmáciában, Boszniában és Hercegovinában él, feltehetően Horvátországban is, sőt valószínű, hogy a déli, délnyugati határainkon belül is előfordul, bizonyító példányaink nincsenek, a kérdés így további tisztázást igényel
[ssp. *krausi* PENECKE, 1904]
3. A szárnyfedők vörösbarnák. — A faj egész alakkorén belül előfordul, ez a leggyakoribb változat
var. *matinae* ROUBAL, 1950

4. Az előtor és a potroh töve vörösbarna. — Ritka, faunaterületünkről még nem került elő [var. *delahoni* WAGNER, 1916]
5. A hátulsó homlokponton kívül 1 járulékos pont van. — Ritka, csak a Felvidékről van adatunk [ab. *janneri* HUBENTHAL, 1902]
6. A hátulsó homlokponton belül 1 járulékos pont van. — Nem gyakori, de a faj egész áréáján belül szórványosan előfordul, így faunaterületünkön is ab. *josphi* FLEISCHER, 1925

- 43 (42) Kisebb termetű, csápja zömökebb, utolsó előtti íze harántos. Az előtor háta az oldalain benyomott. A szárnyfedők és a potroh pontozása szórt és erőteljes. A ♂ potrohának 5. haslemeze a csúcán erőteljesen kikanyarított, előtte sima felület van, a 6. a csúcán mélyen, szögletesen kivágott, a kivágás előtt hosszanti háromszög alakú sima felület húzódik. Aedoeagus: 70. ábra: A—C. 6—8 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, helyenként Dél-Európa hegyvidékein és a Kaukázusban. Kifejezetten erdei faj, öregebb túlevelű és lombos erdőkben, korhadó tuskók, kidőlt fatörzsek leváló kérge, mohája alatt, rothadó gombákban, faodvakban, elhagyott madárfészkekben, nedves, korhadó avarban él. Faunaterületünkön a Felvidéken (Magas-Tátra) és a Zempléni-hegységben (Pálháza) ritka (I—XII.)

maurus (C. R. SAHLBERG, 1834)

- 44 (39) A szárnyfedő világos, vörös vagy sárgásbarna, egyébként fénylő fekete, a tapogatók, a lábfejzék és a lábszárak részben vörösek, a csáp barna, 3 első íze sötét. A csáp utolsó előtti íze harántos. A ♂ 6. haslemeze a csúcsa közepén meglehetősen szélesen és mélyen kikanyarított, előtte keskeny, háromszög alakú, sima felület van. Aedoeagus: 78. ábra: A—B. 10—13 mm.

Előfordul a Földközi-tenger vidékén. Régi irodalmi adatok szerint fenyők-ről gyűjtötték, életmódja alig ismert. Faunaterületünkön Horvátországból ismert

[**abietum** KIESENWETTER, 1858]

- 45 (24) Az előtor háti pontsorai és az oldalszegély között több beszúrt nagyobb pont van, közülük az utolsó a hátulsó sorpont mögött helyezkedik el (67. ábra: H).
- 46 (49) A hátulsó homlokpont és az összetett szem belső szegélye között nincs járulékos pont (67. ábra: F).
- 47 (48) A csápok töve és a lábak világosak, sárgászörösek vagy sárgásbarnák. A csáp utolsó előtti íze erősen harántos. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén kikanyarított, előtte gyengén benyomott sima felület van, a megelőző haslemezekeken elkülönült szőrfolek nincsenek. Aedoeagus: 70. ábra: L—N. 8—10 mm.

Előfordul Európában, a Földközi-tenger vidékén, a Kaukázusban, Kiszásiában és Kelet-Indiában. Ritkás erdőkben, elszórt facsoportokban, ligetekben, leváló gombás kéreg alatt, kifolyó fanedven, madárfészkekben él, de ritkábban gyűjtötték komposztból, fűgyökerek közül, pincék alomjából is. Faunaterületünkön elterjedt, gyakori (V—X.)

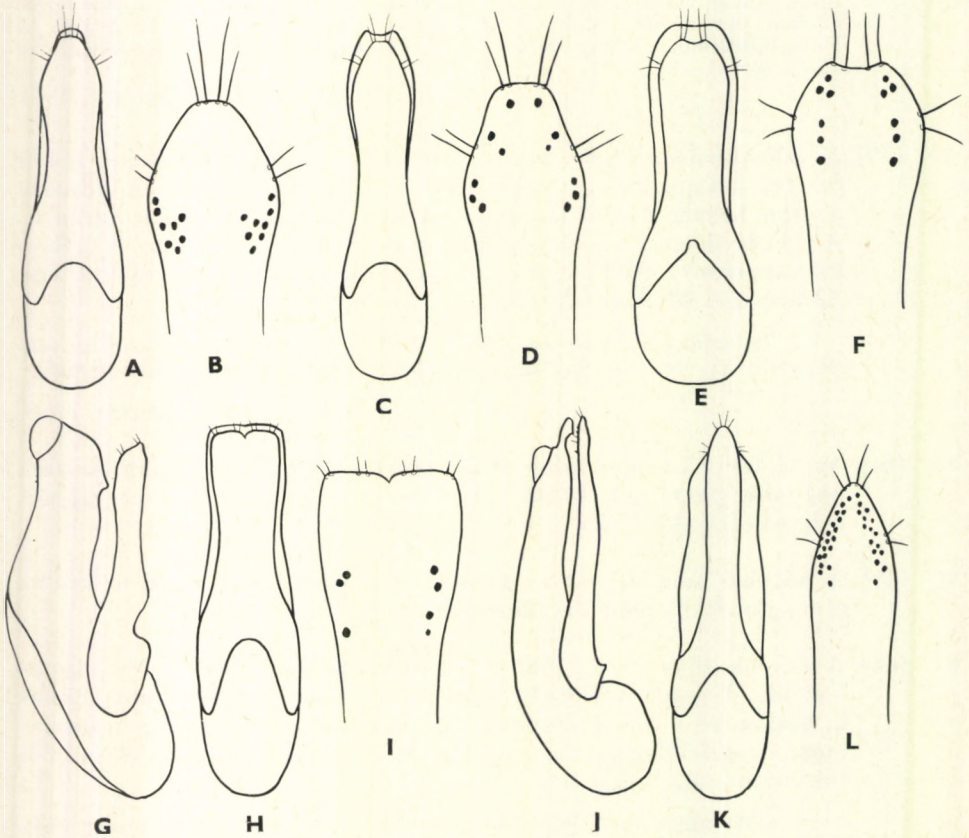
cruentus (OLIVIER, 1794)

Változatai:

1. A szárnyfedők sötétbarnák, de a varrat és a hátulsó csúcshégye világos. — A törzsalak között él, faunaterületünkön annál gyakoribb
ab. *virens* ROTTENBERG, 1870

2. A szárnyfedő fekete. — A törzsalak között él, de nagyon ritka, faunaterületünk-ről még nem került elő
[ab. *obscurus* LOKAY, 1913]

48 (47) A csápok töve és a lábak feketék. Fénylő fekete, a szárnyfedők vörösek, a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélyei sárgák vagy vörösbarnák, a csáp barna, de első 3 íze fekete, a lábak ugyancsak feketék, a lábfejek és gyakran a lábszárak is világosabbak. A ♂ 4. és 5. haslemezen elkülönült sárga szőrfoltok vannak, a 6. a csúcán igen szélesen, de sekélyen kikanyarított. Aedeagus: 70. ábra: I—K. 7—10 mm.

71. ábra. A—B: *Quedius nigrocoeruleus* FAUVEL, C—D: *Q. ochripennis* (MÉNÉTRIES), E—F: *Q. puncticollis* THOMSON, G—I: *Q. invreae* GRIDELLI, J—L: *Q. plagiatus* MANNERHEIM ♂ ivarszerve (A, C, E, H, K: alul-, G, J, I, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

Előfordul az egész palearktikus régióban. Korhadó növényi anyagok, komposzt, széna, szalma alatt, kismélsők föld alatti építményeiben, pincék, csűrök, pajták, istállók alomjában él. Faunaterületünkön szélesen elterjedt, gyakori (I—XII.) — F é n y e s m o h a h o l y v a

fulgidus (FABRICIUS, 1787)

- 49 (46) A hátsó homlokpont és az összetett szemek belső szegélye között 1 nagy, beszúrt, járulékos pont van (67. ábra: G).
- 50 (51) Fekete, a szárnyfedői fémesen fénylő sötétkékek, a csápok és a lábak szurokfeketék. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén meglehetősen szélesen kikanyarított, előtte sima felület van. Aedoeagus: 71. ábra: A—B. 8—10 mm.

Előfordul Nyugat-, Közép- és Dél-Európában. Elsősorban kismélsők föld alatti építményeiben él, de a nyári hónapokban öreg fák kicsorgó nedvén, leváló kéregdarabjai alatt, sőt pincékből is előkerült. Faunaterületünkről megbízható példányunk nincsen, irodalmi adatok szerint Besztercebányán gyűjtötték, előfordulása a hegyvidékeinken azonban csaknem bizonyosra vehető (V—VIII. és XI—III.)

[nigrocoeruleus FAUVEL, 1874]

V á l t o z a t a :

1. A szárnyfedők nem fémesen fénylők. — Csak Dél-Európából (Francia- és Olaszország, Szicília, Szardínia) ismert [var. **balianii** GRIDELLI, 1924]

- 51 (50) Fekete, a szárnyfedők vörösek.
- 52 (53) Az összetett szemek nagyok, csaknem olyan hosszúak, mint a halánték. A fej, az előtor, a potroh, a csápok és a lábak feketék. A csáp 4. íze olyan hosszú, mint amilyen széles, az utolsó előtti íze harántos, felényivel szélesebb, mint amilyen hosszú. A ♂ potrohának 4. és 5. haslemeze közepén fekete szőrfolt van, a 6. haslemeze a csúcsán meglehetősen szélesen kikanyarított, előtte sima felület van. Aedoeagus: 71. ábra: C—D. 8—11 mm.

Előfordul Európában az északi tájak kivételével, a Földközi-tenger vidékén, Kisázsiaiban, a Kaukázusban, a Kaukázuson túli területeken Iránig, Turkesztánig, Afganisztánig és Kelet-Indiáig. Erdőkben fatörzsek és tuskók, erdőszegélyeken, réteken és szántóföldeken magányosan álló fák falisztjében, korhadó kéreg, avar és egyéb növényi törmelék alatt él, de a téli hónapokban kismélsők föld alatti építményeiben telet át. Faunaterületünkön elterjedt és gyakori (I—XII.)

ochripennis (MÉNÉTRIÉS, 1832)

- 53 (52) Az összetett szemek kicsik, hosszanti átmérőjüknel a halánték legalább 1,5-szer hosszabb (67. ábra: G).
- 54 (55) A hátsó homlokpont egyforma távolságra van az összetett szemektől és a nyakbefűződéstől. A csápok barnák. A fej és az előtor fekete, a szárnyfedők vörösek, a potroh szurokfekete, hátlemezeinek hátsó szegélye többnyire barnásan áttetsző, a tapogatók és a lábak barnák, a lábfejek sárgásbarnák. A csápok zömökek, a csúcsukig egyen-

letesen vastagodók. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán sekélyen kikanyarított, előtte sima felület van. Aedoeagus: 71. ábra: E—F. 10—11 mm.

Előfordul a tág értelemben vett Közép-Európában, Észak-Európa déli, Dél-Európa északi területein. Elsősorban kismelősök föld alatti építményeiben él, de gyűjtötték földbe vájt darázs- és poszméh-fészkekből is. Szabadban, tehát fészkeken kívüli előfordulására vonatkozóan nincsenek megbízható adataink, a régi irodalmi adatok más, közel rokon fajokra vonatkoztak. Faunaterületünkön elterjedt, azonban sehol sem gyakori (I—XII.)

puncticollis THOMSON, 1867

Változata:

1. Az előtor hátán az oldalsó pontok közül a legtávolabbi a háti pontsor első pontjával egy szintben áll. — A törzsalak között él, de ritka, faunaterületünkön csak a Felvidékről ismerjük irodalmi adat alapján

[ab. *bohemicus* ROUBAL, 1914]

- 55 (54) A hátulsó homlokpont közelebb áll az összetett szemhez, mint a nyakbefűződéshez. A csápok szurokfelek. A fej és az előtor fekete, a szárnyfedők vörösek, a potroh szurokfelete, de a hátlemezeinek hátulsó szegélye sárgásbarna, a tapogatók és a lábak szurokbarnák, a hátulsó lábszárak feketék. Az összetett szemek igen kicsik, a halánték csaknem 1/3-dal hosszabb a szem hosszátmérőjénél. A csápok 4. íze mindig jelentősen harántos, az utolsó előtti íz felényivel szélesebb, mint amilyen hosszú. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán gyengén kikanyarított, előtte lapos felület van. Aedoeagus: 71. ábra: G—I. 8,5—9,5 mm.

Előfordul Nyugat-, Közép- és Délnyugat-Európában. Elsősorban darazsak, poszméhek földbe vájt fészkeiben, üregeiben, kismelősök — főleg vakond — föld alatti építményeiben él, de gyűjtötték magas fák taplóiból, madárfészkekből, virágzó cserjékről — *Spirea* —, sőt kövek alatt, hangyák társaságában is. Magyarországról ez ideig nincsen hiteles példányunk, több szomszédos országból azonban már kimutatták, így előfordulása csaknem bizonyosra vehető (VII—XI.)

[*invreae* GRIDELLI, 1924]

- 56 (1) Az összetett szemek nagyok, hosszanti átmérőjük jelentősen hosszabb, mint a halánték hosszúsága (67. ábra: D—E).
- 57 (78) A felső ajak elöl a közepén nem, legfeljebb enyhén kikanyarított, jelentéktelenül beöblösödő, ez utóbbi azonban csak apró, 6 mm-nél kisebb fajok esetében fordul elő (pl. *Quedius haberfelneri* EPP., lásd a 77. sorszám alatt).
- 58 (71) Az összetett szemek laposan domborodók, a fej oldalsíkjából nem vagy alig ugranak ki. A felső ajak elülső szegélye ép, egyenes ívelt (67. ábra: B). Nagy fajok: 9—16 mm (4. alnem: *Quedius* s. str.).
- 59 (62) A pajzsocska felülete sima, nem pontozott.

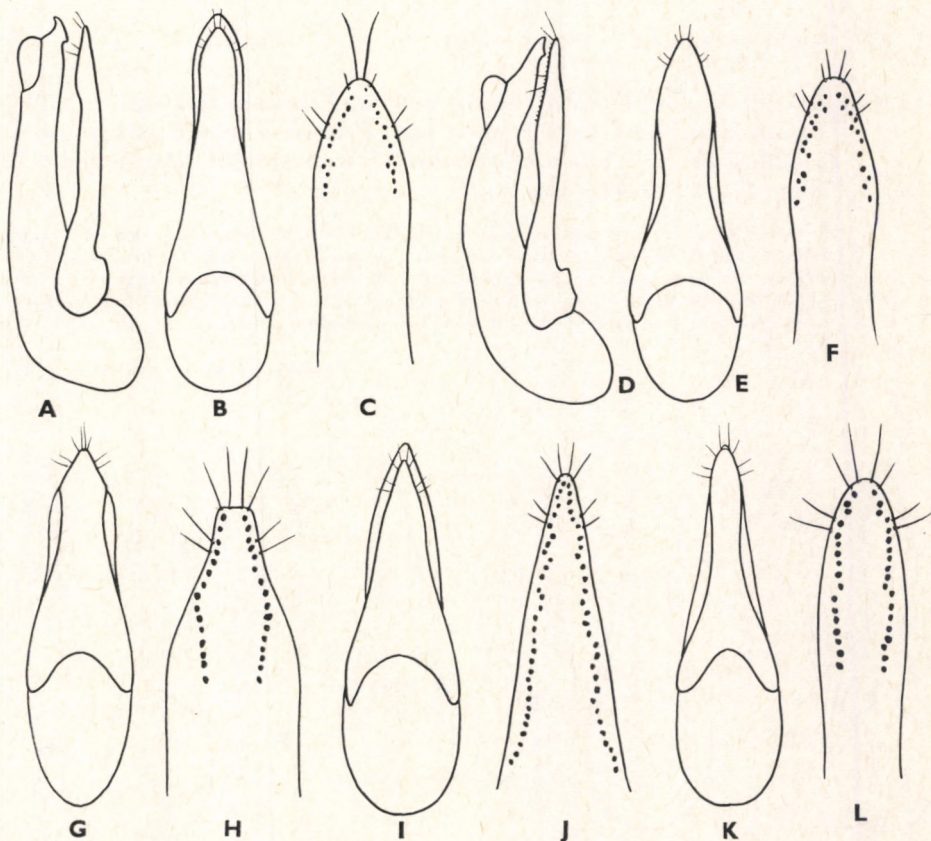
- 60 (61) A csáp zömök, színe sötét, első 3 íze részben vagy teljesen fekete. Az összetett szemek kissé domborúbbak, a szárnyfedők pontozása finomabb, mint a következő faj esetében. Aedoeagus: 72. ábra: G—H. 10—16 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban. Erdőkben és nyílt növény-szövetkezetekben egyaránt megtalálták, nedvesebb helyeken, moha, avar és más növényi törmelék között, valamint fakéreg és kövek alatt is. Faunaterületünkön elterjedt, gyakori (III—V. és IX—XI.)

fuliginosus (GRAVENHORST, 1802)

Változatai:

- 1 (4) A szárnyfedők feketék.
2 (3) Az elelső homlokpontok között a homlokon harántos sorban legalább 4 nagyobb beszúrt pont van. — Faunaterületünkön ez a leggyakoribb **forma typica**

72. ábra. A—C: *Quedius cinctus* (PAYKULL), D—F: *Q. punctatellus* (HEER), G—H: *Q. fuliginosus* (GRAVENHORST), I—J: *Q. curtipennis* BERNHAUER, K—L: *Q. tristis* (GRAVENHORST) ♂ ivarszerve (A, D: oldal-, B, E, G, I, K: alulnézetben, C, F, H, J, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 3 (2) Az elülső homlokpontok között a homlokon harántos sorban legfeljebb 2 nagyobb, beszúrt pont van. — Ez ideig csak Csehszlovákiából (Vrano) ismert [var. *jelineki* KRASA, 1904]
- 4 (1) A szárnyfedők nem teljesen feketék.
- 5 (6) A szárnyfedők oldal- és csúcshegélye vörösbarna. — A törzsalak között él, de valamivel ritkább var. *sublateralis* REITTER, 1909
- 6 (5) A szárnyfedők egyszínű vörösbarnák. — A törzsalak között fordul elő, annál gyakoribb var. *molochinicolor* ROUBAL, 1930
- 61 (60) A csáp karcsú, 3 első íze egyszínű vörösbarna, ritka esetben sötétebb. Az összetett szemek laposabbak, a szárnyfedők pontozása kissé durvább. Aedoeagus: 72. ábra: I—J. 10—15 mm.

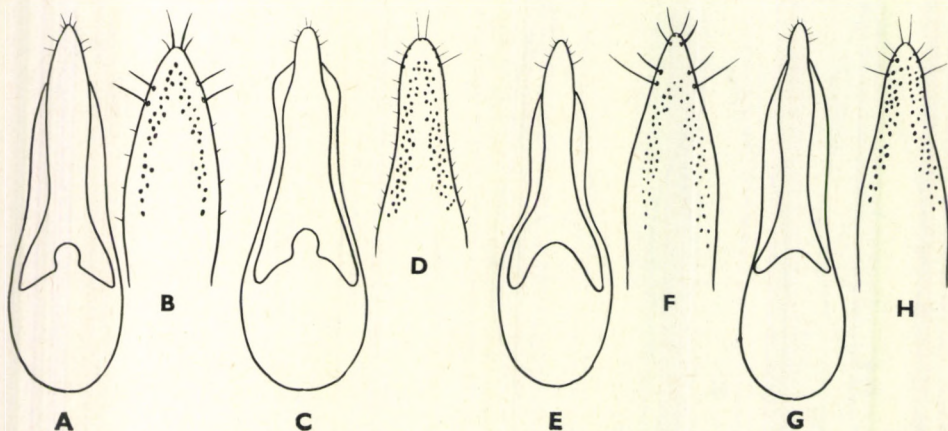
Előfordul Európában és Kisázsiaiában. Életmódja az előző fajjal csaknem teljesen megegyező, rendszerint annak a társaságában gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt és gyakori (I—XII.)

curtipennis BERNHAUER, 1908

- 62 (59) A pajzsocska felülete pontozott.
- 63 (64) Az elülső homlokpontok között a homlokon nem teljesen szabályos, harántos sorban 6 beszúrt pont van. Fekete, a csápok, a tapogatók, a lábfejek és a lábszárak részben barnászörösek. Aedoeagus: 72. ábra: K—L. 10—15 mm.

Előfordul Nyugat-, Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein, Észak-Afrikában, a Kaukázusban, a Kaukázuson túli területeken Észak-Íránig. Elsősorban száraz, homokos területeken, korhadó növényi anyagok, tengerparti törmelék alatt él, de ritkábban egérjáratokban, kultúrterületeken, erdőkben is gyűjtötték. Faunaterületünkön elterjedt, azonban mindenütt ritka (III—V. és IX—XI.)

tristis (GRAVENHORST, 1802)

73. ábra. A—B: *Quedius unicolor* KIESSENWETTER, C—D: *Q. balticus* KORGE, E—F: *Q. molochinus* (GRAVENHORST), G—H: *Q. meridiocarpaticus* SMETANA ♂ ivarszerve (A, C, E, G: alunézetlenben, B, D, F, H: a parameron alunézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 64 (63) Az elülső homlokpontok között a homlokon nincsenek beszúrt pontok.
- 65 (68) A fej felületét részben vagy teljesen finom bőrszerű ráncoltság borítja, amely egyforma szélességű és hosszúságú, sejtszerű elemekből álló hálózatba rendeződnek. A csápok zömökek, utolsó előtti ízük vastag, nem vagy alig hosszabb, mint amilyen széles. A csápok és a lábak csaknem teljesen sötétek, feketés árnyalatúak.
- 66 (67) A szárnyfedők kissé domborúak, harántos négyszögűek, olyan hosszúak és valamivel szélesebbek, mint az előtor. Fekete, a csápok és a lábak szurokfeketék, de a lábfejzék vörösbarnák. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén sekélyen kikanyarított. Aedoeagus: 73. ábra: A—B. 9—11 mm.

Előfordul a tág értelemben vett Közép-Európában, a hegyvidékeken. Szub-alpin, alpin faj, kövek, növényi törmelék alatt él. Faunaterületünkön csak Erdélyből (Segesvár) van példányunk (IV—VIII.)

[unicolor KIESENWETTER, 1847]

V á l t o z a t a i :

1. A csápok és a lábak teljesen világosak. — A törzsalak között él, de ritka, faunaterületünkről még nem került elő [var. *dolosus* COIFFAIT, 1961]
2. A lábfejzék is feketék. — A törzsalak között él, faunaterületünkről még nincs kimutatva [var. *atrirsaris* ROUBAL, 1949]

- 67 (66) A szárnyfedők laposak, erősen harántosak, rövidebbek és kissé keskenyebbek, mint az előtor. A fej, az előtor és a potroh fekete, a szárnyfedők vörösek, a lábak feketék, a lábszárak vörösbarnák, a lábfejzék vörösek, a tapogatók teljesen, a csápok az 1., kissé sötétebb íz kivételével rozsdavörösek. Aedoeagus: 73. ábra: C—D. 9—12 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, elterjedése ma azonban még nem tekinthető kellően tisztázottnak. Nedves, mocsaras réteken, erdők közelében, valamint a tengerparti sáv nedves, korhadó növényi törmeléke között él. Faunaterületünkön a síkság nagyobb vizei környékén, mocsaras területein elterjedt, de nem gyakori (V—VIII.)

balticus KORGE, 1960

V á l t o z a t a i :

1. A szárnyfedő fekete. — A törzsalak között él, de nagyon ritka, faunaterületünkről még nem került elő [var. *funebre* COIFFAIT, 1971]

- 68 (65) A fej teljes felületét borító finom bőrszerű ráncoltság haránt irányban erősen megnyúlt elemekből álló hálózatba rendeződik. A csápok és a lábak csaknem teljesen világosak.
- 69 (70) Az előtor kissé szélesebb és hosszabb vagy legfeljebb olyan hosszú, mint a szárnyfedők. A csápok és a lábak nem egyszínűek. A ♂ pot-

rohának 3—6. haslemeze a közepén sima és kissé lapított, az 5. a csúcsán sekélyen, a 6. mélyen kikanyarított. Aedoeagus: 73. ábra: E—F. 9—12 mm.

Előfordul Európában. Mocsaras, lápos területeken, erdei pocsolyák, kisebb tavak partján, szántóföldek nedves szegélyén, kisebb tócsák közelében különböző korhadó növényi törmelék alatt, valamint egérjáratokban él. Bár az év minden hónapjában gyűjtötték, a kora tavaszi és az őszi hónapokban gyakoribbnak tűnik. Faunaterületünkön elterjedt és gyakori

molochinus (GRAVENHORST, 1806)

V á l t o z a t a i :

- 1 (8) A szárnyfedők jelentősen rövidebbek az előtornál. — Közép- és Nyugat-Európában ez az alfaj él, így faunaterületünkön is a törzsalakot találjuk
ssp. **molochinus** (GRAVENHORST, 1806)
- 2 (3) A csáp első ízei sötétek, feketék vagy feketésbarnák. — A törzsalak között él, de ritkább
var. **nigribasis** KORCE, 1960
- 3 (2) A csáp első ízei világosak.
- 4 (5) A szárnyfedők vörösek **forma typica**
- 5 (4) A szárnyfedők nem teljesen világosak.
- 6 (7) A szárnyfedők sötétek, szegélyeik sárgásbarnák. — A törzsalak között él, de sokkal ritkább
var. **leonhardi** BERNHAUER, 1914
- 7 (6) A szárnyfedők egészen sötétek, feketék vagy barnák. — A törzsalak között él, meglehetősen gyakori
var. **denudatus** STEPHENS, 1832
- 8 (1) A szárnyfedők olyan hosszúak, mint az előtor és vörös színűek. — Előfordul Olaszországban és Dalmáciában. Faunaterületünkön Horvátországban előkerülése csaknem bizonyosra vehető [ssp. **dalmatinus** KORCE, 1960]
- 70 (69) Az előtor olyan széles, de kissé rövidebb, mint a szárnyfedők. A csápok és a lábszárak világosak, a szárnyfedők vörösbarnák. Az előző fajhoz minden tekintetben nagyon hasonló, attól egyértelműen csak a hím ivarszerv vizsgálata alapján különíthető el. Aedoeagus: 73. ábra: G—H. 10,5—12,5 mm.

Előfordul Közép-, Dél- és Délkelet-Európában, Kisásziában és a Krím félszigeten. Életmódja kevésbé ismert, erősen vízigényes, korhadó vízparti törmelék közül, illetve alól gyűjtötték. Faunaterületünkön nagyobb állóvizeink (Balaton, Fertő tó) közelében gyűjtötték, ritka (V—VIII.)

meridiocarpaticus SMETANA, 1958

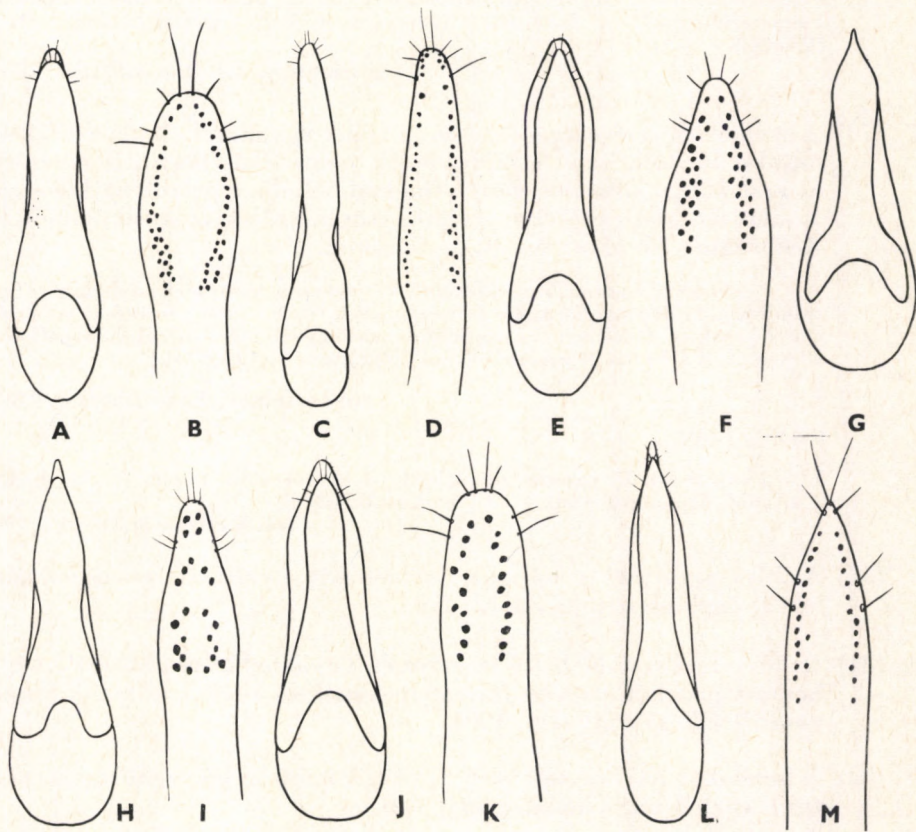
- 71 (58) Az összetett szemek domborúak, a fej oldalsíkjából erősen kiugranak. A felső ajak elülső szegélyének a közepe sekélyen kikanyarított lehet (67. ábra: E). Apró fajok, 4—6 mm (5. alnem: *Microquedius* COIFFAIT, 1967).
- 72 (75) A potroh sötét szőrözete teljesen egyenletes sűrűségű.
- 73 (74) A szárnyfedő hosszabb vagy legfeljebb olyan hosszú, mint az előtor. Fekete, a fej és az előtor gyengén bronzfényű, a csápok, tapogatók és a lábak — kivéve a sötétebb, feketés középső és hátsó láb-

szárakat — sárgászörösek. A felső ajak elülső szegélye ép, a közepe esetleg jelentéktelen mértékben kikanyarított. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán mélyen és szögletesen kivágott. Aedoeagus: 74. ábra: H—I. 4—5 mm.

Előfordul Európa hegyvidékein. Nedves moha, korhadó avar, fűgyökerek és kövek alatt él. Faunaterületünkön csak a Kárpátok vonulatában és Erdélyben él. Montán, szubalpin faj. Nedves moha, korhadó avar, kövek alól és fűgyökerek közül gyűjtötték (VI—VIII.)

[*alpestris* (HEER, 1839)]

74 (73) A szárnyfedők rövidebbek vagy olyan hosszúak, mint az előtor. Az előző fajnál kissé nagyobb, külsőleg csaknem megegyező, biztonsággal csak a hím ivarszerv vizsgálata alapján különíthető el attól. Aedoeagus: 74. ábra: G. 5—6 mm.

74. ábra. A—B: *Quedius lucidulus* ERICHSON, C—D: *Q. scintillans* (GRAVENHORST), E—F: *Q. cincticollis* KRAATZ, G: *Q. spurius* LOKAY, H—I: *Q. alpestris* (HEER), J—K: *Q. auricomus* KIESSENWETTER, L—M: *Q. reitteri* GRIDELLI ♂ ivarszerve (A, C, E, G, H, J, L: alulnézetben, B, D, F, I, K, M: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

Előfordul Közép-Európa magasabb hegyvidékein, így Bajor- és Csehországban, Karintiában és Stájerországban. Életmódja az előző fajhoz hasonló; faunaterületünkön előfordulása a Kárpátokban várható

[**spurius** LOKAY, 1921]

- 75 (72) A potrohszelvények hátlemezeinek szegélyén sűrű, többé-kevésbé csomókba tömörült aranysárga szőrözet van.
- 76 (77) A csápok és a lábak teljesen sárgásvörösek. A szárnyfedők felülete durván és meglehetősen szórtan pontozott és aranysárgán szőrözött. Fénylő fekete, a fej és az előtor gyengén, zöldesen bronzfényű. A potroh pontozása szórt, a hátlemezek alapjának két oldalán a csomókba tömörült szőrözet feltűnően aranysárga színű. A felső ajak elől a közepén sekélyen, gyengén kikanyarított. Aedoeagus: 74. ábra: J—K. 4—5 mm.

Előfordul Nyugat- és Közép Európában. Források, vízesések állandóan nedves, víztől átitatott mohapárnái alatt él a hegy és dombvidék hűvösebb területein. Faunaterületünkön a Dunántúlról (Magyaróvár, Vértes hegység) ismert, ritka (IV—X).

auricomus KIESENWETTER, 1850

- 77 (76) A csápok teljesen sárgásvörösek, a lábak ugyancsak, kivéve a fekete hátulsó lábszárakat. A szárnyfedők pontozása finomabb és szórt, az aranysárga szőrözet szintén finomabb szálú, a potroh hátlemezein a szőrözet kissé erősebb, az aranysárga szőröcsomók elkülönültek. Aedoeagus: 75. ábra: A—B. 4—5,5 mm.

Előfordul Európa hegyvidékein. A magasabb hegyvidék szubalpin, alpin régiójában, nedves moha, korhadó avar, kövek alatt él, főleg források, hófoltok, hegyi patakok közelében. Faunaterületünkön Erdélyből, Horvátországból és a Dunántúlról a Vértes hegységből (Fáni-völgy) ismert (VI—VIII.)

haberfelneri EPPELSHEIM, 1891

V á l t o z a t a :

1. A szárnyfedők lényegesen rövidebbek — A törzsalak között él, de sokkal ritkább, faunaterületünkről még nem mutatták ki
[ab. **brevipennis** IHSEN, 1939]

- 78 (57) A felső ajak elől a közepén mélyen kikanyarított, csaknem két-lebenyűnek látszik (67. ábra: D).
- 79 (84) Az összetett szemek belső szegélye és a nyakbefűződés között 3 nagy beszúrt pontból megtört formában hátrafelé álló sor húzódik (6. alnem: *Quediops* COIFFAIT, 1963).
- 80 (83) A homlokon az összetett szemek elülső, belső szegélyei között harántos sorban 4 nagy beszúrt pont van.
- 81 (82) A szárnyfedők felülete finoman és szórtan pontozott. Az előtor szélesebb, mint amilyen hosszú, az alapja előtt olyan széles, mint a szárnyfedők, előrefelé erősen elkeskenyedik. A fej és az előtor

zöldes bronzfényű barna, a szárnyfedők sárgásbarnák, a potroh barna, de hátlemezeinek hátulsó szegélye, valamint 1—1 elmosódott korongfoltjuk sárgás. Aedoeagus: 74. ábra: A—B. 5—6 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein, a Kaukázusban és Kisázsiaiban. Elsősorban fenyvesek korhadó avarjában, fatörmelékben él, de gyűjtötték széna- és szalmacsomók alól, vadetők törekjéből, rothadó gombákból és trágyából is. Kifejlett alakban telet át, leggyakoribb a kora tavaszi és késő őszi hónapokban. Faunaterületünkön elterjedt, de sehol sem gyakori

lucidulus ERICHSON, 1839*

- 82 (81) A szárnyfedők felülete erősebben és szórtabban pontozott. Az előtor alig szélesebb, mint amilyen hosszú, előrefelé gyengébben keskenyedik el. A fej és az előtor fekete, a szárnyfedők barnák, a potroh barna, csak a hátlemezeinek hátulsó szegélye igen keskenyen sárga. Az egész test felülete gyengén selyemfényű. Aedoeagus: 74. ábra: C—D. 5—6 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein, a Földközi-tenger vidékén, Észak-Afrikában, Kisásiától Iránig és Afganisztánig. Korhadó növényi anyagok, komposzt, szalmacsomók alatt réteken és szántóföldeken, erdőkben csak ritkán, korhadó, egérjárta avarból gyűjtötték. Kifejlett alakban telet át. Faunaterületünkön szélesen elterjedt, de nem gyakori (IX—V.)

scintillans (GRAVENHORST, 1806)

- 83 (80) A homlokon az összetett szemek belső szegélye mellett csak 1—1 nagy beszúrt pont van. Szurokfekete, az előtor szurokbarna, a csápok barnák, de tövük fekete, a tapogatók és a lábak — a középső és hátulsó lábszárak fekete belső élének kivételével — vörösbarnák. A szárnyfedők hosszabbak az előtornál, finoman és sűrűn pontozottak. A potroh hátlemezeinek oldalain többé-kevésbé csomókba tömörült aranysárga szőrök is vannak a hosszú, laza és sötét alapszőrzet között. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén mélyen, háromszög alakban kivágott. Az összetett szemek belső, hátulsó szegélyétől a nyakbefűződés felé a 3 nagy beszúrt pont ferde felé irányuló, egyenes sorban áll. Aedoeagus: 75. ábra: C—D. 6—7 mm.

Előfordul Északnyugat-, Közép- és Dél-Európában. Gyorsan folyó hideg hegyi patakok, forrásödrök vízzel átitatott mohapárnái, fűgyökerek, ritkábban kavicsok alól, illetve közül gyűjtötték. Kifejezetten montán faj. Faunaterületünkön irodalmi adatok szerint csak Erdélyben (Oláhfalva, Kerci-hegység) fordul elő (IV—IX.)

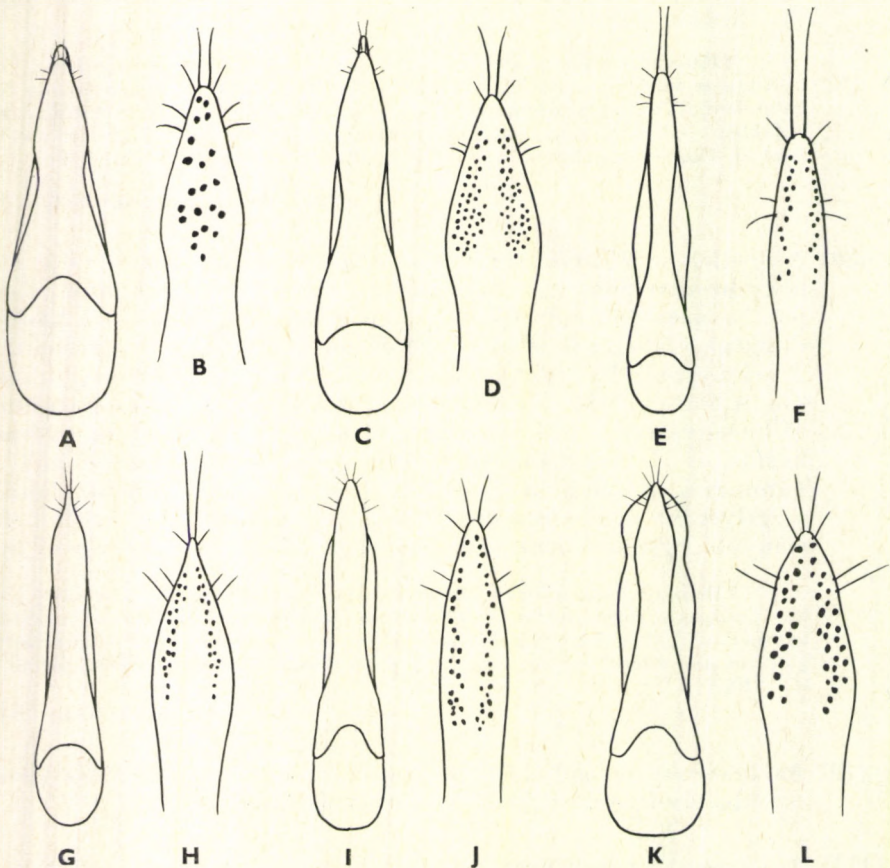
[**riparius** KELLNER, 1843]

- 84 (79) Az összetett szemek hátulsó szegélye és a nyakbefűződés között sorokba rendezett nagyobb beszúrt pontok nincsenek.
- 85 (112) A pajzsocska pontozott (7. alnem: *Raphirus* STEPHENS, 1832).

* A közel rokon *Quedius planicus* ERICHSON, 1840 faj régi erdélyi lelőhelyadatai feltehetően téves határozás folytán kerültek az irodalomba, ugyanis csak Nyugat- és Délnyugat-Európában, Észak-Afrikában él, így faunánk jegyzékéből törölnünk kell.

- 86 (95) A csáp 3. íze jól láthatóan hosszabb, mint a 2. íz.
- 87 (90) A középső és a hátulsó lábak belső oldala feketés, fémesen fénylő.
- 88 (89) A potroh 3 első hátlemeze az alapján kétoldalt hosszanti irányban laposan benyomott, a benyomatokban sűrű, szürkésbarna szőrözet van. A fej és az előtor fekete, a szárnyfedő szurokbarna, a potroh szurokfekete, a csápok, a tapogatók és a lábak a középső és hátulsó lábszárak kivételével sárgászörösek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén szélesen és meglehetősen mélyen kikanyarított. Aedoeagus: 77. ábra: K—L. 6—7,5 mm.

Előfordul Nyugat-, Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein, a Földközi-tenger vidékén, Észak-Afrikában és Cipruson. Száraz, főleg homokos területeken él, komposzt, szalmacsomók, korhadó növényi törmelék

75. ábra. A—B: *Quedius haberfelneri* EPPELSHEIM, C—D: *Q. riparius* KELLNER, E—F: *Q. fumatus* STEPHENS, G—H: *Q. transsylvanicus* WEISE, I—J: *Q. picipes* MANNERHEIM, K—L: *Q. sturanyi* GANGLBAUER ♂ ivarszerve (A: oldal, B, C, E, G, I, K: alulnézetben, D, F, H, J, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

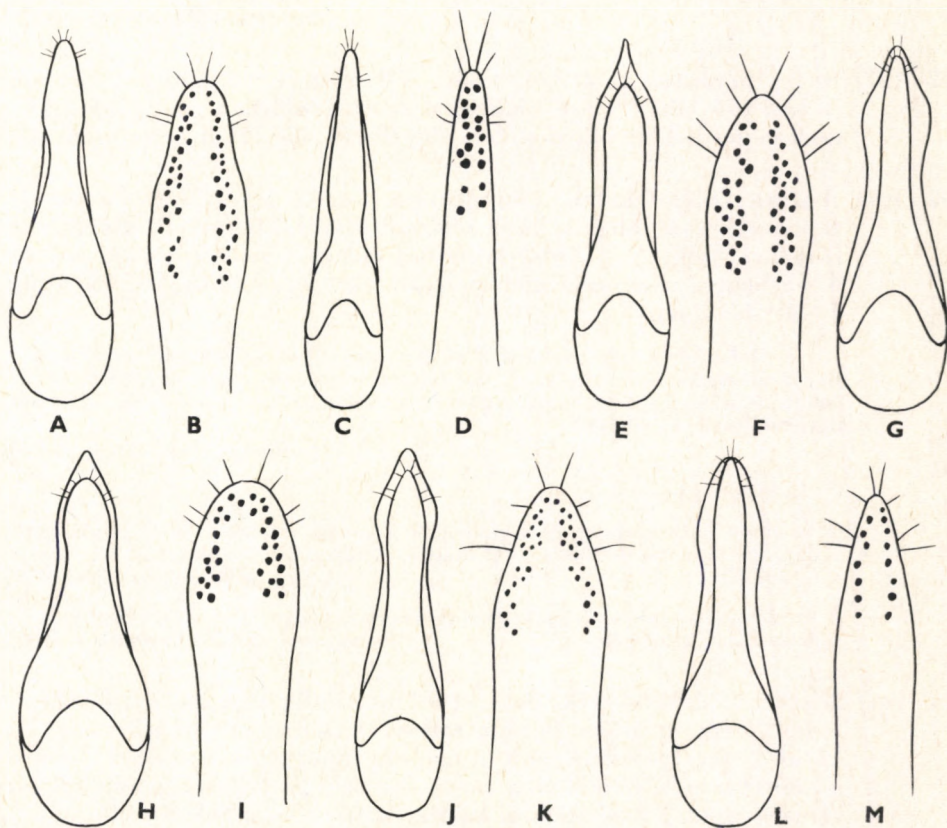
között. Faunaterületünkön egyetlen, több mint 100 éves irodalmi adat szerint a Hoverlán (Keleti-Kárpátok) gyűjtötték, előfordulása újabb megerősítést igényel (VI—X.)

[semiaeneus STEPHENS, 1832]

- 89 (88) A potroh 3 első hátlemezen nincsenek benyomatok. Fekete, a szárnyfedők szurokfeketéek, szegélyeik azonban gyakran világosak, a csápok, tapogatók és a lábak a középső és hátulsó lábszárak kivételével sárgászörösek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén meglehetősen keskenyen, mélyen kikanyarított. Aedoeagus: 79. ábra: A—B. 6—7,5 mm.

Előfordul a Délkeleti-Alpokban, a Balkán félsziget északi területein, I. Kaukázusban és Észak-Iránban. Korhadó nedves növényi törmelék között és Faunaterületünkön Erdélyben és Magyarországon a Hortobágyon gyűjtötték (V—IX.)

acuminatus HOCHHUTH, 1849

76. ábra. A—B: *Quedius dubius* var. *fimbriatus* ERICHSON, C—D: *Q. pseudonigriceps* REITTER, E—F: *Q. ochropterus* ERICHSON, G: *Q. obscuripennis* BERNHAUER, H—I: *Q. umbrinus* ERICHSON, J—K: *Q. pseudoumbrinus* LOHSE, L—M: *Q. nigriceps* KRAATZ ♂ ivarszerve (A, C, E, G, H, J, L: alulnézetben, B, D, F, I, K, M: a parameron csúcsa alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 90 (87) A lábszárak sárgászörösek vagy kissé sötétedők, de a belső oldaluk sohasem fémesen fénylő fekete.
- 91 (92) A fej megnyúlt, tojásdad, kissé hosszabb, mint amilyen széles. A középső lábszár belső oldalán a csúcs közelében 1 meglehetősen erős tüske van. Fekete vagy szurokfekete, az előtor vörösbarna, a szárnyfedők barnák, csúcuk néha világosabb, a csápok, tapogatók és a lábak sárgászörösek. A ♂ elülső lábfejébe gyengén kiszélesedett; a potroh 6. haslemeze a csúcsa közepén szögletesen kivágott. Aedoeagus: 78. ábra: C—D. 7—9 mm.

Előfordul Nyugat- és Dél-Európában, Közép-Európa nyugati és déli területein, a Földközi-tenger vidékén, Északnyugat-Afrikában, Kisázsziában és Szíriában. A sík- és a dombvidéken, száraz, főleg homokos területeken, fűgyökerek, moha és korhadó növényi anyagok alól, ritkábban egérjáratokban gyűjtötték. Faunaterületünkön Erdélyből és Horvátországból vannak példányaink, Magyarországról csak régi irodalmi adattal rendelkezünk, így itteni előfordulása újabb megerősítést igényel (II—III. és IX—X.) (= *rufipes* ERICHSON, 1839 nec GRAVENHORST, 1802)

semiobscurus (MARSHAM, 1802)

- 92 (91) A fej harántos tojásdad, kissé szélesebb, mint amilyen hosszú. A középső lábak belső oldalán a csúcs közelében gyengébb tüske csak egyes példányok esetében figyelhető meg, többnyire hiányzik.
- 93 (94) A szárnyfedők feketék, a fej fekete, a potroh szurokfekete, a csápok, tapogatók és a lábak a kissé sötétebb hátulsó lábszárak kivételével sárgászörösek. A ♂ elülső lábfejéi erősen kiszélesedtek; a potroh 6. haslemeze a csúcsán mélyen kikanyarított. Aedoeagus: 78. ábra: I—J.* 6—8 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európa hegyvidékein. Irodalmi adat szerint Magyarországon is él (Kalocsa), de bizonyító példányunk nincs; talán árvíz sodorta le a Dunán. A szubalpin régióban mohapárnák, kövek, korhadó fadarabok alatt található (VI—VIII.)

[collaris ERICHSON, 1840]

V á l t o z a t a i :

1. Az előtor háta vörösbarna, legfeljebb a korongja sötétebb. — Közép-Európában, így faunaterületünkön is (Erdély és a Kárpátok vonulata) ez a törzsalak fordul elő [ssp. *collaris* ERICHSON, 1840]
2. Az előtor sötétebb, elülső szögleteiben azonban világos, sárgászörös folt van. — A törzsalak között él [var. *maculicollis* GERHARDT, 1909]

- 94 (93) A szárnyfedők feketék, de a csúcuk mindig világos, barnászörös. A fej fekete, az előtor és a potroh szurokbarna, de a hátlemezeinek hátulsó szegélye világosabb, a csápok, tapogatók és a lábak, kivéve a sötétebb hátulsó lábszárt, sárgászörösek. A ♂ elülső lábfeje erősen kiszélesedett, potrohának 6. haslemeze a csúcsán öblösen kikanyarított. Aedoeagus: 78. ábra: G—H. 7—8,5 mm.

* A törzsalak példányának hiánya miatt az Olaszországban élő, ssp. *italicus* GRIDELLI, 1924 aedoeagusáról készült rajzot közöltük COIFFAIT, 1978 nyomán.

Előfordul Közép- és Délkelet-Európában, a Kaukázusban és Kisázsziában. Kifejezetten montán faj, hegyi erdőkben a fahatárig, kidőlt, korhadó törzsek, tuskók, kövek, korhadó avar, mohapárnák alatt él, ritkábban vadetetőik törekjéből is előkerült, sőt a sík- és dombvidék hidegebb, mocsaras területein mohapárnák alól is gyűjtötték. Faunaterületünkön gyakori Erdélyben, Horvátországban és a Kárpátok vonulatában, de Magyarországról mindössze I. „Budapest” lelőhelyű példánya ismert, talán árvízi hordalékból került elő (VI—XI.)

paradisianus HEER, 1839

Változatai:

1. A szárnyfedők korongján hosszanti vörös folt húzódik. — A törzsalak között él, de ritka, faunaterületünkről még nem került elő
[var. *fenestratus* SCHOLZE, 1928]
2. A szárnyfedők szőrözete rőt, vörössárga. — A törzsalak között él, ritka, faunaterületünkről még nincs kimutatva
[var. *flavopilosus* GERHARDT, 1899]

95 (86) A csáp 3. íze olyan hosszú, mint a 2. íz. Apró fajok, hosszuk 6 mm alatt van.

96 (99) A fej keskeny, csak olyan széles, mint amilyen hosszú.

97 (98) A szárnyfedők az előtornál rövidebbek. A lábak egyszínű vörösbarnák, a hátsó lábszárak sötétebbek, esetleg gyengén fémfényűek. A fej fekete, az előtor, a szárnyfedők és a potroh szurokfekete vagy barna, a csápok és a tapogatók sárgászörösek. A pajzsocska nagyon finoman és szórtan pontozott. Aedoeagus: 78. ábra: E—F. 4,5—5 mm.

Előfordul Közép-Európa hegyvidékein. Korhadó növényi törmelék között, kövek és avar alatt él. Faunaterületünkön — irodalmi adatok alapján — csak a Kárpátok vonulatából és az erdélyi hegyekből ismert (VI—VIII.)

[*scribai* GANGLBAUER, 1895]

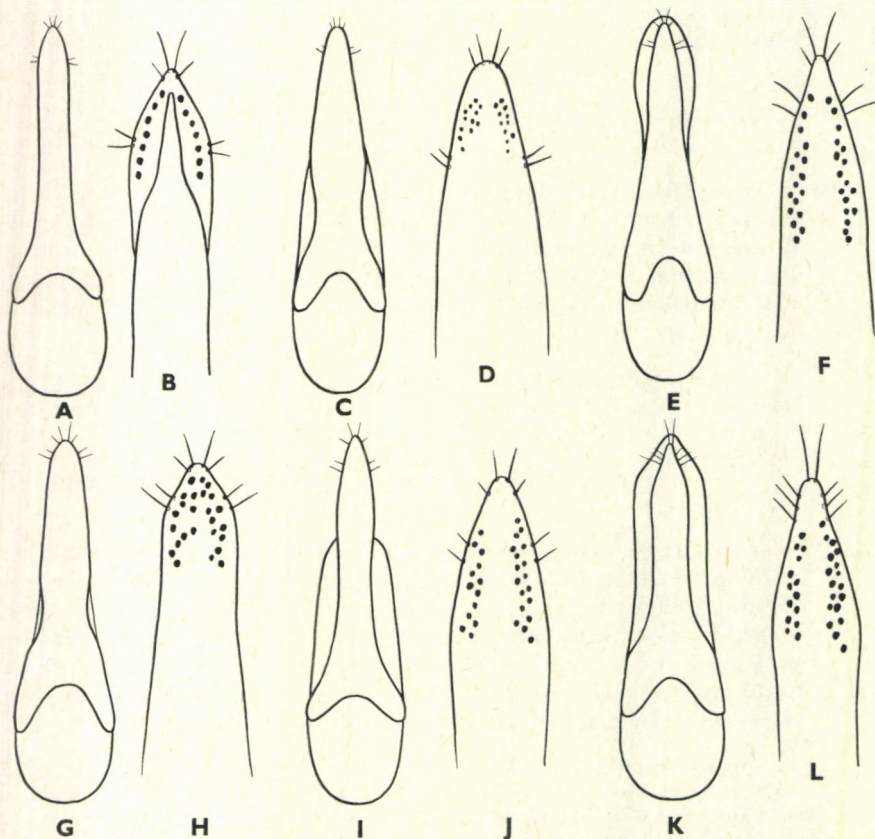
98 (97) A szárnyfedők olyan hosszúak, mint az előtor. A hátsó lábszárak mindig, gyakran a középsők is, a belső oldalukon feketék, fémesen irizálnak. Fénylő fekete, a fej és az előtor háta gyengén, zöldeken fénylő fémfényű, a szárnyfedők szurokbarnák, de hátsó szegélyük többnyire vörösen áttetsző vagy teljesen világos, a csápok és a tapogatók sárgászörösek. A pajzsocska nagyon finoman és sűrűn pontozott. Aedoeagus: 78. ábra: K—L. 5—7 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, valamint Dél-Európa északi területeinek hegyvidékein. Főleg hegyi erdőkben, láperdőkben, moha, korhadó avar alatt él, ritkán hidegebb pusztai területeken különböző nedves növényi korhadék alól is előkerült. Faunaterületünkön Erdélyből, a Felvidékről és Magyarországról ismert, nálunk a nagyobb állóvizek közelségét, mocsaras területeinket kedveli (Kis-Balaton, Dömsöd, Ócsa), nem gyakori (III—V. és IX—XI.) (= *attenuatus* GYLLENHAL, 1808; *fallaciosus* KRAATZ, 1862)

nitipennis STEPHENS, 1832

Változata:

1. A szárnyfedők teljesen sárgásbarnák. — Ez ideig csak Angliából ismert, ahol a törzsalak között él, de ritka [var. *rufipennis* STEPHENS, 1832]
- 99 (96) A fej harántos, szélesebb, mint amilyen hosszú. Az összetett szemek a fej oldalsíkjából erősen kiugranak.
- 100 (103) A szárnyfedők trapéz alakúak, a csúcsuknál szélesebbek, mint a vállaik magasságában, az előtornál pedig többnyire rövidebbek.
- 101 (102) A csápok utolsó előtti íze hosszabb, mint amilyen széles. A fej fekete, az előtor és a szárnyfedők barnák vagy vörösbarnák, a potroh szurokfekete, a csápok, tapogatók és a lábak — a feketés belső oldalú hátulsó lábszár kivételével — sárgásvörösek. A szárnyfedők olyan hosszúak, mint az előtor. Aedeagus: 79. ábra: G—H. 5,5—6 mm.

77. ábra. A—B: *Quedius limbatus* HEER, C—D: *Q. maurorufus* GRAVENHORST, E—F: *Q. nemoralis* BAUDI, G—H: *Q. suturalis* KIESENWETTER, I—J: *Q. oblitteratus* ERICHSON, K—L: *Q. semiaeneus* STEPHENS ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alunézetekben, B, D, F, H, J, L: a parameron alunézetekben) (COIFFAIT nyomán)

A törzsfaj: *asturicus* BERNHAUER, 1918 Spanyolországban, Asztúriában endemikus, míg a ssp. *crius* TOTTENHAM, 1948 alfaja Angliában, a ssp. *alatus* COIFFAIT, 1967 alfaja Délkelet-Európában él. Az utóbbi előkerülése faunaterületünkön a délkeleti határaink közelében nem kizárt. Életmódja, elterjedése ez ideig nem tekinthető kellően tisztázottnak

[*asturicus* BERNHAUER, 1918 ssp. *alatus* COIFFAIT, 1967]

- 102 (101) A csápok utolsó előtti íze éppen olyan hosszú, mint amilyen széles A szárnyfedők jelentősen harántosak, lényegesen rövidebbek az előtornál. Színezete és más külső jegyei alapján az előző fajjal csaknem megegyező, attól egyértelműen csak a hím ivarszerv vizsgálata alapján különíthető el. Aedoeagus: 74. ábra: L—M. 5—6 mm.

Előfordul Közép-Európában, Dél-Európa északi területein és Kisázsiaiban. Főként a hegyvidéken, korhadó erdei avarból gyűjtötték. Életmódja ritkasága miatt alig ismert. Faunaterületünkön irodalmi adatok szerint a Felvidéken és Horvátországban gyűjtötték

[reitteri GRIDELLI, 1924]

- 103 (100) A szárnyfedők oldalai párhuzamosak vagy csaknem párhuzamosak, hosszabbak, mint az előtor.

- 104 (109) A fej erősen harántos. Nagy termetű fajok: 5—7,5 mm.

- 105 (106) Az előtor rozsdabarna vagy barna, ritkán fekete. A test zömök. A fej fekete, a szárnyfedők és a potroh szurokfekete, a csápok a tapogatók és a lábak — a középső és a hátsó lábszárak feketés belső oldalának a kivételével — sárgászörösek. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán meglehetősen mélyen kikanyarított. Aedoeagus: 79. ábra: I—J. 6—6,5 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, Szibériában, Izlandon és — irodalmi adatok szerint — Észak-Amerikában is. Erdőkben, nedvesebb helyeken patakmedrekben, pocsolják, kisebb mocsarak, tőzegmohalápok partján, mohapárnák, avar alatt, vadetetőik törekjében, árvízi hordalék között él, de ritkábban szárazabb területeken fűgyökerek közül is gyűjtötték. Faunaterületünkön Erdélyben, a Felvidéken és Horvátországban a magasabb hegyvidék lakója (III—V. és VIII—XI.)

[fulvicollis STEPHENS, 1832]

- 106 (105) Az egész test fekete, legfeljebb a potroh kissé világosabb, barnás. A test karcsú, viszonylag megnyúlt.

- 107 (108) A szárnyfedők hosszabbak, mint az előtor és hosszabbak, mint az együttes szélességük. A csáp utolsó előtti íze harántos. A potroh pontozása egyenletes sűrűségű. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán kikanyarított. Aedoeagus: 80. ábra: A—B. 5—6 mm.

Előfordul Franciaországban, Belgiumban és Németországban, keleti irányban elterjedése teljességgel tisztázatlan, így a Kárpát-medence nyugati, északnyugati területein előkerülése, különösen árvízi hordalékból egyáltalán nem zárható ki, a kérdés tisztázása további gyűjtéseket, vizsgálatokat igényel

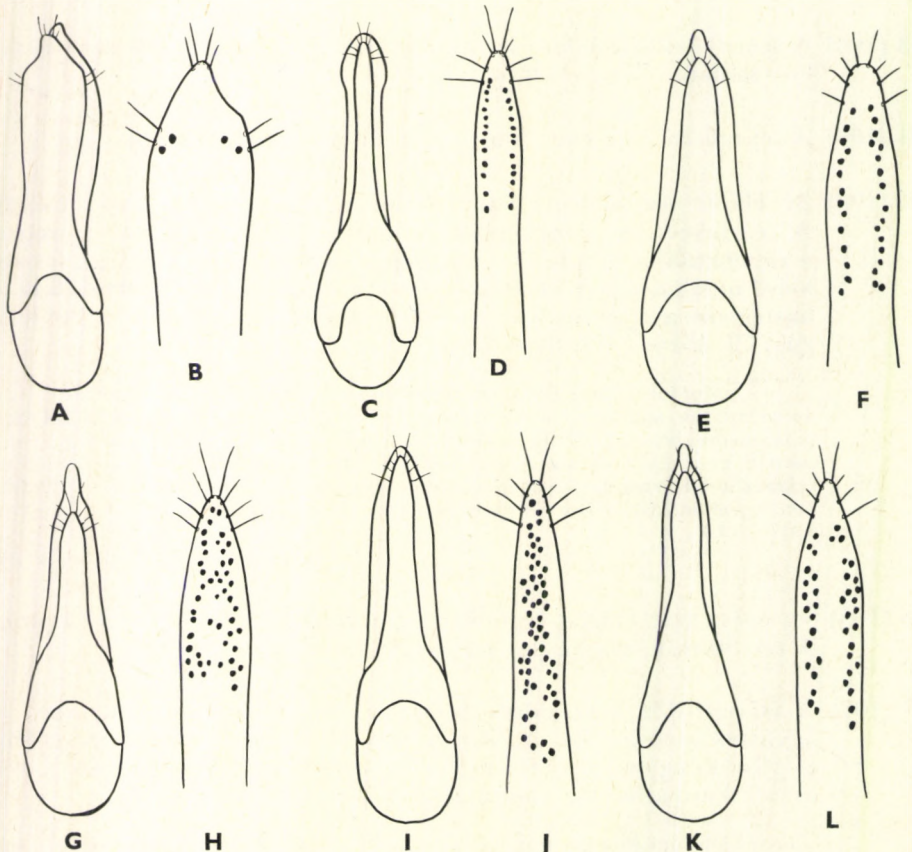
[persimilis MULSANT & REY, 1875]

- 108 (107) A szárnyfedők rövidebbek, mint az előtor és nem hosszabbak, mint az együttes szélességük. A csáp utolsó előtti íze olyan hosszú, mint amilyen széles. A potroh hátlemezei az alapjukon sűrűbben pontozottak, mint az oldalaikon. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsán ívesen kikanyarított. Aedoeagus: 79. ábra: K—L. 5—6 mm.

Előfordul Észak-Európában és a tág értelemben vett Közép-Európában. Elsősorban a hegyi erdőket kedveli, ahol vízesgödrök, pocsolyák, kisebb tavak partján korhadó avar és más növényi törmelék alatt él, de előkerült mocsaras-lápos területek partszegélyén, nedves réteken, tőzegmoha, korhadó széna, szalma alól is. Faunaterületünkön előkerülése csaknem bizonyosra vehető (IV—X.)

[*boopoides* MUNSTER, 1922]

- 109 (104) A fej kevésbé harántos. Apró fajok: 4—4,5 mm.

78. ábra. A—B: *Quedius abietum* KIESENWETTER, C—D: *Q. semiobscurus* (MARSHAM), E—F: *Q. scribai* GANGLBAUER, G—H: *Q. paradisiannus* HEER, I—J: *Q. collaris italicus* GRIDELLI, K—L: *Q. nitipennis* STEPHENS ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben, B, D, F, H, J, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

110 (111) A csáp utolsó előtti íze harántos. A potroh utolsó hátlemezeinek pontozása viszonylag szórt. A szárnyfedők hosszabbak, mint az előtor, hátrafelé szélesedő trapéz alakúak. Fekete vagy szurokfekete, a csápok, tapogatók és a lábak — kivéve a középső és hátulsó láb-szárak sötétebb belső oldalát — sárgászörösek. Aedoeagus: 79. ábra: E—F. 4—5 mm.

Előfordul az egész palearktikus régióban. Elsősorban a hegyvidék nedves, mocsaras területeit kedveli, ahol nedves mohapárnák — különösen tőzegmoha — alatt él, de a síkság nagyobb állóvizeinek partján, sőt szárazabb pusztai területeken is előkerült nedves, korhadó növényi törmelék közül. Faunaterületünkön elterjedt, de sehol sem közönséges. Kora tavasszal és késő őszkor a leggyakoribb

boops (GRAVENHORST, 1802)

Változata:

1. Az előtor és a szárnyfedők vörösbarnák. — Előfordul a törzsalak között, de annál — faunaterületünkön is — lényegesen ritkább

var. **coloratus** KOLBE, 1912

111 (110) A csáp utolsó előtti íze kissé hosszabb, mint amilyen széles. A potroh hátlemezeinek pontozása egyenletesen finom és sűrű. A fej fekete, az előtor és a szárnyfedők, valamint a potroh kissé világosabb, szurokfekete, a csápok, tapogatók és a lábak — a középső és a hátulsó láb-szárak sötétebb belső oldalának kivételével — sárgászörösek. A szárnyfedők olyan hosszúak, mint az előtor, de kissé szélesebbek, oldalaik párhuzamosak. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcán keskenyen és mélyen kivágott. Aedoeagus: 79. ábra: C—D. 4—5,5 mm.

Előfordul Nyugat-Európában, Észak- és Közép-Európa nyugati területein. Száraz, pusztai területek homokos, kavicsos talajain moha, korhadó széna, kövek, korhadó fenyőtűk és a csarab törmeléke alatt él. Faunaterületünkön elterjedt, de ritka (V—VIII.)

aridulus JANSSON, 1939

112 (85) A pajzsocska felülete sima, nem pontozott (8. alnem: *Sauridius MULSANT & REY*, 1875).

113 (118) Az előtor hátának elülső szögleteiben a finom børszerű ráncoltság egyenlőoldalú, sejtyszerű elemekből álló hálózatot alkot.

114 (115) A szárnyfedők pontozása szórt és erőteljes, felületüket rövid, durva és meglehetősen merev, aransárga szőrözet borítja. Fekete, a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye keskenyen barnászörös, a csápok, tapogatók és a lábak világos sárgászörösek. A hátulsó lábfej 1. íze éppen olyan hosszú, mint az utolsó íz. 8—10 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európa hegyvidékein. Különösen a szubalpin régióban, korhadó avar, mohapárnák alatt, ritkábban a fahatár felett, kövek alól gyűjtötték. Faunaterületünkön a Kárpátok vonulatában és Erdélyben fordul elő egyik alfaja. A régi, síkságainkra vonatkozó irodalmi adatai talán behurcolt példányokra utalhattak, esetleg téves határozáson alapultak (V—VIII.)

[**dubius** HEER, 1834]

V á l t o z a t a i :

- 1 (2) A szárnyfedők teljesen feketék forma typica
- 2 (1) A szárnyfedők nem teljesen feketék.
- 3 (6) A szárnyfedők alapszíne fekete.
- 4 (5) A szárnyfedők oldal- varrat- és csúcshegyei vörösbarnák. — A törzsalak között él, de ritka, ez ideig csak az Alpokból ismert
[var. *montanus* HEER, 1838]
- 5 (4) A szárnyfedőkön a vállfolttal egyesült korongfolt vörösbarna. — A törzsalak között, az Alpokban él var. *rubromaculatus* GRIDELLI, 1924
- 6 (3) A szárnyfedők vörösbarnák, esetleg sötétén foltosak.
- 7 (8) A szárnyfedők vörösbarnák, de korongjuk közepén szögletes fekete folt van. — Faunaterületünkön Erdélyben és a Kárpátok vonulatában ez az alfaj él. Aedoeagus: 76. ábra: A—B [ssp. *fimbriatus* ERICHSON, 1840]
- 8 (7) A szárnyfedők teljesen vörösbarnák. — Ez ideig csak Bulgáriából (Rhodope-hegység) került elő [ssp. *ermischi* KORGE, 1969]
- 115 (114) A szárnyfedők pontozása finom és sűrű, de szőrözetük sohasem aranysárga.
- 116 (117) A szárnyfedő olyan hosszú, mint az előtor. A fej viszonylag széles, az összetett szemek domborúak, a fej oldalsíkjából kiugranak. A szárnyfedő vörösbarna, felülete a pontok közttereiben sima és fénylő. Aedoeagus: 76. ábra: E—F. 9—11,5 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európa hegyvidékein. Főként kidőlt, öreg fatörzsek mohapárnái, korhadó kéregdarabjai alól gyűjtötték, valamint korhadó tuskókból és avarból. Faunaterületünkön Erdélyben, a Felvidéken, Horvátországban és Magyarországon (Siófok) él, sehol sem gyakori (I—XII.)

ochropterus ERICHSON, 1840

V á l t o z a t a :

1. A szárnyfedők belső csúcshögletétől a váll irányába hosszanti fekete folt húzódik. — A törzsalak között él, de annál ritkább, faunaterületünkről még nem került elő [var. *kiesenwetteri* GANGLBAUER, 1895]
- 117 (116) A szárnyfedők kissé rövidebbek az előtornál. A fej viszonylag keskeny, az összetett szemek laposak. A szárnyfedők vörösbarnák, felületükön a pontok közterei finoman karcoltak, emiatt gyengén fénylők. Aedoeagus: 76. ábra: G. 8,5—11 mm.
- Előfordul Közép- és Dél-Európa hegyvidékein. Elsősorban a szubalpin övben él, kövek, moha, korhadó avar és kéregdarabok alatt. Faunaterületünkön Erdélyben és a Felvidéken (Magas-Tátra), ritka (V—X.)
- [*obscuripennis* BERNHAUER, 1900]
- 118 (113) Az előtor hátának elülső szögleteiben a finom bőrszerű ráncoltság hullámos vagy hosszsan megnyúlt sejtszerű elemekből álló hálózatot képez.

119 (120) A hátulsó lábfej 1. íze kevésbé megnyúlt, nem vagy alig hosszabb, mint az utolsó íz. Fekete, a szárnyfedők és a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye, a csápok és a lábak sárgásvörösek. A szárnyfedők felülete durván pontozott, a pontok köztereit igen finom apró pontocskák borítják, emiatt csaknem fénytelenek. Aedoeagus: 75. ábra: G—H. 7,5—10 mm.

Előfordul a Keleti-Kárpátokban (Cserna Hora, Hoverla, Mencil, Pietrosz), faunaterületünkön más előfordulásáról nem tudunk. Magashegyi faj, kövek, mohapárnák és korhadó avar alatt él

[*transylvanicus* WEISE, 1875]

120 (119) A hátulsó lábfej 1. íze megnyúlt, hosszabb, mint az utolsó íz.

121 (126) A szárnyfedők felülete a pontok közttereiben sima és fénylő.

122 (123) Az összetett szemek alatt, oldalt 3 hosszabb serte van. Fénylő fekete, a szárnyfedők és a potroh szurokbarna vagy fekete, a szárnyfedők oldal-, varrat- és csússzegélyei, valamint a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye vörösbarna, a csápok, tapogatók és a lábak — kivéve a részben barna hátulsó combokat és a középső, valamint hátulsó lábszárak fémfényű fekete belső éleit — világos sárgásbarnák. A ♂ potrohának 6. haslemeze a csúcsa közepén mélyen, szegletesen kivágott. Aedoeagus: 75. ábra: K—L. 8,5—10 mm.

Előfordul Közép-Európában, a Keleti-Alpokban, a Balkán félsziget északi hegyvidékein. Faunaterületünkön — irodalmi adatok szerint — csak Horvátországból (Kapella) ismert. A szubalpin övben, korhadó avar, moha és kövek alatt él (VI—VIII.)

[*sturanyi* GANGLBAUER, 1895]

123 (122) Az összetett szemek alatt oldalt csak 2 hosszabb serte van.

124 (125) Fekete, a szárnyfedők, a csápok, tapogatók és a lábak, valamint keskenyen a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye vörösbarna, világos. A viszonylag keskeny, tojásdad fejen a hátulsó homlokpontok mögött, 1—4 kisebb, járulékos pont van. Aedoeagus: 75. ábra: I—J. 8—11 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európában, valamint Észak-Európa déli területein. Erdőkben nedves moha és avar alatt él, de gyűjtötték már rothadó gombákból is. Faunaterületünkön számos irodalmi adatát Erdélyből és a Felvidékről (Besztercebánya, Lőcse, Vihorlát) ismerjük

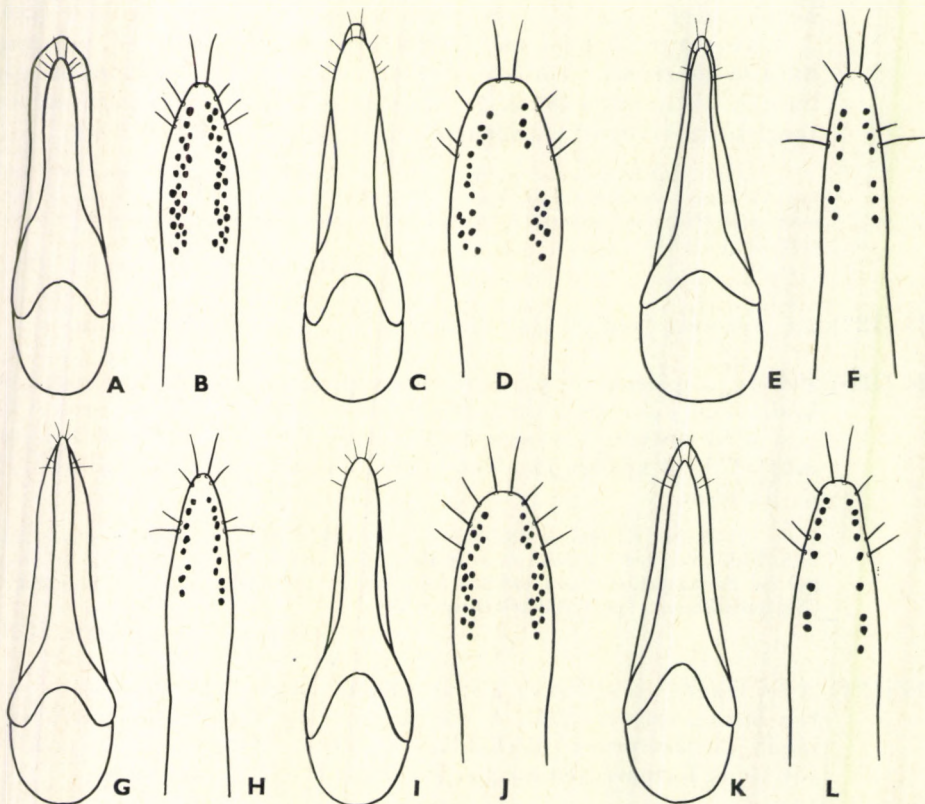
[*picipes* MANNERHEIM, 1830]

125 (124) A fej fekete, az előtor és a szárnyfedők világos vörösbarnák, a potroh barna, erősen irizál. A vörösbarna csáp töve, a tapogatók és a lábak sárgásvörösek. Ritkábban az előtor hátának korongja kissé sötétebb, barnás. Aedoeagus: 76. ábra: L—M. 7—8,5 mm.

Előfordul Nyugat- és Közép-Európában, Észak-Európa déli területein. Nedvesebb erdőkben, mocsarak közelében, korhadó avar, moha és egyéb nedves növényi törmelék alatt él. Faunaterületünkön elterjedt, de sehol sem közönséges

[*nigriceps* KRAATZ, 1857]

- 126 (121) A szárnyfedők közterein a finom bőrszerű ráncoltság vagy a sűrűn álló, finom apró pontok erőteljeseek, így a felület fénytelen vagy csak gyengén fénylő.
- 127 (134) A középső és a hátsó lábszárak világosak, legfeljebb a csúcsuk közelében kissé elmosódva sötétedők.
- 128 (131) A szárnyfedők rövidebbek az előtornál.
- 129 (130) A szárnyfedők sárgásbarnák, legfeljebb a korongjuk barna. A fej fekete, az előtor hátának korongja barna, szegélyei sárgászörösek, a potroh szurokbarna, irizál, hátlemezeinek hátsó szegélyei világosabbak. A csápok, tapogatók és a lábak sárgászörösek. Aedoeagus: 74. ábra: E—F. 5—7 mm.

79. ábra. A—B: *Quedius acuminatus* HOCHHUTH, C—D: *Q. aridulus* JANSSON, E—F: *Q. boops* (GRAVENHORST), G—H: *Q. asturicus* BERNHAUER, I—J: *Q. fulvicollis* STEPHENS, K—L: *Q. boopioides* MUNSTER ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben, B, D, F, H, J, L: a parameron csúcsa alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

140 (135) A szárnyfedők pontozása ráspolyszerű.

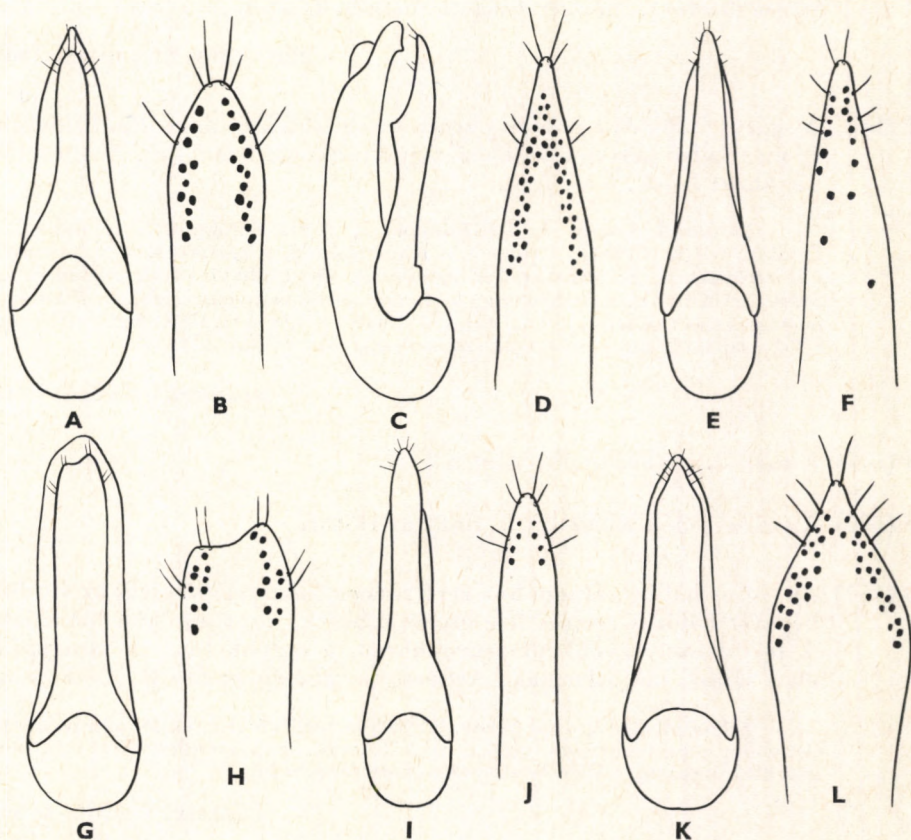
141 (148) A csáp 3. íze nem hosszabb, mint a 2. íz.

142 (145) A fej harántos, szélesebb, mint amilyen hosszú.

143 (144) A szárnyfedők egyszínű barnásfeketék. A fej, az előtor korongja, a potroh hátlemezeinek korongja ugyancsak feketésbarna, míg az előtor oldalai, a potroh hátlemezeinek hátulso szegélyei vörösbarnák, a csápok, tapogatók és a lábak sárgásbarnák, a potroh fémesen irizál. Aedoeagus: 80. ábra: C—D. 6—6,5 mm.

Előfordul Albániában, Dalmáciában és az Isztriai-félszigeten. Faunaterületünkön minden biztonnal él Horvátországban. Különböző korhadó növényi anyagok közül gyűjtötték

[**balcanicus** BERNHAUER, 1908]

80. ábra. A—B: *Quedius persimilis* MULSANT & REY, C—D: *Q. balcanicus* BERNHAUER, E—F: *Q. hungaricus* COIFFAIT, G—H: *Q. richteri* KORGE, I—J: *Q. limbatoides* COIFFAIT, K—L: *Q. jeanneli* COIFFAIT ♂ ivarszerve (A, C, E, G, I, K: alulnézetben), B, D, F, H, J, L: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

- 14 (143) A szárnyfedők barnásfeketék, de 1—1 hosszanti vállfoltjuk, valamint varrat- és csúcshegélyük sárgászörösek. A fej fekete, az előtor és a potroh vörösbarna. Aedoeagus: 81. ábra: E—F. 5—7 mm.

Dalmáciából írták le; faunaterületünkön csaknem bizonyos, hogy Horvátországból előkerül. Elterjedése és életmódja ma még nem tekinthető tisztázottnak

[*subnigriceps* COIFFAIT, 1967]

- 145 (142) A fej kerekded, éppen olyan széles, mint amilyen hosszú.

- 146 (147) A szárnyfedők és a potroh pontozása finomabb és sűrűbb. A szárnyfedők korongján széles, fekete folt van. Az elülső csípők és a potroh hátlemezeinek hátulso szegélyei szélesen világosak, sárgásbarnák. Aedoeagus: 77. ábra: I—J. 6,5—7 mm.

Előfordul Dél-Európában és szigetszerűen Közép-Európa déli területein. Korhadó növényi törmelék között él, sem életmódja, sem elterjedése ma még nem kellően tisztázott. Faunaterületünkön elterjedt, de sehol sem gyakori

oblitteratus ERICHSON, 1840

- 147 (146) A szárnyfedők és a potroh pontozása szórtabb és durvább. Színezete és más külső bélyegei az előző fajjal csaknem azonosak. Aedoeagus: 77. ábra: E—F. 6—7 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein, a Földközi-tenger vidékén, Cipruson, a Kaukázusban, Kisázsiaiában, a Kaukázuson túli területeken, Iránban és Turkesztánban, sőt 1 alfaja Észak-Afrikában is. Száraz területeken, homokos talajokon, nyílt növényzövetkezetekben, ritkábban fenyvesekben moha és növényi törmelék alatt él. Faunaterületünkön Erdélyben, a Felvidéken és Magyarországon (Bátorliget), ritka (VIII—V.)

nemoralis BAUDI, 1848

- 148 (141) A csáp 3. íze hosszabb, mint a 2. íz.

- 149 (152) A szárnyfedők rövidebbek, mint az előtor.

- 150 (151) Az előtor hátán a finom bőrszerű ráncok közterei szélesek, az általuk képzett hálózat szeméi fele olyan szélesek, mint amilyen hosszúak. A fej fekete, egyébként szurokbarna, a csápok töve, a tapogatók és a lábak sárgásbarnák. Aedoeagus: 80. ábra: G—H. 7—8 mm.

Előfordul Közép-Európában. Az Odera mellékéről írták le, elterjedése és életmódja nem tekinthető kellően tisztázottnak. Faunaterületünkről még nem sikerült kimutatni, előkerülése azonban nem zárható ki

[*richteri* KORGE, 1966]

- 151 (150) Az előtor hátán a finom bőrszerű ráncoltság közterei keskenyek, a ráncok csaknem összeérnek. Színezete mint az előző fajé. Aedoeagus: 77. ábra: C—D. 6—6,5 mm.

Előfordul Nyugat- és Közép-Európában, Észak-Európa déli területein. Erdőkben, nedves réteken, mocsarak és lápok, pocsolyák, vizesgödörök partján moha, korhadó avar alatt, rothadó gombákban és árvízi törmelék között él. Faunaterületünkön elterjedt, azonban mindenütt ritka (II–IV. és IX–XI.)

maurorufus GRAVENHORST, 1806

152 (149) A szárnyfedők olyan hosszúak vagy kissé hosszabbak, mint az előtor.

153 (156) Az előtor hátának oldalai elülső harmadukig csaknem párhuzamosak.

154 (155) A csáp utolsó előtti íze hosszabb, mint amilyen széles. A fej fekete, az előtor vörösbarna, de a korongja sötétebb, a szárnyfedők korongja barnásfekete, de varrat- és oldalszegélyeik világos sárgásbarnák, a potroh szurokbarna, de hátlemezeinek hátulsó szegélyei vörösbar-nák. Aedoeagus: 77. ábra: G—H. 6—8 mm.

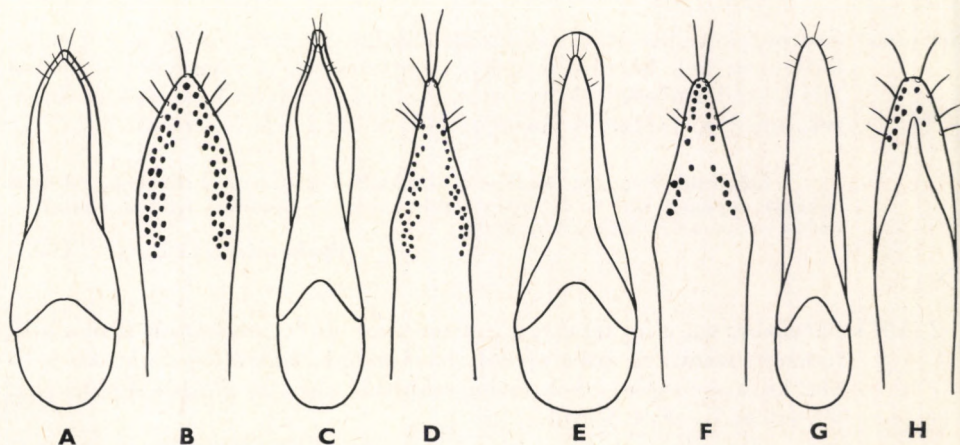
Előfordul Közép- és Dél-Európában, Észak-Európa déli területein és a Kaukázusban. Erdőkben, forrásgödörök, mocsarak, lápok partján, vízzel átitatott mohapárnák, tőzegmoha, avar, korhadó növényi törmelék alatt, árvízi hordalék és vízparti növények gyökerei között él. Faunaterületünkön elterjedt és meg- lehetősen gyakori (III—X.) (= *humeralis* auct.)

suturalis KIESENWETTER, 1845

155 (154) A csáp utolsó előtti íze olyan hosszú, mint amilyen széles. A fej szurokbarna, a test egyébként vörösbarna, csak a szárnyfedők ko- rongján a varrat két oldalán húzódik 1—1 elmosódó, sötétebb, feketés hosszanti folt. Aedoeagus: 81. ábra: G—H. 6—6,5 mm.

Ausztriából, Bécs környékéről írták le; életmódja és elterjedése ma még nem tekinthető kellőképpen tisztázottnak. Faunaterületünk nyugati és észak- nyugati határain előkerülése nem kizárt

[**paralimbatus** COIFFAIT, 1969]

81. ábra. A—B: *Quedius decoui* COIFFAIT, C—D: *Q. pseudopyrenaes* COIFFAIT, E—F: *Q. subnigriceps* COIFFAIT, G—H: *Q. paralimbatus* COIFFAIT ♂ ivarszerve (A, C, E, G: alulnézetben, B, D, F, H: a parameron alulnézetben) (COIFFAIT nyomán)

156 (153) Az előtor hátának oldalai előrefelé ívesen elkeskenyednek.

157 (158) A csáp utolsó előtti íze harántos. A fej fekete, az előtor és a potroh barnásvörös, a szárnyfedők barnásfeketék, de 1—1 hosszanti vállfoltjuk, valamint varrat- és csúcsszegélyeik sárgásvörösek. Aedoeagus: 76. ábra: C—D. 6—6,5 mm.

Dalmáciából írták le, előfordul még a Balkán félszigeten és Kisázsiában. Faunaterületünkön csak Horvátországban él. Korhadó növényi anyagok közül gyűjtötték

[pseudonigriceps REITTER, 1909]

158 (157) A csáp utolsó előtti íze nem harántos.

159 (160) A fej olyan széles, mint amilyen hosszú. A szárnyfedők viszonylag domborúak, kissé szélesebbek és legfeljebb olyan hosszúak, mint az előtor. Szurokbarna, az előtor hátának oldalai, a szárnyfedők varrata, valamint oldal- és csúcsszegélyeik, a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélyei világosabbak, sárgásbarnák. Aedoeagus: 77. ábra: A—B. 5—6,5 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, a Balkán félszigeten és Kisázsiában. Erdőkben és mocsaras területeken, moha, avar, komposzt, trágya és állati ürülék alatt él. Faunaterületünkön elterjedt, gyakori (I—XII.)

limbatus HEER, 1834

160 (159) A fej harántos, szélesebb, mint amilyen hosszú. A szárnyfedők laposabbak.

161 (162) Szurok fekete, az előtor hátának oldalai, a szárnyfedők és a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye sárgásbarna. A szárnyfedők hátrafelé kissé kiszélesedtek, így trapéz alakúak, olyan hosszúak és szélesek, mint az előtor. Aedoeagus: 80. ábra: I—J. 5—6 mm.

Előfordul Nyugat-, Közép- és Délkelet-Európában. Erdőkben, korhadó növényi anyagok között él. Faunaterületünkön — irodalmi adatok szerint — Erdélyben és a Felvidéken fordul elő

[limbatoides COIFFAIT, 1963]

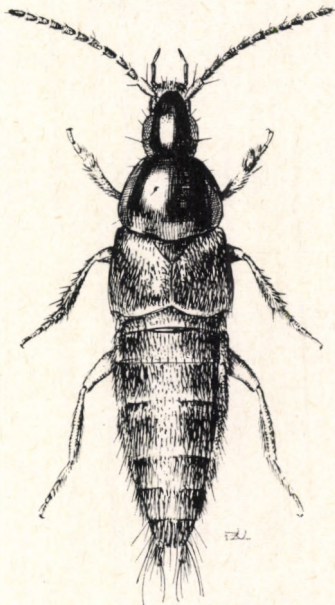
162 (161) Sárgásbarna, a fej fekete, a potroh kissé sötétebb, barnás árnyalatú, fémesen irizál. A szárnyfedők harántosak, hátrafelé nem szélesednek ki, kissé szélesebbek és hosszabbak, mint az előtor. Aedoeagus: 80. ábra: E—F. 6,5 mm.

A Déli-Kárpátokból (Herkulesfürdő) írták le; elterjedése és életmódja ama még nem tisztázott kéleképpen

[hungaricus COIFFAIT, 1963]

24. nem: *Atanygnathus* JAKOBSON, 1909

Apró termetű fajok. Testük alakja a *Tachyporus*-nem fajaihoz igen hasonló. Fejük megnyúlt, viszonylag kicsi, csak fele olyan széles, mint az előtor. Az összetett szemek nagyok, de alig kiugrók, a fej hátulsó szegélyükig behúzott az előtor háta alá, alsó szegélyük alatt 1—1 finom rovátka húzódik kétoldalt.

82. ábra. *Atanygnathus terminalis* (ERICHSON) ♂ (Eredeti)

A csáp karcsú, fonalszerű, 1. íze kissé rövidebb, mint a 2. következő íz együttesen, a 3. rövidebb, mint a 2. A felső ajak elől középen kikanyarított, hosszú érzéksértékkal borított. A rágók előreállóak és igen karcsúak, alapi harmadukban a legszélesebbek, ahol befelé kis, háromszög alakú fogacskába kihúzóttak. Az állkapcsi tapogató karcsú, 2. íze erősen görbült. Az ajaktapogató meglehetősen hosszú, utolsó íze rövidebb és sokkal keskenyebb, mint a megelőző íz (3. ábra: K—L). Az előtor harántos, előre felé elkeskenyedik, elülső szögletei kerekítettek, felülete meglehetősen domború. A szárnyfedők kissé hosszabbak az előtornál, hátul együttesen tompaszögben levágtak, hátulsó csúcshölygöleiken belül szegélyezettek. A potroh megnyúlt, a csúcsa felé elkeskenyedik. A lábak meglehetősen rövidek. A középső és a hátulsó lábfej 4 ízű (4. ábra: P), míg az elülső lábfej 5 ízű. A ♂ elülső lábfejének 3 első íze kiszélesedett. Az elülső és a hátulsó lábszár szórta, a középső sűrűn tüskékkel borított.

Több mint 20 ismert fajuk az egész földkerekségen elterjedt, a palearktikus régióban 2, faunaterületünkön mindössze 1 fajuk él. Erősen nedvességigényesek, mocsaras területeken, tőzegmohalápokon nedves növényi törmelék között, mohapárnák alatt élnek.

- — Fénylő fekete, az előtor háta barna, oldalai vörösbarnák, a szárnyfedők varrata, a potroh hátlemezeinek hátulsó szegélye és a potrohcsúcs, a csápok töve, a tapogatók és a lábak sárgásbarnák. Aedoeagus: 64. ábra: I—J (82. ábra). 4—4,5 mm.

Előfordul Nyugat- és Közép-Európában, Észak-Európa déli területein. Mocsaras, lápos területeken, különösen tőzegmohalápokon él, mohapárnák és nedves növényi törmelék alól gyűjtötték. Faunaterületünkön (Bátorliget) ritka

terminalis (ERICHSON, 1839)

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda főigazgatója
Szerkesztésért felelős: dr. Bíró Eszter — Műszaki szerkesztő: Ágócs András
Terjedelem: 12,87 (A/5) ív — AK 1557 k 8487
HU ISSN 0076—2474
84.12391 Akadémiai Kiadó és Nyomda — Felelős vezető: Hazai György

Ára: 36,— Ft

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA

eddig megjelent füzetei:

(A sorozat 1—150. füzetének adatait lásd a 151. füzethez mellékelt tájékoztatóban)

151. *Dr. Tóth László*: Holyvák II. — Staphylinidae II.
VII. kötet (Coleoptera II.) 6. füzete, 110 oldal, 54 ábra (1982. IV. 30.)
152. *Dr. Jenser Gábor*: Tripszek — Thysanoptera
V. kötet (Insecta) 13. füzete, 192 oldal, 85 ábra (1982. VII. 20.)
153. *Zombori Lajos*: Levéldarázs-alkatúak II. — Tenthredinoidea II.
XI. kötet (Hymenoptera I.) 3/A. füzete, 144 oldal, 69 ábra (1982. X. 10.)
154. *Dr. Steinmann Henrik*: Függlék (Mutatók) — Appendix (Indices)
XV/A. kötet (Diptera II.) F. füzete, 27 oldal (1983. IV. 30.)
155. *Dr. Tóth László*: Holyvák V. — Staphylinidae V.
VII. kötet (Coleoptera II.) 9. füzete, 69 oldal, 38 ábra (1983. IV. 30.)
156. *Dr. Szabó Jenő és Delyné dr. Draskovits Ágnes*: Lepkeszúnyogok—Redősszúnyogok — Psychodidae—Ptychopteridae
XIV. kötet (Diptera I.) 4/C. füzete, 88 oldal, 70 ábra (1983. VII. 15.)
157. *Dr. Vásárhelyi Tamás*: Poloskák III. — Heteroptera III.
XVII. kötet (Heteroptera, Homoptera) 3. füzete, 88 oldal, 50 ábra (1983. VII. 15.)
158. *W. H. Rucker*: Különbözőcsápú bogarak VI. — Diversicornia VI.
VIII. kötet (Coleoptera III.) 15. füzete, 68 oldal, 48 ábra (1983. IX. 27.)

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA

készülő füzetei:

V. kötet (Odonata) 6. füzete:

Dr. Steinmann Henrik: Szitakötők—Odonata